

Головне архівне управління при Кабінеті Міністрів України

Український державний науково-дослідний інститут
архівної справи та документознавства

ПАМ'ЯТКИ

MONUMENTS

Том перший
First volume

Київ — 1998

Редакційна колегія:

Ляхоцький В.П. (головний редактор),
Матяш І.Б. (заступник головного редактора),
Климова К.І. (відповідальний секретар),
Гирич І.Б., Гурбова Л.В., Денисенко А.В., Дубровіна Л.А.,
Кульчицький С.В., Лозицький В.С., Новохатський К.Є.,
Пельц Д.І., Пиріг Р.Я., Сохань П.С., Чишко В.С.

Редакційна рада:

Бугера Г.П., Заїка Л.Я., Іваненко Б.В., Кононенко С.І.,
Мащенко О.М., Окорокова Л.І., Платонова Н.В.

Упорядники тому:

Климова К.І., Ляхоцький В.П., Матяш І.Б.,
Сизько Л.В., Шаталіна Є.П., Шевченко О.М.

Рекомендовано до друку Вченою Радою Українського державного науково-дослідного інституту архівної справи та документознавства

Розповсюдження та тиражування без офіційного дозволу УДНДІАСД забороняється.
При передруку публікацій посилання на «Пам'ятки» обов'язкове.

ВІД УПОРЯДНИКІВ

Нове видання Українського державного науково-дослідного інституту архівної справи та документознавства є втіленням нереалізованого проекту Бібліотечно-архівного відділу Генерального секретарства справ освітніх Української Центральної Ради — археографічного щорічника “Пам’ятки”. Назва збережена на знак продовження кращих традицій української архівістики.

Пропоноване видання залучає до наукового обігу нові матеріали до історії архівної справи в Україні 1917-1921 рр. Необхідність розширення джерельної бази вивчення розвитку архівної справи доби визвольних змагань в Україні та комплексного аналізу архівних документів зазначеного періоду диктується не лише суто прагматичним завданням архівознавства — розкриття “білих плям” в історії архівної справи, а й подолання упереджених підходів до вивчення і оцінки архівного життя певного історичного періоду. Актуальність видання обумовлюється гостротою сучасних проблем архівної справи в незалежній Україні.

Перший випуск “Пам’яток” включає хроніку архівного будівництва в Україні 1917-1921 рр., документи та матеріали про розвиток архівної справи важливого і водночас малодослідженого періоду вітчизняної історії.

До видання включені архівні документи з фондів центральних державних архівів України, державних архівів областей України, Державного архіву м. Києва, Державного архіву при Раді Міністрів Автономної Республіки Крим, Інституту рукопису Національної бібліотеки України ім. В.І.Вернадського, відозви, звернення, повідомлення з питань архівної справи, опубліковані в періодичних виданнях 1917-1921 рр., архівознавчі статті, що стали бібліографічними раритетами.

Відбір документів здійснювався з метою подати найважливіші джерела до історії та організації національної архівної справи — невід’ємної складової державного і культурного будівництва.

Хроніка репрезентує перебіг подій в архівній галузі періодів Української Центральної Ради, Гетьманату, Директорії УНР, радянської влади в Україні.

Історична передмова до “Пам’яток” написана І.Матяш. Хроніка архівного будівництва в Україні 1917-1921 рр. упорядкована О.Шевченко.

Виявлення документів для видання здійснено співробітниками державних архівів Вінницької, Донецької, Миколаївської, Полтавської, Рівненської, Сумської, Херсонської областей, Державного архіву при Раді Міністрів Автономної Республіки Крим, Державного архіву м. Кам’янка-Подільського. Редколегія висловлює щиро подяку всім, хто долучився до підготовки цього видання.

Тексти до друку готували (виявляли, атрибутували, копіювали, звіряли) К.Климова, В.Ляхоцький, І.Матяш, Н.Павловська, М.Савченко, К.Селіверстова, Л.Сизько, Н.Христова, О.Шевченко. Археографічне опрацювання текстів здійснене К.Климовою та Є.Шаталіною. Коментарі до текстів архівних документів підготовлені співробітниками УДНДІАСД К.Климовою, Л.Сизько, О.Шевченко.

Додатками подані перелік архівних фондів, матеріали яких увійшли до збірника та іменний покажчик. Іменний покажчик охоплює всі прізвища, згадані в пам’ятках та коментарях. Прізвища та ініціали передаються українською мовою.

Зауваження та пропозиції щодо тематики, структури “Пам’яток” просимо надсилати на адресу УДНДІАСД: Київ-110, вул. Солом’янська, 24.

Запрошуємо архівістів та дослідників історії України до співпраці.

АРХІВНА СПРАВА В УКРАЇНІ 1917-1921 рр.: ОСОБИ, ПОДІЇ, ЗДОБУТКИ

Ірина Матяш

Українська архівістика¹ доби визвольних змагань 1917–1921 рр. висвітлена в історіографії недостатньо або однобоко чи тенденційно. На тлі усталених догматів радянського архівного будівництва та сповненої суперечливих відомостей картини архівної справи в Україні, репрезентованої в “Енциклопедії українознавства”², де початок “національного архівництва” все-таки датується 1917 р., чи не єдиною об’єктивною, виваженою й справді науковою (без політичних реверансів) є періодизація історії архівної справи цього короткого, але сповненого бурхливих подій відтинку часу, подана О.Г.Водолажченко в лекції з архівного законодавства на перших короткотермінових архівознавчих курсах (Харків, 1-14 червня 1923 р.)³. Даліше безапеляційне прив’язування початкового етапу архівного будівництва в Україні до ленінського декрету “Про реорганізацію і централізацію архівної справи в РСФСР” від 1 червня 1918 р., узвичаєне за радянських часів, потребує критичного переосмислення на основі найповнішої джерельної бази – усього комплексу загальноісторичних та спеціальних джерел, як друкованих (законів, підзаконних актів, нормативних документів, довідково-інформаційних матеріалів, періодики та ін.), так і архівних (актуалізованих і не залучених до наукового обігу, в тому числі і фото- фоно- відеодокументів). Лише глибокий науковий аналіз і синтез історіографічної, бібліографічної та архівної інформації уможливить об’єктивну реконструкцію всіх етапів архівного будівництва справи й сприятиме створенню повноцінної історії архівної справи в Україні, важливе місце в якій має доба визвольних змагань. Не маючи на меті всебічного висвітлення історії архівної справи цього періоду, зупинимося лише на її основних етапах.

Як відомо, першою державною керівною установою в галузі архівної справи в Україні був Бібліотечно-архівний відділ, створений у вересні 1917 р. при Департаменті мистецтв Генерального секретарства справ освітніх Української Центральної Ради (з 9 січня 1918 р. – Народного міністерства освіти УНР)⁴, що розмістився на Бібіковському бульварі (нині – бульвар Т.Шевченка), буд. 14 [див. *стр. 4 обкладинки*]. Відділ, очолений учнем В.Б.Антоновича і братом М.С.Грушевського – Олександром Сергійовичем Грушевським (1877–1943), відомим істориком, джерелознавцем, етнографом, літературознавцем, мав у своєму складі архівну та бібліотечну секції. Від знань, досвіду, організаторських здібностей керівника та допомоги соратників (невеличкого штату співробітників відділу)⁵ залежала доля документальної спадщини держави й народу в екстремальних умовах революційної доби. Відтак головним завданням нової інституції було збереження історико-культурної спадщини та всебічне сприяння науковим дослідженням архівних документів. Задля цього розроблялися плани створення Національного архіву – центральної архівної установи, де були б сконцентровані документи державного значення, в тому числі – повернуті з російських архівів (у квітні 1918 р. відбулося два засідання “Комісії по виробленню проекту утворення Центрального архіву і порядку передачі в нього діл касуємих і ліквідуємих губерніяльних і повітових інститутцій Міністерства внутрішніх Справ” у складі О.І.Левицького (голова), Д.Д.Ганжулевича, П.А.Тесельського, О.І.Мердера, І.М.Каманіна, К.І.Гудзія)⁶; передбачалася підтримка районних архівів (за необхідності – створення нових) та координація наукових археографічних робіт, що проводилися архівними комісіями, планувалося підпорядкування відділу заснованого у трав-

ні 1917 р. при Культурно-освітній комісії Всеукраїнської Ради військових депутатів “Музея-архіву війни й революції 1914–1917 рр.” (директор – О.Благодір) для спільної участі в організації воєнно-історичного архіву, створення архіву “Юго-Западного фронту Союзу Городов” та ін.; розпочиналося створення реєстру “архівної україніки” з фондів російських музеїв, архівів та приватних колекцій з метою повернення цих документів Україні (уже восени 1917 р. для цього було створено спеціальну комісію в складі Ф.К. Вовка (голова), О.П. Новицького, М.О. Макаренка, П.Я. Стебницького, П.П. Потоцького, В.О. Щавінського та ін.); готувався до видання спеціальний археографічний часопис “Пам'ятки”⁷ [див.: *Хроніка. Доба Української Центральної Ради*].

Відділу вдалося розпочати конкретну практичну діяльність: налагоджувалися стосунки шляхом листування з губернськими ученими архівними комісіями (Катеринославською, Полтавською, Таврійською, Чернігівською) [див. *док.№ 16, 38*], місцевими відділами товариства “Просвіта”; проводилося анкетування архівів [див. *док.№20*]; на шпальтах періодичних видань оприлюднювалися заклики до громадянства України щодо рятування й збереження архівів; розроблялися плани організації архівної справи в УНР. У “звідомленнях” про діяльність архівної секції Бібліотечно-архівного відділу, як правило, зазначалося: “далі описуються акти для т. І “Пам'яток” (грудень 1917 р.) чи “далі ведеться інвентаризація архівів в Києві і почато таку ж інвентаризацію в Москві” (січень 1918 р.)⁸. На Волині й Поділлі виявляв і рятував архіви О.І.Баранович [див. *док. №35*].

Згідно з планами відділу, в перспективі передбачалася організація підготовки кадрів для архівних установ через створення бібліографічного і архівного гуртків при бібліографічній та археографічній комісіях “з тих, хто має відповідні знання і бажає допомогти праці Комісії”⁹. Тобто, за задумом О.С.Грушевського, ці інституції надалі мали перспективу науково-дослідної установи з власною системою підготовки кадрів, однією з найбільш прийнятних на той час форм якої були гуртки.

Історичні джерела свідчать, що вже на початку діяльності Бібліотечно-архівного відділу коло пріоритетних наукових і практичних проблем його компетенції було доволі широким: від проблем виявлення та інвентаризації архівних документів, реставрації і зберігання пошкоджених документів, встановлення і охорони державної власності на документи до розбудови системи державних архівних установ та розроблення теоретичних засад архівознавства. Тим самим закладалися основи архівної реформи, розвинутої за доби Гетьманату й впровадженої (майже повністю) радянським урядом.

Із приходом до влади гетьмана П.П.Скоропадського і проголошенням Української Держави (29 квітня 1918 р.) відділ залишився у віданні МНО, дещо змінивши керівництво й назву. В травні Бібліотечно-архівний відділ (з червня безпосередньо підпорядкований новій структурі у складі міністерства – Головному управлінню в справах мистецтв та національної культури) очолив відомий чернігівський знавець архівів, історик, джерелознавець, фахівець у галузі генеалогії, особистий знайомий гетьмана – Вадим Львович Модзалевський (1882 – 1920). Ще з вересня 1917 р. він постійно підтримував стосунки з Архівно-бібліотечним відділом, повідомляючи про “архівні збірки” Чернігівщини й засвідчуючи свою небайдужість до долі “документальної пам'яті народу”, глибокі знання та колосальну ерудицію [див. *док. № 12, 16, 18*]. Відтак на початку квітня 1918 р. МНО запропонувало В.Л.Модзалевському “негайно виїхати в Київ [на] посаду голови Секції [при] Архівному відділі”¹⁰ [див. *док.№32*]. Проте вже 12 квітня він як голова не лише архівної секції, а відділу в цілому, отримав посвідку на огляд будинку колишнього Царського палацу з метою розміщення там Архівно-бібліотечного відділу [див. *док.№ 34, стор.1 обкладинки*]. На жаль це приміщення отримати не вдалося і відділ адреси не змінив. Головою другої секції відділу – бібліотечної – залишився О.С.Грушевський, з 11 травня 1918 р. співробітником відділу став В.В.Міяковський¹¹. Закладена в установчих документах ГУМНК думка про його існування як аполітичної, позапартійної, орієнтованої лише на національну ідею¹² установи, стала визначальною не лише в діяльності Архівно-бібліотечного відділу, а й інших архівних установ, очолюваних В.Л.Модзалевським.

Найголовнішим завданням Архівно-бібліотечного відділу стало проведення 1918 р. загальної архівної реформи “державного характеру” в Україні, впровадження якої диктувалося необхідністю “зберегти від дальшого псування і знищення ті скарби, які зараз розкидані по окремих архівах різних відомств і являються для них річчю важною і непотрібною для біжучих справ”¹³. Реформа в галузі архівної справи передусім була спрямована на запровадження закріпленої законом державної власності на документи, створення в Києві Національного архіву Української Держави (чи Головного державного архіву) [див. док. № 48, 49] з підпорядкованими йому Губернськими архівами й Губернськими науковими архівними комісіями на місцях “для керування архівною справою по губерніях” (при цьому існуючим комісіям у Чернігові, Полтаві, Катеринославі, Києві, Сімферополі передбачалося надати характеру державних установ із збільшенням штату) та Археографічною комісією. Кроками до реального втілення задумів було розроблення проекту Національного архіву, Архівної комісії в Острозі [див. док. № 52] та ін. Вирішенню проблеми поповнення архівних установ висококваліфікованими фахівцями мала сприяти фундація при Національному архіві українського археологічного інституту. Однак навчальний заклад архівного профілю було засновано не державними структурами. Його відкриття (організація якого розтягнулася майже на 20 років) лише в часі співпало з перебуванням біля керма влади уряду П.П.Скоропадського. Завдяки особистому сприянню з боку міністра освіти М.П.Василенка й зусиллям групи київських професорів 3 листопада 1918 р. розпочав перший навчальний семестр для майбутніх археологів, бібліотекарів, архівістів та мистецтвознавців Київський археологічний інститут (перший директор – М.В.Довнар-Запольський, вчений секретар – Н.Д.Полонська-Василенко)¹⁴. Засновники КАІ й прихильники концепції українського археологічного інституту (В.Л.Модзалевський, О.С.Грушевський, Г.Г.Павлуцький, В.Ю.Данилевич та ін.) так і не дійшли взаєморозуміння, що зрештою стало однією з причин закриття інституту.

Задля забезпечення наукової праці відділу необхідною літературою В.Л.Модзалевський мав намір створити при відділі бібліотеку “основних видань по питанням архівознавства і бібліотекознавства”¹⁵. На жаль, плани Бібліотечно-архівного відділу (аналогічні до намічених О.С.Грушевським) фактично не мали надії на здійснення.

Нових змін склад Архівно-бібліотечного відділу зазнав за доби Директорії¹⁶, але не змінилися завдання: виявлення, збереження та вивчення архівних матеріалів, державна підтримка мережі архівних установ. Незважаючи на вкрай складні умови роботи та постійні зміни місця перебування уряду (Київ, Вінниця, Рівне, Кам’янець-Подільський) свідомі українці, котрим довелося так чи інакше бути причетним до архівної справи (І.І.Огієнко, П.І.Холодний, Н.Григорій, П.В.Клименко, Л.Ю.Биковський, О.І.Баранович, Ю.О.Іванов-Меженко, О.О.Соловйов та ін.), не дозволяли собі ігнорувати факти: архіви гинуть (нищатьься і більшовиками, і українськими вояками), постає реальна загроза культурній спадщині народу. Для рятування документів необхідні були рішучі дії.

Із метою централізації архівної справи постановою Ради народних міністрів за підписом міністра освіти й мистецтв І.І.Огієнка Головному управлінню мистецтв та національної культури вже з січня 1919 р. підпорядковувалися Київський центральний архів давніх актів без зміни місця перебування (при Київському університеті Св. Володимира) [див. док. № 54, 72] та з лютого 1919 р. – учені архівні комісії: Київська, Полтавська, Чернігівська, Катеринославська, на утримання яких із Державної скарбниці виділялися значні кошти – відповідно 48000 крб. Численні заклики й відозви щодо збереження архівних скарбів, поширювані МНО (як і його попередниками) серед населення, мали на меті зупинити процес, що загрожував стати неконтрольованим.

Наказом по МНО (№ 25, за підписом товариша міністра народної освіти П.І.Холодного) при Архівно-бібліотечному відділі для розроблення статуту Національного архіву в Києві утворювалася комісія за головуванням проф. П.В.Клименка у складі проф. Й.Л.Пеленського, прив.-доц. Ю.Й.Сіцинського, прив.-доц.Л.Бялковського, д-ра О.Т.Назарука, д-ра І.І.Кревецького, д-ра Горбачевського, д-ра Ейденбергера, п.Шманкевича, директора військово-історичного музею О.Благодиря, віце-директора військово-історичного музею М.Ю.Обідного, юрисконсульта МНО М.Альтера, представників

МВС, Військового, Ісповідань, Юстиції, Земельних справ, Фінансів, Преси та інформації, Українського університету. Для утримання комісії відпускалося 15 тис. гривень¹⁷.

При МНО була створена підзвітна особисто міністру Архівна комісія, завданнями якої були: “а) перебрання історичних матеріалів та річей музейного характеру, які знаходяться в державних установах; б) перебрання державних історичних матеріалів, а також річей музейного характеру, які знаходяться в різних недержавних установах і тимчасове хоронення цих матеріалів і річей... в) реєстрація історичних матеріалів, що знаходяться у чужих державах та вживає заходів про їх повернення”¹⁸. Спеціальною інструкцією визначалася категорійність матеріалів, що розглядалися Комісією. Так, документами першої категорії (що “одразу перебирається”) були визнані оригінали (за їхньої відсутності – копії) універсалів, грамот, декларацій, меморандумів, трактатів, ухвал Ковенцій, протоколів та інших документів переговорів міжнародного характеру, постанов, розпоряджень органів влади щодо зовнішньої політики тощо; до другої категорії (що могли перебиратися поступово) – історичні матеріали, котрі висвітлювали боротьбу українського народу за незалежність, “відродження України в різних її галузях: школа, церква, армія, промисловість та інш.”¹⁹. Відібрані архівні матеріали мали відкластися у “Музеї-Архіві Визволення України”, закон про заснування якого для “упорядкування, збирання та хоронення історичних документів та пам’яток визвольної боротьби Української нації” був підписаний Головою Директорії С.В.Петлюрою лише 1 вересня 1921 р. [див. док. №203].

Переміщення столиці УНР до Кам’янець-Подільського (ГУМНК вибуло туди наприкінці лютого 1919 р.) актуалізувало роль місцевого Українського державного університету в культурного житті краю у вирі революції. В липні 1919 р. тут згідно з наказом ректора І.І.Огієнка було створено архівну комісію (склад: декан історико-філологічного факультету проф. П.В.Клименко (голова), секретар ради професорів проф. П.Г.Клепацький, проф. П.Неселовський; приват-доценти: Ю.Й.Сіцинський, Л.Бялковський та ін.) [див. док. №104]. Попри вузькоприкладне завдання – фахове упорядкування університетського архіву²⁰ та започаткування “навчально-дослідного архіву” при університеті, комісія розглядала й проблеми державного значення: а) розроблення закону про архівну справу та інструкцій архівним комісіям; б) створення мережі державних архівних установ, підпорядкованих окремому міністерству; в) підготовки кадрів: організація спеціальної “вищої археографічної школи”, а до початку її роботи проведення в університетських містах короткотермінових архівних курсів. Пропозиції архівної комісії університету узгоджувалися з урядовими діями.

Водночас поряд із проблемою збирання, збереження та охорони документальної спадщини поставала проблема утилізації архівних матеріалів. Для визначення документів, що не мали наукової і практичної цінності, та виокремлення непотрібних матеріалів при всіх міністерствах і управліннях УНР створювалися “Особливі комісії для перегляду існуючих законів та інструкцій, на підставі яких збираються їх архіви, та передачі непотрібних архівних матеріалів Міністерству Народного Господарства через Архівну Комісію Міністерства Народної Освіти”. Відібрані спеціальними комісіями матеріали надходили на експертизу до Архівної комісії МНО, після чого частина документів, що не мала наукового значення, передавалася до Міністерства народного господарства, а решта – “в розпорядження МНО для передачі ученій установі”. Але у цій справі не вдалося уникнути порушень і втрат. Справжнім “Архівним Молохом” стала паперова фабрика Лідії Коцебу (м. Кам’янець-Подільський), де загинули поряд з “непотрібними” численні цінні документи. У зв’язку з цим, голова Архівно-бібліотечного відділу Ю.О.Іванов-Меженко²¹ звернувся 24 вересня 1919 р. до губернського комісара освіти з вимогою припинити нищення архівних документів, що є “цінними пам’ятками української культури та історії”. Після від’їзду з Кам’янець-Подільського Ю.О.Іванова-Меженка фактично припиняє роботу Архівно-бібліотечний відділ, а питаннями архівної справи опікується Комісія охорони пам’яток старовини і мистецтва (Й.Л.Пеленський, П.В.Клименко, А.Ф.Середа, Ю.Й.Сіцинський, М.Ю.Обідний та ін.), до компетенції якої входив зокрема контроль за паперовою фабрикою. Комісія започаткувала свій друкований орган “Українська старовина”, що мав видаватися (вийшло лише одне число) коштом Диктату-

ри Західних областей УНР. Плани архівного будівництва, окреслені за доби Директорії, також вповні не втілилися.

Наприкінці лютого 1919 р. за пропозицією більшовицького комісара культури і мистецтв Ю.П.Мазуренка народному комісару освіти В.П.Затонському про виокремлення “згідно вимог часу” із Комісаріату народної освіти Комісаріату культури з літературно-художнім, театральним, музичним, кінематографічним, живопису, скульптури і архітектури, художньо-промисловим, архівно-бібліотечним, пам’яток старовини і мистецтва управліннями та загальною канцелярією²² було створено Комісаріат Головного управління у справах мистецтв та національної культури при Всеукраїнському відділі мистецтв Тимчасового Робітничо-селянського уряду України з Архівним управлінням (реформованим із архівно-бібліотечного відділу) та Книжною палатою у його складі.

Архівно-бібліотечну секцію ВУКОПМИСу (голова – М.Є.Дадикін) у Харкові 8 лютого 1919 р. очолив талановитий історик-архівіст В.О.Барвінський (1885-1940)²³ Після переїзду уряду до Києва (з квітня 1919 р.) головою архівного відділу (секції) ВУКОПМИСу став В.Л.Модзалевський. Архівна справа не лише знову здобула свого натхненника й керівника, а повернулася до штаб-квартири на Бібіковському бульварі, буд.14. Згідно “Тимчасового положення про Архівний відділ”, його основним завданням як установи, на котру покладалася відповідальність за реєстрацію, збирання, упорядкування, наукове опрацювання архівних документів, а також “завідування всіма архівами України, їхнім особовим складом та приміщеннями, було проведення загальної архівної реформи в Україні, розроблення положень, правил, інструкцій з архівної справи. Структуру архівного відділу склали секції (підсекції):

1. Реєстраційно-охоронна й контрольна (для огляду, охорони, ремонту й будівництва архівних приміщень, зав. – О.О.Соловйов з 10 січня 1919 р., штат – 8 осіб).
2. Описова (для описування, каталогізації, укладання бібліографії, організації бібліотеки, опрацювання архівних документів, В.В.Міяковський з 1 червня 1918 р., штат – 8 осіб).
3. Інструкційна (для складання інструкцій і правил з архівної справи, координації діяльності ВУКОПМИСу, ГУБКОПМИСів, КОПМИСів, зав. – М.М.Аргмаков з 10 січня 1919 р., штат – 2 особи)²⁴.
4. Популяризаторська, (популяризація архівних видань та архівної справи, підготовка матеріалів до друку, влаштування лекцій, курсів, виставок; штат – 8 осіб).

Отже, не здійснені за доби Гетьманату плани архівної реформи визначали напрямки діяльності Архівної секції ВУКОПМИСу на чолі з В.Л.Модзалевським. Задеклароване в новому варіанті проекту реформи створення єдиного архівного фонду (зادля чого всі відомства мали передати свої архіви до Архівної секції) передбачало організацію Центрального всеукраїнського головного архіву (назва “Національний” в умовах влади більшовиків була вже недоречною!)– основного сховища для частини єдиного архівного фонду, що мала “державний, загальноукраїнський характер”. “Адміністративними органами” в галузі архівної справи мали стати Центральне Архівне Управління (у Києві) та Губернські архівні управління (на місцях). Співробітниками інструкторської та популяризаційної (на той час об’єднаної) секцій було розроблено “Проект положення про Всеукраїнський Головний Архів” та пояснювальна записка до нього, “Проект штатів Всеукраїнського Головного Архіву” та “Положення про заснування Губернських архівів” та проект їхніх штатів [див. док.№ 88, 89, 90]. Крім того було розроблено інструкції щодо користування приватних осіб архівними матеріалами, про видавання копій з документів, тщо зберігаються в архівів, про упорядкування архівів, розбирання, розміщення та описування. При Архівній секції засновувався Літературно-історичний архів, завданнями якого було збирання документів особового походження, а також планувалося створити науково-довідкову бібліотеку. Першою кроком до започаткування такої бібліотеки стали подаровані особисто В.Л.Модзалевським книги з питань архівознавства. Розмірковуючи над проблемою “охорони й захисту культурних цінностей на Україні”, В.Л.Модзалевський далекоглядно ставив питання й про створення спеціальної Комісії (до складу якої увійшли б і архівісти), уповноваженої вирішувати проблеми розподілу “культурного май-

на, яке зосереджено на Україні, між музеями українськими, польськими, єврейськими, російськими” та ін.²⁵

Гостре відчуття браку кваліфікованих фахівців у галузі архівної справи примушувало обстоювати необхідність створення окремого вищого навчального закладу архівного профілю. “§16. При Всеукраїнском Главном Архиве учреждается Главный Архивный Институт для подготовки архивистов, архивариусов и копиистов древних актов и архивной службы; §17. При Губернских Общих Архивах, находящихся в университетских городах для той же цели могут быть открываемы в случае наличия преподавательского персонала областные архивные институты”, – зазначалося в одному з проєктів²⁶.

У липні 1919 р. Архівну секцію ВУКОПМИСу було реорганізовано в Головне управління архівною справою при Позашкільному відділі Наркомосвіти УСРР, а на початку серпня було затверджено положення про Головне архівне управління та його штати. Проте події, що розгорталися на фронтах, не сприяли стабілізації архівного будівництва.

Аналіз основних тенденцій архівного будівництва доби визвольних змагань дає підстави стверджувати, що справедливо пов’язувати початок розвитку національної архівістики зі створенням у вересні 1917 р. Бібліотечно-архівного відділу Генерального секретарства справ освітніх УЦР (голова – О.С.Грушевський). Внесок цієї інституції у розбудову теоретичних основ архівної справи в Україні, як свідчать архівні документи, незаперечний (зокрема ідея Національного архіву знайшла своє втілення у проєктах Всеукраїнського головного архіву). Власне своєю діяльністю Бібліотечно-архівний відділ заклав підвалини архівної реформи, розвинуті й деталізовані Архівно-бібліотечним відділом ГУМНК (квітень-грудень 1918 р. – січень 1919 р.) та Архівним відділом ВУКОПМИСу (квітень — червень 1919 р.) під керівництвом В.Л.Модзалевського.

Слід констатувати, що незалежно від складних умов громадянської війни, зміни влад, голоду й розрухи, архівні установи, на які покладалося завдання “рятування архівних скарбів”, не припиняли своєї діяльності, головною запорукою успіху якої була самовіддана праця “могутньої купки” співробітників цих установ: О.С.Грушевського, В.Л.Модзалевського, В.В.Міяковського, О.І.Барановича, Ю.О.Іванова-Меженка, Ю.Г.Оксмана, Т.Г.Фаранюк, Л.Ю.Биковського, П.В.Клименка та ін. Провідною тенденцією доби визвольних змагань була централізація архівної справи, необхідність котрої визначалася основними завданнями: а) виявленням, рятуванням, збереженням та охороною архівів; б) фундацією центральної інституції для виконання наукових і практичних завдань, та оптимальної мережі архівних установ; в) розробленням законодавчих основ передання архівних колекцій з приватної власності на державне зберігання; г) створенням національної системи підготовки архівних кадрів; д) поверненням українських архівів з-за кордону. Впродовж 1917–1921 рр. архівні установи (незалежно від зміни урядів) підпорядковувалися Міністерству освіти. При цьому визначальними рисами їхньої діяльності була спадкоємність ідей попередників та прагнення до “аполітичності”. Здобутки архівістів доби визвольних змагань (теоретичні й практичні) не лише дістали втілення в “радянському архівному будівництві”, а й повною мірою заслуговують на всебічне дослідження нині.

¹ Термін “архівістика”, характерний для активного лексичного запасу співробітників архівних установ (та й представників суміжних галузей) 1920-1930-х рр., нині знову повертається до наукового і практичного обігу. Саме в значенні “архівна справа та архівознавство в їх єдності” (див Архівістика: Термінологічний словник/ Авт.-упорядн. К.Є.Новохатський, К.Т.Селіверстова та ін. – К., 1998. – 106 с.) ми будемо його розглядати, адже за доби визвольних змагань (1917 – 1921 рр.) такий синкретизм був типовим як для періоду існування Української Центральної Ради, так і урядів Гетьманату та Директорії.

² Див. *Порський В.* Архіви та врхівна справа//ЕУ: Загальна частина. Перевидання в Україні. – К., 1995. – Т.3. – С.1017. У статті помилково названо першим головою Архівно-бібліотечного відділу, створеного “1917 р. при Головному Управлінні в Справі Мистецтв і Національної Культури” (!), В.Л.Модзалевського. Йому- таки приписує автор і ідею фундації в Україні Національного архіву.

³ ЦДАВО України, ф.14, оп.1, спр.107. Періодизація відбиває етапи архівного будівництва, враховуючи спадкоємність програм керівних інституцій у галузі архівної справи та зміни влади: I – ве-ресень 1917 р. – січень 1919 р.; II – лютий - березень 1919 р.; III – травень-червень 1919 р.; IV – серпень-грудень 1919 р.; V – січень 1920 р.—січень 1922 р.

⁴ Див.: Коваленко О.Б. Павло Скоропадський і Вадим Модзалевський//Останній гетьман: Ювілейний збірник пам'яті Павла Скоропадського. – К., 1993. – С.258-259; Ківшар Т. Український книжковий рух як історичне явище (1917-1923 рр.). – К.:Логос, 1996. – 344 с.; Папакін Г.В. Павло Скоропадський та архівна справа в Українській державі 1918 р. – до постановки проблеми//Українське архівознавство: історія, сучасний стан та перспективи: Наукові доповіді Всеукраїнської конференції (19-20 листопада 1996 р.): у 2-х ч./ Упор. В.П.Ляхощкий, І.Б.Матяш. — Ч.1. – К., 1997. – С.118-124.; Матяш І. Перший голова Бібліотечно-архівного відділу (до 120-ліття від дня народження О.С.Грушевського)//Студії з архівної справи та документознавства. – Т.2. – 1997. – С.104-110; Коваль О. Вадим Львович Модзалевський (до 115-ої річниці від дня народження)// Там само. – С.110-115; Матяш І.Б. Модель організації архівної справи доби Центральної Ради//Центральна Рада і український державотворчий процес: Матеріали наукової конференції 20 березня 1997 р. (у 2-х частинах)/ Відп. ред. В.А.Смолій. – Ч.2. – К.,1997. – С.285-291; Архівна та бібліотечна справа в Україні доби визвольних змагань (1917 – 1921 рр.): 36. наукових праць/ Редкол. В.С.Лозицький (відп. ред.) та ін. – К., 1998. – 276 с..

⁵ Штатним розписом відділу передбачалися посади голови відділу (він же голова архівної секції), голови бібліотечної секції, діловода, першого та другого помічників діловода, першого та другого урядовців для роз'їздів, фотографа, двох канцеляристів, друкарки. З 1917 р. у відділі працювали: В.Дем'янчук (канцелярист 1-го розряду), Т.Г.Фаранюк (канцелярист 2-го розряду). На початку 1918 р. на посаду урядовця для роз'їздів було запрошено із Новгород-Волинського О.І.Барановича, а в березні 1918 р. співробітником відділу (бібл. секція) став Ю.О.Іванов-Меженко.

⁶ ЦДАК України, ф.1235, оп.1, спр.1052, арк. 40-41.

⁷ Кошторис відділу передбачав у першому півріччі 1918 р. фінансування за такими напрямками: а) оплата членам архівної комісії за участь у засіданні (4x2x6x10=480 крб.), б) за інвентаризацію архівів (1000 крб.), в) на видання часопису "Пам'ятки" (2000 крб).

⁸ ЦДАК України, ф.1235, оп. 1, спр.1056, арк. 7, 10, 20-21.

⁹ ЦДАК України, ф.1235, оп. 1, спр.1056, арк.52.

¹⁰ ІР НБУВ, ф.12, спр.753.

¹¹ Штатним розписом у секціях відділу передбачалися такі посади: "фаховець" – голова секції; "фаховці" – три урядовці для роз'їздів, на яких покладався огляд та реєстрація архівних та бібліотечних збірок, методична допомога архівістам на місцях; діловод, канцеляристи І-го розряду та ІІ-го розряду, котрі опрацьовували та систематизували анкетний матеріал, друкарки тощо. Поза штатами секцій, крім начальника (голови), у відділі працювали старший діловод та фотограф.

¹² ЦДАВО України, ф.2457, оп.1, спр.1, арк.2 зв.

¹³ ЦДАВО України, ф.2201, оп.4, спр.2, арк.4-4 зв.

¹⁴ Київський археологічний інститут існував з 1918 по 1924 р. Ректори: Довнар-Запольський Митрофан Вікторович (1917, жовтень–1919, серпень) Гуля Микола Петрович (1921,червень–жовтень) Маслов Сергій Іванович¹ (1921, жовтень – 1922, лютий) Шміт Федір Іванович (1922, листопад –1924, серпень).

¹⁵ ЦДАК України, ф.1235, оп.1, спр.1052, арк.16.

¹⁶ Архівні документи (див. ЦДАВО України, ф.3689, оп1, спр.7, арк.34) дають підстави вважати, що впродовж січня-початку лютого 1919 р. склад Архівно-бібліотечного, співробітники якого пройшли процедуру звільнення й нового прийняття на роботу під час зміни урядів, був таким: голова – В.Л.Модзалевський, голова бібліотечної секції – О.С.Грушевський, діловод – О.О.Соловйов (з 1 січня 1919 р.), фахівець з бібліотекознавства – Ю.О.Іванов-Меженко, фахівець з архівознавства – В.В.Міяковський. Після залишення урядом Директорії Києва із складу відділу вибули В.Л.Модзалевський, О.С.Грушевський, В.В.Міяковський.

¹⁷ ЦДАВО України, ф.3689, оп.1, спр.6, арк.46 зв.

¹⁸ ЦДАВО України, ф.2582, оп.2, спр.117, арк.15-18.

¹⁹ Там само.

²⁰ Ляхощкий В.П І.І.Огієнко та архівна справа України//Архівна і бібліотечна справа доби визвольних змагань (1917-1921 рр.). – К.,1998. – С.201.

²¹ МеженкоЮ.О. був тимчасово призначений головою Архівно-бібліотечного відділу ГУМНК 15 вересня 1919 р., але пробув на цій посаді менше двох тижнів. Його звільнено з посади 1 жовтня 1919 р., коли він уже залишив місто.

²² ЦДАВО України, ф.1738, оп.1, спр.31, арк.38.

²³ Див. детальніше: Мітюков О.Г. Радянське архівне будівництво на Україні (1917-1973). – К.: Наукова думка. 1975. – С.13-31.

²⁴ ЦДАВО України, ф.166, оп.1, спр.709. Крім названих відповідальних співробітників, у секції працювали В.В.Мігулін (з 25 лютого 1919 р.), В.В.Кустерський (з 7 березня 1919 р.), Є.П.Романовська (з 3 серпня 1918 р.).

²⁵ ІР НБУВ, ф.12, спр.685.

²⁶ ЦДАВО України, ф.166, оп. 1, спр. 709, арк. 14.

ХРОНІКА АРХІВНОГО БУДІВНИЦТВА В УКРАЇНІ (1917 — 1921 рр.)

Упорядник *Ольга Шевченко*

Доба Української Центральної Ради

- 9 березня 1917 р. *Київ*. Відозва Української Центральної Ради до українського народу [66, 1917, 25 берез.].
- 26 квітня 1917 р. *Петроград*. Постанова Тимчасового уряду Росії про передавання до місцевих архівних комісій предметів, які мають “художнє чи історико-археологічне значення” [51, од.зб. 989, арк. 1].
- 28 квітня 1917 р. *Вінниця*. Створено Подільське товариство охорони культурно-історичних цінностей, яке розпочало роботу з збирання і дослідження місцевих пам’яток старовини [85, оп. 1, спр. 219, арк. 33].
- 12 травня 1917 р. *Київ*. Організаційне засідання Центрального комітету охорони пам’яток старовини і мистецтва в Україні, на якому було схвалено його перший статут та обрано дійсними членами комітету М.Біляшівського, М.Василенка, М.Грушевського, Д.Дорошенка, С.Єфремова, П.Зайцева, І.Каманіна, В.Козловську, В.Кричевського, П.Курінного, В.Леонтовича, К.Мельник, В.Модзалевського, К.Мощенко, Г.Павлуцького, М.Пахаревського, М.Петрова, В.Прокоповича, І.Стешенка, Ф.Штейнгеля, Д. і В.Щербаківських, В.Щербину, Д.Яворницького, Я.Яшуржинського [64, с. 26; 66, 1917, 16 трав.].
- 28 травня 1917 р. *Чернігів*. Засновано громадський Комітет охорони пам’яток старовини і мистецтва на Чернігівщині, який опікувався збереженням місцевих архівів та бібліотек. До Ради комітету увійшли: Г.Стаднюк (голова), В.Модзалевський (учений секретар), О.Карпінський, П. Дорошенко, В.Еланський [64, с. 33; 65, с. 21].
- травень 1917 р. *Київ*. Засновано Музей війни і революції (1914 -1917 рр.) при культурно — освітній комісії Всеукраїнської ради військових депутатів, куди надійшли документи Всеукраїнських військових з’їздів, виборів до українських та російських установчих зборів, архіви світової війни, копії законодавчих актів Української Центральної Ради тощо [87, оп. 1, спр. 10, арк. 31зв.-32].
- Київ*. Створено Польське товариство охорони пам’яток старовини в Україні [64, с. 41].
- червень 1917 р. *Полтава*. Створено Комітет охорони пам’яток старовини і мистецтва на Полтавщині у складі К. Мощенко, Л. Падалки, В. Щепотьєва, В. Щербаківського, В. Липинського [65, с. 23].
- 10 липня 1917 р. *Петроград*. Циркуляр № 56 Міністерства внутрішніх справ Тимчасового уряду Росії до губернських і обласних комісарів про збір і передачу місцевим архівним комісіям “предметів, що мають художнє або історико-археологічне значення” [85, оп. 1, спр. 219, арк. 30].
- 5 серпня 1917 р. *Петроград*. Обіжник Міністерства внутрішніх справ Тимчасового уряду Росії до губернських та обласних комісарів з вимогою забезпечити виконання постанови Тимчасового уряду щодо збирання в місцевих архівних комісіях предметів, що мають художнє та історико-археологічне значення

- [51, од. зб. 943, арк. 2; од. зб. 989, арк. 1-1 зв.; 48, 1917, 9 серп.].
- 9 серпня 1917 р. *Петроград*. Циркуляр № 61 Міністерства внутрішніх справ Тимчасового уряду Росії губернським і обласним комісарам про збір архівних документів на місцях [85, оп. 1, спр. 219, арк. 31].
- 17 серпня 1917 р. *Київ*. Звернення культурно-освітньої комісії Всеукраїнської ради військових депутатів до громадськості України з повідомленням про створення Національного музею-архіву війни і революції та проханням надсилати документи для його комплектування [69, 1917, 17 серп.].
- вересень 1917 р. *Київ*. Створення Бібліотечно-архівного відділу при Генеральному секретарстві справ освітніх УЦР (голова О. Грушевський) [52, од.зб. 1823, арк. 1].
- Київ*. Створення відділу охорони пам'ятників старовини й мистецтва при Генеральному секретарстві справ освітніх УЦР (голова М. Біляшівський) [90, оп. 1, спр. 14, арк. 1].
- 28 жовтня 1917 р. *Київ*. Заклик Бібліотечно-архівного відділу при Генеральному секретарстві справ освітніх УЦР до видавництв про надсилання друкованої продукції для утворення бібліотеки-архіву друків [69, 1917, 28 жовт.].
- жовтень — листопад (?) 1917 р. *Петроград*. Створення Комісії для реєстрації “предметів та документів історичного минулого України в фондах петроградських архівів, музеїв і приватних колекцій” у складі Ф. Вовка, М. Макаренка, П. Стебницького, С. Тройницького, В. Щавинського, П. Потоцького та інших [53, од.зб. 37, арк. 1].
- 10 листопада 1917 р. *Київ*. Циркуляр відділу охорони пам'ятників старовини й мистецтва при Генеральному секретарстві справ освітніх УЦР до губернських комісарів про заходи охорони пам'яток в поміщицьких маєтках [64, с. 69].
- 19 листопада 1917 р. *Київ*. Звернення відділу охорони пам'ятників старовини і мистецтва при Генеральному секретарстві справ освітніх УЦР до громадян УНР із закликом зберігати пам'ятки культури і мистецтва [3, с. 248].
- Глухів*. Клопотання голови Ради Глухівської української громади Д. Онацького про прийняття земством заходів щодо забезпечення збереженості архівів і пам'яток старовини місцевих приватних колекцій [85, оп. 1, спр. 221, арк. 11-11 зв.].
- листопад (?) 1917 р. *Чернігів*. Передано архів О. Бакуринського в с. Церковищах Городяньського повіту Музеєві В. Тарновського в Чернігові [51, од.зб. 945].
- 1 грудня 1917 р. *Київ*. Голова відділу охорони пам'ятників старовини і мистецтва Генерального секретарства справ освітніх УЦР М. Біляшівський видав посвідчення представникові Польського товариства охорони пам'яток старовини й мистецтва на Україні на право вивозу з приватних маєтків до “більших міст художніх речей, архівів і бібліотек” [85, оп. 1, спр. 212, арк. 8].
- 3 грудня 1917 р. Газета “Нова Рада” опублікувала статтю І. Фетісова “Вандалізм”, в якій привертається увага до стану Полтавського єпархіального архіву старовини, відзначається скрутне становище цінного зібрання рукописів та стародруків Полтавської єпархії, якому загрожує знищення [66, 1917, 3 груд.].
- 18 грудня 1917 р. *Київ*. Завідувач Київського Центрального архіву давніх актів І. Каманін отримав дозвіл правління Університету Св.Володимира приймати на зберігання приватні архіви [18, оп. 452, спр. 87, арк. 1].
- 11 січня 1918 р. *Київ*. Відбулося обговорення проекту Закону про охорону пам'яток старовини й мистецтва в Україні, укладеного проф. М. Біляшівським на засіданні Ради Центрального комітету охорони пам'яток старовини і мистецтва [85, оп. 1, спр. 207, арк. 9].

- 24 березня 1918 р. *Київ*. Газета “Боротьба” опублікувала статтю Ю.Гордіїва “Пам’ятки минулого”, в якій відзначалася необхідність заснування у Києві державного Українського центрального архіву і порушувалося питання повернення в Україну національних реліквій, які перебували в музеях і архівах Росії [2, 1918, 24 берез.].
- березень 1918 р. *Київ*. Засновано Державний військово-історичний архів при Головному управлінні Генерального Штабу УНР (завідувач Я.Жданович) [88, оп. 1, спр. 4, арк. 55].
- Київ*. Музей війни і революції (1914-1917 рр.) перейменовано в Державний військово-історичний музей та приєднано до військово-наукового відділу Генерального Штабу УНР. Музей поповнився цінними збірками прилученого до нього Київського відділу воєнно-історичного Російського товариства [87, оп. 1, стр. 10, арк. 32].
- Сімферополь*. Передано архів губернської земської управи комісаром внутрішніх справ краю до відання Таврійської вченої архівної комісії [36, оп. 1, спр. 14, арк. 20].
- Полтава*. Засновано Історичний архів Полтавщини при музеї губернської народної управи для зберігання документів з історії краю [67, №3, с.46].
- 26 квітня 1918 р. *Київ*. Радою відділу охорони пам’ятників старовини й мистецтва схвалено проект Закону про охорону пам’яток старовини й мистецтва в Україні [64, с. 94].
- квітень 1918 р. *Київ*. Розпорядження Міністерства народної освіти УНР про створення спеціальної Комісії для підготовки матеріалів про передавання Україні її колишніх історичних державних архівів, військових клейнодів та старовинних речей, які мають бути враховані при укладенні мирного договору України з Росією (відповідальний — директор департаменту загальних справ П. Зайцев).
- Структура комісії:
1. Архівна секція (голова О. Грушевський).
 2. Археологічно-мистецька секція (голова М. Біляшівський).
 3. Фінансова секція (голова В. Скрипчинський).
- [83, оп. 3, спр. 6, арк. 27-27 зв.; оп. 2, спр. 578, арк. 17].
- Українська держава П.Скоропадського**
- 16 травня 1918 р. *Полтава*. Розпорядження начальника демобілізаційного відділу гетьманського Генерального Штабу зберігати всі історичні військові документи [68, 1918, 16 трав.].
- 22 травня 1918 р. *Київ*. У газеті “Відродження” опубліковано статтю О. Грушевського “Наші наукові потреби” в якій порушувалося питання заснування крайових, губернських архівів (для зберігання місцевих історичних документів) і Національного архіву (для зберігання історичних документів загального характеру) та містився заклик до крайової влади (губернських і повітових народних управ) фінансово підтримати цю справу [4, 1918, 22 трав.].
- травень 1918 р. *Київ*. Засновано Державний архів та відповідну мережу губернських архівів в структурі Міністерства народної освіти Української держави [83, оп. 1, спр. 1194, арк. 5-6].
- Київ*. Головою Архівно-бібліотечного відділу Міністерства народної освіти Української держави призначений В. Модзалевський [51, од.зб. 654].
- 5 червня 1918 р. *Київ*. Створено культурну комісію при українській делегації на мирних переговорах України з Росією (голова — П. Холодний) для складення списку вивезених у різні часи з України до Росії культурно-історичних цінностей та вироблення умов повернення реліквій в Україну. Склад комісії: Д.Антонович, В.Барвінок, М.Біляшівський, О.Благодір, С.Гужковський, М.Могилянський, В.Модзалевський, Г.Павлуцький, Г.Сидоренко,

Г.Стелецький та інші [63, № 2, с. 207; 64, с. 175; 65, с. 49-50].

20 червня 1918 р.

Київ. Клопотання Головноуправителя справами мистецтв та національної культури П.Дорошенка перед Радою Міністрів Української держави про асигнування коштів (1 000 000 крб.) на придбання у державну власність пам'яток старовини і мистецтва для національних архіву та музею [83, оп. 2, спр. 1, арк. 47-48 зв.].

21 червня 1918 р.

Київ. Засідання культурної комісії при українській делегації на мирних переговорах України з Росією (голова — П. Холодний, члени — Д. Антонович, О. Благодір, С. Гужковський, П. Мохор, Г. Нарбут, І. Паливода, Г. Павлуцький, Ф. Слюсаренко, Є. Рекало, Г. Стелецький). Схвалено проект статті про передавання культурних цінностей Україні, яку пропонувалося включити до російсько-українського мирного договору [64, с. 176].

Київ. Ухвалення Радою Міністрів Української держави закону про створення Головного управління мистецтв та національної культури, підпорядкованого Міністерству народної освіти, згідно з яким до Головного управління перейшли відділи колишнього департаменту мистецтв Міністерства народної освіти УНР: бібліотечно-архівний, охорони пам'яток старовини й мистецтва, театральний, пластичних мистецтв, художньої промисловості й музичний (головноуправитель П. Дорошенко) [63, № 2, с. 187].

27 червня 1918 р.

Київ. Наказ міністра ісповідань Української держави В.Зіньківського про створення культурної комісії Міністерства ісповідань для складання списку “архівів, бібліотек, музейних цінностей і ... церковного скарбу”, який буде поданий на розгляд культурної комісії при українській делегації на мирних переговорах з Росією. Склад комісії: В. Завітневич (голова), Й. Кречетович (секретар), М. Могилянський, В. Іконников, В. Модзалевський, Г. Нарбут, М. Біляшівський, Н. Полонська, П. Зорін, П. Мохор [64, с. 183].

17 липня 1918 р.

Київ. Обіжник канцелярії гетьмана П.Скоропадського про здавання до архіву канцелярії документів з особистим підписом гетьмана [83, оп. 1, спр. 82, арк. 1].

22 липня 1918 р.

Київ. Звернення члена Петроградської комісії з реєстрації предметів української старовини та мистецтва П. Стебницького до міністра закордонних справ Української держави про необхідність фінансування робіт щодо підготовки каталогу речей “Україніки” та його друкування Комісією з реєстрації й збирання пам'яток української історії і мистецтва. Пропонувалося “легалізувати цю комісію, як спеціальний орган українського консульства в Петрограді для догляду за інтересами української науки і мистецтва” та призначити керівником комісії В. Щавінського [83, оп. 1, спр. 1198, арк. 1-2].

27 липня 1918 р.

Київ. Подано на розгляд Ради Міністрів Української держави законопроект про створення Волинської архівної комісії і архіву у м. Острозі [84, оп. 1, спр. 15, арк. 90 зв.].

Київ. Засідання Комісії з розмежування справ між Міністерством народної освіти Української держави, Головним управлінням справами мистецтв та національної культури і Академією наук (голова — П. Дорошенко; секретар — А. Серета; члени — І. Красуський, акад. В. Вернадський, проф. Д. Багалій, проф. Г. Павлуцький, М. Могилянський, В. Модзалевський). Прийнято пропозицію Д. Багалія про те, що Головний архів лишається у відомстві Головного управління справами мистецтв та національної культури як автономна установа, директор затверджується за рекомендацією Академії Наук, учений персонал представляється директором архіву на затвердження головноуправителя [83, оп. 3, спр. 9, арк. 9 - 9 зв.].

9 серпня 1918 р.

Полтава. Губернське земське зібрання затвердило кошторис, штат архіву та його повну назву “Центральний історичний архів Полтавщини” [6, с. 6].

- 26 серпня 1918 р. *Київ*. Розпорядження Головного управління мистецтв та національної культури № 309/166 про передавання архіву колишнього Київського губернського жандармського управління у відання Головного управління. Виконане 31 серпня працівником Головного управління В. Міяковським [83, оп. 4, спр. 2, арк. 1].
- 24 вересня 1918 р. *Київ*. Ухвалення Радою Міністрів Української держави постанови про асигнування Головному управлінню справами мистецтв та національної культури 100 000 крб. на негайні потреби охорони пам'яток старовини та мистецтва і 500 000 крб. на придбання в державну власність для Національного музею пам'яток старовини та мистецтва [47, № 54, с. 52; 87, оп. 1, спр. 10, арк. 32 зв.].
- 29 вересня 1918 р. Газета “Відродження” опублікувала повідомлення про передавання Кам'янецьким археологічним товариством до бібліотеки Кам'янець-Подільського університету “численних дублетів”, серед яких є “багато стародрукованих книжок” [4, 1918, 29 верес.].
- вересень 1918 р. Наказом військової офіції Української держави Ч. 472 створено Військово-історичну комісію для “зібрання... документів та складання описів боєвих подій Великої війни по Південно-західному та Румунському фронтах” [87, оп. 1, спр. 10, арк. 32 зв.-33].
- жовтень 1918 р. *Київ*. Створено Міжвідомчу комісію для розгляду проекту загальної архівної реформи в Україні [17, оп. 1, спр. 2].
Житомир. Засновано Український музей при першій хлоп'ячій гімназії, в якому зосереджувались архівні документи з історії шкіл на Волині [63, № 2, с. 204].
- 3 листопада 1918 р. *Київ*. Урочисте відкриття Київського археологічного інституту (директор — В.Довнар-Запольський, вчений секретар — Н.Полонська-Василенко) [64, с. 126].
- 27 листопада 1918 р. *Київ*. Створення Української Академії наук. Першими дійсними членами (академіками) УАН стали В.Вернадський (президент), А.Кримський, Д.Багалій, М.Кащенко, В.Косинський, О.Левицький, М.Петров, С.Смаль-Стоцький, Ф.Тарнавський, С.Тимошенко, М.Туган-Барановський, П.Тутковський [3, с. 286].
- листопад 1918 р. *Київ*. Міністр освіти П. Стебницький передав справу створення Української археографічної комісії на остаточне вирішення до Головного управління мистецтв та національної культури, де для розгляду статуту, штатів і законопроекту про реформу археографічної комісії було створено комісію у складі А. Кримського і О. Левицького. Проекти статуту й штатів археографічної комісії були перероблені з наданням комісії характеру української установи [63, № 3, с. 142-143].
- грудень 1918 р. *Київ*. Державний військово-історичний музей зібрав чимало цінних історичних документів про повстання проти гетьмана. До музею також надійшла частина документів гетьманського архіву [87, оп. 1, спр. 10, арк. 33].
- 1918 р. *Вінниця*. Засновано Вінницький крайовий музей з архівом та бібліотекою при ньому [70, с. 55].
Київ. Створено відділ охорони пам'яток церковної старовини при Міністерстві ісповідань Української держави (завідувач протоієрей І. Кречетович), який опікувався станом церковних архівів, музеїв та бібліотек [63, №2, с.208].
- 1918 р. (?) *Київ*. Підготовлено Статут Центрального Комітету охорони пам'яток старовини й мистецтва на Україні, що знаходився в відомстві Головного управління справами мистецтв та національної культури Міністерства народної освіти.
Структура Комітету:
1. Відділ охорони пам'яток археологічних.
2. Відділ охорони пам'яток історичних і мистецьких.

3. Відділ музеїв.
4. Відділ реєстрації пам'яток.
5. Відділ експедицій для опису пам'яток.
6. Видавничий відділ.

[85, оп. 1, спр. 206, арк. 23-24].

Київ. Розроблено “План організації архівної справи на Україні”, згідно з яким передбачалося централізоване створення мережі архівних установ в Україні на чолі з Головним архівним управлінням при Міністерстві народної освіти. Планувалося заснувати Український національний архів, при якому діяли б Археографічна комісія та Археологічний інститут, Крайові центральні архіви в університетських містах (Києві, Харкові, Одесі), губернські сконцентровані архіви з науковими архівними комісіями при них, які мали відбирати науковий “архівний матеріал від архівів всіх губерніяльних установ” та повітові збірні архіви з повітовими науковими архівними комісіями [94, оп. 1, спр. 1056, арк. 81-82 зв.].

Київ. Складено Статут Українського національного архіву [94, оп. 1, спр. 1056, арк. 123-133].

Українська Народна Республіка (доба Директорії)

2 січня 1919 р.

Київ. Українська Академія наук заснувала постійну комісію “для видавання пам'яток письменства, мови та історії” і асигнувала на збирання і переписування актів з історії Лівобережної України 5000 крб. [86, оп. 1, спр. 185, арк. 1].

11 січня 1919 р.

Київ. Доповідна записка голови Архівно-бібліотечного відділу В.Модзалевського до Головноуправителя справами мистецтв і національної культури УНР про необхідність заснування у м. Києві Національного українського архіву на базі Київського центрального архіву, а також створення місцевих губернських архівів і архівних комісій для керування архівними справами в губерніях, існуючим подібним комісіям у Чернігові, Полтаві, Катеринославі, Києві, Сімферополі — надати статус державних установ [90, оп. 1, спр. 17, арк. 2-3 зв.].

наприкінці січня 1919 р.

Київ. Під час наступу більшовиків на місто важливі пам'ятки Державного військово-історичного музею передано на зберігання в невійськові музеї та наукові установи, деякі з них евакуйовано до Вінниці [87, оп. 1, спр. 10, арк. 33 зв.].

8 лютого 1919 р.

Київську, Полтавську, Чернігівську і Катеринославську губернські вчені архівні комісії підпорядковано Головному управлінню мистецтв та національної культури УНР і виділено 48.000 крб. на утримання цих архівних комісій, а також 300.000 крб. на видатки, пов'язані з організацією Українського національного архіву в м. Києві [87, оп. 1, спр. 10, арк. 33-33].

17 лютого 1919 р.

Вінниця (?). Постанова Ради Народних Міністрів УНР про передавання Київського Центрального архіву давніх актів у відання Головного управління мистецтв та національної культури і про асигнування 66.400 крб. на його утримання [79, оп. 1, спр. 131, арк. 3; 87, оп. 1, спр. 10, арк. 33 зв.].

Сімферополь. Клопотання ТВАК перед Радою Міністрів Кримського крайового уряду про передавання їй для вивчення архівних документів періоду окупації Криму німцями.

Рада Міністрів Кримського крайового уряду ухвалила надати ТВАК право доступу до архівних документів урядових установ і запропонувала міністерствам і управлінням сприяти комісії “у справі огляду і збирання матеріалів” [30, оп. 1, спр. 125].

лютий (?) 1919 р.

Вінниця. Наказ Генерального Штабу УНР членам дирекції Державного військово-історичного музею виїхати до Галичини на українсько-польський фронт для збирання історичних матеріалів. Згодом вони розмістилися у

- м.Ходорів (місце розташування Начальної команди Галицької Армії) та розпочали збирання відповідних документів [87, оп. 1, спр. 10, арк. 33 зв.-34].
- квітень 1919 р.* *Кам'янець-Подільський.* Подільська Губернська Народна Рада ухвалила постанову “Про необхідність утворення наукових архівів і про асигнування в справі утворення наукового архіву в м. Кам’яніч 46 000 крб.” [45, оп. 1, спр. 2, арк. 1-28; 70, с.58].
- 14 червня 1919 р.* *Вінниця.* Наказ № 2151 Подільського губернського комісара про створення при повітових і міських управах комісій з обліку культурно-історичних пам’яток (комісії подають відомості архівно-музейному відділу Подільської губернської управи) [78, оп. 1, спр. 111, арк. 10].
- липень 1919 р.* *Кам'янець-Подільський.* Створено архівну комісію при Кам’янець-Подільському університеті [90, оп. 1, спр. 14, арк. 149-158].
- 10 серпня 1919 р.* *Кам'янець-Подільський.* Наказ Головного управління мистецтв та національної культури, згідно з яким охорона культурно-історичних пам’яток тимчасово доручалася повітовим та губернським комісарам освіти [90, оп. 1, спр. 14, арк. 71; 71, 1919, 19 серп.].
- 11 серпня 1919 р.* *Кам'янець-Подільський.* Обіжник Головного управління мистецтв і національної культури Міністерства народної освіти УНР до всіх підлеглих міністерству установ, місцевих самоврядувань та народних управ про проведення заходів щодо захисту національних цінностей (архівів, книгозбірень, музеїв, колекцій старовини). Вказувалося на необхідність роз’яснювати громадськості їхнє значення та повідомляти Міністерство народної освіти у разі виникнення загрози їх знищення [90, оп. 1, спр. 14, арк. 33-33 зв.].
- 22 серпня 1919 р.* *Кам'янець-Подільський.* Доповідна записка професора Київського державного університету Й. Пеленського, управителя музею-архіву відділу Подільської губернської управи Ю. Олександровича, віце-директора Державного військово-історичного музею М. Обідного голові Ради Народних Міністрів, голові Трудового Конгресу та міністру народної освіти УНР, в якій висловлювався протест проти допущеного значного знищення пам’яток старовини і культури та вказувалося на необхідність зробити справу їх охорони державною справою. Пропонувалося прийняти закон про їх націоналізацію і реконструювати Головне управління мистецтв та національної культури; під опікою місцевих державних органів заснувати ряд нових архівів, музеїв, бібліотек, а наявні взяти під нагляд держави і не відмовляти їм у допомозі; негайно створити фахові експедиції для збирання розграбованих культурно-історичних цінностей [90, оп. 1, спр. 14, арк. 38-39; 87, оп. 1, спр. 10, арк. 34 зв.].
- 30 серпня 1919 р.* *Кам'янець-Подільський.* Наказ Ч. 9 Міністра народної освіти УНР про створення Архівної комісії при Міністерстві народної освіти під головуванням проф. П. Клименка для “вироблення інструкцій по охороні пам’яток старовини й мистецтва і керування справами охорони архівів, музеїв і великих збірок старовинних і мистецьких речей”. Склад комісії: М. Альтер, Л. Бялковський, М. Гавриленко, О.Назарук, Й. Пеленський, Ю. Сіцінський та ін. [90, оп. 1, спр. 6, арк. 22; 64, с. 209].
- Кам'янець-Подільський.* Наказ Ч. 10 Міністра народної освіти УНР губернським і повітовим комісарам освіти взяти під свою охорону пам’ятки старовини й мистецтва [90, оп. 1, спр. 6, арк. 22; 87, оп. 1, спр. 10, арк. 34 зв.].
- 15 вересня 1919 р.* *Кам'янець-Подільський.* Відділ охорони пам’яток Головного управління мистецтв та національної культури підготував законопроект про охорону пам’яток старовини і мистецтва [90, оп. 1, спр. 14, арк. 72].
- 16 вересня 1919 р.* *Кам'янець-Подільський.* Головний отаман військ УНР С. Петлюра затвер-

- див штат архівної комори в Кам'янецькій фортеці [81, оп. 1, спр. 2, арк. 112].
- 23 вересня 1919 р. *Кам'янець-Подільський*. Головне управління Генерального штабу армії УНР розіслало у війська інструкцію для військових архівних комісій [90, оп. 1, спр. 14, арк. 99-100].
- вересень 1919 р. *Кам'янець-Подільський*. Засновано Комісію з охорони пам'яток старовини і мистецтва при Головному управлінні мистецтв та національної культури УНР у складі Й. Пеленського, І. Кревецького, П. Клименка, А. Середи, М. Обідного та інших. Комісія мала свій друкований орган "Українська Старовина", що видавався коштом Диктатури Західної області УНР [87, оп. 1, спр. 10, арк. 34 зв.-35].
- Кам'янець-Подільський*. Голова Директорії УНР затвердив Постанову про заснування при всіх міністерствах і управліннях УНР особливих комісій для перегляду чинних законів та інструкцій, на підставі яких утримуються й оберігаються їхні архіви. Зазначалася необхідність проведення експертизи цінності документів наявних архівів з метою "звільнення їх від непотрібного матеріалу", який після огляду архівною комісією Міністерства народної освіти має бути переданий Міністерству народного господарства [90, оп. 1, спр. 16, арк. 1-2 зв.].
- Кам'янець-Подільський*. Постанова міжвідомчої комісії, скликаної Міністерством народного господарства УНР, з метою збереження старих документів, надзвичайно цінних для історії краю, забороняла забирання будь-яких архівних номерів, а також номерів канцелярського діловодства без дозволу Комісії з охорони пам'яток старовини і мистецтва при Міністерстві народної освіти УНР [90, оп. 1, спр. 6, арк. 42].
- вересень (?) 1919 р. *Кам'янець-Подільський*. Радою Народних Міністрів УНР ухвалено постанову про охорону пам'яток старовини й мистецтва. Відзначалося, що пам'ятки "архітектурні, архивальні, бібліотечні, музейні, побутові ... маючі культурно-історичну цінність і значіння, знаходяться під охороною й доглядом держави". Охорона й догляд збірок культурно-історичних пам'яток в Україні (приватних, громадських, урядових) покладалися на Головне управління мистецтв та національної культури [90, оп. 1, спр. 14, арк. 179-179 зв.].
- 29 жовтня 1919 р. *Кам'янець-Подільський*. Наказ Подільського губернського комісара про створення комісії для розгляду справ, які не мають історичного значення і підлягають передаванню на паперову фабрику [90, оп. 1, спр. 14, арк. 119].
- 1 листопада 1919 р. *Кам'янець-Подільський*. В журналі "Українська старовина" опубліковано статтю професора Кам'янець-Подільського державного українського університету П.Клименка "Архівна справа на Україні" [72].
- 12 листопада 1919 р. *Кам'янець-Подільський*. Опубліковано повідомлення про передавання Кам'янець-Подільському державному університету архівів колишнього жандармського управління та дворянського депутатського зібрання м. Кам'янця-Подільська [2, ч. 8, 1919, 12 листоп.].
- після 16 листопада 1919 р. *Кам'янець-Подільський*. Комісія охорони пам'яток старовини і мистецтва при Головному управлінні мистецтв і національної культури УНР припинила свою діяльність. Частина її членів, що залишилися в Кам'янці (переважно вчені Кам'янець-Подільського державного університету), заснували Подільське товариство охорони пам'яток старовини і мистецтва, що продовжило розпочату роботу Комісії [87, оп. 1, спр. 10, арк. 35].
- 1919 р. *Проскурів*. Культурно-освітньою управою Генерального Штабу УНР створено Архівну комору для проведення військово-архівної роботи [54, с. 47].

- 7 червня 1920 р. *Кам'янець-Подільський*. Наказ Головноуповноваженого уряду УНР І. Огієнка Ч. 145 про взяття під опіку підлеглому йому управління архіву колишнього губернського правління, що знаходиться в м. Кам'янці-Подільському [81, оп. 1, спр. 46, арк. 9].
- липень — грудень 1920 р. Роботу із збирання і охорони військово-історичних документів проводив Історичний підвідділ Військового історично-інформаційного відділу штабу Дієвої Армії (голова -О. Благодір) [54, с. 48].
- 5 серпня 1920 р. *Ряшів*. Військовий міністр УНР затвердив Статут Українського військово-історичного товариства (УВІТ) [89, оп. 1, спр. 1, арк. 25].
- 25 серпня 1920 р. *Ряшів*. Засновано УВІТ для дослідження рідної історії, переважно військової.
Структура товариства:
1. Секція старовини.
2. Секція “Відродження”.
3. Секція редакційно-видавнича.
[89, оп. 1, спр. 2, арк. 2; 87, оп. 1, спр. 10, арк. 35 зв.-36].
- 4 жовтня 1920 р. *Ряшів*. Загальні збори УВІТ ухвалили рішення про створення при Військово-історичному відділі Генерального Штабу УНР Військово-історичного архіву для збирання, упорядкування, реєстрації та зберігання військово-історичних документів всіх військових частин та їх установ [89, оп. 1, спр. 2, арк. 3; спр. 1, арк. 20].
- 3 листопада 1920 р. *Кам'янець-Подільський*. Наказ Головної команди військ УНР Ч. 098 справу охорони архівів на місцях покладав на військових начальників і комендантів [87, оп. 1, спр. 10, арк. 36].
- 20 листопада 1920 р. *Кам'янець-Подільський*. Наказ Головної команди військ УНР всім частинам військ, штабам і військовим установам армії і тилу передати до Військово-історичного архіву при Генеральному Штабі УНР непотрібні для поточного користування справи, книги, оригінали наказів та інші пам'ятки з “трьохрічної боротьби за визволення України” [89, оп. 1, спр. 2, арк. 46 зв.].
- 1920 р. (?) *Кам'янець-Подільський*. Складено Статут Подільського товариства охорони пам'яток старовини [90, оп. 1, спр. 14, арк. 149-158].
Кам'янець-Подільський. Підготовлено Положення про Подільську архівну комісію [90, оп. 1, спр. 14, арк. 144-148].
Кам'янець-Подільський. Складено Положення про губернські вчені комісії для охорони і дослідження старовини і культури [90, оп. 1, спр. 14, арк. 173-175].
- червень 1921 р. *Ченстохів*. Повідомлення військово-історичної управи Генерального Штабу УНР культурно-освітнім відділам дислокованих у Польщі українських частин про створення Головного військово-історичного архіву з музейним відділом і прохання надсилати документи для його комплектування [87, оп. 1, спр. 7, арк. 7-7 зв.].
- 1 вересня 1921 р. *Тарнів*. Головою Директорії УНР С. Петлюрою затверджено закон про заснування “Музею-архіву визволення України” та його статут. Музей-архів створювався з метою збирання, упорядкування та зберігання історичних документів та пам'яток визвольної боротьби українського народу [87, оп. 1, спр. 10, арк. 26-26 зв.; 79, оп. 4, спр. 83, арк. 1-3; 80, оп. 2, спр. 132, арк. 25-26 зв.].

Радянське архівне будівництво

- грудень 1917 р. — березень 1918 р. *Харків*. Перші публікації архівних документів на сторінках газети “Вестник Украинской Народной Республики” — органу ЦВК Всеукраїнської Ради робітничих, солдатських і селянських депутатів [73, с. 29].

- січень 1918 р. Створені військово-архівні комісії для збирання і охорони військових архівів періоду імперіалістичної війни 1914-1917 рр. [61, с. 26].
- 26 лютого 1918 р. Катеринослав. Опубліковано розпорядження губернського виконавчого комітету Ради робітничих, солдатських і селянських депутатів повітовим Радам про охорону пам'яток старовини, мистецтва і науки [59, с. 68]
- лютий 1918 р. Київ. Вироблено Народним секретаріатом у справах освіти Робітничо-селянського уряду України проект створення у своєму складі Архівного відділу, на який покладалось керівництво архівним будівництвом у республіці [61, с. 19].
- 31 березня 1918 р. Обласний профспілковий з'їзд гірників Донецько-Криворізького басейну ухвалив резолюцію про охорону документів кам'яновугільної, гірничої, соляної, металургійної промисловості, які зберігалися у приміщенні будинку гірничопромисловців [61, с. 17].
- 1 червня 1918 р. Москва. Декрет РНК РСФРР "Про реорганізацію і централізацію архівної справи в РСФРР" [95, с. 9].
- 26 листопада 1918 р. Москва. Декрет РНК РСФРР "Про визнання наукових, літературних, музичних і художніх творів державною власністю" [60, с. 21-24].
- січень 1919 р. Київ. Постанова представника Тимчасового робітничо-селянського уряду України М. Скрипника про передавання архівів колишніх державних установ до архівного відділу Комісаріату народної освіти [83, оп. 3, спр. 6, арк. 22].
- січень — квітень 1919 р. Видання Тимчасовим робітничо-селянським урядом України серії декретів і постанов про націоналізацію окремих галузей промисловості і транспорту, згідно з якими державною власністю ставали не тільки майно націоналізованих підприємств і установ, але і їхні архіви [61, с. 22].
- початок лютого 1919 р. Харків. При Всеукраїнському відділі мистецтв створено Комітет по охороні пам'ятників і старовини. Організовані секції архівно-бібліотечна, музейна, архітектурна, археологічна, етнографічна... Керівництво архівно-бібліотечною та музейною секціями доручено проф. Ф. Шміту і В. Барвінському [50, 1919, 9 берез.].
- 9 лютого 1919 р. Харків. Декрет РНК УСРР "Про знищення станів і цивільних чинів", згідно з яким у відання виконавчих комітетів губернських та волосних Рад робітничих, селянських та червоноармійських депутатів було передано майно і архівні документи дворянських зібрань [61, с. 23].
- 14 лютого 1919 р. Полтава. Опубліковано розпорядження Ради робітничих, селянських і червоноармійських депутатів згідно з яким архіви державних і громадських установ м.Полтави і губернії передавалися у відання Центрального історичного архіву Полтавщини [49, 1919, 14 лютого].
- 25 лютого 1919 р. Київ. Київський центральний архів, який містився в будинку Університету Св. Володимира, передано в відання Комісаріату по Головному управлінню мистецтв та національної культури [83, оп. 5, спр. 5, арк. 16; оп. 3, спр. 6, арк. 26].
- 26 лютого 1919 р. Київ. Постанова представника Тимчасового робітничо-селянського уряду України у м. Києві М. Скрипника про ліквідацію Державної канцелярії Директорії та передавання її справ до архівного відділу Комісаріату народної освіти. За розпорядженням комісара Головного управління мистецтв і національної культури Ю. Мазуренка архівно-бібліотечний відділ цього управління реорганізовано на архівне управління [82, оп. 1, спр. 31, арк. 70].
- 3 березня 1919 р. Харків. В складі губернського комітету охорони пам'яток мистецтва і старовини створено архівну секцію [42, оп. 1, спр. 4, арк. 1].
- 7 березня 1919 р. Ромни. Повітревком зобов'язав волосні і сільські ревкоми розробити план невідкладних заходів щодо охорони архівних установ від нищення [61, с. 25]
- 12 березня 1919 р. Харків. Ухвалено постанову ЦК КП(б)У про необхідність збирання доку-

- ментів з історії Комуністичної партії [58, 1919, 16 берез.].
- 13 березня 1919 р. *Київ*. Наказ № 58 по Головному управлінню справами мистецтв та національної культури про передавання відділу охорони пам'яток церковної старовини колишнього Міністерства культів УНР до Комісаріату Головного управління справами мистецтв та національної культури. Напрями діяльності відділу мали погоджуватися з відповідними підрозділами управління (зокрема в архівних справах — з головою Архівного управління) [84, оп. 1, спр. 34, арк. 43-43 зв.].
- 18 березня 1919 р. *Київ*. Наказ губернського комісару про термінову реєстрацію архівів установ та приватних осіб в Архівному управлінні Комісаріату мистецтв і національної культури [16, оп. 137, спр. 121, арк. 2].
- 26 березня 1919 р. *Київ*. Підготовлено законопроект про передавання Київського центрального архіву до Архівного управління Всеукраїнського відділу мистецтв Наркомпросу (набув чинності з 1 травня) [51, од.зб. 687, арк. 1].
- 27 березня 1919 р. *Москва*. Постанова РНК РСФРР “Про архіви й справи розформованих частин, штабів і управлінь колишньої постійної армії” [61, с. 37].
- 30 березня 1919 р. *Миколаїв*. Відділ народної освіти опублікував постанову, яка забороняла захоплення або реквізицію архівів у місті без відома останнього [62, № 2, с. 14].
- 31 березня 1919 р. *Москва*. Декрет РНК РСФРР “Про збереження і знищення архівних справ” та “Положення про губернські архівні фонди” [61, с. 37].
- березень 1919 р. *Київ*. Комісаріат Головного управління мистецтв та національної культури об'єднано з ВУКОПМИС'ом, а його Архівне управління — з архівною секцією ВУКОПМИС'у. Очолив архівну секцію В. Модзалевський [77, оп. 1, спр. 615, арк. 35; 61, с. 23; 55, с. 211].
- до 1 квітня 1919 р. *Чернігів*. Розпочав свою діяльність губернський КОПМИС [56, с. 105-106].
- Черкаси*. Комісар народної освіти повіту порушив питання організації в місті Народного центру для зберігання архівних документів, пам'яток історії та культури та бібліотечних фондів [46, оп. 1, спр. 3, арк. 1].
- 1 квітня 1919 р. *Київ*. Декрет РНК УСРР “Про передачу історичних пам'ятників і предметів мистецтва до відання Народного Комісаріату освіти УСРР” [59, с. 92-94].
- початок квітня 1919 р. *Київ*. Наказ ВУКОПМИСу до всіх громадських і урядових установ та приватних осіб протягом 2-х тижнів зареєструвати свої архіви в Архівному відділі ВУКОПМИСу [77, оп. 1, спр. 682, арк. 1].
- 28 квітня 1919 р. *Київ*. Наказ ВУКОПМИСу про правила користування архівними матеріалами. Заклади, яким необхідно отримати інформацію з справ, які зберігалися в архівах, користуються архівними документами тільки з дозволу Архівного відділу ВУКОПМИСу [82, оп. 1, спр. 13, арк. 140].
- квітень 1919 р. *Одеса*. Створено Комісію з охорони і розробки революційних архівів при Одеському губвідділі юстиції у складі Н. Осиповича, М. Русова, Л. Кобермана, І. Хмельницького. Прийнято статут Товариства для вивчення історії революційного руху на півдні Росії [25, оп. 1, спр. 1].
- 8 травня 1919 р. *Черкаси*. Комісаріату народної освіти повіту передано архіви розформованих повітових установ та їхнє обладнання для створення Центрального народного архіву Черкащини [46, оп. 1, спр. 9, арк. 35].
- 9 травня 1919 р. *Сімферополь*. Постанова Комісаріату народної освіти про заснування у м. Сімферополі Центрального архіву для збирання, систематизації та зберігання документів (завідувач проф. Б. Греков) [29, оп. 1, спр. 25, арк. 12 зв.].
- 13 травня 1919 р. *Житомир*. Створено комісію з охорони пам'яток мистецтва та старовини (Губкопис) при відділі народної освіти [15, оп. 4, спр. 20, арк. 41].

- 15 травня 1919 р. *Житомир*. Створено військово-архівну комісію колишнього Південно-Західного фронту для збирання історичних документів про війну 1914-1918 рр. [14, оп. 2, спр. 1, арк. 68].
- 12 червня 1919 р. *Житомир*. Наказ волгубревкому, яким всі урядові та громадські установи, а також приватні особи зобов'язувалися зареєструвати свої архіви в губкопмісі протягом двох тижнів [13, оп. 5, спр. 1, арк. 68].
- 30 червня 1919 р. *Київ*. Народний комісаріат внутрішніх справ УСРР циркуляром № 2130 зобов'язав всі Ради вжити заходів щодо охорони і концентрації в архівосховищах архівів колишніх урядових установ і органів колишнього громадського самоврядування [37, оп. 1, спр. 1, арк. 167; спр. 20, арк. 150].
- до липня 1919 р. *Київ*. Розроблено законопроект про заснування Українського головного архіву у м. Києві, його статут та тимчасовий штат. Структура Головного архіву:
1) наукова частина;
2) науково-технічна частина;
3) канцелярія
[76, оп. 1, спр. 6, арк. 11-15].
- 1 липня 1919 р. Повідомлення бюро друку України про розпорядження НКВС УСРР зберігати архівні документи установ, що ліквідуються [82, оп. 1, спр. 21, арк. 196].
- 2 липня 1919 р. Декрет РНК УСРР №313 “Про зберігання та знищення архівних справ” [76, оп. 1, спр. 1, арк. 3-3 зв.].
- 18 липня 1919 р. *Київ*. Постанова комітету Наркомосвіти УСРР про реорганізацію архівної секції ВУКОПМИСу в Головне управління архівною справою та підпорядкування його Позашкільному відділу Наркомосвіти УСРР. Керівництво Головним архівним управлінням, а також Всеукраїнським Головним архівом покладалося на В. Модзалевського [61, с. 26; 77, оп. 1, спр. 512, арк. 25; 55, с. 212].
- 29 липня 1919 р. *Москва*. Декрет РНК РСФРР “Про скасування права приватної власності на архіви померлих російських письменників, композиторів, художників і вчених, що зберігаються в бібліотеках та музеях” [61, с. 37; 60, с. 56].
- липень 1919 р. КОПМИСи було реорганізовано в секції охорони пам'яток мистецтва і старовини [55, с. 211].
- 1 серпня 1919 р. *Київ*. У відання Головного архівного управління були передані архіви всіх колишніх судових установ Києва та архів губернського земства [77, оп. 1, спр. 710, арк. 9].
- 6 серпня 1919 р. *Київ*. Обіжник Народного комісаріату внутрішніх справ УСРР до всіх Рад про необхідність збереження всіх документів, які мають історичну і практичну цінність [37, оп. 1, спр. 1, арк. 167].
- Київ*. Колегія Позашкільного відділу Наркомосвіти УСРР затвердила положення про Головне архівне управління та його штати (43 одиниці) [77, оп. 1, спр. 22, арк. 10-10 зв.; спр. 456, арк. 51].
- 27 серпня 1919 р. *Київ*. При діяльній участі товариства Нестора-літописця та історико-літературного товариства в Київському університеті Св. Володимира відкрито Музей війни і революції для зберігання колекцій, афіш, плакатів, листівок, архівних документів [18, оп. 479, спр. 192, арк. 1].
- грудень 1919 р. *Київ*. Розпочало роботу Архівне управління при губнаросвіті, до якого увійшли працівники колишнього Головного архівного управління при Позашкільному відділі Наркомосвіти УСРР [61, с. 29].
- Полтава*. Відновлено роботу губернського комітету по охороні пам'яток старовини та мистецтва, яку було припинено денікінською владою [26, оп. 1, спр. 29, арк. 4].
- 1919 р. *Черкаси*. Постанова комісара народної освіти повіту про взяття під контроль пам'яток історії та культури [46, оп. 1, спр. 2, арк. 5].

- 5 січня 1920 р. *Харків.* Відновлено діяльність архівної секції губернського комітету охорони пам'яток мистецтва і старовини [61, с. 29; 42, оп. 1, спр. 68, арк. 7; 76, оп. 1, спр. 9, арк. 1].
- 27 січня 1920 р. *Суми.* Засідання колегії відділу управління повітревкому ухвалило рішення про реєстрацію всіх архівів на території повіту [39, оп. 2, спр. 12, арк. 14-15].
- січень 1920 р. *Харків.* Реорганізовано історичний архів при історико-філологічному товаристві в Центральний історичний архів при Харківській губнаросвіті [42, оп. 1, спр. 68, арк. 7-8].
- 7 лютого 1920 р. *Харків.* Постанова Всеукрревкому “Про негайне використання колишніх державних, громадських та приватних архівів, що не мають історичної та практичної цінності, для потреб паперової промисловості”. Створено особливу комісію при Укрревкомі [11, оп. 1, спр. 5, арк. 19].
- 12 лютого 1920 р. *Одеса.* Відновлено діяльність Комісії з охорони і розробки революційних архівів при Губюсті після денікінської окупації Одеси (серпень 1919 р. — 6 лютого 1920 р.) [25, оп. 1, спр. 4, арк. 32].
- 17 лютого 1920 р. *Харків.* Постанова Особливої Всеукраїнської комісії про обов'язкову реєстрацію всіх архівів [76, оп. 1, спр. 12, арк. 26].
- лютий 1920 р. *Харків.* Підпорядковано архівній секції губкопмису історичний архів Харківського університету [61, с. 29].
Харків. Організовано Слобожанський архів революції [61, с. 29].
Одеса. Перша концентрація Комісією з охорони і розробки революційних архівів при Губюсті фондів, які містили документи про революційні події на півдні України (архівів жандармського управління і охоронного відділення, частково Новоросійського і Бесарабського генерал-губернатора, судових установ) [25, оп. 1, спр. 4, арк. 32].
- 6 березня 1920 р. *Миколаїв.* Губревком передав всі архіви у відання губраднаргоспу [21, оп. 1, спр. 11, арк. 9].
- 9 березня 1920 р. *Харків.* У зв'язку з припиненням діяльності Всеукрревкому РНК УСРР підтвердила функцію особливої комісії і поширила її діяльність на всю територію республіки, перейменувавши в Особливу Всеукраїнську архівну комісію (ОВАК) [75, оп. 1, спр. 576, арк. 48; 76, оп. 1, спр. 1, арк. 7].
- 19 березня 1920 р. *Харків.* Постанова губревкому про збереження архівів [76, оп. 1, спр. 1, арк. 6-6 зв.; 93, оп. 1, спр. 234, арк. 4].
- 21 березня 1920 р. *Одеса.* Наказ губревкому № 17, згідно з яким всі історичні й відомчі архіви м. Одеси, відповідного повіту та губернії оголошувалися єдиним обласним архівним фондом, який перебував у віданні й під охороною музейної секції відділу народної освіти [24, оп. 1, спр. 16, арк. 3].
- 27 березня 1920 р. *Миколаїв.* Наказ губревкому про заборону користуватися архівними документами без дозволу відділу народної освіти [21, оп. 1, спр. 11, арк. 6].
- 20 квітня 1920 р. *Харків.* Постанова РНК УСРР “Про націоналізацію і централізацію архівної справи на Україні”. Всі архіви та приватні зібрання документів оголошувалися загальнонародним надбанням і передавалися у відання архівних секцій при губернських відділах народної освіти, встановлювалася відповідальність у законодавчому порядку за знищення і продаж архівів [1, № 2, с. 78].
- 24 квітня 1920 р. *Харків.* Положення РНК УСРР “Про організацію губернських комісій по вилученню і утилізації непотрібних архівних матеріалів”, на підставі якого було створено 11 комісій [48, 1920, 29 квіт.; 76, оп. 1, спр. 1, арк. 9-9 зв].
- 9 травня 1920 р. *Одеса.* Наказ губнаросвіти № 51, який підтвердив створення Єдиного

- обласного архівного фонду і створення Обласного управління архівною справою. Заборонялося вилучати з архівів справи і знищувати будь-які документи до розробки обласним управлінням відповідних правил [24, оп. 1, спр. 7, арк. 4].
- 15 травня 1920 р. *Маріуполь*. Постанова Президії військово-революційного комітету про створення архівної комісії при Наросвіті [11, оп. 1, спр. 60, арк. 83].
- 19 травня 1920 р. *Харків*. Створено губернську комісію ОВАК [43, оп. 1, спр. 6, арк. 1; 76, оп. 1, спр. 18, арк. 3].
- 20 травня 1920 р. Розіслано тимчасову інструкцію ОВАК губернським комісіям з вилучення та утилізації непотрібних архівних документів [76, оп. 1, спр. 12, арк. 19-20 зв.].
- травень 1920 р. *Київ*. Утворено Комітет охорони пам'яток старовини і мистецтва при Академії Наук, який мав "опікуватися пам'ятками, що через військові події залишилися без догляду" [87, оп. 1, спр. 10, арк. 35 зв.].
- початок червня 1920 р. *Київ*. Архівне управління отримало дозвіл на розміщення у приміщенні духовної школи при Софійському соборі Українського головного архіву [19, оп. 2, спр. 168, арк. 20, 23, 26].
- 17 червня 1920 р. *Миколаїв*. Розпорядження губвиконкому про створення губернської комісії з вилучення і утилізації архівних документів [21, оп. 1, спр. 11, арк. 8].
- 28 червня 1920 р. *Донецьк*. Організовано губернську комісію ОВАК, яка постановою № 1 оголосила реєстрацію архівів усіх установ, військових частин, громадських організацій та приватних осіб на території Донецької губернії [12, оп. 1, спр. 7, арк. 100; 76, оп. 1, спр. 18, арк. 3].
- 7 липня 1920 р. *Одеса*. Наказ губревкому про оголошення всіх архівів, включаючи і приватні зібрання, загальнонародним надбанням, які потрібно негайно зареєструвати [24, оп. 1, спр. 101, арк. 101].
- 25 липня 1920 р. *Харків*. Розроблено Статут місцевих комітетів охорони пам'яток мистецтва, старовини і природи, які створювались як підвідділи губернських і повітових відділів народної освіти.
Структура КОПМИСів:
1) архівна секція;
2) археологічна секція;
3) етнографічна секція;
4) архітектурно-монументальна секція;
5) музейна секція;
6) бібліотечно-бібліографічну секція;
7) секція пам'яток природи.
[41, оп. 1, спр. 1, арк. 1].
- 8 серпня 1920 р. *Полтава*. Створено губернську комісію для вилучення і утилізації непотрібних архівних документів [76, оп. 1, спр. 18, арк. 3].
- 9 серпня 1920 р. *Одеса*. Створено Раду при Комісії з охорони і розробки революційних архівів губвідділу юстиції у складі: А. Станчинський (голова), С. Феохарі, В. Ріхтер, Л. Чижиков, Я. Грінцер, О.Коберман, С.Ястремський, М.Морейніс, М.Драго, М.Сквері, І.Соколовський, Б. Окольський, Г. Лур'є та затверджено положення про Раду та її статут [25, 1, спр. 4, арк. 1-1 зв.].
- 10 серпня 1920 р. *Одеса*. Створено губернську комісію з вилучення та утилізації непотрібних архівних документів [24, оп. 1, спр. 72; 76, оп. 1, спр. 18, арк. 3].
- 1 вересня 1920 р. *Катеринослав*. Створено Архівно-археологічну комісію при губнаросвіті [91, оп. 1, спр. 6, арк. 69].
- 4 вересня 1920 р. Постанова ОВАК "Про порядок реєстрації архівів" [5, 1920, 10 верес.].

- Вінниця*. Створено Подільське губернське архівне управління [7, оп. 1, спр. 24, арк. 2].
- 22 вересня 1920 р. *Москва*. Постанова РНК РСФРР “Про заснування Комісії для збирання і вивчення матеріалів з історії Жовтневої революції та історії Російської Комуністичної партії” (Істпарт) [95, с. 11].
- 23 вересня 1920 р. *Вінниця*. Наказ голови Подільського губревкому про ліквідацію обласного архіву у зв’язку з утворенням 4 вересня 1920 р. Подільського губернського архівного управління [7, оп. 1, спр. 24, арк. 2].
- вересень 1920 р. *Одеса*. Комісія з охорони і розробки революційних архівів губюсту та обласний архів організували першу документальну виставку в приміщенні Сільського палацу губнаросвіти. Демонструвались справи жандармського управління, зокрема документи про Миколаївський робітничий союз 1897 р. тощо [25, оп. 1, спр. 4, арк. 6-6 зв.].
- Одеса*. Комісія з охорони і розробки революційних архівів губюсту прийняла від юриста М. Цвілінга фонд “Комісії по обстеженню погромних днів Жовтня 1905 р. в Одесі” [25, оп. 1, спр. 6, арк. 18].
- 11 жовтня 1920 р. *Конотоп*. Розпорядження повітового відділу народної освіти про здійснення контролю Попівським волосним відділом наросвіти над усіма архівами волості [40, оп. 1, спр. 75, арк. 19-19 зв.].
- жовтень 1920 р. Секції охорони пам’яток мистецтва і старовини реорганізовано у КОПМИСи [55, с. 211].
- 4 листопада 1920 р. *Чернігів*. Створено губернську архівну комісію для вилучення та утилізації архівних документів, які не мають наукового чи господарського значення [76, оп. 1, спр. 18, арк. 3].
- 9 листопада 1920 р. *Київ*. Створено губернську архівну комісію ОВАК [76, оп. 1, спр. 18, арк. 3].
- 30 листопада 1920 р. *Харків*. Обов’язкова постанова губернської архівної комісії з вилучення і утилізації непотрібних архівних документів про реєстрацію архівів у повітах [57, 1920, 30 листоп.].
- листопад — грудень 1920 р. *Сімферополь*. Спеціальна постанова відділу народної освіти Кримревкому про відновлення діяльності Кримського центрального архіву [28, оп. 1, спр. 4, арк. 8].
- 11 грудня 1920 р. *Київ*. Наказ командувача польовим управлінням армій Південно-західного фронту РСФСР про заборону знищення архівів у приміщеннях, де розташовувались військові установи, без дозволу Архівного управління [76, оп. 1, спр. 12, арк. 28].
- 12 грудня 1920 р. *Катеринослав*. Створено губернську архівну комісію ОВАК [76, оп. 1, спр. 18, арк. 3].
- 27 грудня 1920 р. *Сімферополь*. Створено літературну історичну комісію для збирання, обробки та видання документів з історії революційного руху в Криму [28, оп. 1, спр. 4, арк. 8].
- 10 січня 1921 р. Скасовано Одеську військовоісторичну комісію і створено Одеське відділення військової секції ЄАФ. Для організації та керівництва цим відділом прислано з Москви працівника Військово-історичної комісії Всеросголовштабу О. Рябініна [24, оп. 1, спр. 7].
- 15 січня 1921 р. *Вінниця*. Засідання Подільського губернського ревкому ухвалило рішення створити губернську архівну комісію [8, оп. 3, спр. 1, арк. 6].
- 18 січня 1921 р. *Лебедин*. Постанова повітової архівної комісії ОВАК про реєстрацію та охорону архівів у ході утилізації документів [38, оп. 1, спр. 6, арк. 83].
- Маріуполь*. Розпорядження повітревкому про проведення архівною комісією експертизи цінності документів колишньої земської управи. Справи, що мали історичну цінність, пропонувалося вилучити і передати архівній комісії при Наросвіті [12, оп. 1, спр. 248, арк. 67].

- 21 січня 1921 р. *Сімферополь*. Розпорядження завідувача Кримським центральним архівом Б. Грекова про охорону документів на території Керченського повіту до прийняття їх на зберігання Центрархівом Криму [32, оп. 1, спр. 217, арк. 25].
- 25 січня 1921 р. *Харків*. Ухвалення РНК УСРР постанови про Українську Академію наук [3, с. 343; 59, с. 177-178].
Харків. Засідання архівної секції ВУКОПМИСу ухвалило рішення про відкриття короткотермінових курсів архівознавства при секції [76, оп. 1, спр. 27, арк. 3].
- 27 січня 1921 р. *Севастополь*. Наказ військово-революційного комітету по відділу народної освіти про створення архівної комісії для збирання документів в м. Севастополі та його околицях [34, оп. 1, спр. 18, арк. 342].
- 1 лютого 1921 р. *Харків*. Чергове засідання архівної секції ВУКОПМИСу на якому постановили створити комісію для охорони архівів діючих установ у складі Є. Іванова, В. Веретеннікова, Шингарева [76, оп. 1, спр. 27, арк. 6].
- 9 лютого 1921 р. *Кременчук*. Створено губернську архівну комісію ОВАК [76, оп. 1, спр. 18, арк. 3].
- 13 лютого 1921 р. *Харків*. Політбюро ЦК КП(б)У прийняло постанову про створення Комісії з історії Комуністичної партії України (голова бюро — М. Скрипник) [92, оп. 6, спр. 13, арк. 22].
- 14 лютого 1921 р. *Севастополь*. Наказ революційного комітету про виявлення і збереження документів білогвардійських угруповань [31, оп. 1, спр. 5].
- 15 лютого 1921 р. *Олександрівськ*. Створено губернську архівну комісію ОВАК [76, оп. 1, спр. 18, арк. 3].
- 28 лютого 1921 р. *Севастополь*. Засідання військово-революційного комітету ухвалило рішення заснувати постійно діючу історико-літературну комісію при Наросвіті у м. Севастополі, враховуючи цінність місцевих архівних документів [34, оп. 1, спр. 37, арк. 52-52 зв.].
- 11 березня 1921 р. *Харків*. Ухвалено РНК УСРР декрет про купівлю для державних музеїв у приватних осіб культурних цінностей, в тому числі й архівних документів [3, с. 344; 60, с. 109-110].
- 30 березня 1921 р. *Харків*. Перше засідання республіканського істпарту, на якому розглянуто організаційні питання і визнано за доцільне просити ВУЦВК прийняти постанову про законодавче оформлення Істпарту. Розглянуто також питання про створення у м. Харкові Центрального архіву революції для збереження та концентрації документів з історії партії, революційного руху і Жовтневої революції в Україні [92, оп. 20, спр. 600, арк. 1].
- 1 квітня 1921 р. *Феодосія*. Наказ повітового військового комісаріату про термінове передавання воєнно-історичних документів військкомату [33, оп. 1, спр. 127, арк. 133].
Керч. Наказ повітового військового комісаріату про виявлення і передавання у відання комісаріату воєнно-історичних матеріалів [32, оп. 2, спр. 5, арк. 4].
- 3 квітня 1921 р. *Херсон*. Створено надзвичайну повітову архівну комісію для вилучення та упорядкування архівних документів [44, оп. 3, спр. 188, арк. 514].
- 6 квітня 1921 р. *Харків*. Ухвалення ВУЦВК постанови про створення Комісії по вивченню історії Великої Жовтневої соціалістичної революції в Україні та історії КП(б) У (Істпарт). Вказувалося, що усі архівні, музейні та інші матеріали, які мають відношення до історії революції та Комуністичної партії України, надходять у повне і виключне її відання та розпорядження [3, с. 345; 59, с. 184-185].

- 15 квітня 1921 р. *Житомир*. Створено губернську архівну комісію ОВАК [76, оп. 1, спр. 18, арк. 3].
- 26 квітня 1921 р. *Харків*. Обіжна телеграма РНК УСРР губернським військовим нарадам про взяття на облік документів антирадянських угруповань [10, оп. 1, спр. 79, арк. 81].
- 28 квітня 1921 р. *Харків*. Постанова колегії Наркомосвіти УСРР про створення на базі Архівного відділу ВУКОПМИСу Головного архівного управління з підпорядкуванням його Наркомосвіті УСРР [77, оп. 2, спр. 16, арк. 22].
- квітень 1921 р. *Одеса*. Організовано губернське бюро іспарту для збирання, зберігання, розробки та популяризації документів з історії КП(б)У та революційного руху [24, оп. 1, спр. 7, арк. 14].
- 5 травня 1921 р. *Сімферополь*. Наказ Кримського революційного комітету “Про облік архівів установ і підприємств Криму”. Всім установам пропонувалося надати відомості про наявні архіви та архівні документи за поданою у наказі схемою в Кримський центральний архів [35, оп. 3, спр. 13, арк. 195-195 зв.].
Відповідно до наказу всі архіви були взяті на облік у травні 1921 р. Частина з них (23 за списком, поданим у доповідній записці проф. М. Гредингера до РНК Кримської АРСР від 4 березня 1922 р.) перевезена у приміщення Кримархіву [29, оп. 1, спр. 116, арк. 26].
- 9 травня 1921 р. *Миколаїв*. Створено архівний підвідділ при політико-освітньому відділі губнаросвіти для вирішення питання утилізації архівного паперу [22, оп. 1, спр. 4, арк. 1].
- 18 травня 1921 р. *Катеринослав*. Звернення-заклик губернського музею революції до громадськості надсилати документи з історії революційної боротьби для поповнення експозиції музею [59, с. 187].
- 24 травня 1921 р. *Харків*. Засідання ВУКОПМИСу на якому постановили, що Харківський Центральний історичний архів і два архіви революції підпорядковуються Головархіву [76, оп. 1, спр. 26, арк. 10].
- травень 1921 р. *Лубни*. Створено повітову архівну комісію, яку очолив М. Астряб [27, оп. 1, спр. 3, арк. 1-1 зв.].
- 10 червня 1921 р. *Донецьк*. Перше організаційне засідання Донецького іспарту [9, оп. 1, спр. 795, арк. 2].
- після 10 червня 1921 р. *Донецьк*. Звернення Донецького іспарту до громадськості про збирання документів з історії партії [9, оп. 1, спр. 795, арк. 3].
- 16 червня 1921 р. *Харків*. Засідання архівного відділу ВУКОПМИСу, на якому схвалено структуру Головного архівного управління:
1) Відділ архівознавства.
2) Відділ експертний.
3) Відділ обліково-контрольний.
4) Відділ історії революції
[76, оп. 1, спр. 26, арк. 16-16 зв.].
- червень 1921 р. *Миколаїв*. Сформовано губернську архівну секцію, яка взяла на облік архіви скасованих колишніх державних установ (канцелярії воєнного губернатора, канцелярії градоначальника, міської управи, тюремної інспекції, поліції, сирітського суду) та провела експертизу цінності їх справ, частина яких (200 справ) була передана новоствореному архіву революції [23, оп. 1, спр. 246, арк. 71].
Сімферополь. Створено Кримське обласне архівне управління [28, оп. 1, спр. 6, арк. 28].
- 9 серпня 1921 р. *Севастополь*. Наказ виконавчого комітету міської Ради робітничих, селянських, червоноармійських і військовоморських депутатів № 275, згідно з яким керівники всіх установ зобов'язувалися здійснити

найрішучіші заходи щодо збереження архівів та документів і відомості про них передавати до Кримського архівного управління [20, оп. 1, спр. 6, арк. 62.].

24 серпня 1921 р.

Харків. Колегія Наркомосвіти УСРР схвалила положення про Головне архівне управління, його штати і колегію [77, оп. 2, спр. 16, арк. 75].

30 серпня 1921 р.

Харків. Центральна адміністративно-територіальна комісія при НКВС прийняла рішення про організацію картографічного архіву [74, оп. 2, спр. 102, арк. 2-2 зв.].

3 вересня 1921 р.

Харків. Наказ Народного комісара освіти про затвердження рішення колегії Наркомосвіти від 24.08 про штати і колегію Головархіву в складі: М. Скрипник (голова), Д. Багалій (заст. голови), В. Веретенников, М. Довнар-Запольський та ін. [61, с. 39].

15 листопада 1921 р.

Сімферополь. Постанова президії Кримраднаркому про недоторканність архівних сховищ [29, оп. 1, спр. 216, арк. 5].

Джерела та література

1. Архіви України. — 1970.
2. Боротьба.
3. *Верстюк В.Ф., Дзюба О.М., Репринцев В.Ф.* Україна від найдавніших часів до сьогодення: Хронологічний довідник. — К., 1995.
4. Відродження.
5. Вісті.
6. *Герасименко Хв.* До історії архівної справи на Полтавщині. — Харків, 1928.
7. Державний архів Вінницької області, ф.Р-650.
8. Державний архів Вінницької області, ф.Р-2625.
9. Державний архів Донецької області, ф.-1П.
10. Державний архів Донецької області, ф.Р-870.
11. Державний архів Донецької області, ф.Р-1156.
12. Державний архів Донецької області, ф.Р-1204.
13. Державний архів Житомирської області, ф.Р-28.
14. Державний архів Житомирської області, ф.Р-31.
15. Державний архів Житомирської області, ф.Р-1657.
16. Державний архів Київської області, ф.4.
17. Державний архів Київської області, ф.1134.
18. Державний архів м.Києва, ф.16.
19. Державний архів м.Києва, ф.93.
20. Державний архів м.Севастополя, ф.Р-79.
21. Державний архів Миколаївської області, ф.Р-88.
22. Державний архів Миколаївської області, ф.Р-97.
23. Державний архів Миколаївської області, ф.Р-152.
24. Державний архів Одеської області, ф.Р-100.
25. Державний архів Одеської області, ф.Р-1928.
26. Державний архів Полтавської області, ф.Р-1865.
27. Державний архів Полтавської області, ф.Р-2125.
28. Державний архів при РМ Автономної Республіки Крим, ф.Р-415.
29. Державний архів при РМ Автономної Республіки Крим, ф.Р-652.
30. Державний архів при РМ Автономної Республіки Крим, ф.Р-999.
31. Державний архів при РМ Автономної Республіки Крим, ф.Р-1022.
32. Державний архів при РМ Автономної Республіки Крим, ф.Р-1024.
33. Державний архів при РМ Автономної Республіки Крим, ф.Р-1025.
34. Державний архів при РМ Автономної Республіки Крим, ф.Р-1176.
35. Державний архів при РМ Автономної Республіки Крим, ф.Р-1188.
36. Державний архів при РМ Автономній Республіці Крим, ф.Р-2237.
37. Державний архів Рівненської області, ф.466.
38. Державний архів Сумської області, ф.Р-60.
39. Державний архів Сумської області, ф.Р-2340.
40. Державний архів Сумської області, ф.Р-4641.
41. Державний архів Харківської області, ф.Р-12.
42. Державний архів Харківської області, ф.Р-4365.
43. Державний архів Харківської області, ф.Р-4366.
44. Державний архів Херсонської області, ф.Р-1877.
45. Державний архів Хмельницької області, ф.Р-260.
46. Державний архів Черкаської області, ф.Р-150.
47. Державний вістник. — 1918.
48. Известия.
49. Известия Полтавского Совета Рабочих Депутатов.
50. Известия Рабоче-Крестьянского правительства Украины и Харьковского Совета рабочих депутатов.
51. ІР НБУВ, ф.12.
52. ІР НБУВ, ф.29.
53. ІР НБУВ, ф.68.
54. *Климова К.І.* “Кожна військова акція фахово зафіксована” /до питання про організацію воєнно-історичних архівів в Україні 1918-1923 рр./ Архівна та бібліотечна справа в Україні доби визвольних змагань (1917-1921 рр.). — К., 1998.
55. *Коваленко О.Б.* Вадим Модзалевський і розвиток архівної справи на Північному Лівобережжі України за доби

- визвольних змагань // Архівна та бібліотечна справа в Україні доби визвольних змагань (1917-1921 рр). — К., 1998.
56. *Коваленко О.Б., Заремба С.З.* Становлення радянського історичного краєзнавства на Чернігівщині// Український історичний журнал. — 1983. — №4.
57. Коммунист.
58. Комунар.
59. Культурне будівництво в Українській РСР. 1917-1927: 3б. док. і матеріалів. — К., 1979.
60. Культурне будівництво в Українській РСР: 3б. док. — К., 1959. — Т.1.
61. *Мітюков О.Г.* Радянське архівне будівництво на Україні 1917 — 1973. — К., 1975.
62. Науково-інформаційний бюлетень Архівного управління МВС УРСР. — 1958.
63. Наше минуле. — 1918.
64. *Нестуля О.* Біля витоків державної системи охорони пам'яток культури в Україні. — Полтава, 1994.
65. *Нестуля О.* Доля церковної старовини в Україні 1917 — 1941 рр. — К., 1995. — Ч.1.
66. Нова Рада.
67. Нова школа. — 1918.
68. Полтавские новости.
69. Робітнича газета.
70. *Слободянюк П.Я.* Подільські бібліотеки та архіви: тенденції і проблеми 1917-1920 рр.// Архівна та бібліотечна справа в Україні доби визвольних змагань (1917-1921 рр.). — К., 1998.
71. Україна.
72. Українська старовина. — 1919. — №1.- С.2.
73. Хроніка Радянського архівного будівництва на Україні. 1917-1960 рр.// Архіви України. — 1988. — №1.
74. ЦДАВО України, ф.1.
75. ЦДАВО України, ф.2.
76. ЦДАВО України, ф.14.
77. ЦДАВО України, ф.166.
78. ЦДАВО України, ф.538.
79. ЦДАВО України, ф.1065.
80. ЦДАВО України, ф.1113.
81. ЦДАВО України, ф.1131.
82. ЦДАВО України, ф.1738.
83. ЦДАВО України, ф.2201.
84. ЦДАВО України, ф.2457.
85. ЦДАВО України, ф.2581.
86. ЦДАВО України, ф.2582.
87. ЦДАВО України, ф.3179.
88. ЦДАВО України, ф.3504.
89. ЦДАВО України, ф.3670.
90. ЦДАВО України, ф.3689.
91. ЦДАВО України, ф.4642.
92. ЦДАГО України, ф.1.
93. ЦДІАК України, ф.1111.
94. ЦДІАК України, ф.1235.
95. *Щедрина Д.С.* Источники опыта борьбы и созидания. — К., 1987.

ПУБЛІКАЦІЯ АРХІВНИХ ДОКУМЕНТІВ

АРХЕОГРАФІЧНА ПЕРЕДМОВА

Катерина Климова

Архівні документи розміщені у збірнику за хронологією. Кожна позиція подана за схемою: порядковий номер; назва документу, яка розкриває його зміст; місце створення документу та дата; текст документу; легенда; вказівка на попередню публікацію документу, якщо така була.

Статті, відозви, повідомлення, надруковані в періодичних виданнях – газетах, журналах, часописах, датуються за часом опублікування.

У разі відсутності дат на документах датування здійснено на підставі інших джерел і дати про- ставлено в квадратних дужках []. Якщо документ точно датувати не вдалося – на це вказує знак за- питання в круглих дужках (?).

Тексти документів подані зі збереженням мовно-граматичних особливостей того часу: вживання твердого і м'якого знаків, літери *h*, великої і малої літери тощо. В текстах вжито сучасну пунктуацію.

Помилково пропущені в словах літери відновлені у квадратних дужках []. При розкритті скоро- чень вжито квадратні дужки []. Трикрапки в текстах оригіналів залишені і в підрядкових примітках не оговорені. Пропуски в текстах відмічені трьома крапками в квадратних дужках [...].

Непрочитані в тексті слова відмічені курсивом “*нрзб.*” в квадратних дужках. Слова, в правиль- ності прочитання яких є сумніви, позначаються в кінці знаком запитання в круглих дужках (?). Нероз- шифровані підписи-автографи зазначені словом “*нідпис*” в квадратних дужках. Розшифровані підпи- си-автографи подані курсивом у квадратних дужках. Відсутність підписів на копіях документів не ого- ворені.

Правки в текстах документів, якщо вони міняють їх зміст, вказані у підрядкових примітках. Не- значні виправлення текстів документів відмічені в легендах.

Резолюції на документах подані під текстом останніх.

У легендах вказані оригінальність документу, техніка (друк, машинопис, рукопис), зовнішній опис (наявність штампів, печаток, бланків), місце зберігання, вихідні архівні дані (номери фонду, опи- су, справи).

Для позначення зв'язку між окремими документами введені перехресні посилання і *Див. №*.

№ 1

Перша відозва Української Центральної Ради до українського народу.

9 березня 1917 р.¹

До Українського Народу!
Народе Український!

Впали вікові пута. Прийшла воля всьому пригніченому людові, всім поневоленим націям Росії. Настав час і Твоєї волі й пробудження до нового, вільного творчого життя після більш як двохсотлітнього сну.

Уперше, Український тридцятимільонний Народе, Ти будеш мати змогу сам за себе сказати, хто Ти і як хочеш жити як окрема нація. З цього часу в дружній сім'ї вільних народів могутньою рукою зачнеш сам собі кувати кращу долю.

Впав царський уряд, а Тимчасовий оголосив, що незабаром скличе Установчі Збори (Учредительное Собрание) на основі загального, рівного, прямого й таємного виборчого права. Звідти уперше на весь світ пролунає у всій своїй силі справжній голос Твій, справжня воля Твоя. До того ж часу ми закликаємо спокійно, але рішуче домагатися від нового уряду всіх прав, які тобі природньо належать і які Ти повинен мати Великий Народе, сам хозяїн на Українській землі.

А в найближшій часі права на заведення рідної мови по всіх школах од нижчих до вищих, по судах і всіх урядових інституціях. З таким же спокоем, але рішуче, домагайся, Народе, того ж права для української мови від пастирів церкви, земств і всіх неурядових інституцій на Україні.

Народе Український! Селяне, робітники, салдати, городяне, духовенство і вся українська інтелігенція! Додержуйте спокій: не дозволяйте собі ніяких вчинків, що руйнують лад в житті, але разом щиро й уперто беріться до роботи: до гуртовання в політичні товариства, культурні і економічні спілки, складайте гроші на Український Національний Фонд і вибірайте своїх українських людей на всі місця — організуйтеся! Тільки згуртувавшись можна добре пізнати всі свої потреби, рішуче за них заявити і створити кращу долю на своїй землі.

Народе Український! Перед тобою шлях до нового життя. Сміливо ж, одностайно йди на той великий шлях і в ім'я щастя свого і щастя будучих поколінь Матері-України могутньою рукою твори своє нове вільне життя.

Українська Центральна Рада.
Київ, року 1917, березня 9.

Нова рада. – 1917. – 25 берез.

№ 2

Із повідомлення газети “Вістник Полтавського губернського громадського комітету” про передавання та упорядкування архіву жандармського управління Полтавщини у канцелярії губернського громадського комітету.

22 березня 1917 р.

В губернському гражданському комітеті.

И. о. губернського комисаря В.С.Кіяницин докладував, що в цілях общественного спокою він велів арештувати начальника Губернського жандар[м]ського управління генерала Мезенцева і помішників його Балабанова і Якобсена. У звязку з цім комітет вибрав комісії і до неї членів Ярошевича, Агабекова, Латишова, Орлова, Герасева і Токаревського. Окрім того постановлено:

1) Майно жандар[м]ського правління передати комиссаріату в канцелярію губернського общественного Комітету.

2) Предложити комісії приступити до разбору жандар[м]ських діл і охорони їх. Виняті із ріжних правительственных учреждені діла[,] зв'язані з політичним сиском.

3) Діла про воєнне шпінство передать начальнику гарнізона.

Вістник Полтавського губернського громадського комітету. – 1917. – 22 берез.

Стаття М.Біляшевського про збереження документальних та інших пам'яток старовини і їх значення для культурно-мистецького розвитку України.

9 квітня 1917 р.

Бережіть рідну старовину.

Скинута застави, що стояли на шляхах розвитку України, на шляхах відродження її сили, її духа.

Відкриваються широкі простори, необмежені ґрунти для праці над нашою долею.

У сей великий час слід згадати про те, що залишилося нам спадщиною від минулого, від того минулого, коли душа України не була ще так винищена, коли була можливість хоч на короткі часи вільно віддихнути, показати те, на що ми здатні.

Бережіть же те, що ще не розгублене по довгих дорогах мук і знуцання, через які пройшов наш народ, бережіть же, бо залишилось його не так вже багато, що року стає усе менш.

Перш усього — те, що ще заховалося у побуті народнім, що виробив колективний його смак, що стало окрасою його життя. Бережіть. бо тут цілі неоцінені скарби великої вартости не тільки для нас, але й за для цілої людської культури.

Нешастя нашого історичного життя може тільки тут сприяло тому, що побут народній був довго непорушений, зберіг те, що так було неодмінною його частиною. Але часи міняються, міняються й обставини життя — скоро вийде з ужитку як не усе, то більша частина того, що так було характерне для нашого народу. Не забувайте, що з окремих рис складається ціле обличчя народа; загубляться вони — порушиться й цільність.

Треба поспішатись. Найбільш тут може стати у пригоді той, хто близько стоїть до народу, хто знає його побут — до вас мій заклик, до вас прохання: допоможіть в цій справі, не минайте нічого, що хоч чим небудь виявляє смак, звичаї, умілість нашого народа. Не дайте загинути, збережіть.

Не меншу вартість мають інші пам'ятки мистецтва з широкого поля будівництва, малярства, скульптури і т.д. Їх залишилося ще чимало, свідчать вони про той високий ступінь культури, якого досягла Україна в минулі часи, свідчать про ті можливості, до яких могла б дійти, як би не лиха доля, що йшла слідком за нею... Бережіть же їх, бо це ж те найкраще, що ми маєм, що дає нам право ставити себе поруч з іншими культурними народами, внести й свою вкладку до загального скарбу...

А їх теж що-року стає менш і менш. Частина гине, підлягаючи часу, частина псується від недбальства й неумілости, більшість розходиться по руках, часто чужих, назавше вивозиться з України, бо попит на мистецькі річі останніми часами великий... Треба пильнувати, треба не випускати, міцно тримати у своїх руках...

Найбільш заховалося пам'яток церковних. Тут, у сфері релігії, з великою силою виявився дух народа, його змагання, його надії... До вас, священники, звертаюся — бережіть усе, що ще заховалося, що ще не випродане усяким перекупцям, що цілими табунами вештаються по Україні. Я знаю — не фаховцям досить трудно розібратись, що цінне, що ні. Але незабаром, я певен, настане час, коли ширше піде наука — рідна наука, коли побільшиться свідомість. А поки що бережіть усе — будь то шмаття, що валяється в пилу в закамарах на дзвіниці, старі ікони в ризниці, старі папери й книжки — усе стане у пригоді, усе знайде своє місце...

Не забувайте ж про минуле, не забувайте праці наших прадідів, пам'ятайте, що вони заклали підвалини, і що тільки на тих підвалинах і може твердо стати, розцвісти рясним цвітом наше мистецтво, наша національна краса.

М.Біляшевський*

Нова Рада. — 1917. — 9 квіт.

* У тексті Біляшевський

Лист М.Біляшевського до В.Модзалевського про необхідність організації в Чернігові місцевого комітету охорони пам'яток старовини й мистецтва за зразком Центрального комітету.

м. Київ

25 квітня 1917 р.

Київ 25/IV 1917.

Високоповажаний Вадім Львович²,

Звертаюся до Вас з приводу охорони пам'яток старовини й мистецтва. Обовязково потрібно для Чернігівщини, як що ще свого не зроблено:

1). Назначити комісара по охороні для г[орода] Чернигова

2). Такого-ж комісара для Чернігівської губ[ернії].

Ці два комісари можуть бути сполучені в одній особі і такою особ[ою] найкраще було-б, як-би були Ви.

3). Не откладаючи закласти "Комітет охорони пам'яток старовини й мистецтва на Чернігівщині", котрий взяв би в свої руки охорону як церковних, так і світських пам'яток, мав-би право забороняти перебудовання й реставрації церков і річей, мав-би право ухвалити проекти будови нових церков і т[аке] и[нше].

Такий Центральний комітет заклався в Київі³ для цілої України, але повинні бути місцеві автономні комітети, що знаходяться в постійному контакті з Центральним.

Дуже радий вислухати Ваші думки що-до сього. Збираюся у Чернігів.

З пошаною М.Біляшевський⁴.

Автограф.

[Додаток]

СТАТУТ

Центрального Комітету охорони пам'яток старовини
й мистецтва на Україні.

Загальні установи.

I.

Комітет має на меті охорону пам'яток старовини й мистецтва, що знаходяться на території України.

II.

Для здійснення цієї мети Комітет:

1. допомога утворенню на Україні місцевих комітетів охорони і підтримує з ними близькі звязки;

2. дбає, щоб пам'ятки, як громадської, так і приватної власности, були заведені до реєстрів, утворює для сього спеціальні архиви та збірки планів, рисунків, фотографій і т[аке] и[нше];

3. дбає, щоб пам'ятки були забезпечені від нищення, та ушкодження, для чого бере їх під свій догляд, провадить розкопки, розслідування і т[аке] и[нше];

4. стежить за тим, щоб пам'ятки, що мають національний характер, або наукову чи артистичну вартість не вивозились по за межі України;

5. допомога місцевим музеям, архивам і бібліотекам в збиранню пам'яток;

6. склика для об'єднання праці з'їзди і входить в зносини з ріжними науковими і адміністраційними інституціями;

7. ширить серед суспільности любов та пошану до пам'яток старовини і мистецтва, для чого уряджує курси, відчити, виставки, поїздки і т[аке] и[нше];

8. видає справоздання своєї діяльности, програми, підручники, розвідки і т[аке] и[нше];

9. визначає з складу своїх членів секції спеціальні комісії.

III.

Комітет є правною особою, представником його є голова ради Комітету, постійне місце — місто Київ.

IV.

Діяльність Комітету, секцій і комісій порядкується подрібними інструкціями.

Склад Комітету.

V.

Комітет складається з дійсних членів і членів-кореспондентів. Дійсними членами можуть бути учені й артисти, відомі з своєї діяльности, також люде, що можуть сприяти завданням Комітету. Членами-кореспондентами можуть бути люде, що своєю працею так або инакше можуть допомогти Комітетові.

VI.

Дійсними членами Комітету мають право бути представники місцевих Комітетів охорони, та всяких інших товариств і інституцій, до котрих Комітет звернеться про визначення в його склад їх представників.

VII.

Основники Комітету й особи, що будуть закликані на перші загальні збори після заведення статута в реєстр, набувають права дійсних членів.

VIII.

Дійсні члени, та члени-кореспонденти вибираються на загальних зборах закритим голосуванням більшістю голосів. Заяви про кандидатів в члени подаються за підписом не менш як двох дійсних членів на розгляд Ради і потім передаються на найблизчі загальні збори. Коли буде бажано виключити члена зі складу Комітету, то заява про се, за підписом не менш як десяти дійсних членів, подається до Ради і вноситься на загальні збори, де питання розв'язується закритим голосуванням більшістю двох третин присутніх членів.

IX.

Дійсні члени мають право рішачого голосу в усіх зібраннях Комітету. Члени-кореспонденти беруть участь в зібраннях з правом дорадчого голосу.

Порядкування справами Комітету.

X.

Справами Комітету порядкують: а) Загальні Збори, б) Рада і в) Ревізійна Комісія.

XI.

а) Загальні Збори. Загальні Збори визначають напрям усієї діяльності Комітету, розв'язують питання, що виходять по за межі уповноважень Ради, затверджують річні справоздання і обрахунки, полагають справи придбання нерухомого майна, вибирають членів Комітету, Ради і Ревізійної Комісії, вирішують питання про виключення членів Комітету, виносять постанови про зміни Статуту і ліквідацію Комітету.

Загальні збори скликаються Радою, попередніми Загальними Зборами, коли вимага Ревізійна Комісія і по заяві не менш як десяти дійсних членів.

Загальні Збори вибирають кожен раз з поміж себе голову й писаря, але не з членів Ради і Ревізійної Комісії.

Справи на Загальних Зборах розв'язуються більшістю голосів. Коли буде голосів порівну, голос голови бере перевагу; коли голосування закрите, то справу переголосовують, а коли більшості голосів не буде й тут, то справа переноситься на найблизчі Загальні Збори.

Питання про зміну Статуту, про діяльність Ради і про виключення членів розв'язуються двома третинами голосів.

Загальні Збори вважаються за дійсні, коли на них буде не менш третини дійсних членів, що живуть у Києві. Коли буде менш—скликаються, не пізніш як через тиждень, нові Збори, постанови яких дійсні при всякому числі членів, виключаючи справи про зміну Статуту, діяльність Ради і виключення членів, коли потрібна не менш як половина членів, що живуть у Києві.

б) Рада Комітету. Рада Комітету складається з голови, його товариша і чотирох членів, яких вибирають на два роки Загальні Збори закритим голосуванням. Крім того, в склад Ради входять голови секцій і представники місцевих комітетів, коли вони будуть на той час у Києві.

До членів Ради Загальні Збори вибирають теж на два роки, двох кандидатів, що заступають місце членів на випадок їх слабости, смерті або виїзду з Києва.

Члени Ради вибирають з поміж себе скарбника і писаря.

Рада збирається, коли визначить голова, або як подадуть йому заяву не менш, як два члени Ради.

Засідання Ради вважається за дійсне, коли на йому буде не менш як половина всіх членів Ради.

Справи в Раді розв'язуються більшістю голосів з перевагою голосу голови при рівності.

Обов'язком Ради є керування всіма біжучими справами Комітету. Під кінець кожного року Рада склада справоздання своєї діяльності і фінансове звітлення.

Рада відповіда за цілість сум і майна Комітету.

ХІІІ.

в) Ревізійна Комісія. Ревізійна Комісія складається з трьох членів, вибраних загальними зборами з дійсних членів на два роки і двох кандидатів до них.

Ревізійна Комісія вибіра з поміж себе голову.

Ревізійна Комісія має право, коли схоче, робити ревізію діяльності, грошових сум і усього майна Комітету, також річних обрахунків, які з її висновками передаються Загальним Зборам.

Адреса комітету: Київ, Педагогічний музей.

*Друкований примірник.
ІР НБУВ, ф.12, № 969.*

№ 5

Обіжник Міністерства внутрішніх справ Тимчасового уряду про передавання місцевим архівним комісіям предметів художньо-історичного значення.

м. Петроград

10 липня 1917 р.

Губернскимъ и областнымъ Комис[с]арамъ Временнаго Правительства.

Въ виду поступившихъ свѣдѣній о происшедшихъ за послѣднее время въ нѣкоторыхъ мѣстахъ случаяхъ порчи и уничтоженія предметовъ, имѣющихъ характеръ какъ чисто художественный, такъ и историко-археологическій (портреты царствовавшего дома, зеркала и пр.), Временное Правительство, признавая за всѣми этими предметами большое художественно-историческое значеніе, постановило: сдать въ мѣстныя архивныя комиссії всѣ находящіеся въ различныхъ городахъ предметы, имѣющіе художественное или историко-археологическое значеніе (журналь 26 апрѣля с[его] г[ода] № 63).

Объ этомъ увѣдомляю Вас для свѣдѣнія и надлежащаго исполненія, прося о последующихъ Вашихъ распоряженіяхъ сообщить въ Министерство Внутреннихъ Дѣлъ по Департаменту общихъ дѣлъ.

За Министра, Товарищъ министра (подп[исал]) Д.Щепкинъ.
Директоръ (скр[епил]) Е.Шинкевичъ.

Вѣрно: помощникъ Правителя Канцеляріи
Подольскаго Губернскаго Комиссара [підпис]

*Машинопис. Копія з копії.
ЦДАВО України, ф.2581, оп.1, спр.219, арк.30.*

№ 6

Обіжник Міністерства внутрішніх справ Тимчасового уряду про завдання архівних комісій на місцях.

м. Петроград 5 серпня 1917 р.

Копія
Циркулярно
Губернскимъ и областнымъ комиссарамъ

Циркулярнымъ предложеніємъ отъ 10 мин[увшего] іюля за № 56 Министерство Внутреннихъ Дель поставило Васъ въ извѣстность о послѣдовавшемъ 26 Апрѣля с[его] г[ода] постановленіи Временнаго Правительства о сдачѣ въ мѣстныя архивныя комиссії всѣхъ находящихся въ разныхъ городахъ предметовъ, имѣющихъ художественное или историко-археологическое значеніе.

Въ исполненіе сего и предварительно перемѣщення указанныхъ предметовъ Вамъ необходимо произвѣсти регистрацію ихъ на мѣстѣ при участіи сведующихъ лицъ, озаймитися временною ихъ охороною и обсудить дальнѣйшую ихъ судьбу. Для этого Вамъ надлежитъ войти въ сношенія съ Губернской Ученой Архивной Комиссіей, а въ случаѣ если таковой не учреждено въ губерніи, съ мѣстными художественно-просвѣтительными учрежденіями, кружками и пр[очими] и при участіи

выбранныхъ ими лицъ, выяснитъ наличие имѣющихся въ правительственныхъ и общественныхъ учрежденіяхъ предметовъ, представляющихъ художественно-историческій интересъ, составитъ опись ихъ, установитъ временную охрану и наблюдение за ними, а также — если не имѣется мѣстной архивной комиссіи или не представляется возможнымъ передать означенные предметы въ такую комиссію, — намѣтитъ способы и мѣста дальнѣйшаго сохраненія этихъ вещей.

Результаты такого обследованія во ввѣренной Вамъ губерніи (области) благоволите сообщить Комиссару надъ б[ывшим] Министерствомъ Двора (Петроградъ, Зимній Дворецъ, Дѣтскій подъездъ).

Объ изложенномъ сообщаю Вамъ, по соглашенію съ Комиссаромъ Временнаго Правительства надъ бывшимъ Министерствомъ Двора и Удѣловъ для зависящихъ распоряженій.

За Министра Товарищъ Министра (подписаль) Салтыковъ
Директоръ (скрѣпил) Е.Шинкевичъ.

*Вих. № 61. Машинопис. Копія.
ІР НБУВ, ф.12, №.989, арк.1, 1 зв.*

№ 7

Звернення культурно-просвітної комісії Всеукраїнської ради військових депутатів до громадськості України про необхідність заснування Національного музею-архіву в Києві.

20 серпня 1917 р.

Національний Музей-Архів.

Всім відомо, яке важне значіння для історика має ріжний матеріал, котрий є в музеях і архивах. Всім відомо також, що багато такого матеріяла лежить, як непотрібна річ, по ріжних церквах, будинках, хатах, крамницях і т.и. А такого матеріялу дуже багато, особливо з початку війни. Кожний день під час війни, а потім — війни і революції зоставляє за собою багато пам'яток військового, революційного і громадського життя, як-то: книжок, відозв, прокламацій і ріжних річей, але досі не було такого місця, куди можна було-б все це збирати.

Культурно-Просвітна Комісія Всеукраїнської Ради Військових Депутатів, обміркувавши цю справу, зробила постанову заснувати в Києві:

“Національний Музей-архів”, в котрому було-б можливо збирати все те, що має відношення до війни, а також до революції і до руху на Україні, та і взагалі до національного життя, як сучасного, так і минулого.

Одночасно з тим Культурно-Просвітна Комісія вирішила звернутись до громадянства з проханням допомогти в цім новім ділі і надсилати їй такий матеріал:

1) Відозви, оголошення, плакати і т.и. 2) Малюнки, карикатури, гравюри і все те, що торкається до руху на Україні і до війни. 3) Газети, журнали і ріжні книжки, як українські, так і інші. 4) Прапори з ріжними написами, а також ріжні стрічки і інші відзнаки, котрі носили громадяне в час революції і українського руху. 5) Фотографічні картки українських діячів: (письменників, організаторів, представників з'їздів), а також фотографічні знімки з ріжних процесій і т.и. 6) Спомини про ріжні події і дневники. 7) Зброя, яка торкається до війни (отруєні стріли, бомби, рушниці і т.и. 8) Старосвітська одежа, рушники, сорочки і взагалі ріжний етнографічний матеріал; посуд, грамоти і універсали, речі з роскопок, а також військова одежа нашого часу (форма російського вояка: піхотинця, кавалериста, артилериста, сапера і інших; форма закордонних вояків і инш[е]).

Все це прохаємо присилати до Культурно-Просвітної Комісії Всеукраїнської Ради Військових Депутатів, Київ, Миколаївська вулиця, число 11.

Нова Рада. – 1917. – 20 серп.

№ 8

Лист Д.Онацького до Бібліотечно-архівного відділу про долю архіву і бібліотеки Ф.Уманця.

м. Глухів

22 жовтня 1917 р.

В Секретарство Справ Освітніх.
Відділ Бібл[іотечно]-Архівний

На Ваше запитання від 18 дня цього жовтня сповіщаю:

1). Архів у де-скільких папках перебуває в Глухові у п[ані] Євгенії Михайловни Каченовської (сестри покійного Ф.М.Уманця).

2). П[ані] Кач[еновсь]ка не визнає себе власницею архива і через це нікому і нікуди не може передати його.

3). Уже давно, здається, з липня іде переписування (листування) В.Л.Модзалевського з п[ані] К[аченовсько]ю про передачу архива в Чернігівський музей, та нічого з цього не виходить (ні дурно, ні за гроші).

4). З дорогою душею написав би Вам що саме є в Архиві, але, на жаль, тепер у мене така сила роботи, що ніяк не можу того зробити.

5). Докладні відомости я в свій час подав В.Л.Модзалевському; між [тим(?)] я послав йому подрібний опис “папки XVIII в[іку]”; з алфавитним показником персональних та географічних іменнів (щось на 4 чи 5 листках звичайного писчого паперу). Я прохав п. М[одзалевсь]кого зняти з цього опису копію, а оригінал (або ж копію) повернути мені. Як він це зробив, то можу тоді переслати опис на якийсь час і Вам.

6). В цей час у мене “папка XVII в[іку]”. В цій папці документів дуже мало і то майже всі копії, зроблені в останні часи (по часті П.Я.Дорошенком з документів його архива, а по часті, мабуть самим Ф.М.Уманцем). Тільки один документ, списаний мабуть у XVII в[іку]. Це — копія з універсалу Хмельницького, виданого в 1648 р[оку] з обозу під Білою Церквою. Написано його на 3 $\frac{1}{2}$ листах (7 півлистів), а про що саме не знаю, а прочитати не маю часу.

Якщо з приводу архива Уманця побажаєте мати ще які відомости, то задовольнити Вас не ранніш, як після 10-15 листопаду.

Що торкається бібліотеки Уманця, то тут вийшло якесь непорозуміння: якісь німецькі та латинські книжки (наскільки пригадую, здебільшого підручники), окремі, випадкові книжки місячника “Луч” та й нічого б то більше. Я так написав і В.Л.М[одзалевсь]кому. Але оце якось на днях приходять до мене п[ані] Кач[еновсь]ка і скаржаться, що бібліотеку крестяне рознесли всю, порозривали порозкидали, і тільки одну шафу вдалося врятувати та оце привезти в Глухів. І просить вона мене, щоб я з приводу цього щось написав у Чернігів. Вона й раніше казала мені (ще в липні), що всю бібліотеку рознесено, що в селі (Ключківка) нічого не лишилося. Вважаючи на це, я одповів, що нічого вже тепер не можу писати в Чернігів про бібліотеку, бо раніш я ж, мовляв, з Ваших слів писав, що бібліотеки нема ніякої.

Є декілька потретів гетманських (тут же в Глухові) і ген[ерального] суд[ді] Кочубея. Є два негатива (1 на склі, а 1 на желатині?); перший великий (вершків мабуть 12x10) з знімком з документа Богд[ана] Хм[ельницького], розбитий на декілька шматків; один шматочок загубився.

22/X-1917

Радий при першій змозі бути користним Вам

Д.Онацький.

*Автограф. Відтиск штампу вхідної документації Генерального Секретаріату народної освіти.
ЦДІАК України, ф.1235, оп.1, спр.1056, арк.4-5зв.*

№ 9

Лист Таврійської вченої архівної комісії⁵ до Секретарства справ освітніх про склад її наукового архіву.

м. Сімферополь

28 жовтня 1917 р.

Въ отдѣль въдомства Просвѣщенія Генеральнаго Секретаріата Украины.

Вслѣдствіе отношенія отъ 18-го октября с[его] г[ода] за № 5/1505 Таврическая Ученая Архивная Коммиссія честь имѣеть увѣдомить, что ея архивъ весьма невеликъ и состоитъ изъ 4-5 тысячъ дѣль истекшаго столѣтія, выдѣленныхъ изъ числа предназначенныхъ къ уничтоженію дѣль разныхъ учреждений. Значительный интересъ представляютъ, кромѣ этихъ дѣль, имѣющіеся въ архивѣ “Сенатскія дѣла”, переданныя въ Коммиссію изъ Правительственнаго Сената. Эти дѣла описаны научно и описаніе ихъ, составленное членомъ Коммиссії П.В.Никольскимъ и изданное Коммиссіей одновременно съ этимъ препровождается.

Что касается изданія Коммиссіей ея “Извѣстій”, то ихъ вышло 53 выпуска и печатается № 54-ый. Это изданіе, кромѣ разошедшихся уже 6-9 выпусков, можетъ быть выслано за плату — 60 рублей.

Предсѣдатель Коммиссії [А.Маркевичъ]

Правитель дѣль [П.Масловъ]

*Вих. № 512. Бланк, рукопис. Оригінал.ф
ЦДІАК України, ф.1235, оп.1, спр.1056, арк.18-18зв.*

Заклик Бібліотечно-архівного відділу при Секретарстві освіти Генерального Секретаріату до видавництв про надсилання друкованої продукції для утворення бібліотеки — архіву друків.

28 жовтня 1917 р.

Зараз Україна переживає дуже важний момент свого життя. Надзвичайно напружене життя суспільности на Україні викликає небувалий зріст друків різного характеру, починаючи від великих книжок і кінчаючи маленькими агітаційними листками: в сьому вповні відбивається рух суспільного життя на Україні та розвиток української свідомости. Де-які з цих друків звертають на себе увагу лише тимчасову і неглибоку і не зберігаються надалі. Між тим всі ці друки мають велике значіння для повного ознайомлення з сьогочасним суспільним життям на Україні і становлять великий матеріал для будучого історика, без сих друків не можна вповні уявити теперішню добу українського життя. Через те дуже потрібна зібрати все те, що було вже друковано за минулі місяці на Україні і далі зібрати все те, що друкуватиметься.

Генеральний Секретаріат утворює тепер спеціальний Бібліотечно-Архівний Відділ і при ньому Бібліотеку-Архів для переховання друків теперішнього часу. Разом з тим Секретаріат звертається до всіх видавництв і просить присилать по 5 прим. всіх друків, які надруковані вже і друкуватимуться, книжок, брошур, оголошень, афіш, рекламних і агітаційних листків, фотографій, карт, карточок, як призначених до широкої публіки, так і для вузшого кружка осіб, або на правах рукопису. Зібрані в Бібліотеці-Архіві ці друки збережуться надалі для будучих істориків, які і скористуються сим матеріалом, хоч би і дрібними оголошеннями і агітаційними листками для найповнішого ознайомлення з теперішнім життям України. Почати збирання та надсилку друків треба як найскорше, поки є можливість зібрати і зберегти дрібні друки минулих місяців, поки ці друки ще не зникли.

Надсилати треба на адресу: Київ, В. Володимирська № 57. Бібліотечний Відділ при Секретарстві Освіти.

Робітничка газета. — 1917. — 28 жовт.

План діяльності Архівно-бібліотечного відділу Секретарства освіти, складений О.Грушевським⁶.

м. Київ

жовтень(?) 1917 р.

Секретарства Нар[одної] Освіти
Плян діяльности Відділа Архівно-Бібліотечного

Діяльність Архівного Відділа має провадитись у двох напрямках.

I. Утворення Національного Архіву і район[н]их архівів, поширення тих архівів, які зараз існують на Україні.

II. Наукове розроблення архівних матеріалів, утворення нових архівних комісій та руководство діяльністю тих комісій, які вже існують на Україні.

Для здійснення першого завдання Відділ має зібрати архівні матеріали по різних інституціям та приватним особам і передавати ці архівні матеріали до Національного Архіву та район[н]их архівів. Коли зараз деякі архівні збірки не можна передати до українських архівів, треба зкласти докладні інвентарі таких збірок і прийняти засоби проти переходу їх до приватних рук. Треба ужити засобів, щоб повернути до України в українські архіви ті архівні збірки, які перейшли до російських архівів.

Для здійснення другого задання Арх[івний] Відділ має негайно приступити до наукового розроблення архівних матеріалів, до складання реєстрів та до видання самих архівних матеріалів. Архівні комісії по губерніяльним міс-там мають працювати в найтіснішому звязку з Архівним Відділом, який дає комісіям і потрібні вказівки що до напряму та етапів їх наукової праці. Архівний Відділ утворює спеціальну бібліотеку по українській історії та історії літератури, скликає архівну комісію для наукової праці, веде зносини з районними архівними комісіями, допомагає приватним особам в їх заняттях над архівними матеріалами та в своєму помешканню дає можливість всім бажаючим працювати над науковими питаннями в звязку з архівними джерелами української історії та історії літератури.

Діяльність Бібліотечної секції ставить своєю метою утворення великої Національної Бібліотеки, утворення район[н]их українських бібліотек та поширення і збагачення тих, що вже існують по губерніальним містам України.

З цією метою бібліотечна секція збирає книги, звертається з відповідними закликами до видавництва та громадянства, провадить установи щодо обов'язкового надсилання книг друкарнями, що знаходяться на Україні, купує приватні збірки та бібліотеки і утворює з того національний книжний фонд. Книги з цього фонду поповнюють Національну Бібліотеку та районні бібліотеки на Україні. Секція закладає і веде бібліографічну часопись.

Ол. Грушевський.

Автограф.

ЦДАВО України, ф.2581, оп.1, спр.12, арк.21-22.

№ 12

Лист О.Грушевського до В.Модзалевського про стан наукової розробки архівних документів з історії України на Чернігівщині*.

м. Київ

4 листопада 1917 р.

В[исоко] п[оважний] Вадим Львович!

При Секретарстві Освітніх справ засновано Бібліотечно-Архівний Відділ, який має на меті поширити архівну справу на Україні і поглибити наукове розроблення архівних матеріалів по історії України.

В зв'язку з сим завданням Відділ збирає відомості про архівні збірки і матеріали на Україні, де заховалися ті, або інші архіви інституцій або окремих фамілій, де вони переховуються, в якому стані, чи мають які-небудь описі чи інвентарі, чи займає[ть]ся хто-небудь науковим розробленням сих архівних збірок.

Знаючи, що Ви цікавилися архівними збірками в Вашій околиці, працювали в них, просимо подати відомості про ті архівні збірки, які Ви мали нагоду оглядати.

Голова Відділу [Олекс[андр] Грушевський]
За діловод[а] [підпис]

*Вих. № 24/1936. Бланк, машинопис. Оригінал.
ІР НБУВ, ф.12, № 944.*

№ 13

Звернення Архівно-бібліотечного відділу Секретарства освіти до Глухівської української громади Чернігівської губернії про інформацію щодо становища музею, бібліотеки та приватного зібрання Ф.Уманця у м. Глухові.

м. Київ

6 листопада 1917 р.

До п[ана] Голови Глуховської Української Громади Д.Онацького⁷.

Відділ звертається з проханням не одмовити повідомити Відділ чи існує, а як існує, то в якому стані знаходиться Музей й бібліотека, що були засновані в м. Глухові.

Крім сього, Відділ, довідавшись про смерть відомого діяча Ф.М.Уманця, що жив недалеко від Глухова, дуже просить зібрати відомості в якому стані бібліотека й архив небіжчика, також пам'ятки старовини портрети й инш[е], чи є над ними опіка, а як нема, то не взяла-б її на себе тимчасово Громада**

Чим докладніші будуть відомості — тим краще.

Голова відділу.

*Вих. № 21/1990. Машинопис, рукописна правка. Відпуск.
ЦДАВО України, ф.2581, оп.1, спр.221, арк.1.*

* Див. №16.

** Дописано над закресленим "Просвіта".

№ 14

Лист В.Модзалевського до Чернігівського губернського комісара УНР про врятування архівів, бібліотек та предметів старовини у приватних садибах.

м. Чернігів

14 листопада 1917 р.

Г[осподину] Черниговскому Губернскому Комиссару Генерального Секретариата Украинской Народной Республики.

По порученію “Комітету охорони пам’яток старовини і мистецтва на Чернигівщині” обращаюсь к Вамъ, г[осподин] Комиссаръ, съ просьбой телеграфно подтвердить просьбу Комитета, посланную Глуховскому уѣздному комиссару, о принятии совместно съ уполномоченнымъ отъ Комитета Д.Г.Онацкимъ срочныхъ и рѣшительныхъ мѣръ къ спасенію архивовъ, бібліотекъ и собраній предметовъ украинского искусства и старины въ усадьбахъ Н.П.Марковича⁸ въ с[еле] Сварковѣ и П.Я.Дорошенка⁹ въ с[еле] Баничахъ.

По имѣющимся въ Комитете свѣдѣніямъ, эти усадьбы захвачены сельскими комитетами и находящимся въ нихъ богатѣйшимъ въ научномъ отношеніи культурнымъ ценностямъ угрожаетъ расхищеніе и гибель.

Комиссаръ

Вих. № 4041. Відпуск, автограф.

ІР НБУВ, ф.12, № 947.

№ 15

Звернення В.Модзалевського до Глухівського повітового земельного комітету Чернігівської губернії про заходи щодо збереження приватних архівів, бібліотек та колекцій старовини на території повіту.

м. Чернігів

20 листопада 1917 р.

Въ Глуховскій Уѣздный Земельный Комитетъ.

За послѣднее время въ Глуховскомъ уѣздѣ разрастается аграрное движеніе, сопряженное съ захватами со стороны отдѣльныхъ сельскихъ комитетовъ владѣльческихъ усадебъ со всею находящеюся въ нихъ движимостью. Такъ, были захвачены и частью разграблены усадьбы Н.П.Марковича въ с[еле] Сваркове и П.Я.Дорошенка въ с[еле] Баничахъ, въ которыхъ сохранялись огромной научной и художественной цѣнности архивы, бібліотеки, портреты, гравюры, домашняя обстановка и проч[ее]. Можно опасаться, что такой же участи подвергнутся богатѣйшіе архивы и собранія украинской старины, находящіеся въ с[еле] Волокитине у гр[афини] А.А.Олсуфьевой¹⁰, въ с[еле] Дубовичахъ у В.П.Кочубея¹¹ и др[угих] мѣстахъ.

Желая принять всѣ возможные мѣры къ тому, чтобы эти безцѣнные памятники украинской культуры не были уничтожены, убѣдительно прошу Земельный Комитетъ разъяснить соответствующимъ волостнымъ земельнымъ и сельскимъ комитетамъ, что усадьбы, согласно разъясненію къ универсалу Центральной Украинской Рады¹², и находящаяся въ нихъ движимость, не имѣющая сельскохозяйственного значенія, не подлежатъ передаче въ вѣдѣніе Земельныхъ комитетовъ, и что памятники и предметы старины, архивы и бібліотеки имѣютъ огромную научную цѣнность и подлежатъ всяческому охраненію отъ порчи и уничтоженія.

Позволяю себѣ надѣяться, что Земельный Комитетъ согласится съ необходимостью сохраненія историческихъ предметовъ отъ гибели, не откажетъ въ просимомъ разъясненіи и о послѣдующемъ меня увѣдомить.

Комиссаръ

Вих. № 4047. Відпуск, автограф.

ІР НБУВ, ф.12, № 948.

Відповідь В.Модзалевського на лист О.Грушевського про стан архівної справи на Чернігівщині*.

м. Чернігів

20 листопада 1917 р.

В[исоко] п[оважний] Олександр Сергієвич,

Вітаючи Бібліотечно-Архівний Відділ, заснований при Секретарстві Освітніх справ, і бажаючи поспіху в його діяльності, маю честь повідомити, що на Чернігівщині є багато архівних збірок, в котрих переховуються як архіви інституцій, так і окремих фамілій, але мені заважає досить докладно Вам про се розповісти брак часу. Тому прошу вибачення[,] що моя відповідь на Ваш лист № 24/1936 буде дуже коротка.

На першому місці серед губерніяльних архівів треба поставити архів Губернського Правління, в якому залишилась частина архіву Малоросійської Коллегії, яку не взяв архів при Харьковському історично-філологічному товаристві¹³. Тут є багато паперів від 1719 року, але цей архів не має зовсім опису.

Місцева Архівна Комісія має дозвіл перевезти всі ці діла і діла Новгородсіверського і Чернігівського намісничих управленій до себе, але поки що не має місця і досить грошей. Ділам намісничих управленій вона склала опис.

Архів Духовної Консistorії¹⁴, дуже багатий матеріялами від 1722 року, існує, але користуватися їм задля наукових праць неможливо, поза як він не має опису і знаходиться в дуже поганому стані. Тільки метричні і ісповідні відомости знаходяться в де-якому порядку (перші починаються з року 1781, а другі з року 1738 і пізніше).

Де-що є в Казенній Палаті і багато – в Окружному Суді (Центральний Судебний Архів), Музею Тарновського¹⁵, по монастирях.

З приватних архівів по губернії треба зазначити:

1) архів О.О.Бакуринського¹⁶ в селі Церковищах, Городнянського повіту; цей архів д[обродій] Бакуринський вже згодився, після моїх прохань, подарувати Музеєві Тарновського і де-що звітглія я перевіз до Чернигова; головна маса книжок і старих паперів, листовання та інш[е] поки-що застається на селі, але незабаром буде перевезена до міста.

2) Архіви д[обродія] Дорошенка в селі Баничах і д[обродія] Марковича в селі Сваркові, Глухівського повіту, дуже цінні. Цими днями будинки, в котрих архіви знаходяться, захоплені селянами і, можливо, розграбовані. Комітет охорони пам'яток старовини і мистецтва на Чернігівщині вжив всіх заходів що до захисту цих збірок від знищення, але я маю невелику надію на поспіх в цій справі.

3) Архів в с[елі] Волокитині, того-ж повіту, д[обродій]кі Олсуфєєвой. Дуже цінний (Він описаний в “Древностиах”, де описані і другі архівні збірки на Чернігівщині).

Багато всяких старих паперів переховується в Чернігівській Архівній Комісії (наприклад: архів Шираїв, Корсаків, Покорських-Жоравок і др[угих]). Де-що є й у мене.

От і все, що я можу зараз відповісти на Вашого листа. Дуже радий бути користним Бібліотечно-Архівному Відділові.

Відпуск, автограф.

ІР НБУВ, ф.12, № 945.

Лист Відділу охорони пам'яток старовини і мистецтва Секретарства справ освітніх до місцевих пам'ятко-охоронних установ Полтавщини про долю Полтавського єпархіального архіву.

м.Київ

7 грудня 1917 р.

До Губерніяльного Комітету Охорони Пам'яток старовини і Мистецтва на Полтавщині
Музей Губерніяльного земства Костю Васильовичу Мощенку

В № 200 “Нової Ради” з 3 грудня с[ього] р[оку] надруковано статтю Ів. Фетісова під заголовком “Вандалізм”. В цій статті зазначено, що Полтавський Єпархіальний архів старовини (“Полтавське Єпархіальне древнехранилище”), частина котрого валяється в якомусь чуланчику

* Див. № 12, № 18.

Роменської церкви і загрожена знищенням, а друга частина перенесена до Археологічного Музею, потребує і заслуговує певної уваги як дуже цінна збірка рукописів і старих друків Полтавської єпархії. Просимо вжити заходів, аби врятувати цей архів і повідомити про те, що зроблено Вами. Чи не знайдете Ви потрібним поклопотатися про з'єднання двох частин роз'єданого архіву і перенести його до Музею Полтавського Земства?

Голова Відділу
Діловод

*Вих. № 79. Машинопис, рукописні правки. Відпуск.
ЦДАВО України, ф.2581, оп.1, спр.220, арк.15.*

№ 18

Лист О.С.Грушевського до В.Модзалевського з подякою за відомості про стан архівної справи на Чернігівщині* .

м. Київ

14 грудня 1917 р.

Високоповажний Вадим Львович!

Дуже дякую за Ваш лист з поясненнями та відомостями. Прошу і на будуче також подавати звістки про всякі події в сфері архівної справи. Прошу також написати, як Ви думаєте про з'єднання всіх архівних збірок Чернігівських в одному місці? Се було б корисно при поширенні праці над сими матеріалами, що треба конче зробити.

З пошаною *Олекс[андр] Груш[евський]*

Секрет[арство] Освіти Відд[іл] бібл[іотечно]-арх[івний]

*Автограф.
ІР НБУВ, ф.12, № 946.*

№ 19

Повідомлення ректора Київського університету Св. Володимира про згоду зберігати документи приватних архівів у своєму приміщенні.

м. Київ

18 грудня 1917 р.

Г[осподину] Заведующому Київскимъ Центральнымъ Архивомъ И.М.Каманину.

Правленіе У[ниверсите]та Св[ятого] Владимира, заслушавъ в засѣданіи своемъ 13/14 текущ[его] декабрия, ходатайство Ваше объ отвѣде особаго помещенія въ У[ниверсите]те и устройстве въ немъ шкафовъ для хранения частныхъ архивовъ, постановило, согласиться принимать и хранить упомянутые документы въ ящикахъ.

*Вих. № 6867, вх. № 24874134. Бланк, рукопис. Оригінал.
ДА м. Києва, ф.16, оп.452, спр.87, арк.1.*

№ 20

Анкета Бібліотечно-архівного відділу Народного Міністерства Освіти УНР.

січень (?) 1918 р.

Бібліотечно-архівний відділ Народного Міністерства Освіти маючі своєю метою збирання відомостей про всі архіви на тереторії України, звертаєця до вас с проханнем подати відомості про архіви ріжніх інституцій, які знаходяться в Вашом раіоні по слідуочому пляну:

1) Які архіви і скільки їх е на містах

* Див. №16

- 2) Яку епоху охоплюють документи в тих архівах
- 3) В якому становіщю знаходиться кожний архів
- 4) Чи має окремого архіваріуса
- 5) Чи мають охоронні описі
- 6) Чи провадиться по тим архівним матеріалам наукова робота і, коли провадилася, чи було друковано документи з сіх збірок і у яких виданнях.

Бібліотечно-архівний відділ дуже прохає відповісти на сі запитання по можливості хутко.

Рукопис. Оригінал.

ЦДІАК України, ф.1235, оп.1, спр.1056, арк.15-15зв.

№ 21

Протокол засідання Ради Центрального Комітету охорони пам'яток старовини й мистецтва в Україні.

м. Київ

11 січня 1918 р.

Засідання почалось 20 хвилин на 9 годину вечора в присутности таких особ: Голови Ради М. Біляшевського, тов[ариша] Голови О. Левицького, членів Ради: Пахаревського, Козловської, Дьяченко, проф[есора] Павлуцького і представника від польського т[овариств] ва охорони памяток Л. Грохольського. Ставиться на обговорення проект закону про охорону памяток старовини й мистецтва, складений п. Біляшевським, який робить доклад в сій справі. Вказуючи на задачі і попередню працю археологічної комісії і її некористні наслідки, п. Біляшевський вказує на принципи, якими потрібно на його думку користуватися. 1) Право примусу, 2) участь громадянства в справі охорони памяток.

1) Головою був прочитаний проект закону про охорону памяток старовини й мистецтва. При обговорюванні проекту по пунктам приймали участь: Голова Ради Біляшевський і члени Ради: Грохольський, Дьяченко, Левіцький, Павлуцький і секретарь Гуцало.

Постанова: а) розіслати проекта по різних інституціях з проханням дати свої здання; б) просити д. Грохольського зібрати відомости про стан питання в західно-європейських державах; в) звернути увагу на точки що до участі в охороні місцевих комітетів охорони і наукових інституцій, а також неукраїнських організацій, що до памяток національних меншостей.

2) Біжучі справи. Постанови: а) в справі утворення “Музея війни і революції” Рада висловила, “що цей музей, який мусить бути перероблений в “Військовий музей”, повинен належати до Військового Міністерства; в справі реєстрування памяток з метою опублікування більш цікавого, Рада визнає справу негайною, реєстру повинні підлягати памятки різних галузів, найкращим засобом Рада лічить утворення експедицій з фаховців по різних спеціальностям; в першу чергу експедиції обслідують місцевости по межах України; потрібно засновати орган, який би керував експедиціями; в) в справі архівів – звернути увагу на необхідність видати закон про охорону архівів, прилучивши його до загального закону (§ 4), чи видати окремо; вийти з цього приводу до порозуміння з Відділом бібліотечно-архівним.

Машинопис. Копія.

ЦДАВО України, ф. 2581, оп.1, спр. 207, арк. 9.

№ 22

Звернення Бібліотечно-архівного відділу до Генерального Секретарства військових справ про організацію збирання воєнно-історичних документів.

м. Київ

11 січня 1918 р.

11 січня 1918 р[оку].

Копія

До Генер[ального] Секр[етарства] Справ Військових

Відділ і Музей-Архів Війни і революції¹⁷ звертається до Секрет[арства] В[ійськових] Спр[ав], щоб було видано негайно наказ про збирання матеріалів по історії війни: “Всім Відділам військово-вченого архіва і канцеляріям по збиранню в[ійськово]-істор[ичних] докум[ентів] при Шт[абі] Ар[мій] Укр[аїнського] Фронту¹⁸. Передачу матеріалів до Москов[ського] арх[іву] Гол[овного] Шт[абу]¹⁹ припинити. Надалі ці матеріали передавати до заснован[ого] в Києві В[ійськово]-Іст[оричного] Від[ділу]. Порядок передачі залишається старий (передавати в запечатаних скринях при реєстрах). Картки рукописного (?) каталогу а також фотограф[ічні] знімки, альбоми і

газети, котрі виходять на фронті, також повинні передават[ися] до В[ійськово]-І[сторичного] Від[ділу] і пересилатися на схованку по адресі: Муз[ей]-Арх[ів].

Голова Від[ділу] Грушевський
Благодір

Вих. № 810. Рукопис. Копія.
ЦДІАК України, ф. 1235, оп. 1, спр. 1056, арк. 24.

№ 23

Наказ Військово-революційного комітету VII армії про затвердження при Штабі армії тимчасового штату особливого діловодства для збирання військово-історичних документів.

м. Вінниця

11 лютого 1918 р.

Копія
Приказъ VII Арміи 11 февраля 1918 года
№ 85

По постановленію Военно-Революціоннаго комитета отъ 31-го января 1918 года и на основаніи телеграммы ДЕГЕНЗАП отъ 9-го января сего года № 167 при семъ объявляю въ дополненіе приказа Верховнаго Главнокомандующаго от 22-го сентября 1914 года № 66 временный штатъ особаго дѣлопроизводства по сбору военно-историческихъ документовъ при штабѣ VII-й арміи.

Утверждено:

Тов[арищ] Предсѣдателя военно-революціоннаго комитета VII-й арміи.

Ольшанскій
" " февраля 1918 года.

Временный штатъ
дѣлопроизводства по сбору военно-историческихъ документовъ
Штаба VII-й Арміи.

Наименование должностей	Число лицъ	Мѣсячный окладъ жалованья каждому военно-обязанному	Мѣсячный окладъ жалованья каждому наемному	Примечанія
		Рубли	Рубли	
Завѣдывающій дѣлопроизводствомъ	1	500	500	
Помощникъ его	1	400	400	
Дѣлопроизводителей	2	350	350	
Писарей	Старшихъ	2	200	
	Младшихъ	3	150	

Настоящій штатъ вводится въ дѣйствіе съ 14 (1 стар[ого] стилия) февраля 1918 года.

Подписаль: Тов[арищ] Предсѣдателя Военно-Революціоннаго Комитета Ольшанскій
Съ подлиннымъ вѣрно: И[сполняющій] д[ела] старшаго адъютанта Общаго отдѣленія
Свѣрять: помощникъ старшаго адъютанта

Резолюція: "Вторично пересмотрѣнь и утверждень украинскимъ комиссаромъ 11 февраля 1918 г[ода]".

Вѣрно: завѣдыв[ающій] воен[но]-историческ[им] дѣлопроизводствомъ [підпис].

Вих. № 85. Машинопис. Засвідчена копія.
ДА Вінницької обл., ф. Р-1691, оп.1, спр. 2, арк. 89.

Розпорядження Катеринославського губернського виконавчого комітету рад робітничих, селянських та червоноармійських депутатів повітовим радам про охорону пам'яток старовини, мистецтва і науки.

м. Катеринослав

26 лютого 1918 р.

Уездным Советам Рабочих, Солдатских и Крестьянских Депутатов.

В связи с грандиозным сдвигом в земельных отношениях, вызванным великой пролетарско-крестьянской Революцией, наблюдается массовое оставление помещиками и крупными земельными собственниками своих усадеб. Руководствуясь часто одним страхом перед неогренимым ими влиянием народной стихии, они это делают поспешно, оставляя усадьбы на произвол судьбы.

Между тем, многие из последних представляют ценность в архитектурном отношении. В некоторых хранятся ценные произведения старины, искусства и науки: печатные произведения, рукописи, гравюры, рисунки, карты, планы, модели, барельефы, статуи, монеты.

Беспризорность и небрежное отношение к этому неогренимому богатству могут повлечь за собой неисправимые разрушения, расхищения или обезображивание предметов старины, искусства и науки.

Необходимо принять поэтому энергичные меры к сохранению этих драгоценных произведений, которые обогащают впоследствии национальные имущества.

Необходимо оградить науку и искусство от потерь, которые им угрожают.

Ограничиваясь на этот раз указанием общего характера, Комитет Советов примет меры к высылке в непродолжительном времени более подробной инструкции.

Губернский комитет Советов Рабочих, Солдатских и Крестьянских Депутатов

Председатель А. Татьков

Управляющий делами Железнов

Секретарь М.Белкин

Звезда. – Катеринослав. – 1918. – 26 февр. (№ 34).

Опубликовано: Культурное будівництво в Українській РСР 1917-1927: Зб. док. і матеріалів. – К., 1979. – С. 68.

Стаття Ю. Гордіїва про повернення з Росії в Україну національних пам'яток минувшини та заснування в Києві Центрального архіву й бібліотеки для їх зберігання.

24 березня 1918 р.

Памятки минулого.

Нарід, що поважає себе, що хоче себе поважати, не може забути своєї минувшини, а тим самим не може не дбало відноситись до пам'яток тієї минувшини. Не диво тому, що у людей музеї та бібліотеки належать до перших прикрас столиць. А у нас в Києві немає ні одного першорядного архіву, музею, бібліотеки. В Києві, що рахується центром — столицею краю з такою глибокою та такою бурхливою минувшиною. Що за причина тому?

Москва віками визискувала Україну. Визискувала не тільки економічно, але й духов[н]о. Чи треба згадувати про ті живі духові сили, які вона, не лічучи, брала від нас, мов дань яку? А скарби дорогі минувшини України, ті німі свідки слави нашої, старанно вивозились на північ. Чи робилось це із московської хапчивости, чи може з передвзятим наміром (не дати змоги їх тут студіювати і тим гріти надії на краще майбутнє), але факт, що наші національні реліквії розкидані по петербургських та московських музеях, а архівні матеріали горами валяються в їхніх державних архівах.

Оставатись там і далі вони не можуть, не сміють. Треба вже раз привезти їх у нашу столицю; треба вже раз їх зібрати до купи, як слід упорядкувати та дослідити. Настала вже крайня пора.

І цієї справи, на мою думку, не повинна обминати мовчанкою мірова делегація, якій буде доручено ліквідувати большевицько-московську авантюру на Україні. Одною із умовин миру вона повинна поставити домогання, щоби всі матеріали, що так чи інакше відносяться до історії України, було безплатно повернуто Україні. Тим більше, що ця справа, як відомо, вже раз підіймалась і Петроградські Народні Комисари дали навіть свою згоду.

Звичайно, на перешкоді стане відсутність повної реєстрації всіх цих матеріалів (що треба поставити в велику вину Міністерству Освіти), яку безперечно до цієї пори можна було перевести. Та делегація повинна заручитись участю якого-небудь спеціаліста, чи може навіть архівно-научної комісії щоби при переговорах цю справу поставити як слід.

Та рівночасно з цією справою виникає друга. Треба буде всі ті матеріали де небудь примістити; треба буде їх упорядкувати. Не на те ж їх привезуть, щоб вони пропали так, як пропадає у нас зараз все, що тільки тут було. На порядок дня, таким чином, виходить питання про засновання державного Українського Центрального Архіву та Української Національної Бібліотеки. Київ стає центром не тільки політичним, але zarazом, а може навіть в першу міру, центром культурним, науковим. Без солідних архівів, без бібліотек немислима ніяка наукова робота.

Що зробило, що робить в цій справі Міністерство Освіти? Бо його це обов'язок, на мою думку. Чи фактично існує і працює заснований при згаданім Міністерстві Бібліотечно-Архівний відділ? Чи може він обмежив свою працю двома-трьома закликами до громадянства? Невже до цієї пори він не мав змоги державними засобами перевести хоч підготовчу працю по заснованню Укр[аїнської] Нац[іональної] Бібліотеки?

Ця справа цікавить широкі кола громадянства і в першу міру тих, кому дорога українська наука та мистецтво. Невже громадянству прийдеться самому взятись до праці і громадською копійкою зробити те, що Бібліотечно-Архівний Відділ не зміг (чи не зумів) зробити державними засобами? Невже Міністерство Освіти залишить цю справу в тому положенні, на якому вона зараз? Час не жде! Багато документів цього надзвичайно бурхливого моменту, який ми зараз переживаємо, пропаде для історії, бо нікому подбати про їх охорону. Самих закликів до громадянства тут мало.

Юра Гордіїв.

Боротьба. – 1918. – 24 берез.

№ 26

Лист Таврійської вченої архівної комісії до таврійського Комісара внутрішніх справ про відведення помещання для земського архіву та передачу останнього у відання Комісії.

м. Сімферополь

28 березня 1918 р.

Г[осподину] Таврическому Коммиссару внутренних дѣлъ.

Въ виду предположенной реорганизации Таврической Губернской Земской Управы въ неопредѣленномъ положеніи можетъ очутиться обширный архивъ ея, имѣющій громадное значеніе въ бытовомъ, общественномъ и историческомъ отношеніи и заслуживающій поэтому тщательной охраны.

Принимая во вниманіе, что въ нѣстоящее время въ Симферополѣ нѣтъ особаго зданія, въ которомъ могли бы быть сосредоточены всѣ архивы нашего города и всего края, Таврическая Ученая Архивная Коммиссія покорнѣйше просить Васъ, г[осподин] Коммиссаръ, о принятіи всѣхъ мѣръ къ отводу соотвѣтственнаго помещенія для земскаго архива въ теперешнемъ зданіи Управы и передачи этого архива въ вѣдѣніе Коммиссіи.

Предсѣдатель [А. Маркевичъ]
За Правителя дѣлъ [підпис]

*Вих. № 55. Бланк, рукопис з підписами-автографами, гербова печатка ТВАК. Оригінал.
ДА при РМ Автономної Республіки Крим, ф. Р-2237, оп.1, спр.14, арк. 22.*

№ 27

Лист Народного комісара внутрішніх справ Таврійській вченій архівній комісії про передавання земського архіву у її відання та розміщення цього архіву в приміщенні губерньської земської управи.

м. Сімферополь

після 28 березня 1918 р.*

Таврической Ученой Архивной Комиссии.

Вследствие отношения отъ 28 марта за № 55 сообщаю Архивной Комиссии, что съ моей стороны не встречается препятствій къ передачѣ архива бывшей Таврической губернской земской управы въ ведѣніе Архивной комиссії и къ помѣщенію этого архива въ зданіи Губернской Земской Управы.

Народный комиссаръ внутреннихъ дель
Секретарь
Дѣлопроизводитель [Володинъ]

Бланк, машинопис з підписом-автографом. Оригінал.

ДА при РМ Автономної Республіки Крим, ф. Р-2237, оп.1, спр.14, арк. 20.

№ 28

Повідомлення журналу “Нова школа” про організацію історичного архіву Полтавщини.

березень 1918 р.

Історичний Архив Полтавщини
при музеї Полтавської Губерніяльної Народньої Управи.

При музеї Полтавської Губерніяльної Народньої Управи засновано “Історичний Архив Полтавщини” за[в]дання якого єсть збирання, опис і вивчання всіх історичних документів, що мають відношення до історії краю.

В останній час, як уже зробилось відомим, знищено було дуже багато (почасти пограбовано, почасті спалено, а де-що так знищено) як громадських, так і приватних архівів та історичних колекцій, що мають величезне наукове значіння не тільки для історії Полтавщини, а навіть і всієї України.

Необхідно спасти все, що можна.

Звертаючись до різних урядових інституцій, громадських і політичних організацій, а також і до приватних осіб за допомогою по збиранню та придбанню, як цілих архівів, так і окремих історичних документів і рукописів, Губерніяльна Народня Управа прохає також і Вас не одмовити в допомозі справі великого наукового значіння, – поширення “Історичного архіву Полтавщини”.

При архіві єсть відділ, де збираються і систематизуються всі документи – писані та друковані, листи, листки, постанови і протоколи, як урядових, так і різних громадських і політичних організацій, періодичні та неперіодичні видання, що мають відношення до революційно-національного руху на Полтавщині за останні два роки.

З пошаною голова Губ[ерньської] [ар[одної] Управи М.Д.Токаревський.
Завідуючий архивом К.Ів. Ляхович.

Звертатись зо всякими заявами та справками по слідуючій адресі: “Історичний архив Полтавщини” при музеї Губ[ерньської] Народньої Управи. Завідуючому К.Ів. Ляховичу.

Нова школа. – 1918. – Берез.

* Див. № 26.

№ 29

Клопотання народного комісаріату внутрішніх справ Радянської соціалістичної республіки Тавриди до Сімферопольської ради робітничих, солдатських і селянських депутатів про залишення архіву Таврійської духовної консисторії у тому ж будинку.

м. Сімферополь

2 квітня 1918 р.

Въ Квартирную Комиссію при Симферопольскомъ Советѣ Рабочихъ,
Солдатскихъ и Крестьянскихъ Депутатовъ.

Препровождая при этомъ отношеніе Таврической Ученой Архивной Комиссії, отъ 28 марта за № 57, прошу Квартирную Комиссію оказать свое содѣйствіе къ оставленію архива Таврической Духовной Консисторіи въ занимаемомъ им помѣщеніи, такъ какъ архивъ этотъ дѣйствительно представляетъ историческій интересъ.

[За] Народный комиссаръ Внутреннихъ Дѣлъ [А. Елагинъ]
Секретарь [Александровъ]
Дѣлопроизводитель [Володинъ]

*Вих. № 1085; вх. № 818. Бланк, машинопис з підписами-автографами. Оригінал.
ДА при РМ Автономної Республіки Крим, ф. Р-2237, оп.1, спр. 50, арк. 11.*

№ 30

Звернення голови Бібліотечно-архівного відділу до діячів культури з проханням зазначити документи і архівні збірки, що підлягають поверненню російським урядом України.

м. Київ

3 квітня 1918 р.

Вельмишановний Добродію.

З огляду на те, що під час мирних переговорів з Великоросією, які, певно, розпочнуться в скорому часі, виявиться, сподіваємось, можливість домогтися повернення Україні архівних матеріалів до української історії, дуже просимо Вас зазначити, які саме матеріали та архівні збірки треба було б назвати в першу чергу.

Голова [Ол[ександр] Груш[евський]]

*Вих. № 66/3468. Бланк, машинопис з підписом-автографом. Відпуск.
ЦДІАК України, ф. 1235, оп. 1, спр. 1056, арк. 38.*

№ 31

Лист Народного комісара землеробства до комісаріату внутрішніх справ Республіки Тавриди про передавання документів Кримського водного присутствія до відділу водного господарства комісаріату землеробства.

м. Сімферополь

4 квітня 1918 р.

Комиссару Внутреннихъ Дѣлъ.

Въ Архивѣ бывшаго Крымскаго по воднымъ деламъ Присутствія, хранящагося въ помѣщеніи б[ывшей] Губернской Земской Управы, имѣются цѣнные матеріали, освѣщающіе многіе стороны водно-меліоративнаго дѣла въ Крыму. Принимая во вниманіе, что всѣ вопросы воднаго хозяйства въ Крыму сосредоточены нынѣ въ Отдѣлѣ Сельскохозяйственныхъ Улучшеній и Воднаго Хозяйства, входящемъ въ составъ Комиссаріата Земледѣлія, обращаюсь къ Вамъ съ просьбой сдѣлать распоряженіе о передачѣ названному Отдѣлу всѣхъ дель, документовъ, плановъ, книгъ и пр[очих] матеріаловъ Крымскаго Воднаго Присутствія, чѣмъ не только будутъ сохранены эти цѣнные матеріали, находящіеся теперь безъ должной охраны, но и будетъ дана возможность Отдѣлу Сельскохозяйственныхъ Улучшеній и Воднаго Хозяйства использовать ихъ при разрѣшеніи вопросовъ водопользованія.

О послѣдующемъ прошу уведомить Комиссаріат Земледѣлія.
Тов[арищ] Народн[ого] Комиссар[а] Земледѣлія
Республики Тавриды [підпис]

Дѣлопроизводитель [підпис]

*Вих. № 507; вх. № 926. Бланк, машинопис з підписами-автографами, печатка Народного комісара землеробства. Оригінал.
ДА при РМ Автономної Республіки Крим, ф. Р-2237, оп.1, спр. 50, арк.17.*

№ 32

Телеграма Міністерства народної освіти УНР В.Модзалевському з пропозицією очолити секцію Архівно--бібліотечного відділу.

м. Київ

4 квітня 1918 р.

Срочно
Чернигів, дворянское собрание, Модзалевському
из Киева

Міністерство Освіти пропонує Вам негайно виїхати Київ посаду голови секції Архівному відділі. Платня 600 карбованців міс[яць]. Телеграфуйте відповід[ь].

Дорученню міністра Зайцев

*Бланк, телеграфна стрічка.
ІР НБУВ, ф.12, № 753.*

№ 33

Доповідна записка Подільського товариства охорони культурно-історичних пам'яток Міністерству народної освіти УНР про організацію музейно-архівної справи в губернії.

м. Вінниця

10 квітня 1918 р.

Панові Міністру Освіти Української Народної Республіки.

Подільського Товариства охорони культурно-історичних пам'яток.

Звідомлення.

Маємо за честь повідомити Вас, Пане Міністре, що у м. Вінниці з 28 квітня 1917 року існує "Подільське товариство охорони культурно-історичних пам'яток", головна діяльність котрого відповідно його уставу є робота по фундації Музею в складі таких відділів: 1) художньо-промислового, 2) художнього, 3) археологічного, 4) історичного, 5) нумизматичного, 6) етнографічного і 7) бібліотеки (книгозбірні та рукописного матеріялу). Музею цему устав т[овариств]а опреділяє наіменовання "Подільський областний художньо-промисловий і науковий музей у м[істі] Вінниці, Подільської губернії". Цей Музей передположено утворувати по зразку Київського Художньо-Промислового і Научного Музею.

Як бачите, ідея утворення Музею у Вінниці виникла з началом революції. Ініціатори цього діла думали, що можуть, дякуючи революції, пронестися по краю заверухи, котра зможе багато знищити нашого культурного добра. От щоб захистити це добро од руйнації, они і стали проводити в життя ідею утворення цього Музею. Скоро ця ідея була підтримана грошовими асігновками з боку Подільського Губерніяльного Земства, котре асігнувало на Музей 5000 карбованців, а також м[істом] Вінницею, котре з свого боку на Музей теж асігнувало 5000 карбованців. Пришли на поміч цему ділу грішми і декотрі повітові земства. Так, наприклад, Кам'янецьке та Ольгопільське повітові земства асігнували на Музей по 500 карбованців кожне. Деяку допомогу грішми ділови утворення Музею оказала і Губерніяльна кооперація. Ряд учительських з'їздів (Губерніяльний

З'їзд учителів вищих[,] початкових шкіл, повітові з'їзди учителів початкових шкіл повітів: Проскурівського, Вінницького та Літинського) виніс постанови про бажання і необхідність утворити Музей у Вінниці яко фактичному

осередкові Поділля. А перший з'їзд вільного православного українського духовенства виніс постанову передати Музею ті пам'ятки старовини, що зберігаються по церквах Подільської єпархії. Копії цих постанов додаються.

Подільське Губерніальне Земське Зібрання, що відбулося 13-го жовтня 1917 року, передало нашому Товариству для його Музею весь уже налаштований цілий відділ свого Музею. Дякуючи цьому, у нашому Музеюві опинилася хороша етнографічна колекція. Окрім етнографічного матеріалу Музею вдалося набути колекції стародавніх образів, книжок і т[ак]е і н[аше]. Взагалі треба сказати, що ця хвиля більшовизма, що прокотилася по Поділля, багато пошкодила наші[ї] Музейні справи. Не можемо не зазначити, що дякуючи більшовикам пришлося припинити на якийсь час роботу і навіть виїхати з того помешкання, де проводилися усі музейні роботи.

Взагалі брак власного помешкання страшно гальмує нашу роботу. А працювати так хотілося б, бо народ конче відчуває потребу мати власний Музей на Поділля. Теперішні існуючі земські кошторисні зібрання і почта нам часто приносять відомості, що вони часом навіть по своїй власній ініціативі асигнують Музею гроші. Так, наприклад, ми маємо відомості, що нам відповідну суму грошей асигнувало Гайсинське Повітове Земське Зібрання, Брацлавське (500 карб[ованців]), Ольгопільське (2000 карб[ованців]), Летичевське (2500 карб[ованців]). По інших повітах скільки асигновано поки що відомостей ми не маємо.

Щоб правильно поставити діло по утворенню Музею, конче потрібно мати власне помешкання. Маючи це на увазі, Товариство звернулося з докладом до Вінницького Мійського Самоуправління уступити йому для Музею частину старинного дому, що належить м. Вінниці, на весь час поки Музей буде існувати у м[істі] Вінниці. Вінницька Мійська Управа принципіально згодилася з передачею цього помешкання під Музей і вже внесла відповідний доклад в Вінницьку Губернську Думу. Копія цього доклада при цьому додається.

Коли б Дума захотіла передати цей дім під Музей, то нашому Товариству пришлося б зробити відповідні пристосування цього дому, а також деякі його перебудовання. По сметі пана городського архітектора на це діло потребується 30825 карбованців. Не вважаючи на таку значну суму, Товариство все ж вважало-би потрібним взяти під Музей іменно цей дім. Дім цей збудований в XVII столітті і було б дуже цікаво в його стильних залах мати Музей. Фотографії цього дому, план помешкання під Музей, а також смету по пристосуванню дому при цьому додаються.

Наше Товариство на перших порах в своїй діяльності завжди зазначувало, що оно на діло утворення Музею у Вінниці дивиться яко на справу державної ваги (див. § статута Товариства). Через те і просимо Вас, чи не знайдете можливим внести відповідні суми в державний бюджет на діло утворення нашого Музею. Як переказує газета "Рада" (№ 152 за 1917 рік) у Генеральному Секретарстві обговорювалася справа про утворення Музею у Вінниці. Чи не знайдете, пане, можливим цю роботу провадити у купі з нами? Зараз у Вінниці базується Народний університет. Було-би конче потрібним разом з ним заснувати і Музей. Утворення Музею — це є утворення відповідних кабінетів для університету.

Творити Музей треба якомога скоріше, бо теперішній стільки гине нашої старовини, як ніколи ще цього не було. (Особливо багато гине річей, зроблених з вовни. Шерсть зараз стала дуже дорога і по наших селах стало багато роз'їзжати всяких купців, що купують стародавні килими, коври, плахти, не дивлячись навіть на те, що вони часом бувають подерті. Ці річі на фабриках мабуть переробляють в матерії). Гинуть в великій мірі і наші архіви. Теперішні багато є державних установ, що прекратили своє існування (наприклад, дворянські установи, міщанські і т[ак]е і н[аше]). Невжеж їх архіви, в котрих так багато часом буває історичних цінностей, так і пропадуть без усякої мети? А хіба утворення адміністративного апарату на новий лад по системі утворення нових районів-земель, — хіба це все теж не дасть багато всякого "непотрібного" "папірового добра", часом навіть значної наукової ваги. Що це так може бути видно уже з того, що за весь час існування у краю Російської імперії ніхто ніколи в значній мірі не обривував архіви навіть губерніального міста, не кажучи вже про повітові, де часто як, наприклад, у Літині, Гайсині, Літичеві і других багато теж збереглося цікавого матеріалу.

Відповідно потребам моменту Товариство хотіло б обривувати архіви губернії і зібрати у Вінницю у свій Музей усе, що знайдеться з цікавого і для науки цінного. Окрім того, Товариство вважало-би потрібним організувати поїздки по губернії переважно у ті місцевості, де у поміщиків були всім відомі бібліотеки, картинні галереї і другі всякі наукові збірки. Треба було-би розпитати і розглянути, чи не лишилося що-небудь ще з цих розкрадених у панів збірок по селянських хатах? Ці збірки треба було-би зібрати і коли не можна звернути їх властителям, то зробити скарбом народним в виді колекції Музею.

Разом з цим варто було-би і оглянути наші сільські церкви. Про це нам пропонує навіть з'їзд духовенства. По церквах теж багато є всякої старовини, котра гине даром. А хіба не треба теперішній ще більше як раніш збирати народну етнографію. Наш народ переживає в своїм житті великий кризис. То, що їм витворювалося і раніше — всякі художні річі, вишиванки, коври і т[ак]е і н[аше], вже не виробляються їм, бо значно подорожчав відповідний матеріал. "Сіра шинеля" вже покрила наше село. Треба збирати якомога інтенсивно усе, що є цікавого в народі. Як ми его не зберемо зараз, то уже здається так ніколи і не зберемо.

А для цього усього потрібні гроші. Правда, ми їх трохи маємо, але не у достаточній[ий] мірі. От і просимо Вас внести в державний розпис відповідні суми на допомогу нам утворити у Вінниці Музей. Для переговорів в ці[ий] справі Управа Т[оварист]ва відряжає члена Управи Т[оварист]ва Георгія Семеновича Александровича та члена Т[оварист]ва Олександра Калістратовича Бабенка. Їм поручається разом з призначеними Вами особами виробити відповідний кошторис нашого Музею.

З свого боку Управа вважає, що у першу чергу треба подбати про помешкання для Музею і тому ласкаво прохає не одмовитися допомогти одержати нам асігновку у 30820 карбованців, потрібних на пристосування помешкання під Музей, коли звичайно, його нам надасть Мійська Управа.

Роботи по утворенню Музею ми вираховуємо у 100000 карбованців, враховуючи в цю суму жалованья служащим, роз'їзди по краю, паливо і т[аке] и[нше].

Разом з цим Управа Т[оварист]ва вважає потрібним заявити, що вона з свого боку бере на себе моральний обов'язок заслухати і внести на затвердження Загальних Зборів членів Т[оварист]ва усе те, що буде на Ваш погляд потрібним змінити в статуті Т[оварист]ва, системі управління Музеєм і т[аке] и[нше]. Щоб діло організації Музею в Вінниці стало на певний ґрунт, конче потрібно набути для Музею дім. Маючи на увазі це, Т[оварист]во ходатайствує перед Вінницьким Мійс[ь]кім Самоурадуванням о передачу йому під організований Музей помешкання старинного дому площею майже в 620 кв. саж[ень]. Питання про передачу цього помешкан[н]я під Музей на весь час існування його у Вінниці одночасно з цим розглядається в Вінницькій Мійській Думі. Усі державні асігнування на утворення Музею у Вінниці просимо дати під умовою, що Вінницька Дума уступить під Музей то помешкання, про котре ми просимо.

10/IV. 1918 р[оку]

Голова Управи Т[оварист]ва [Ващенко (?)]

Члени: [прот[оісерей] І. Шипович]

[М. Білінський]

[І. Александрович]

[І. Шульц]

*Машинопис з підписами-автографами. Оригінал.
ЦДАВО України, ф. 2581, оп. 1, спр. 219, арк. 33-35.*

№ 34

Посвідчення, видане Міністерством народної освіти УНР В.Л.Модзалевському, на право обрання приміщення для Архівно-бібліотечного відділу.

м. Київ

12 квітня 1918 р.

Посвідчення.

Предъявитель цього Вадим Модзалевський є дійсно головою архівно-бібліотечного відділу, якому дозволяється оглянути будинок був[шого] Царського палацу на вул. Олександрівській, в котрому має розміститись архівно-бібліотечний відділ, згідно з постановою Ради Народніх Міністрів.

За директора Департаменту [підпис]

Діловод [підпис]

*Вих. № 4189. Бланк, машинопис з підписами-автографами, гербова печатка Міністерства. Оригінал.
ЦДАВО України, ф. 2581, оп. 1, спр. 227, арк. 28.*

Звіт О. Барановича²⁰ про поїздку на Волинь з метою вивчення приватних архівів.

м. Київ

22 квітня 1918 р.

В Архивно-Бібліотечний відділ Міністерства Народньої Освіти

Мою поїздку на Волинь з метою рятування знищених панських архівів та виявлення де суть, які і в якому стані архівні матеріали мушу лічити у значній мірі невдалою. Відсутність можливості швидко їздити, повна відсутність відомостей де чого мо[ж]на сподіватися, підозріле відношення польського громадянства, де не було особистого знайомства, все се вельми утруднило працю.

Все таки вдалося вияснити, що на Волині переховуються в значній кількості і надзвичайно цінні архівні матеріали, як у приватних персон, особливо у панів, так і в урядових інституціях.

Вдалось мені оглянути і вияснити справу в так званій середній Волині і південній (пов. Звягельський, Заславський, Старокостянтинівський).

В Звиглі (Новоград-Волинську) є великий архів повітового маршалка, там знаходяться папери з 1805 р[оку], папери, які мають життє економічне, національне, адміністраційне сього повіту. Архів лежить в кімнаті зложеної у кутку, розробляють його криси і канцеляристи, які тягнуть книжки і папери для потреб зовсім не наукових, витягнули деякі книжки поляки, але, здається, вони не потрапили витягнути більш цінне. Папери за давніші часи зшиті як книги і оправлені у шкіру. Архів знаходиться у помешканні Військового Присутствія.

В тому самому місті є архів у міській думі, там суть документи з кінця XVIII в[іку], документи вельми цікаві для вияснення господарства міста і міського населення.

Архів Звягельської міліції оглянути не вдалося бо вираховати урядові години і їми користуватися я не зміг а жалувати на щирю допомогу у сій справі начальника міліції — був[шого] справника і співробітника в Галичині Бобринського було наївно; я зайшов, мені призначили час, але в сей час двері були зачинені.

Повітове земство видало наказ до всіх вчителів повіту, щоб вони негайно зібрали відомості де що є з усяких памяток старовини, подали сі відомості у Земство, тоді Земство прийме їх до Ар[хивно]-Біб[ліотечного] відділу.

Вдалося розвідати, що крім монастирських Корця і Любара, розграблені архівні збірки в Миропіллі гр[афів] Чапського, Головніці — Зелінського, Ново-Чарторії — Оршевського, Печиводах.

Я не мав можливості об'їхати всі ці кутки, се обіцяли зробити земці самі, але й досі сього не зробили.

В Старому Костянтиніві багато дуже гарних і давніх матеріалів є в архіві повітової міліції, архів зовсім розкиданий, переховується на горищі, куди його спровадили большевики, все розкидане без усякого порядку, деякі річі я забрав: переховую їх поки що в приватному помешканні, зразки з сього архіва привіз сюди.

З архіва міської Думи привіз сюди присягу шляхти повіта на підданість Росії і діла про вивод шляхетства.

В архіві повітового маршалка є родословна шляхти повіта, яка зкладена у 1833 р[оці], з архіва шляхецької опіки взяв — 1) Zurnal sądu podkomorskiego S[taro] K[ostantinów] z 1825 р[оку] і 2) інвентар з царською інструкцією Красиловського маєтку, які я лишив в С[таро]-Константинові.

Демобілізаційна комісія Пів[денно]-Зах[ідного] фронту дала мені автомобіль, на якому я об'їхав зруйновані маєтки; в більшості маєтків все зруйновано, або спалено, в Лашках москалі палили у грубці книжками і встигли спалити тільки старі папери і книги, в другіх місцях zostались одні стіни; а багато їздив і дурно, бо мав непевні інформації. Тільки в с[елі] Семеренках в Прушинського zostалась розкидана на підлозі бібліотека, там суть такі книги як Historia Mukdi z 1493 р[оку], Кодекс Магдебурського права Шервіца, мапи Європи XVIII в[іку] і т[акі] і[нше]. Повний реєстр я може днями подам.

Є ще бібліотеки гр[афа] Грохольського в Терешках, гр[афа] Потоцького в Антонінах і др[угих]. Але на чому туди доїхати, хоч і запрошували мене туди.

Як переховуються, властиво, як гинуть архіви урядові і церковні се всім відомо, панські ж архіви або знищені, або знаходяться на руках у селян, частина ще є у панів.

Наказами і трусами їх в селян не мо[ж]на видерти, вини їх поपालять, або покидають в ставок, тут треба другім способом вести справу.

Був в Славуті. Палац вигорів зовсім, але архів — цілий хоть не зовсім. Старі документи з XII до ½ XVII в[іку] вивезені і переховуються в Ніжньому Новгороді, за ним доглядач московсько-польське товариство. З ½ XVII в[іку] папери були зовсім розкидані, але дякуючи невсипущій праці бібліотекара [нрзб.], вони приводяться у порядок.

Мені здається, що для того щоб зберегти наші архіви, які суть на провінції, щоб мати їх повний реєстр, навіть друкований, треба їздити не так, як їздив я.

Дуже добре було б коли б Міністерство видало наказ до всіх шкіл і вчителів України через Земства чи другім порядком, щоб вони зібрали в своїй околиці де що є і негайно про се написали, тоді мо[ж]на буде знати де чого

мо[ж]на буде сподіватись. Їздити залізницею і по дорозі жебрати коні, чи машину, се тільки тратити сили і час; варто було б мати свої машини і грузовик, який би потім їздив і звозив, що варте і мо[ж]на привезти. Такі машини роздобути не тяжко, їх є досить на провінції.

Крім сього варто було б мати своїх шпиків, які б наперед розвідали б деяких місцях, як от Славута, хто переходує з селян всякі памятки старовини, тоді міліція їх може відібрати.

Треба безпримінно порозумітись з польськими колами науковими щодо взаємної допомоги; мені здається, що спільний науковий інтерес дасть можливість се зробити, незважаючи на загострені національні відносини.

1918. IV. 22.

О. Баранович

Автограф.

ЦДІАК України, ф. 1235, оп. 1, спр. 1056, арк. 39-40.

№ 36

Доповідна записка О. Барановича Бібліотечно-архівному відділу про необхідність реєстрації архівних документів на території України.

м. Київ

23 квітня 1918 р.

До Бібліотечно-Архівного Відділу Міністерства Народньої Освіти

На території Української Держави є по різних містах і селах велика кількість архівних матеріалів [нрзб.] матеріалів для історичної науки дуже цінних.

Сі матеріали при теперешньому стані переховання їх для науки історичної не дають нічого, або дають дуже мало. Люди, які розроблюють певні наукові питання не знають де що є, навіть де чого шукати; крім сього сі матеріали переховуються у стані неможливого, на горіщах інституцій, у підвалах вохких, розкидані вони, їдять їх щурі, продають на фунти канцеляристи. Особливо ж небезпечно з архівами панськими, багато розграблено і зараз є в руках темних селян, які не надають жодної вартости старим паперам; те, що зосталось у панів може бути вивезене за кордон до польських центрів. Так бути не може далі, без архівних матеріалів ми зостанемося без історичної науки, яка завсіди є підвалиною для будування державного життя. Архіви мусять бути приведені у порядок, чого б то не купувало.

Треба робити реєстри всіх архівних матеріалів, особливо загрожених; треба урятувати те, що гине. Коли відділ матиме докладні відомости про те, що де переховується, коли все буде переховуватись більш певно, відділ може скласти сей реєстр, може його надрукувати, як книжку. Така книжка буде вельми цінною в руках усіх тих, хто цікавиться яким би то ни було історичним питанням. Такі відомости відділу дадуть можливість республіці видати закон про заборону вивозу матеріалів сіх за кордон, закон, який каратиме самих власників і доглядачів, коли вони його порушать.

Зробити се тяжко, але державний апарат дасть як я вважаю можливість се зробити. Для виконання сього потрібні гроші, люде і повне підтримання всіх органів державної машини. Гроші потрібні більш, ніж люди, бо за гроші можна знайти людей, тим більш, що тут треба і не таких вже незамінних фаховців, треба трохи знатися в історії і вміти хоча заголовки прочитати рукописів; а коли чоловік буде мати добре удержання, його можна міцно тримати в руках і він буде робить добре. Для людей, які мало тямлять можна буде скласти інструкцію, можна просити одного з професорів історії, щоб він кілька вечорів присвятив навчанню невишліфованих. Гроші можуть бути потрібні не малі, але як буде сей мент невикористаний, то такого менту більш не буде, втрати ж такі [нрзб.] зроду не можуть бути.

Перед усім треба вяснити, де чого мо[ж]на сподіватися, щоб люде, які їздитимуть не гаяли дурно часу на розвідки де що є і не їздили б дурно. Для сього Міністерство має повну можливість видати суворий наказ до вчительства, щоб кожний у своїй околиці негайно розвідав де що є, у якому стані і про се повідомив Міністерство.

Для поїздок треба мати можливість руху швидкого і без того, щоб чекати на потяги і жебрати дорогою коней. Відділ мусить мати кілька власних автомобілів для роз'їздів і грузових машин, щоб звозити матеріали у центр, крім того треба мати кілька дозволів вільно їздити усіми потягами по всій території держави.

Регістрацію треба проводити власними силами, бо коли се робитимуть власники самі, багато, можна сподіватись, вони багато скривють. Варто призначити губерніяльних, чи районних комісарів, які б керували сею справою на місцях.

Щоб допустили до панських архівів треба зробити угоду з польськими науковими і політичними колами, бо вони зараз вельми в нас зацікавлені, щоб ми їм могли вернути від селян розграбовані пам'ятки старовини. Їх рекомендація відчинить нам двері до панських скарбів наукових. Для праці сеї мо[ж]на користуватись і місцевими людьми, коли їм дати титул співробітників, тоді вони можуть працювати і без грошей. Всю сю працю необхідно проводити негайно, бо далі пани в нас зацікавлені не будуть і встигнуть вивезти багато за кордон.

Без допомоги адміністраційного апарату нічого не можна витягнути у селян. Треба мати агентів таємної поліції, які розповідали б де що і в кого у селян є, треба, щоб міліція відбирала се силою. Від сього великого обурення сподіватись не можна, бо се впаде лиш на окремих селян і відбиратимуться річі маловартісні в їх очах, але се приєднає до нас симпатії польського панства і взагалі панства; симпатії для нашої праці у сей момент нам незвичайно потрібні.

Навіть при всій допомозі адміністрації, і людях, і грошах, ми без самих власників нічого не зробимо.

1918.IV.23.
О. Баранович.

Автограф.

ЦДІАК України, ф. 1235, оп. 1, спр. 1056, арк. 41-42.

№ 37

Доповідна записка О. Барановича про стан архіву Київського губернського управління.

м. Київ

27 квітня 1918 р.

До Бібліотечно-Архівного відділу

Після оглядання архіву Київського губернського правління, виявилось, що там переховуються архіви: 1) Губерніального правління, 2) Канцелярії бувшого Генерал-Губернатора, 3) Канцелярії був[шого] Губернатора, 4) Воїнського присутствія, 5) Київської губерніальної тюремної інспекції, 6) Жандармського управління міст Хвастова і Черкас.

Тут переховуються документи, починаючи з 1780 р[оку], можливо, що в пачках діл суть і старійші документи, але для виявлення їх повинен бути зроблений детальний огляд. Старші діла до 1780 року, забрані в 1886 році в університетський архів, взято їх коло 800 пачок.

Архів знаходиться у подвалі, діла лежать зв'язані в пачки з написами, які і якого часу вони суть, майже всі пачки лежать на полках. Архів лежить у кількох кімнатах, там є велика кількість паперів, й для такого їх числа помешканне стає замалим. Нічого такого, що могло б знищити, чи руйнувати архів, крім таких випадків як огонь, погром то що архівові не загрожує.

1918.IV.27.
О. Баранович

Автограф.

ЦДІАК України, ф. 1235, оп. 1, спр. 1056, арк. 44.

№ 38

Запит Бібліотечно-архівного відділу до Чернігівської вченої архівної комісії про стан архівів Чернігівської губернії і їх наукового розроблення.

м. Київ

квітень (?) 1918 р.

До Чернігівської Вченої Архівної Комісії²¹

В р[оці] 1914 Вами одержані були гроші²² від “Рус[ского] Исторического О[бщест]ва” за для студі[ю]вання архівів ріжних інституцій Чернігівської губ[ернії] і складання докладу про наукову

їх цінність. Бібліотечно-Архівний відділ Народного Міністерства Освіти прохає Вас, коли таке студіювання було виконано, повідомити:

- 1) Які архіви і скільки їх є в містах Чернігівської губ[ернії].
- 2) Яку епоху охоплюють документи в тих архівах.
- 3) В якому становищу знаходиться кожний архів.
- 4) Чи має архів окремого архіваріуса.
- 5) Чи мають охоронні описі.

б) Чи проводиться по тій архівним матеріалам наукова робота і, коли проводилася, чи було друківано документи з сіх збірок і у яких віданнях.

Бібліотечно-архівний відділ дуже прохає Вас відповісти по можливості хутко на сі запитання.

Рукопис. Відпуск.

ЦДІАК України, ф.1235, оп.1, спр.1056, арк.29-29 зв.

№ 39

Повідомлення газети “Полтавские новости” про розпорядження демобілізаційного відділу гетьманського Генерального штабу зберігати документи війни 1914-1918 рр.

16 травня 1918 р.

Сохранение военных документовъ.

Отъ начальника демобилизаціоннаго отдѣла генеральн[ого] штаба при военномъ министерствѣ получено распоряженіе о сохраненіи всѣхъ историческихъ матеріаловъ относящихся къ войнѣ 1914-1918 годовъ. Распоряженіе мотивується желаніемъ сохранить для потомковъ цѣнныя докумены.

Полтавские новости. – 1918. – 16 мая.

№ 40

Стаття О.Грушевського “Наші наукові потреби” про державну підтримку розвитку історичної науки та архівної справи в Україні.

22 травня 1918 р.

Знання минулої долі рідного народу з’являється основою для утворення плянів дальшого його культурного поступу. Минуле тісно звязується з сьогочасним і будова свогочасного і нового не може іти вірним шляхом без розуміння історії, пережитих вже моментів життя українського народу. Українська історична наука, занедбана за часи централістичного режиму, має тепер стати на певний ґрунт, в ліпші умови для дальшого розвитку. Разом з тим поширяться кадр її робітників і реальні здобутки. Український уряд повинен звернути увагу на становище української науки, утворити для неї певний ґрунт і дати їй можливість для дальшого зросту й поширення.

Для поширення наукових студій по українській історії треба поліпшити справу з джерелами для рідної української історії. Такими джерелами, на які мало звертали уваги, з’являються архівні збірки. До таких збірок старих документів ставились неуважно і дуже часто їх вважали лише зайвим хламом, якому мало або й зовсім нема ціни, який можна без усякого жалю викинути, бо це тільки забирає потрібне місце і вимагає догляду. І, дійсно, коли не було відповідного місця і важко було таке місце знайти, його і не шукали, а простісенько викидали, щоб уникнути зайвого клопоту. Так гинули дуже цінні матеріали для української історії тільки через те, що не було кому спинити таку руїну старих документів. Коли пізніше дослідник приїздив до певного старого міста, щоб оглянути місцеву старину, він знав з де-яких джерел, що є такі архівні збірки, але дізнавався, що ці збірки щезли і загинули. Вохкість в льохах, пил на горіщах, дощ через лихий дах — все це доповняло людську неуважність і вело до скоршого нищення коштовних матеріалів, яким не було ціни.

Порятунком було раніше те, коли на становище таких матеріалів звертали увагу з центра і забирали ці архівні збірки до великих міст: тут принаймні їм не загрожувала та небезпека нищення, яка була в малих містах. Розуміється в великих містах ці матеріали мали лежали без розроблення, але за те цілі, без руїни і шкоди. Коли такої централізації вимагає справа забезпечення архівних матеріалів, іншого порятунку нема, але така централізація не вповні нормальна. Повинно бути розгалуження, поділ матеріалів, частина, більш загальн[ого] характеру, має йти до центру, до національного архіву, а решта повинна лишитись на місці для переховання і розроблення місцевими силами.

В нормальних культурних умовах місцева старовина цікавить і захоплює, передовсім, місцевих людей. Споми-ни минулого особливо впливові там, де люде живуть серед тих самих історичних будинків, мурів, замків, веж. В провінційальних містах України заховались, чого нема в самому Києві, цілі кутки, квартали, вулиці з старих, давно пережитих часів. Така безпосередня близькість до старовини виховує чулу людину під постійним впливом минулого. І зовсім природно, що при такій близькості місцеві інтелігенти починають цікавитись старовиною, далі захо-

плюються нею і вповні підпадають її чарам. І коли архивні матеріали лишаються на місці, ці знавці і аматори старовини, природно, будуть працювати над студійованням цих архивних матеріалів.

На поміч такій роботі має прийти краєва влада, губерніяльні та повітові народні управи. В центрі краю, в губерніяльному або іншому великому місті має бути заснований архив для переховання і наукового студійовання матеріалів по історії краю. Краєва влада повинна прийти на поміч в цьому фінансовими засобами, це конче потрібне. Краєвий музей дає повний образ сьогочасного стану краю, його життя, його природи, його багатства, його культури. Краєвий архив дає, натомість, повний образ минулої долі краю, показує, що він пережив, які важкі тягари впали на його плечі і, можливо, загальмували його нормальний розвій культурний. Історію краю треба студійовати на місці, в тих же умовах, серед тих споминів, які залишились від давніх часів.

В українській історичній літературі мало спеціальних розвідок і начерків про місцевости і міста України. Це прогалина в нашій науковій літературі і цю прогалину треба обов'язково заповнити і швидко, по можливості. Уряд центральний український і влада краєва мають іти разом, утворюючи відповідні умови для розроблення історії. І цеглини в фундаменті будинків краєвих архивів будуть разом з тим цеглинами величезного храму української історичної науки.

Ол. Грушевський.

Відродження. – 1918. – 22 трав.

№ 41

Лист Бібліотечно-архівного відділу до Міжвідомчої Комісії щодо мирного договору з Росією про повернення в Україну архивних документів, які були примусово вивезені до російських архівів.

м. Київ

23 травня 1918 р.

До Міжвідомственої Комісії по складанню умов мирного договору з Росією.

Архівно-Бібліотечний Відділ Міністерства Освіти, на підставі вислуханих заяв від членів Архівної Комісії при Відділі, прийняв головним керуючим принципом в справі повернення на Україну архивних матеріалів такий — що Україна має право домагатися повернення тих матеріалів, що були примусово вивезені до російських архівів з наказу Російського Уряду і являються архівами інституцій, які існували, чи існують на території України.

Грунтуючись на такому принципі, Бібліотечно-Архівний Відділ вважає необхідним домагатися повернення на Україну таких матеріалів:

1. З Архіву Міністерства Юстиції в Москві — архіви старих і земських повітових судів, магістратів, окружних судів, палат гражданського і уголовного суду, мійських дум, казенних палат і інших інституцій, які були чи єсть й доси на території України.

Всі ці архіви були вивезені з України після судової реформи 1864 року, з наказу Російського Уряду.

Крім того, з Архіву Міністерства Юстиції треба домагатися повернення всіх книг “Генеральних слідств о маестностях” 1729-1330 р[оків], позаяк всі ці книги були складені на Україні і тільки надіслані до Сенату (дѣла Сената по Малороссійской экспедиції за 1730 г[од]).

2. З Академії Наук — всі матеріали, які тичуться т[ак] зв[аної] “Румянцевської Генеральної Описи Малоросії”, позаяк вони були вивезені з Чернігова з наказу уряду; а також діла Окружних Судів про раскольників, вивезені з них за останні роки до бібліотеки Академії.

3. З Архіву св.Синоду — архів уніятських митрополитів, якого було вивезено з України після “возсоєдиненія” уніятів.

4. З Археографічної Комісії в Петрограді — матеріяли, передані в 1830-х роках з Архіву Генеральної Військової Канцелярії, який переховувався тоді в Чернігові; а також — архіви Київських монастирів, передані Київською Духовною Академією.

5. Із Архіву “Главнаго Управлення по Делах Печати” — всі затримані в цензурі рукописні твори українських письменників і діла звязані з ними, позаяк ці матеріяли надсилались до “Главнаго Управлення” від місцевих Цензурних Комітетів.

Вважаючи також на те, що Литовська Метрика і Метрика Коронна (принаймні в тій її часті, що відноситься до України) являються дуже цінними матеріялами для української історії і Росія ні в якому разі не має на них права, Відділ теж находить необхідним домагатися передачі її Україні з Архіву Міністерства Юстиції в Москві.

Обмежуючи цей список вказаними матеріялами, Відділ вважає необхідним зазначити, що список цей не є повний. Повний список усього того, що треба повернути на Україну з російських архівів, можливо буде скласти тільки після переведення праці над реєстрацією українських архівних матеріялів в архівах російських. Але маючи на увазі той головний принцип, яким керується в цій справі Відділ, треба мати надію, що російські урядові і наукові інституції віддадуть Україні все те, що їй належить по праву. Тому Відділ не перелічує в цьому спискові багатьох архівних матеріялів, які мають велике значіння для української науки і переховуються в бібліотеках Академії Наук, Публічній в Петрограді, Румянцевському Музею (збірки Лукашевича й Маркевича) і інших. Відділ переконаний, в тому, що всі ці матеріяли Україна одержить від Росії шляхом порозуміння між науковими інституціями.

Машинопис. Копія.

ЦДІАК України, ф.1235, оп.1, спр.1056, арк.69-69зв.

№ 42

Подання Таврійської вченої архівної комісії до комісара внутрішніх справ в Сімферополі про передавання до архіву комісії документів радянських установ колишньої Республіки Тавриди.

м. Сімферополь

26 травня 1918 р.

Г. Комиссару Внутренних дѣлъ въ Симферополѣ.

Таврическая Ученая Архивная Комиссія честь имѣетъ обратиться къ Вамъ, Господин Комиссаръ, съ покорнѣйшей просьбой о передачѣ въ ея Историческій архивъ всѣхъ дѣлъ и документовъ большевитскихъ учреждений, помѣщавшихся въ зданіи б[ывшаго] Губернскаго Правленія, нынѣ Комиссаріата внутр[енних] дѣлъ, и ненужныхъ для дѣлопроизводства, такъ всѣ они имѣють большое значеніе, какъ историческій матеріаль.

Предсѣдатель [А. Маркевичъ]

За правителя дѣлъ [підпис]

Резолюція: дѣла оставить въ губернском правленіи.

Вих. № 78, вх. № 818. Бланк, рукопис з підписами-автографами, штамп з датою отримання подання. Оригінал. Да при РМ Автономної Республіки Крим, ф. Р-999, оп. 2, спр. 11, арк. 4.

№ 43

Розпорядження Міністерства народної освіти Української держави про утворення комісії для врегулювання в українсько-російському мирному договорі питання щодо поверненню культурних цінностей в Україну.

м. Київ

не пізніше травня 1918 р.

Распорядження по Министерству Народной Освіти
про заснування Комісії для підготовки матеріялу до мирного договору.

З огляду на будучий мир поміж Україною і Росією, вважаю необхідним заздалегідь з'ясувати всі факти договору, які в інтересах підлеглих Министерству Освіти установ і взагалі Української культури, повинні бути внесені в прийдешній мирний трактат.

Треба застежити справу з передачею Українській Республіці її колишніх державних архівів, військових клейнодів та старовинних річей, дорогих українському громадянину; справу з'ясування тих капіталів, які находяться

зараз в Петрограді, а належать громадянству Української Республіки, як от капітали степендіальні, капітали пенсійної каси, фондуші українських громадян на просвітні інституції України і т[ак] д[алі].

Для підготовки і з'ясування такого матеріялу, наказую утворити особливу комісію в складі трьох секцій: 1) архивної, 2) археологічно-мистецької і 3) фінансової, організацію котрих доручаю:

Першої – Голові архивної секції архивно-бібліотечного відділу Департаменту Мистецтва Проф[есору] Грушевському*, якому пропоную запросити М.С. Грушевського, М.П. Василенка, Ор.Ів. Левицького і І.М. Каманіна.

Другої – Голові відділу охорони пам'яток старовини і мистецтва М.Ф.Біляшевському і пропоную йому запросити д[обродіїв] Д.М. Щербаківського і К. Шероцького.

Третьої – Віце-Директору Департаменту загальних справ В.В.Скрипчинському; в члени цієї секції ввійдуть: Голови Відділів цього ж Департаменту Герштанський та Гуткевич, а крім того Директор Д[епартаменту] до і поза-шкільної освіти, Директор Д[епартаменту] Вищої та Середньої Школи і Директор Д[епартаменту] Нижчої Школи, або їх заступники по їх призначенню.

Відповідальність за діяльність цієї Комісії і загальне керування нею покладено на Директора Департаменту Загальних Справ П.І. Зайцева, котрому доручаю першу нараду Комісії зробити в найближчій часу.

Міністр Освіти [В. Прокопович].

* Йдеться про О.С.Грушевського.

Рукопис. Оригінал.

ЦДАВО України, ф. 2201, оп. 3, спр. 6, арк. 27-27 зв.

№ 44

Пояснювальна записка В.Модзалевського до проекту штату Архівно-бібліотечного відділу Міністерства освіти Української держави.

м. Київ

травень 1918 р.

Пояснююча записка до проекту штатів Архівно-Бібліотечного Відділу.

Перед Архівно-Бібліотечним Відділом стоять великі завдання, які не можуть бути відкладені ні в якому разі: се упорядкування архивної і бібліотечної справи в Українській Державі.

Архиви зараз розруйновані в часи війни і анархії. Розруйновані не тільки панські — в часи аграрних розрух, але й державні, дякуючи евакуаціям, революції і недбалому відношенню урядовців до них.

Сі архиви** треба зібрати, звести, утворити місця, де б вони могли переховуватись, органи, які б за ними гляділи. Коротко кажучи, треба провести в життя архивну реформу загального державного характеру, для чого необхідно організувати Головний Державний Архів (законопроект вироблений) і Губерніяльні Архиви з Губерніяльними Науковими Архивними Комісіями, а також Археографічну Комісію (законопроект подано). Ці завдання дуже складні і потребують багатьох фахових сил для свого здійснення.

Що до бібліотек, то нечисленні існуючі в Українській Державі Бібліотеки знаходяться в дуже скрутному стані. Між тим багато людей, в яких є цікавість до української книжки, не можуть її задовольнити, бо взяти почитати немає де, а купувати теж не завсігди можна. Книгарні, користуючись великим попитом, розвинули по де-яких місцях спекуляцію з українською книжкою, але все-таки ся книжка швидко зникає з ринку, остільки великий існує попит.

Се стремління до національної культури треба задовольнити заснуванням районних бібліотек і допомогти координації в сьому напрямкові діяльності бібліотек громадських і приватних. Такою допомогою, між иншим, являється Всеукраїнський з'їзд Бібліотекарів, на який вже асігновані Державою гроші, а також розроблення планів утворення Книжної Палати, Бібліографічного Інституту і подібних інституцій.

Через те, що діяльність Відділу поділяється ясно на дві частини: архивну і бібліотечну, в проекті штатів Відділу маються такі посади:

* Йдеться про О. С. Грушевського

* Дописано над закресленим *справи*.

1) Крім посади Начальника Відділу, про яку не виникає ніякого сумніву, треба внести в штат двох фаховців (голов секцій), архивної і бібліотечної, які б, як фаховці свого діла, взяли на себе обовязки по упорядкуванню кожній своєї окремої справи.

2) Урядовців для роз'їздів (фаховців) — намічено тільки три для обох секцій, хоча їх треба було б мати значно більше. Сі урядовці оглядатимуть і реєстрватимуть архивні і бібліотечні збірки провінціяльні і допомагатимуть відкриттю відповідних закладів на провінції. Звичайно, дуже важлива праця урядовців тільки тоді може провадитися як слід, коли вони матимуть гроші для своїх подорожей. Тому в обрахунок витрат по Головному Управлінні треба внести відповідну суму, рахуючи, що кожний урядовець має витратити, при існуючій дорожнечі, не менш як 500 карб[ованців] на місяць.

3) Фотографу треба мати для того, щоб знимати рукописи та стародруки і це буде фаховець, який мусить добре фотографувати старий друк і письма, через те його посада стоїть у VII класі.

4) Крім того, потрібно мати діловода, який буде вести діловодство всього Відділу, двох його помішників (для кожної секції по одному) та 2-ох канцеляристів I розряду і 4-ох II розряду. На цих урядовцях лежить велика й складна робота по систематизації анкетного матеріалу по архивній та бібліотечній справам, друкування на машинці і т[ак]е и[нше].

Голова Архивно-Бібліотечного Відділу

*Машинопис з рукописними правками, записами сум видатків. Відпуск.
ІР НБУВ, ф. 12, № 674.*

№ 45

Доповідна записка Міністерства народної освіти Раді Міністрів Української держави з пропозицією заснування Головного управління в справах мистецтва і національної культури.

м. Київ 17 червня 1918 р.

Въ Совѣтъ Министровъ Украинской Державы.

Объ учрежденіи Главнаго Управленія по дѣламъ искусствъ и національной культуры.

Докладная записка.

Вызванный сравнительно небольшими силами украинской интеллигенции, вслѣдъ за переворотомъ в Россіи, необычайный подъемъ національнаго пробужденія кореннаго населенія Украины возродилъ Украинскую державу, которая послѣ 250-лѣтняго пребыванія въ составѣ російскаго государства вновь выходитъ, какъ самостоятельное цѣлое на арену мировой исторіи.

Національное самосознанье въ народѣ украинскомъ растетъ такимъ быстрымъ темпомъ, какого не ждали даже вожди украинскаго движенія, сохранившіе и донесшіе до момента революціи украинскую идею. Однако слѣдуетъ признать, что въ данный моментъ, не смотря на всю видимую широту и глубину національнаго возрожденія, мы имѣемъ Украину лишь какъ формирующееся политическое цѣлое и не имѣемъ еще ея, какъ носительницы ясно выраженной самостоятельной національной культуры. Тѣмъ и отвѣтственъ настоящій моментъ в исторіи Украины, вступающей въ семью европейскихъ государствъ, что въ борьбѣ за національную самостоятельность вскорѣ потребуется отъ нея доказательство исторической самобытности ея культуры. И лишь побѣда въ этой борьбѣ можетъ окончательно утвердить самое существованіе Украинской державы. Чтобы быть готовой къ этой борьбѣ за культурную самостоятельность, Украинѣ надо сейчасъ же начинать изъ всѣхъ силъ работать надъ развитіемъ и углубленіемъ національной идеи, а также надъ выработкой формъ культурнаго быта. Самобытностью богато прошлое нашего народа и памятниковъ ея не мало еще сохранилось и до настоящаго времени, но приобщеніе къ этой самобытности широкихъ народныхъ массъ задерживалось правившими людьми, получавшими воспитаніе на совершенно чуждой почвѣ.

Жизнь украинскаго народа в послѣднія столѣтія протекала въ особыхъ условіяхъ. Политика російскаго правительства довольно рѣшительно направлена была къ уничтоженію всего, что хоть въ незначительной мѣрѣ напоминало про самобытность украинской культуры. Усиліями отдѣльныхъ приверженцевъ украинской идеи, были, однако, сбережены многіе памятники прошлой жизни народа, какъ изъ сферы его внутренняго быта, такъ и изъ области внѣшней культуры. Нашъ долгъ прежде всего быстро привести въ извѣстность эти драгоцѣнные остатки, охранить ихъ отъ гибели и на основахъ тщательнаго ихъ изученія выработать имѣющія историческую подкладку формы самостоятельной національной культуры въ разныхъ отрасляхъ народной и государственной жизни... Это послужитъ могущественнымъ средствомъ къ укрѣпленію въ народѣ національнаго самосознанія, а слѣдовательно

и къ укрѣпленію самого государства. Работа на этомъ поприщѣ должна обратитъ на себя наиважнѣйшее вниманіе правительства въ трудной его задачѣ государственнаго строительства новой державы. Предстоитъ много усиленнаго труда, чтобы основываясь на завѣщанныхъ намъ XVI-мъ, XVII-мъ, XVIII-мъ вѣками недостаточно еще оцѣненныхъ остатковъ украинской культуры и искусства, возродитъ старую нашу красу, возродивъ въ искус[с]твѣ украинскій стиль, который надлежитъ сочетать съ требованиями современнаго быта и техники. Такимъ образомъ, это не будетъ простая реставрація, а творческое соединеніе современнаго искусства съ наследіемъ прошлой жизни Украины. Съ этой стороны особенно необходимо немедленно широко поставить дѣло регистраціи, охраненія и собиранія памятниковъ украинской культуры въ разныхъ ея формахъ и пользоваться этимъ для воспитанія народныхъ массъ въ духѣ развитія уваженія къ прошлому своей родины, на основахъ котораго, при правильно поставленной національной школѣ народа воспитывалась бы истинная, здоровая любовь къ родинѣ, рождающая дѣятельность созидательную, а не разрушающую культурныя богатства страны, какъ это мы наблюдаемъ теперь.

До послѣдняго времени дѣлами и вопросами, связанными съ украинской культурой, вѣдало Министерство Народнаго Просвѣщенія. Вполнѣ понятно, что только ему и надлежало заниматься этими вопросами; но Министерство Просвѣщенія настолько всегда перегружено важной и чрезвычайно сложной текущей работой по организаціи и направленію дѣятельности разнаго вида школъ, что оно не можетъ отдавать столько вниманія вопросамъ культуры и искусствъ, сколько они заслуживаютъ въ виду ихъ важной государственной роли. Придавая огромное значеніе національной школѣ, какъ могущественнѣйшему проводнику просвѣщенія и самосознанія въ народныя массы, надо при этомъ всегда имѣть въ виду, что помимо школы существуетъ и другой путь, ведущій къ той же цѣли — именно искусство во всѣхъ его видахъ. Только отъ взаимодействія школы и искусства, проникнутыхъ національною идеею, Украинская держава должна ожидать устойчивости, а жизнь народная пріобрѣтетъ право на самостоятельное культурное существованіе.

На основаніи всего вышеизложеннаго слѣдуетъ признать необходимость сосредоточенія всѣхъ учреждений, ведающихъ дѣла искусствъ и національной культуры на Украинѣ, въ отдѣльномъ вѣдомствѣ. Создавать для этого особое Министерство пока нѣтъ основаній. Проектируемое вѣдомство по существу своему должно быть аполитичнымъ, внепартийнымъ и въ своей дѣятельности проникнутымъ лишь національною идеею. Поэтому для приданія вѣдомству и входящимъ въ его компетенціи учреждениямъ полной устойчивости, лицо, находящееся во главѣ вѣдомства, должно стоять въ сторонѣ отъ политики и не должно входить въ составъ Кабинета Министровъ, хотя по вопросамъ вѣдомства можетъ пользоваться правами министра, вѣдомство же должно имѣть свой особый самостоятельный бюджетъ.

Проектируемое вѣдомство, организуемое по типу и подъ титуломъ “Главное Управление по дѣламъ искусствъ и національной культуры”, должно имѣть слѣдующіе отдѣлы:

1). Отдѣлъ пластическихъ искусствъ съ отдѣленіями или секціями: артистически-художественнаго и скульп[п]турнаго, архитектурнаго и художественно-просвѣтительнаго.

2). Отдѣлъ охраненія памятниковъ старины и искусства, распадающійся на секціи: охрана памятниковъ, музейную, экспедиціонную и издательскую.

3). Отдѣлъ архивно-библіотечный, вѣдающій дѣла собиранія и храненія архивныхъ матерьяловъ и устройства государственныхъ книгохранилищъ.

4). Отдѣлъ театральныи съ секціями: педагогическою, театральною, литературно-издательскою и кинематографическою.

5). Отдѣлъ музыкальный съ рядомъ секцій.

6). Отдѣлъ художественной промышленности и кустарнаго дѣла и другіе, могущіе возникнуть в будущемъ, отдѣлы. Въ вѣдѣніи проектируемаго Главнаго Управленія кромѣ сего находятся всѣ учрежденія, имѣющія отношеніе къ искусству или къ культурѣ, не исключая и автономныхъ, каковыми являются уже существующія (Академія искус[с]тва и Консерваторія) и будущія (напр[имер]: Украинскій державный музей съ отдѣлами искус[с]тва, археологіи, этнографіи и исторіи, Национальная бібліотека съ рядомъ бібліотекъ провинціальныхъ, Державный архивъ съ архивами мѣстными, Археографическая комиссія, Национальный театр, Археологическій и библиографическій институты, Архивныя комиссіи, научно-историческія и археологическія Общества и учрежденія и проч[ее]).

Начальникомъ Главнаго Управленія состоитъ Главноуправляющій вѣдомствомъ, являющійся въ то же время Председателемъ Совѣта, состоящаго изъ начальниковъ отдѣловъ и представителей перечисленныхъ выше автономныхъ центральныхъ учреждений и профессиональныхъ организацій (союзовъ художниковъ, артистовъ и т[ому] п[одобное]).

Штаты Главного Управления по делам искусства и национальной культуры и учреждений, входящих в его ведомство, равно как и бюджет ведомства, должны быть выработаны дополнительно. Несомненно, что бюджет такого учреждения, в зависимости от средств Государственного Казначейства, должен быть значительно велик. Чем больше будет удлено средств на важное дело национальной культуры, тем создастся большая возможность укрепить значение и роль государства в культурной жизни населения страны. Рост бюджета ведомства искусств и культуры должен развиваться, однако, органически и идти путем постепенным, так как творчество в области культуры не может направляться обычными приемами бюрократического воздействия, надлежит лишь поддерживать и направлять возникающая в этой области и имеющие жизнеспособность проявления общественной самостоятельности. Кроме таких, имеющих большое государственное значение проявлений самостоятельной работы общественных сил, могут служить учрежденные уже в некоторых местах Украины музеи, сыгравшие большую роль в воспитании национального самосознания в кругах интеллигенции и даже народа. Государству необходимо их основательно поддержать и направить на путь правильного развития и роста. В этой области, как и в подобных ей, организованная систематическая работа, направляемая из центра по определенному плану, может принести громадную пользу делу государственного строительства на национальных основах.

Для проведения в жизнь настоящего проекта необходимо:

1). Постановление Совета Министров об учреждении в составе Министерства Народного Просвещения Главного Управления по делам искусств и национальной культуры на основаниях, указанных выше.

2). Отвод здания для Главного Управления и для хранения на ближайшее время разного рода предметов искусств и культуры. Таковым зданием, наиболее отвечающим цели, является новостроющееся здание для Ольгинской женской гимназии (по Фундуклеевской улице). Его надлежит спешно закончить, для чего потребуется ассигнование 1.000.000 рублей.

3). Отвод под немедленное учреждение Государственного Архива и Национальной Библиотеки усадьбы и вех строений исправительно-арестантских отделений (по Бибииковскому Бульвару) с находящимися при них мастерскими и жилым флигелем и с ассигнованием на ремонт этих зданий и первоначальное обзаведение инвентарем и др. расходы по организации Архива 250.000 руб[лей].

4). Закрепление за Академией Искусства, впредь до постройки специального помещения, всего здания городской школы имени Н.А.Терещенка (по Б. Подвальной улице), где Академия помещается в настоящее время.

Вих. № 13603. Машинопис, рукописні правки, штамп вхідної документації Секретарства освітніх справ. Відтиск.

ЦДАВО України, ф. 2457, оп. 1, спр. 1, арк. 1-4.

№ 46

Інформаційний лист В.Модзалевського до Відділу охорони пам'яток старовини і мистецтва про роботу Архівно-бібліотечного відділу.

м. Київ

після 21 червня 1918 р.

Голові відділу охорони пам'яток старовини і мистецтва.

Відділ Бібліотечно-Архівний має своїм завданням:

а) в сфері Бібліотечній: 1) Закласти основу Української Національної Бібліотеки, 2) завести підтримуючи, або наново закладаючи, сіть районних бібліотек, 3) завязати зносини в справі Книжного Фонду з різними бібліотечними інституціями;

б) в сфері Бібліографічній: 1) вести реєстрацію нових українських видань і часописів, 2) складати їм хронологічні і систематичні показчики, 3) вести спеціальний реєстраційний "Літопис", 4) складати наукову бібліографію і вести спеціальне бібліографічне видання;

в) в сфері Архівній: 1) працювати над заснованням Українського Національного Архива, 2) завести підтримуючи, або закладаючи наново районні архиви, 3) вести наукове розроблення українських архивних матеріалів і видавати спеціальний археографічний орган.

Для того треба: 1) мати помешканне для Б[ібліоте]ки, читальні і Архива, 2) мати асігнування для закупки виданих вже книг, 3) провести в життя правило обовязкової надсилки книг і інших видань друкарнями і видавництвами, 4) мати платних кореспондентів по інших містах для шукання книг і видань, для розроблення української наукової бібліографії, 5) мати асігнування для підтримання районних бібліотек, 6) мати асігнування на спеціальні посилки для ознайомлення з провінціальними бібліотеками і архивами, 7) завести курси бібліотекознавства і курси археографічні.

Для сих завдань потрібні помешканне і гроші. Того й другого Відділ не має, асігнування не було дано, не вважаючи на нагадування. Відділ зменьшував свої обрахунки, але й се не мало добрих наслідків. Діяльність Відділу не можна було вести в ширших рамках.

Далі більшевицькі події та припинення сполучень звузило звязки Відділу з іншими укр. і російськими містами, а напад більшовиків на Київ зовсім припинив діяльність Відділу.

Що можна було зробити з намічених плянів:

1) Поки нема обовязкової надсилки книг та ин[ших] видань друкарнями, Відділ не раз звертався до громадянства з закликами надсилати нові видання: така добровільна надсилка дала поки що не дуже великі результати, бо хоч видавництва і відгукнулися на ці заклики, але не в великим числі. 2) Відділ зібрав відомости про бібліотеки приватних осіб через своїх кореспондентів, які можна було б купити для У[країнської] Бібліотеки, але не всі заяви можна було перевірити на місці і оцінити за припиненням сполучень. 3) Відділ звертався до громадянства з закликами дарувати книги, і окремими особами обіцяні невеликі збірки по окремим галузям. 4) Велося листування з російськими науковими інституціями про надсилання комплектів їх видань – отримана від деяких обіцянка. 5) Велося таке листування і з інституціями на Україні про надсилку всіх їх видань. До реєстрації у[країнських] видань Відділ вже приступив і почав складати такий реєстр по тим виданням, які до нього прислано видавництвами, або куплено для Бібліографічної Комісії. 2) Разом з тим ведеться праця і над складанням наукової бібліографії нових видань; 3) Друковано рецензії в різних часописах, поки немає свого органу; 4) Давалися запити в справі укр[аїнської] літературної продукції.

В справі сіті бібліотек: 1) Завязано зносини з провінціальними бібліотеками в цілях вияснення, які міста мають бібліотеки і які зовсім не мають; 2) Запитано про стан і джерела утримання, отримано прохання про допомогу; 3) Почато складання зразкового каталогу для таких районних бібліотек і давано поради в бібліографічних справах.

В справі архивній: 1) завязано зносини з архивними комісіями; 2) збиралися відомости про хід наукових археографічних робіт в цілях координації; 3) організується робота по виясненню, які архивні укр[аїнські] матеріали знаходяться в російських архивах і бібліотеках; 4) розпочата праця по опису Київських архивних матеріалів, які ще не мають наукових описів.

Рукопис літографований. Копія.

ЦДАВО України, ф. 2457, оп. 1. спр. 35, арк. 12-13.

№ 47

**Із статті О.Грушевського “Стежки і шляхи української науки”
про значення формування джерельної бази
для розвитку науки в Україні.**

квітень-червень 1918 р.

...Великою перешкодою для нормального розвитку студій по українській історії, археології і етнографії була централізація наукового життя в Росії і примусова централізація матеріалів і наукових закладів. Хто розглядав уважно збірки Ермітажу, Археологічної Комісії, Археографічної Комісії, той легко зауважив, як багато річей з України переходять ся в сих збірках і колекціях. Українські систематичні розкопки збогачували Археологічну Комісію і ці українські річі були дійсною окрасою збірок Комісії. Загальне установлення вимагало передачі до Комісії, а потім до Ермітажу всіх найбільш цінних річий, частина переходила, як знаходка, частина потім купувалась за гроші, як, наприклад, части Перещепинського кладу. Поруч з великими асігнуваннями, які робила центральна влада всякий раз, як приходило ся закупати велику і коштовну збірку, повний браку грошей, бо малі засоби не давали можливости закупати такі річі місцевим краєвим музеям. Через те місцева старовина не могла бути представлена в місцевих музеях, а, навпаки, в центральних музеях та установах; щоб студіювати найліпші річі Київської князівської доби треба було їхати до Петербургу і там їх оглядати і студіювати. Дрібніше лишалось в Києві в київських збірках, щоб дрочити та обурювати місцевого дослідника. Централізація в справах переходження

старовини і централізація грошевих засобів се все засуджувало місцеве археологічне розроблення на вузькі межі, вузькі рямці, в яких було тісно і наука мляво йшла стежкою, а не широким шляхом.

Подібне ж можна сказати і про архивні матеріали і джерела. Після ліквідації ріжних установ архивні матеріали з сих інституцій передавали ся до центральних інституцій на перехованку, наприклад, з старих дореформених судів. А до архивів сих судів передано було дуже важні матеріали по історії монастирів. Таким чином, монастирські документи розбивались по ріжним збіркам і дуже важко було для певної теми по історії монастирів охопити відразу сей матеріал. Так, побут київських монастирів XVI–XVII в.в. дуже цікаво представлений по документам, які передані до Архиву уніатських митрополитів; як бачимо для дослідника така розкиданість матеріалів дуже неприємна. Далі документи до історії Київських монастирів часів гетьманщини передані до Археографічної Комісії і се стало відомим лише недавно, коли Комісія надрукувала їх описи. Тоді стала ясною блуканина сих документів і кінець їх одисеї — в шафах Археографічної Комісії. Се дуже цікавий приклад, як розкидані по ріжних збірках наші українські матеріали.

Так само поділена між кількома збірками і Румянцевська опис. Се дуже цінне джерело для історії українського землеволодіння часів гетьманщини. Розділена ся опис між Київом, Петербургом і — кілька томів — в Чернигові. Таким робом, всяка більша робота по Румянцевській описи вимагає поїздок з Києва до Петербурга, а поїздки не кожний може все собі дозволити, то приходиться ся звужувати тему і користуватись лише місцевою частиною Румянцевської описи. Так розкиданість джерел звужує завдання і теми.

Не ліпше з документами вищих установ гетьманщини. Архиви сих установ не заховались в первіснім складі, а також перетерпіли ріжні зміни, поділені між ріжними збірками, так що частина знаходить ся в однім місці, а друга частина знаходить ся в иньшій місці, зовсім відмінній. Блукання таких матеріалів являєть ся часом дуже дивним, і тільки після довшого шукання можна простежити вповні ясно таке блукання документів вищих установ гетьманщини. Тут можуть трапитись самі несподівані випадки, які зовсім неможливо передбачати, бо дуже і дуже багато випадкового.

Нагадаємо, як приклад, безсистемне і руйнуюче блукання цінних документів Арх. Войск. Генер. Канцелярії XVIII в. Переховував ся він в Глухові і постраждав під час великої пожежі в Глухові, коли усе місто дуже погоріло (1748). З зоснованнем намісництва Архив передано було до Чернигова і тут він переховувався далі: в Чернигові студював документи сього Архива Бантиш-Каменський і скористав ся сими документами для своєї історії. Коли Бантиш-Каменському доводиться згадувати про сі матеріали, він зазначає їх так: “подлин. статьи хранятся в Арх. Черниг. Губ. Правл. (статті Скоропадського 1709 р.); подл. хран. вь Архивѣ Черниг. Губ. Правл. (статті Апостола 1728 р.)”. Се згадки про подлинні документи, якими в Чернигові користав ся Бантиш при своїй праці. Далі йде сумна історія поділу, грабування і знищення. Частина передана до Петерб. Археографічної Комісії, звідки її треба знов повернути на Україну. Чим кермувались, відокремлюючи певну частину документів з цілого складу Архива? Вибірало, переважно, більш цікаві, по тодішньому розумінню, документи, царські в першу чергу грамоти та иньші офіційальні документи. Пересилались сі документи з короткими, неповними описями тов. голови Черниговської Палати Грембецького, пересилка ся велась не дуже уважно і тепер не можна вповні простежити сього процесу пересилки (1837-1840). Вкупі з черниговськими документами переслано також деякі полтавські і переяславські документи. Грембецький брав документи з Архиву до себе, робив з деяких копії, передав деякі документи М. Судієнкові, від якого пізніше сі документи перейшли до Києва, Центр. Архиву. Зроблені Грембецьким копії лишились без наукового використання, деякі пішли — по словам Лазаревського — на те, щоб оклеїти кімнати, деякі після смерті Грембецького сином покійного передано Лазаревському. Се доля взятих Грембецьким документів.

Постарав ся коло документів Арх. Генер. Войск. Канцелярії і історик Маркевич. Він також брав для себе документи і почасті ви-користував їх в своїй історії, не називаючи їх докладно і вповні. Беручи акти для використовування, Маркевич їх не вертав і вони лишились у нього, складали, таким чином, “подлинныя грамоты при моей библиотеке”, як се зазначено в примітках з приводу джерел. Пізнійше сі позичені з Архиву акти разом, з иньшими актами, так зване Маркевичівське зібранне актів, продавало ся і було, нарешті, куплено Лукашевичем і після його смерті поступило до Румянцевського Музею. Се друга частина актів Арх. Генер. Войсков. Канцелярії.

Акти, які попали до Археографічної Комісії, також пережили деякі зміни в своєму складі. Черниговські мійські акти на мійській землі, які були потрібні в судовій справі про мійські землі, повернуто було до Черниговської Мійської Думи. Частина актів з Археографічної Комісії наказано передати до Військового Топографічного Депо. Так, передано грамоти Петра Великого до Скоропадського і листування ріжних осіб з Скоропадським і Апостолом в ріжних військових справах. Решта залишила ся в Археографічній Комісії, але не в повному складі, можливо, що їх було значно більше і акти перейшли в иньші збірки або затеряні.

Те, що залишилось в Чернигові, було переховано в поганих умовах. Частина лежала в башті при соборній церкві: про сі документи Маркевич згадував, що вони гинули від вохкості. Частина лежала в кам'яному домі "на валу": але і тут умови для перехованку були не ліпші. Лазаревський бачив сі документи в шостидесятих роках в такому стані, що документи розсипались, коли їх перегортали, щоб роздивитись. Частина документів переховувалась, по словам Лазаревського, в приватнім домі Решко, де через розбиті шибки в зимі документи заносило снігом і документи гинули далі і далі. Нарешті в 1880 р. цілий архів передано було до Харькова до тамошнього університету на перехованку. Тут вперше документи нещасливого Черниговського Архиву знайшли уважне відношення і по-части їх описано.

Се, як зразок, сумна доля одного українського дуже цінного архиву. Але се не виїмок і иньші архиви також терпіли дуже багато ушкоджень, лежучи без всякого уважного догляду, без наукового опису і студіювання.

Се, розуміть ся, величезні втрати для української науки, яка тепер, сподіваємо ся, буде рости і поширюватись в нормальних умовах. Зійшовши з давніших вузьких стежок на перший шлях, українська наука повинна знайти допомогу і зустріти уважне відношення. Дещо, можливо пощастить повернути з тих архивних багатств, які перейшли до чужих рук, до чужих міст: се питанне дуже важливе і на нього треба звернути велику увагу, щоб джерела до нашої історії, до студіювання нашого минулого були б тут на місці, під руками, щоб можна було їх уважно студіювати. Справа про поверненне матеріалів і джерел мусить притягати велику і відповідну увагу.

Але увагу мусить звернути і те, що залишилось на Україні. Се конче потрібно для нормального розвитку української науки, щоб вона вийшла на широкий шлях. Архивами, їх перехованнем і розробленнем мало цікавились ті, які могли дати гроші на їх утриманне і студіюванне. Через відсутність догляду архиви щезали і гинули від вохкості, пилу то що, від необачности доглядів, пожеж. Через брак ясного розуміння цінности сих матеріалів, їх мало берегли від нищення. Далі, такий стан переховання давав можливість тим, які цікавились сими документами, брати їх до дому, розбирати, а там після смерти дослідника вони щезали, або опинялись зовсім несподівано в чужих невідповідних руках. Ся небезпека нищення і досі ще не минула вповні. Памятки минулого не всі ще відомі, не всі взяті під догляд і реєстрацію. Через те, вони можуть підпадати руїні і ушкодженню без відома тих, хто за сим має стежити і про се дбати. Необачність, або зла воля може знищити дуже коштовні матеріали і про се якийсь час зовсім не буде звісно дослідникам і спеціялістам. Отже, ліпші умови переховання, більша уважність, ліпший догляд, реєстрація — се перше, найважнйше.

Але сі матеріали не повинні лежати мертвим капіталом, тільки на схованці, без жодного ужитку. Через те деякі архиви і гинули, що ними ніхто не цікавив ся і ніхто про наукове використання їх і не думав. Отже, потрібно поширенне наукової роботи, наукових студій. Влада обовязково прийти на поміч українським дослідникам, має поставити їх в ліпші умови. Архиви — державний, головний і районні по містах — повинні бути засновані без жадного проволікання, архивні комісії повинні отримати більші кошти на свою наукову працю, наукові товариства, що црацюють діяльно над розробленнем питань української науки, мають отримати запомогу, молодим силам, які бажають працювати науково, треба дати можливість се зробити. Тоді для наукового студіювання відкриеть ся широка арена і українська наука розвиватиметь ся швидко і пишно.

Літературно-науковий вістник. – К., 1918. – Кн. IV-VI. – С. 126-133.

№ 48

План організації архівної справи в Україні.

м. Київ

[червень-липень] 1918 р.

Плян організації архівної справи на Україні.

Для розвою нашої національної свідомости необхідно дослідження нашого минулого, вивчення нашої історії, історія ж наша вся, у всіх галузях і подробицях, – в архівах. Тому для дослідження історичного матеріалу необхідно привести в порядок всі архіви, централізувати їх діяльність і удержувати постійно їх згідно з вимогами науки.

Давніх актів, старих діл і окремих документів назбиралась така величезна маса, що привести їх до порядку і до того стану, щоб можна було вигідно їми користуватись в наукових цілях, треба на це як великого числа наукових

сил, так і немалих матеріальних засобів. Та які-б великі не були ці затрати, ми все-таки повинні дослідити їх у всій повноті, не закриваючи, звичайно, очей й на всю трудність переведення архівної реформи.

Ми отже маємо честь представити перш за все загальний плян організації архівної справи на Україні.

На чолі всієї архівної справи на Україні повинно стояти Головне Архівне Управління при Міністерстві Народної Освіти, по відділу наукових інституцій Головне Архівне Управління ділиться на два відділи: Архівно-адміністративний та Архівно-науковий. Перший з них завідує господарською частиною архівів (будинки та канцелярія) і службою (т[ак] зн[ачить] назначенням, переносом та увільненням архівістів). Другий відділ руководить науковою діяльністю архівних інституцій, себ-то: розглядає звіти їх діяльності, їх роботи, направляє працю в них по певній програмі, затверджує інструкцію для розбору і систематизації архівних матеріалів тощо. Головне Архівне Управління складається з осіб, знаних своїми працями над дослідженням архівних матеріалів та веденням архівної справи. Отже Управління і повинно утворити на Україні пляномірну сітку архівних інституцій.

Першою з таких установ повинен бути Український Національний Архів, в якому переховуються документи і діла за минулі століття висших державних установ на Україні, як адміністративних, так і судових, власть яких поширена на всю територію України. Всі існуючі архівні інституції повинні виділити із свого складу такі іменно діла і передати їх в цей Архів. Число співробітників цього Архіву залежить від тих розмірів, в яких він поведе свою працю.

При Українському Національному Архіві знаходяться дві інституції: Археографічна комісія, що завідує виданням архівних матеріалів і наукових праць, основаних на цьому матеріалі, та Археологічний інститут, задача якого підготувати відповідних архівних діячів. Інститут цей складається з трох відділів: архівного, археологічного та етнографічного; курс в ньому двохрічний. Кожна з цих інституцій має свій особовий склад та необхідну програму своєї діяльності.

Друге місце, після У[країнського] Н[аціонального] Архіву, займає Красвий Центральний Архів, в якому збираються найдавніші документи та діла виключаючи попереднє століття, т[ак] зн[ачить] по XIX в[ік], із всієї території краю. На Україні таких архівів повинно бути три, в університетських містах: Києві, Харькові та Одесі, себто — для правобережної, лівобережної та південної України. Краєвий Архів складається з таких відділів: а) офіціальних діл і документів; б) рукописних книг різного змісту і в) неофіціальної переписки при ватних осіб. Ні в Українському Національному Архіві, ні в Краєвих Архівах не переводиться праця по розбору матеріалів, а ведеться тільки по облегченню користування архівними матеріалами.

Третє місце займають Губерніяльні Зконцентровані Архіви. В них переховуються діла послиднього минулого століття (XIX в[ік]) по території даної губернії. Так як в У[країнському] Н[аціональному] А[рхіві] та Краєвих Архівах не переводиться праця по розбору матеріалів, а тільки ведеться наукова систематизація їх, то задача Губ[ерніяльних] Зконцентр[ованих] Архівів якраз головним чином: вибрати діла, що мають наукове значіння, скласти їм описі та вибрати і скласти статистичні дані із тих діл, які їми призначені для знищення. При Губ[ерніяльних] Зконцентрованих Архівах існують наукові архівні комісії, в задачу яких входить відібрати научний архівний матеріал від архівів всіх губерніяльних установ.

Четверте місце в архівній сітці займають Повітові Збірні Архіви та повітові наукові архівні комісії при них, що завідують архівами волосних правлінь, народніх управ чи земств та мійських і містечкових самоврядувань тощо.

Обов'язок переховувати свої архіви (документи, книги та діла) лежить як на громадських установах, так і на приватних особах, що ведуть які-небудь громадські справи, як — фабрики, заводи тощо.

Таким чином архівна сітка на Україні представляється так:

1. Головне Архівне Управління — з двома Відділами (адміністративним та науковим);
2. Український Національний Архів — державний, (при ньому Архіологічний інститут);
3. Красвий Центральний Архів (в столиці та краєвих університетських центрах) та Археографічні Комісії при них.
4. Губерніяльний Зконцентрований Архів, при ньому Наукова Архівна Комісія з правом видавання і дослідження архівних матеріалів.
5. Повітовий Збірний Архів, при ньому Н[аукова] А[рхівна] Комісія.

Порядок роботи та передачі діл.

1. Повітові Збірні Архіви збирають діла (по упливі їх давности) волосних правлінь, повітових народніх управ, мійських самоврядувань — місцевих адміністративних і судових установ за 25 літ, складають їм описі і передають на переховок та розбір до Губерніяльних Зконцентрованих Архівів.

2. Губерніяльні Зконцентровані Архіви приймають діла від Пов[ітових] Збірних Архівів та збирають діла губерніяльних установ і складають їм описі; розбирають діла, виділяючи з них діла наукові для вічного переховку та знищуючи непотрібні, вибравши з них всі статистичні дані. По упливі 50 літ, склавши описі тим ділам, що залишені для вічного переховку, Губ[ерніяльні] Зконцнтр[овані] Архіви передають їх до Краєвих Центральних Архівів.

3. Краєві Центральні Архіви та існуючі при них Комісії виділяють перш за все діла, що мають загальнодержавний характер та значіння і передають їх в Український Національний Архів. А матеріали, які залишаються в них, систематизують і складають їм наукові показники.

4. Те ж саме робить і Український Національний Архів.

Всі архіви та Комісії при них мають право розробляти та видавати матеріали і повинні складати описі.

Всі губерніяльні архіви мають право розбирати їх по програмі виробленій Краєвим Центральним Архівом та його Комісією.

Краєві Архіви та Український Національний Архів виробляють програми для розбору матеріалів в губерніяльних архівах та систематизують одержані діла.

Всі ці архівні установи (архіви й комісії) посилають рік-річно звіти своєї діяльності в Головне Архівне Управління і жадають від нього заспокоєння всіх своїх потреб.

Член Архівної Комісії при Бібліотечно-Архівному Відділі Завідуючий Центральним Архівом при Університеті
св. Волод[имира] І.М. Каманін

Машинопис. Копія.

ЦДІАК України, ф. 1235, оп. 1, спр. 1056, арк. 81-82 зв.

№ 49

Статут Українського національного архіву.

м. Київ

[червень-липень] 1918 р.

Статут Українського Національного Архіву

I. Загальні установи.

§ 1. Український Національний Архів є державна інституція, яка знаходиться в відомстві Міністерства освіти й мистецтва і підлягає Головному Управлінню по справах мистецтва й національної культури.

II. Діректор Архіву.

§ 2. Діректор Архіву кермує науковою діяльністю урядовців Архіву, поділяє працю між ними, намічає пляни описів і інших видань і призначає до друку приготовлені ними описи і видання.

§ 3. Діректор Архіву кермує також і всею господарсько-адміністративною діяльністю Архіву і має догляд за уважним виконанням урядовцями Архіву їх обовязків.

§ 4. В справах підвищення урядовців та нагород за їх службову діяльність, діректор Архіву удається до Управляючого в справах мистецтва і національної культури звичайно прийнятим шляхом.

Урядовці Архіву.

III. Завідуючі Відділами і архіваріуси.

§ 5. Згідно з поділом Архіву на 4 основні відділи наукова діяльність Архіву поділяється між 4 завідуючими відділів і їх помічниками.

§ 6. Завідуючі відділами мають своїм обовязком разом з архіваріусами переховувати в добрім ладі доручені їм збірки документів в купі з зкладеними інвентарними описами, реєстрами і вести доповнення та складання нових описів, поділяючи сю працю між своїми помічниками архіваріусами та доглядаючи за виконанням цієї праці; нарешті керувати видаванням справок і виписів з документів Відділу. В мірі потреби на завідуючих Відділа-

ми накладаються завдання розбору і перегляду архивних збірок чи взагалі, чи з спеціальною метою відшукування документів певного змісту.

§ 7. Помічники завідуючих Відділами, архиваріуси допомагають завідуючим в їх праці, виповняють певні завдання з дорученням завідуючих Відділами, виконують працю по видачі справок, ведуть реєстри таких справок, приймають прислані архивні матеріали, відсилають оригінальні документи до відповідних установ.

§ 8. Архиваріуси приймають і приводять у належний лад, укладаючи відповідний реєстр, архивні збірки, передані з певних установ після певного року згідно з загальним для сього зкладеним пляном.

§ 9. Архиваріуси видають з збірок Відділу всі потрібні для занять документи і після закінчення занять знову кладуть зазначені документи на їх звичайне місце перехованку. Поки потреба в документах для занять не минула, ці документи тимчасово переховуються в призначених шафах замкнені.

§ 10. Всій праці архиваріусів в різних галузях їх діяльності укладаються реєстри; в таких періодичних реєстрах зазначається стан архивних збірок, їх побільшення за зазначений час, кількість виданих справок; стан зкладання описів та реєстрів архивних матеріалів. Такі справоздання передаються завідуючим Відділами, а ними передаються далі Діректорові Архива.

IV. Укладання описів і наукових видань Архива.

§ 11. Описи документів з архивних збірок Відділа зкладаються архиваріусами під керівництвом і по вказівкам завідуючого Відділом. Після перегляду завідуючим Відділом описи передаються Редакторові видань Архива.

§ 12. Загальний плян видань Архива виробляється спільно Діректором Архива, завідуючими Відділами і Редактором наукових видань Архива. Згідно з сим загальним пляном Видань намічається виповнення наукової праці архиваріусами та окремими співробітниками Архива. В мірі потреби до праці по науковим виданням Архива притягуються й інші співробітники, для шукання відповідних матеріалів в архивних збірках, для копіювання зазначених до друку документів і матеріалів, для складання показників – осіб, географічних назв та річій.

§ 13. Редактор наукових видань збирає матеріали для наукових видань, веде з приводу них листування, веде підготовлення до друку і пізніше їх коректу[є] під час друку. Для помочи в сьому технічному боці справи Редакторові наукових видань додається помічник.

V. Регістратор, доглядач будинку, секретарь.

§ 14. Секретарь завідує усім біжучим листуванням в справах Архиву як в справах наукових, так і господарських, направляє діяльність свого помічника по діловодству, регістратора і доглядача будинку. Секретарь переховує у себе печатку Архиву і виготовляє річне справозданне про діяльність Архиву.

§ 15. Помічник секретаря з[кла]дає проекти листів; стежить за діяльністю регістратора в справі їх своєчасного записування та відсилання по адресах, за зкладанням реєстрів листування; веде списки співробітників Архива і виконує доручення Секретаря.

§ 16. Доглядач будинку доглядає за станом будинку, окрім того веде справозданне грошовим сумах Архиву, доглядає за майном Архиву і завідує складом видань Архиву. По грошовим справам доглядач зкладає справозданне по грошовим засобам Архиву і витратам з них.

VI. Бібліотекар Архива.

§ 17. Бібліотекар Архива кермує бібліотекою, доповнює її новими виданнями, приймає ті видання, які надсилаються офіційними установами й приватними особами, складає їм реєстри, видає книги тим особам, які займаються по архивним матеріалам Архива, видає сим особам передані архиваріусами документи з архивних збірок для занять і після закінчення службових годин ховає документи, в яких ще є потреба, в спеціальному місці перехованку. Коли потреба в документах мине, бібліотекар повертає ці документи архиваріусам для перехованку їх в звичайному місці. Про стан бібліотеки і заняття в Архиві сторонніх осіб бібліотекар складає періодичні справоздання.

VI*. Урядове листування і виписи.

§ 18. Все листування, яке вступає до Архиву, передається регістраторові в службові години, в інший час доглядачові будинку; всьому сьому листуванню ведеться спеціальний реєстр.

§ 19. Справки, виписи і копії з документів видаються Архивом офіційним установам, приватним особам і науковим інституціям. Приватні особи можуть отримувати справки, виписи і копії лише під умовою уплати спеціального збору і окрім того аркушового, канцелярського збору по кількості аркушів копій. Наукові інституції для своїх наукових видань можуть отримувати копії без уплати спеціального збору.

* Так у тексті.

§ 20. Оригінальні документи можуть бути вислані на бажання вищих державних установ, окрім того Академії Наук, Науковому Товариству і Археографічній Комісії; иньшим установам і інституціям лише за спеціальним дозволом.

§ 21. Потрібні справи і виписки виконуються архіваріусами відповідних відділів Архива. Коли справка по своєму змісту має бути виповнена двома архіваріусами, то перший архіваріус, знайшовши в своїх матеріалах певні відомости, передає потім сі справки другому архіваріусови, який і закінчує сю справу.

§ 22. Виповнені справки передаються архіваріусами на перегляд завідуючому Відділом, який переглянувши, дає свій дозвіл видати справку бажаним особам.

VII. Заняття в Архиві сторонніх осіб.

§ 23. Сторонні особи допускаються до занять в Архиві з дозволу Діректора. Прохання мають бути оплачені звичайним гербовим збором. Особи командіровані для занять в Архиві офіційними установами або науковими інституціями, увільняються від подачі офіційних прохань, оплачених гербовим збором.

§ 24. Коли тим особам, що займаються в Архиві буде потрібним привликать ще когось до помочи, або для копіювання документів, фотографа чи маляра, в таких випадках треба отримати спеціальний дозвіл Діректора Архива.

VIII. Грошові засоби Архива.

§ 25. На утриманне особового складу Архива, на утриманне в порядку будинку Архива і ремонту будинку, на поповнення бібліотеки, на друк видань Архива річно відпускається з суми державної скарбниці... * карб[ованців].

§ 26. Спеціальні суми Архива розпадаються на такі групи: а) спеціальний збір від сторонніх осіб за справки, виписки та копії, який передається до сум Держ[авної] Скарбниці, б) аркушовий збір з копій по кількості аркушів в виготовлених Архивом копіях для сторонніх осіб, в) грошові прибутки за продаж видань Архиву, сі суми по двум останнім пунктам ідуть на побільшення канцелярських та видавничих сум Архиву.

§ 27. Справоздання Архива. Щороку діректор Архива видає річне спрвзданне про діяльність і стан Архиву. В сьому справозданню зазначається: 1) кількість архивних матеріалів і їх поділ по окремим Відділам, 2) хід наукової діяльності співробітників Архиву в видачі справок, виписів і копій і складанню описів, 3) складанне і друкування наукових видань Архива, 4) стан бібліотеки, 5) заняття сторонніх осіб в Архиві, 6) хід діловодства, 7) стан грошовий, прибутки грошові по ріжним пунктам, по спеціальним сумах і їх витрати на потреби Архиву.

Науковий склад Архива.

Архив поділяється на 5 Відділів.

1. Державний, де переховуються документи надзвичайної ваги, які відносяться до сьогочасного стану у державі і її зносин з иньшими державами.

2. Старих діл, де переховуються старі документи до XIX в[іку], які мають велике значінне для української історії і передовсім стосується до бувших центральних установ України.

3. Київський Центральний Архив старих діл з інституцій Київської, Волинської і Подільської губерній (в теперешнім його складі).

4. Київський обласний архив, де переховуються документи ліквідованих або й існуючих інституцій, передані після загально-прийнятого пляну передачі старих документів.

5. Церковний, де переховуються старі діла з архивів консісторських, церковних, монастирських, єпископських, передані по наказу.

Склад урядовців Архива	кіль- кість	плата річна	посада кляс і ранг	пенсія	плата всім
Діректор Архива	1	15.000	IV	II	15.000
Завідуючі Відділами	5	12.000	V	III ст. 1	60.000
Архіваріуси, помічники завідуючих	15	10.000	VI	III ст. 1	15.000
Редактор наук[ових] видань	1	12.000	V	III ст. 1	12.000
Помічник	1	10.000	VI	III ст. 1	10.000
Копіювальники для копіювання документів	5	7.200	VII	V	36.000
Бібліотекар	1	10.000	VI	III ст. 1	10.000
Секретар Архиву	1	7.200	VI	V	7.200
	1	6.000	VII	V	6.000

* Сума не вказана.

Діловод					
Регістратор	1	6.000	VIII	VI	6.000
Машиністка	1	4.800	VIII	VII	4.800
Фотограф		7.200	VII	VI	7.200
Доглядач будинка	1	4.800	VII	VI	4.800
На наукові видання					50.000
На побільшення б[ібліоте]ки					50.000
На сторожів					20.000
Ремонт будинку					5.000
На канцелярські видатки					5.000
					----- 459.000

*Рукопис. Автограф О.Грушевського[?]
ЦДІАК України, ф.1235, оп.1, спр.1056, арк.123-133.*

№ 50

Обіжник власної канцелярії гетьмана П.Скоропадського про надсилання до архіву канцелярії документів-оригіналів гетьмана.

м. Київ

17 липня 1918 р.

По всім міністерствам і відділам штабу

Всі грамоти, акти і інші документи з оригінальною підписью Ясновельможного Пана Гетьмана Всієї України, по мінованні в них потреби, належить, не затримую, в цілях їх сховання надсилать для здачі під росписку Завідуючому Ученим архивом при Генеральному Писареві.

Генеральний Писар *[підпис]*
Начальник Наукового архива Сотник *[підпис]*

Вих. № 588; вх. № 17509. Машинопис, штамп власної канцелярії гетьмана та штамп вхідної документації Секретарства народної освіти. Оригінал.
ЦДАВО України, ф. 2201, оп. 1, спр. 82, арк. 1.*

* Так зазначено на штампі.

№ 51

З протоколу засідання комісії щодо розмежування функцій між Міністерством народної освіти, Головним управлінням справами мистецтв та національної культури і Академією наук про підпорядкування Головного архіву.

м. Київ

27 липня 1918 р.

Порядок денний:

Питання про поділ культурно-просвітних установ між Міністерством Народної Освіти, Головним Управлінням і Академією Наук.

Присутні: Предсідатель: п[ан] Головноуправляючий П.Я. Дорошенко.

Члени: Товариш Міністра по Професійній Освіті Міністерства Народної Освіти І.А. Красуський, академик В.І. Вернадський, професор Д.І. Багалій, професор Г.Г. Павлуцький, М.М. Могилянський, Голова Бібліотечно-Архівного Відділу В.Л. Модзалевський, Голова Художньо-Промислового Відділу А.Ф. Середа, він же секретар засідання.

В початку засідання п[ан] Головноуправляючий зробив короткий доклад про склад і завдання Комісії, а також з'ясував історію заснування Головного Управління Справами Мистецтв та національної культури, яке поки що складається з слідуєчих Відділів:

1. Плястичних Мистецтв; 2. Охорони пам'яток старовини; 3. Театрального; 4. Музичного; 5. Архівно-Бібліотечного і 6. Художньо-Промислового. [...]

Далі п[аном] Предсідательом було поставлено на обговорення питання — до якого відомства повинен належати Головний Національний Архів.

* Так зазначено на штампі.

По цьому питанню забирає голос професор Д.І. Багалій, в яким пропонує перевезти до Головного Національного Архиву збірку актів “Малоросійської Колегії” з Харьківа, а також документи з інших архівів, які мають першорядне значіння для історії України, причому Головний Архив повинен предоставити Академії Наук особисті привілеї в справі користування матеріалами в оригіналах, для чого дозволяти тимчасові винятки документів п[анам] Членам Історико-Філологічного Відділу Академії Наук, крім того, Академія Наук повинна мати на Головний Національний Архив вплив через представництво свого члена в Раді Архиву, як автономній установі, а також надати право Академії Наук рекомендувати особ на посаду Діректора Головного Національного Архиву для затвердження Головним Управлінням Справами Мистецтв та Національної Культури.

Обговоривши підняті питання, Комісія прийняла пропозицію п[ана] професора Д.І. Багалія, підтвердивши, що Головний Архив лишається в відомстві Головного Управління як автономна установа, додавши, що призначення Діректора Архиву затверджуються по рекомендації Академії Наук, і тільки в разі незатвердження двох кандидатів — третій призначається Верховною Владою.

Учений же персонал Архива представляється п[аном] Діректором Архива на затвердження Головноуправляючого Справами Мистецтв та Національної Культури [...]

Машинопис. Копія.

ЦДАВО України, ф. 2201, оп. 3, спр. 9, арк. 9-9 зв.

№ 52

Доповідна записка і Законопроект Головного управління у справах мистецтв і національної культури Української держави про створення Волинської губернської архівної комісії у м. Острозі.

м. Київ

27 липня 1918 р.

До Ради Міністрів Української держави.

Головноуправляючого справами Мистецтв і Національної Культури

Доклад

про утворення Волинської Архівної Комісії в місті Острозі.

Згідно з загальним пляном упорядкування архівної справи на Україні, необхідно мати місцеві центри, в яких би переховувались архівні документи місцевого значіння. Для сього треба поділити територію Української Держави на певні райони. Поділ сей не може виходити з принципу адміністративного даної доби. Він повинен пристосовуватися до принципу історичних областей, щоби не розбивати штучно матеріалів. Позаяк в архівах районних переховуватимуться переважно документи XIX в[іку], коли існував поділ на губернії; позаяк території губерній в свому ядрі сходяться з територіями бувших воєводств і князівств, то треба заховати сей принцип поділу по губерніях назавжди, не зважаючи на майбутній адміністративний переділ земель.

В першу чергу такий архів треба закласти на Волині, позаяк ця земля найбільше зруйнована війною та анархією в той час, коли в ній було багато архівів урядового та приватного характеру, і сі архіви мають далеко більшу цінність ніж архіви других місць. Найбільш відповідним місцем для архіву Волині може бути столиця князів Острожських, м[істо] Остріг, який ще в XVI в[іці] був найвидатнішим центром українського культурного відродження тих часів. Тут містилася школа, де працювали вельми солідні наукові сили того часу; тут була славетна друкарня; з сього міста йшов світ культури на всю Україну; се була столиця ренессанса XVI в[іку]. Своє значіння як культурний центр, Остріг зберігав аж до XVIII в[іку], коли в ньому ще були середні школи єзуїтів і піярів. тепер в Острозі мається де-кілька гімназій і шкіл.

Остріг лежить майже на середині старої Волині і через те являється дуже зручним пунктом для того, щоби в ньому закласти Архівну Комісію і Архів Волинської губернії. Остріг лежить: від Староконстантинова — верст 90, Заслава — 45, Кремінця — 90, Дубна — 55, Рівна — 60, Луцька — 120, Звягіля — 100. Місто має декілька пам'яток старовини (старий собор, башта-дім XIV в[іка], воєнні башти, руїни церков, кляшторів), взагалі — можна сказати — що се місто — музей.

З отсих міркувань видно, оскільки бажано відродити Остріг, як старий культурний центр Волині і продовжити ті культурні традиції, якими керувалися князі Острожські.

Найбільше зручною формою такого відродження Острогу буде заснування в самому башті-домі збірки старих документів, які мають відношення до історії Волині, а також постійного органу, який мав би догляд за цією збіркою, побільшував би її і розробляв для наукового користування, себ-то треба закласти в Острозі Волинську Архів-

ну Комісію і при ній Архів. Утворення такої інституції сприятиме відродженню і других культурних закладів в сьому місті.

Для того, щоби здійснити сю думку, треба, перш за все, передати башту-дім, який раніше належав “Удільному Відомству”, в відомство Головного Управління Мистецтв і Національної Культури з тим, щоби в ньому містилася Волинська Архівна Комісія і при ній Архів.

Утримання Комісії від 1-го серпня 1918 року по 1 січня 1919 року складається з таких видатків:

Голова Комісії (600 карб[ованців] на місяць).....	3.000	карб[ованців]
Двом членам Комісії (450 карб[ованців] на місяць кожному).....	4.500	—”—
Члену-Діловоді Комісії (450 карб[ованців] на місяць).....	2.250	—”—
Сторожеві (125 карб[ованців] на місяць).....	625	—”—
На різні господарські й канцелярські потреби (папір, ремонт тощо).....		
	1.500	—”—
Разом	11.875	карб[ованців]

Утримання надалі провадиться по сміті Головного Управління Мистецтв і Національної Культури.

Паливо-ж може давати Удільне Відомство, яке й тепер дає його “Братству имени князей Острожских”, котре тимчасово користується будинком замку з дозволу сього-же Відомства.

В своїй діяльності Волинська Архівна Комісія керуватиметься статутом, який затверджується Головноуправляючим справами Мистецтв і Національної Культури.

Маючи все вищезазначене на увазі, прошу Раду Міністрів ухвалити доданий при сьому законопроект про утворення Волинської Архівної Комісії в м[істі] Острозі.

Головноуправляючий справами
Мистецтв і Національної Культури (підп[ис]) Петро Дорошенко
Голова Архівно-Бібліотечного Відділу (підп[ис]) В. Модзалевський

З оригіналом згідно: Діловод [підпис]

Законопроект
про утворення Волинської Архівної Комісії в м[істі] Острозі.

§ 1. Для переховування документів, що мають відношення до історії Волинської губернії, утворюється Волинська Архівна Комісія в м[істі] Острозі і при ній архів.

§ 2. Башта — дім князів Острожських, який до сього часу належав Удільному Відомству й находився в тимчасовому користуванню “Братства имени князей Острожских”, передається Головному Управлінню Мистецтв і Національної Культури, для уміщення в ньому згаданих в § 1 інституцій.

§ 3. Волинська Архівна Комісія в своїй діяльності керується інструкцією, яка затверджується Головноуправляючим справами Мистецтв і Національної Культури.

§ 4. На утримання Волинської Архівної Комісії і архіву асигнується з 1 серпня 1918 року по 1 січня 1919 року, згідно з обрахунком, одинадцять тисяч вісімсот сімдесят п'ять карбованців (11.875 карб[ованців]).

§ 5. На отоплення башти-дому кн[язів] Острожських Удільне Відомство дає рік-річно десять сажнів дров.

Головноуправляючий справами
Мистецтв і Національної Культури (підп[ис]) Петро Дорошенко
Голова Архівно-Бібліотечного відділу (підп[ис]) В. Модзалевський

З оригіналом згідно: діловод [підпис]

Машинопис, засвідчена копія.

ЦДІАК України, ф. 1235, оп. 1, спр. 1056, 74-75, 77.

№ 53

З доповідної записки О. Грушевського про створення архіву
“Юго-Западного фронту Союза Городов”.

м. Київ

після 30 липня 1918 р.

На прохання Комісії по улаштуванню архіву “Юго-Западного фронту Союза Городов” я познайомився з станом її робіт по утворенню сього архіву і дав їй де-які вказівки в сій справі. Зараз, при ліквідації попередньої діяльності Південно-Західного Відділу Спілки міст всі матеріали з окремих інституцій сього відділу надсилаються до Управління в Київ. Таким чином з зполученням сіх архівів і матеріалів, всіх бувших інститу-

цій складається великій архів матеріялів о діяльності Південно-Західного фронту. Архів має охопити всі галузи діяльності відділа як центральних його інституцій, так і на місцях. На думку Комісії Архів має служити не тільки для ділових потреб, справах і т[ак]е] и[нше], але разом з тим і дати певний образ цілої діяльності відділу як частини великої, суспільством утвореної інституції. Поки іде лише згуртування матеріялів і дальша робота по організації архіва намічається лише в самих загальних рисах. Для вироблення в деталях дальшої системи розгалуження, переховання і оброблення матеріялів при відділі утворена спеціальна Комісія, яка і починає свою діяльність в сьому напрямі.

На засіданню в вівторок (30 липня) розглянуто було складене теперішнім завідуючим справами по заснованню архіва загальне “Положеніє обь архивъ Юго-Западного Фронта Всерос[сийского] Союза Городовъ”, де зазначено в загальних рисах ціль засновання і завдання архіва, його поділ на основні відділи, загальні принципи розподілення матеріялів в всіх відділах, нарешті плян регистрації нових матеріялів. Пропоновано теперішньому завідуючому на слідує засідання подати зразки записів нових матеріялів до інвентарних книг і зразки регистраційних карток.

[Ол.Грушевський]

Машинопис. Оригінал.

ЦДІАК України, ф.1235, оп.1, спр.1056, арк.135-136.

№ 54

Кореспонденція з газети “Відродження” про збільшення асигнувань на утримання Київського центрального архіву при університеті Св. Володимира.

10 вересня 1918 р.

Київський центральний архів.

В Київськiм центральнiм архiвi при унiверситетi св. Володимира переховується багачко документiв надзвичайної вартості в справах, що до минулого України, Білорусії й Литви.

Цілков зрозуміло, такий архів набірає зараз значіння майже державного архіва України, але його цінности до останнього менту залишалися архаїчними та далеко не відповідальними дійсності: на утримання архіва відпускалося з державної скарбниці по 8300 карб. що-річно.

Комісія академіка Вернадського звернула увагу на таке прикре становище й на одному з останніх своїх засідань ухвалила клопотати у п. министра освіти про підвищення щорічного асигнування на утримання архіва до 43000 карбованців (завідуючому 8100 карб., чотирьом поміщикам по 5000 карб. кожному, двом машинисткам по 3600 карб, на канцелярські видатки 7700 карб.)

Реорганізація штатів дасть змогу значно поширити його діяльність й корисно працювати там нашим українським археографам над з'ясуванням давно минулого нашого краю, економічних відносин за минулі часи й характерних рисів, що до народнього побуту й історичного життя на Україні.

Треба сподіватись, що державний уряд піде на необхідні видатки, позаяк знання історичного минулого є на[й]кращим ґрунтом для зрiсту національної самосвідомості в широкіх верствах людности, а без такої самосвідомості не може бути досить міцним будовання нової державности.

Відродження. – 1918. – 10 верес.

№ 55

**Доповідна записка В.Модзалевського до Міністерства народної освіти та мистецтва Української держави про реформу архівної справи в Україні.
м. Київ**

18 вересня 1918 р.

До Міністерства Народної Освіти та Мистецтва

Архівно-Бібліотечним Відділом Головного Управління Мистецтв і Національної Культури розроблено плян загальної архівної реформи на Україні.

Ця реформа, на погляд Головного Управління, обовязково повинна бути переведена в життя для того, щоби зберегти від дальшого псування і знищення ті архівні скарби, які зараз розкидані по окремих архівах ріжних відомств і являються для них річчю важкою і непотрібною для біжучих справ. Між тим, архівні папери мають велике історичне й наукове значіння й тому їх конче потрібно переховати. Сучасний стан архівів на місцях, взагалі кажучи, зовсім неможливий: на старі діла не звертають відповідної уваги, переховуються вони зле, в тісних помі-

щеннях, іноді — вогких, не забезпечених від пожежі, не мають описів, тощо. Знаючи про цей стан архівів, Головне Управління прийшло до висновку, що для поліпшення архівної справи на Україні є тільки одинокий шлях — переведення корінної реформи в цій справі.

В основу цієї реформи Головне Управління покладає думку, що архівні діла всіх відомств, які непотрібні для біжучого діловодства, повинні стати власністю Української Держави, в особі її органа — Головного Управління мистецтв і національної культури, а також тих інституцій, що мають бути утворені надалі, а саме: Національного Архіву Української Держави в Києві і губерніяльних Архівів і Комісій по місцях. В Національному Архіві мають переховуватись діла й документи загальнодержавного характеру і значіння, а по губерніяльних архівах — діла й документи губерніяльних інституцій. Коли ця реформа буде переведена в життя, можна сподіватись, що пам'ятки нашого минулого історичного і національного життя будуть забезпечені від знищення і дадуть можливість наукового розроблення тих даних, що в них знаходяться.

Головне Управління вповні уявляє собі всю трудність і складність цієї реформи, але цей бік справи не зупинає його перед здійсненням [...] роду, що утворило Українську Державу, рішуче вимагає найбільш уважного відношення до памяток нашого минулого, бо в них закладені основи нашої культури, а без розвитку її являється цілком неможливе існування надалі молодій Держави. Тому, оскільки би важка й складна не була реформа архівної справи на Україні, конче треба до неї приступити і то як мога скорійше.

Звичайно, переведення в життя всієї реформи потребує багато коштів і великої кількості фаховців-архівістів, брак яких відчувається дуже гостро. Тому, по неволі, прийдеться здійснити цю реформу на протязі, можливо, кількох десятиліть, і через те переходовий період від сьогочасного стану наших архівів до майбутнього буде досить довгий. Це вимагає особливої уваги що до організації архівної справи на протязі цього переходового періоду. Треба зробити так, щоби разом можна було поліпшити стан наших архівів, не руйнуючи того, що вже існує.

Головне Управління, розглянувши це питання, прийшло до висновку, що крім Національного Архіву, до якого буде стягнуто відповідну частину архівного матеріалу з місць, по всіх губерніях треба утворити Архівні Комісії. Ці Комісії мають бути державними інституціями і на їх обов'язку буде лежати догляд за існуючими архівами різних відомств. Члени цих комісій фаховці-архівісти, будуть призначатись Головним Управлінням і мають розбірати архівні матеріали на місцях, виділяючи з них те, що буде перевезено до Національного Архіву і залишаючи на місцях те, що має ввійти в майбутні концентровані Губерніяльні Архіви. Таким чином, існуючі архіви відомств поки-що залишаються й надалі, але члени Архівних Комісій мають право їх розбірати і частина документтів з них може бути взятою до Національного Архіву. При такому порядкові відомства дістають можливість увільнити поміщення своїх архівів від частин старих документтів і діл, їм конче непотрібних і заважаючих праці в архівах, зв'язаній з біжучим діловодством. Надалі, коли будуть організовані Губерніяльні Архіви, по архівах відомств будуть залишатися тільки ті діла, які потрібні для діловодства, приміром, за останні 50 років.

Повідомляючи про ці розроблені Головним Управлінням основні риси архівної реформи на Україні, Головне Управління прохає сповістити його: 1) по можливості в найближчому часі про погляд Міністерства щодо підтримання вищенакресленого пляну архівної реформи, й 2) призначити свого представника в міжвідомственну Комісію для розгляду цього питання, яка має утворитись при Головному Управлінні.

Головноуправляючий справами Мистецтв і Національної Культури [підпис]
Голова відділу [В. Модзалевський]

Вих. № 344; вх. № 23550. Бланк, машинопис з підписами-автографами, штамп вхідної документації Міністерства народної освіти і мистецтва. Оригінал.

ЦДАВО України, ф. 2201, оп. 4, спр. 2, арк. 4-4 зв.

* Частина тексту внизу сторінки відрізана.

№ 56

Лист Голови Вченого комітету до міністра ісповідань Української держави про призначення представника від міністерства до Міжвідомчої комісії щодо реформ архівної справи.

м. Київ

8 жовтня 1918 р.

До Пана Міністра Ісповідань

Розглядів, згідно пропозиції п[ана] Управляючого Міністерством Ісповідань відношення Головного Управління Мистецтв та Національної культури на ймена Міністерства Ісповідань від 18 вересня за ч. 344, Учений Комітет, як придставника Міністерства в Міжвідомственни Комісії по реформі архівних справ призначає члена комітету професора Завітневича.

Голова Ученого К[оміте]ту [П. Кудрявцев подписал]
Пом[ічник] секретаря [підпис]

*Вих. № 147. Бланк, машинопис. Відпуск.
ЦДАВО України, ф. 1072, оп. 1, спр. 84, арк. 19.*

№ 57

З повідомлення газети “Слово” про засідання вченого комітету Міністерства ісповідань з питань поліпшення книжкової та архівної справи в Українській державі.

6 листопада 1918 р.

Праця в Ученому Комітетові.

В 15 засіданню ученого комітету 7 жовтня було ухвалено командірувати ученого фаховця до Львова та Черновців для обслідування книжного ринку і становища церковно-релігійного життя на Галичині та Буковині по складенному з цією метою програму. Програм заняттів для особи, командіруємої ученим комітетом міністерства ісповідань до Львова та Черновців, складений головою комітету, проф. П.П. Кудрявцевим, було прийнято з тими доповненнями та відмінами, які внесені до нього в сучасному засіданні.

В цьому засіданню ученого комітету також було обговорено питання відносно архівної справи на Україні. Було ухвалено визнати необхідним утворення центрального архіву, де містились би матеріали, що мають відношення до цілої Країни та областних, губерніяльних і повітових, в котрих заховувались би матеріали, що мають місцеве значіння; визнати невідкладність клопотів відносно організаційної праці з метою об'єднання архівних матеріалів. При цьому було ухвалено представити п. Міністру ісповідань проф. В.З.Завітневича, яко рекомендуємого комітетом представника в межвідомственній комісії при головному управлінні мистецтв та національної культури.

Слово. – 1918. – 6 лист.

№ 58

Звернення Міністерства внутрішніх справ до Міністерства народної освіти Української держави про надання права користування і володіння архівом колишнього Київського губерньського жандармського управління.

м. Київ

11 листопада 1918 р.

Таємно

До Пана Міністра Народньої Освіти

У перших числах Липня сього року попередник мій згодився з Міністром Юстиції на те, щоб находившийся з Березня 1917 року в віданню Міністерства Юстиції в помешканню Київської Судової Палати архив бувшого Київського Губерніяльного Жандар[м]ського Управління, був переведений до Міністерства Внутрішніх Справ по Департаментові Державної Варти. Разом з сим умовлено, щоб за Прокурорським Доглядом було залишено право користування згаданим архивом в нагоді необхідности.

Але тепер вияснилося, що 31-го Серпня сього року зазначений архив зо всім його майном вже забрав співробітник Головного Управління Мистецтв та Національної Культури Міяковський²³, котрий має на се уповноваження Головного Управління від 26 Серпня сього року за № 309/166.

З огляду на се 7-го Жовтня сього року за № 5667 по Департаментові Державної Варти було написано до згаданного Управління, щоб воно зробило зі свого боку розпорядження про видавання зазначеного архиву без перешкоди представникові Департаменту Варти.

У відповідь на се я одержав повідомлення Головного Управління, від 12-го Жовтня за № 579, в тім, що згаданного архиву воно видати не може. Для сеї відмови приведені Головним Управлінням слідуючі мотиви:

- 1) що архив в значні[й] частині має лише історичне значіння;
- 2) що архивом фактично володіє Головне Управління, яке витратило великі гроші на перевіз його до себе й впорядковує його до выяснення дальшої його долі, яка Головному Управлінню уявляється в формі передачі значної його частини Головному Державному Архивові;
- 3) що Головне Управління запрошає представників для остаточного вирішення в Міжвідомственній Комісії питання про переведення плану загальної архивної реформи на Україні, й
- 4) що надаючи велике значіння згаданному архивові з боку історичного, Головне Управління вважає, що питання про його дальшу долю дуже складне й не може бути вирішено окремо від переведення в життя загального плану архивної реформи на Україні, про який згадано вище.

Звертаючи увагу на те: 1) що архив бувшого Жандар[м]ського Управління містить в собі діла, виникавші по розпорядженням бувшого Департаменту Полиції про охорону Державного Ладу; 2) що тепер семи справами на Україні орудує Департамент Державної Варти дорученого мені Міністерства, для котрого архив бувшого Жандар[м]ського Управління дуже необхідний в интересах підручності в деякі[й] нагоді та ще й через те, що в тому архивові є регистраційні шахи заграничної роботи, без котрих в Департаментові Варти обійтись ніяк неможливо й дістати і їх нині дуже важко, й що Головне Управління Мистецтв та Національної Культури забрало до себе вищезгаданий архив після того, як право на переведення його до дорученого мені Міністерства було вже вирішено й признано згодою Міністрів Внутрішніх Справ і Юстиції – маю пошану повідомити про все вищевикладене на Ваше розпорядження, з прозьбою не відмовити про послідок мене сповістити.

Міністр Внутрішніх Справ [підпис].

Директор Департаменту Державної Варти [Аккерман].

Резолюція: “Переслати копію на розгляд Головного Управління Мистецтва.
14.XI. [П. Стебницький]”.

Вих. № 9357. Машинопис з підписами-автографами. Оригінал.
ЦДАВО України, ф. 2201, оп. 4, спр. 2, арк. 1-2.

№ 59

Посвідчення Архівно-бібліотечного відділу при Головному управлінні мистецтв та національної культури Української держави В. Міяковському на право огляду архіву губерньського правління.

м. Київ

30 листопада 1918 р.

Посвідчення.

Бібліотечно-Архівний Відділ доручає Володимирі Варлаамовичу Міяковському оглянути ту частину Архива Губерніяльного Правління, яка призначена до перевезення і зібрати в ві[д]повідних інституціях всі відомости, які стосуються до зазначеної справи.

Голова Відділу [В. Модзалевський]
Діловод [підпис]

Вих. № 478. Бланк, машинопис. Оригінал.
ЦДАВО України, ф. 3966, оп. 1, спр.1, арк.13.

Стаття академіка М.Петрова “Про стан архівної справи на Україні”.

23 листопада – 1 грудня 1918 р.

О положені архивнаго дѣла на Украинѣ*.

№ 7.1.

Соотвѣтственно выработанному Архивно-Библиотечнымъ Отдѣломъ Главнаго Управленія Искусствъ и Національной Культуры плану реформы архивнаго дѣла на Украинѣ, архивы раздѣляются на Національный Архивъ Украинской Державы въ Киевѣ и Губерніальные Архивы и Комисіи по губернскимъ городамъ.

Главные матеріалы для Національнаго Архива Украинской Державы находятся, главнымъ образомъ, въ техъ сосѣднихъ съ Украиною государствахъ, отъ которыхъ она нѣкогда зависѣла, а именно въ Польшѣ и въ Россіи. Въ Варшавѣ есть центральный архивъ бывшей Польши, на основаніи котораго издаются извѣстныя Zródła Keiowe (источники историческіе), заключающія въ себѣ свѣдѣнія и о Киевѣ. Между московскими архивами имѣеть громадное значеніе для исторіи Украины XVII и XVIII в.в. старый архивъ министерства иностранныхъ дѣлъ, между которыми есть и малороссійскія дѣла. На основаніи его, главнымъ образомъ, составлена книга Эйнгорна “Очерки изъ исторіи Малороссіи въ XVII в.” (Москва 1899 г.), а также актовая рѣчь С.Е. Голубева о Киевской Академіи.

Въ Петроградѣ важное значеніе для исторіи украинской церкви имѣеть архивъ Святѣйшаго Синода, на основаніи котораго печатаются: “Описаніе документовъ и дѣлъ архива Св. Синода” и “Полное собраніе постановленій и распоряженій по вѣдомству православнаго исповѣданія Россійской Имперіи”. Есть также отдѣльное описаніе “Архива униатскихъ митрополитовъ”, имѣющаго отношеніе и къ исторіи уніи на Украинѣ. Но всѣ эти архивы не могутъ быть переданы Украинѣ, а въ настоящее время не доступны даже и для изслѣдованія. Остается ограничиться только печатными описаніями ихъ.

На самой Украинѣ первоисточники для составленія Національнаго Архива Украинской Державы тоже можно разделить на источники польскаго и источники русскаго происхожденія.

Къ источникамъ польскаго происхожденія относятся актывы книги и отдѣльные документы “Центральнаго Архива”, хранящагося въ зданіи университета св. Владимира. Эти книги и документы взяты изъ бывшихъ правительственныхъ и судебныхъ учреждений Царства Польскаго и заключають въ себѣ иногда копии съ важнѣйшихъ государственныхъ документовъ, а въ общемъ своемъ составѣ указываютъ на общія основы государственнаго устройства бывшей Польши и на общіе приемы ея судопроизводства. Къ источникамъ же польскаго происхожденія мы отнесли бы и старый архивъ Почаевскаго монастыря на Вольни, такъ какъ зтотъ монастырь, поочередно съ Жировицкимъ монастыремъ на Литвѣ, долго былъ резиденціею генерала Базиліанскаго Ордена и средоточнымъ пунктомъ архивныхъ свѣдѣній объ униатскихъ монастыряхъ, такъ называвшейся русской базиліанской провинціи. Многое изъ зтого архива извлечено мною въ моихъ статьяхъ о Базиліанскомъ Орднѣ, в бывшей Польшѣ помѣщавшихся въ “Трудахъ Киевской Духовной Академіи” за 1868-1872 г.г.

Къ источникамъ русскаго происхожденія относятся, на лѣвой сторонѣ Днѣпра: “Историческій архивъ”, архивъ Сѣчи Запорожской и знаменитая Румянцевская опись Малороссіи.

Историческій Архивъ при Харьковскомъ университетѣ составлень, главнымъ образомъ, изъ остатковъ архива Малороссійской Коллегіи, стоявшей во главѣ управленія Малороссіей со времени Петра I и до уничтоженія гетманства въ 1764 г. и находившейся въ г. Глуховѣ Черниговской губерніи. Архивъ зтотъ довольно благоустроенъ и имеетъ свою опись, хотя и переписанную не совсѣмъ грамотнымъ писцомъ. По нашему мнѣнію, зтотъ архивъ можетъ быть оставлень при Харьковскомъ университетѣ, въ которомъ, найдутся и ученія силы для его разработки. Архивъ Сѣчи Запорожской. О мѣстонахожденіи его долженъ знать историкъ Сѣчи Запорожской и директоръ Екатеринославскаго музея древностей Эварницкій.

Громадное значеніе для историко-статистическаго описанія Украины имѣеть извѣстная Румянцевская “Опись” ея, состоящая изъ нѣсколькихъ сотъ томовъ. Эта опись разбросана въ настоящее время по разнымъ мѣстамъ Украины; часть ея, заключающая до 50 томовъ, хранится и въ университетѣ св. Владимира. Необходимо соединить всѣ разрозненныя части зтой “Описи” въ одно цѣлое и сдѣлать ее доступною для научныхъ изслѣдованій.

Изъ болѣе позднихъ учреждений немаловажный матеріалъ для Національнаго Архива Украинской Державы доставили бы архивы бывшихъ на Украинѣ генераль-губернаторствъ; Кіевскаго, Одесскаго и, кажется, Харьковскаго. Въ старѣйшемъ изъ нихъ, Кіевскомъ, дѣла хранились въ добромъ порядкѣ, и нѣкоторыя изъ нихъ, напр. о Владимірскомъ соборѣ въ Кіевѣ, переданы частью въ архивъ этого собора, частью въ Церковно-археологическое Общество при Кіевской Духовной Академіи. Ликвідаціей дѣлъ Кіевскаго генераль-губернаторства завѣдуеть бывший чиновникъ особыхъ порученій при Кіевскомъ генераль-губернаторѣ д. с. с. Алексѣй Ивановичъ Мердеръ.

Къ архивамъ обще-государственнаго значенія могутъ быть также отнесены архивы: губернскихъ жандармскихъ управленій, военныхъ и военно-судныхъ комиссій по дѣламъ о польскихъ повстанцахъ. Объ архивахъ послѣднихъ комиссій сообщалъ въ одномъ изъ засѣданій Кіевскаго “Общества Охраны памятниковъ старины” полковникъ (нынѣ генералъ) Стеллецкій.

Вторую категорію архивовъ, по выработанному въ Министерствѣ Освіти плану составляютъ Архивы Губерніальные, съ комиссіями при нихъ. Необходимо предварительно пояснить, что Архивныя комиссіи уже существуютъ въ нѣкоторыхъ губерніяхъ Украины, как-то: Черниговская, Полтавская, Екатеринославская (кажется!) и недавно учрежденная Кіевская. Объектомъ ихъ дѣйствій должны быть архивы губернскихъ учреждений, напр. губернскаго правленія, казенной палаты, духовной консисторіи, монастырей, учебныхъ заведеній и т. п.

Мы имѣемъ нѣкоторыя данныя о судьбѣ архива Кіевской Казенной Палаты. Еще митрополитъ Евгеній (Болховитиновъ) исходатайствовалъ, чтобы изъ архива Кіевской Казенной Палаты извлечены были документы на недвижимыя имѣнія Кіевскихъ монастырей, отнятыя у нихъ Екатериною II, и переданы въ Кіевскую Духовную Академію. Отсюда старѣйшіе изъ этихъ документовъ вытребованы были въ Петербургъ Археографическою Комиссіею, которая и издала ихъ въ своихъ “Историческихъ актахъ”. Остальные же документы хранятся въ библіотекѣ Кіевской Духовной Академіи. Кромѣ того, въ концѣ 1870-хъ г.г. тогдашній Управляющій Казенной Палатой, пересмотрѣвъ опись старыхъ дѣлъ ея, предложилъ Кіевскимъ ученымъ обществамъ: Несторовскому при Университетѣ и Церковно-Археологическому при Академіи выбрать и взять для себя дѣла, имѣющія какое-либо научное значеніе. Вследствіе этого я лично былъ у архиваріуса Палаты, но онъ далъ мнѣ только небольшую связку монастырскихъ документовъ, сказавши, что въ архивѣ не осталось больше ничего важнаго. Кажется Управляющій Палатою, взглянувъ на опись старыхъ дѣлъ ея, не свѣривъ ея съ дѣйствительнымъ положеніемъ архива, уже совсѣмъ расхищеннаго.

Изъ консисторскихъ архивовъ намъ извѣстенъ архивъ Кіевской Духовной Консисторіи. Архивъ этотъ разделяется на “дѣйствующій”, нужный для текущаго дѣлопроизводства, и недѣйствующій, т.е. и ненужный уже для дѣловыхъ справокъ. Дѣйствующій архивъ, повидимому, не долженъ заключать въ себѣ документовъ давно прошедшаго времени; а между тѣмъ эти документы здѣсь есть и имѣютъ важное историческое значеніе. Это — “указанныя книги” и метрики. Указныя книги идутъ здѣсь съ 1721 г. и заключаютъ въ себѣ высочайшіе сенатскіе и синодскіе указы. Эти указы отчасти напечатаны уже или въ “Полномъ собраніи законовъ Россійской Имперіи”, или же въ “Описаніи документовъ и дѣлъ Св. Синода” и “Полномъ собраніи постановленій и распоряженій по вѣдомству православнаго исповѣданія Россійской Имперіи”, но есть много и ненапечатанныхъ документовъ. Метрическія же книги начинаются здѣсь приблизительно со второй четверти XVIII в. По словамъ архиваріуса, изъ техъ и другихъ книгъ и доселѣ требуются деловыя архивныя справки.

Архивъ дѣлъ, ненужныхъ для текущаго дѣлопроизводства, давно уже служилъ предметомъ ученыхъ изысканій и изслѣдованій, но съ примѣсью хищническаго элемента. Покойный В.И.Аскоченскій извлекъ отсюда массу документовъ для своего сочиненія “Кіевъ съ его древнѣйшимъ училищемъ — Академіей” и въ четырехъ громадныхъ томахъ передалъ ихъ въ библіотеку Кіевской Духовной Академіи. Въ бумагахъ покойнаго М.А.Максимовича оказался громадный томъ со списками студентовъ Кіевской Академіи 1736-1758г., переданный въ 1913 г. въ Кіевскую Академію В.П.Науменко. Въ 1885 г., при производствѣ какого-то ремонта въ консисторскомъ помѣщеніи, рабочіе стали похищать консисторскія дѣла цѣлыми тюками, продавая ихъ въ бакалейныя лавки для обертки товара. Нѣкоторые студенты Кіевскаго университета, въ числѣ которыхъ были В.И.Гошкевичъ и двое братьевъ Синицкихъ, стали скупать у бакалейщиковъ эти дѣла. О продѣлкѣ рабочихъ я сообщилъ тогдашнему секретарю Консисторіи Ольшевскому. В 1890-1891 г.г. студентъ Академіи іеродиаконъ Антонинъ Грановскій пользовался этимъ архивомъ для своего сочиненія о “Кіево-Подольской Успенской церкви”, а въ 1894-5 уч. г. студентъ Д.К.Вишневакскій дѣлалъ здѣсь розысканія для своего магистерскаго сочиненія “Кіевская Академія въ первой половинѣ XVIII столѣтія” и извлекъ отсюда значительную пачку документовъ, которую и передалъ въ библіотеку Кіевской Духовной Академіи. Приблизительно въ 1898 г., при рек-

торѣ Киевск. Дух. Академіи Димитріи Ковальнищомъ, возбуждено было ходатайство о передачѣ старыхъ дѣлъ архива Киевской Консисторіи въ Киевскую Академію. Киевская Духовная Консисторія въ принципѣ согласилась на это, и потому въ 1898 г. составлена была особая смѣшанная комиссія для изыятія этихъ дѣлъ изъ Консисторскаго архива и передачи ихъ въ Киевскую Дух. Академію. Состоя председателемъ этой комисіи, я далъ нѣсколько тѣмъ для кандидатскихъ сочиненій о Киевскихъ митрополитахъ, начиная съ Тимофея Щербачкаго и кончая Гавріиломъ Банулеско-Бодони (1748-1802 г.г.), и предложилъ студентамъ, взявшимъ эти темы, самимъ заняться разборомъ архивнаго матеріала. Матеріаль этотъ находился въ разныхъ помещенияхъ Консисторіи: небольшая часть дѣлъ свалена была въ углу канцеляріи архиваріуса; дѣла, ненужныя для текущаго дѣлопроизводства, помѣщались въ башнѣ надъ воротами Софійскаго собора, непосредственно прилегающими къ Консисторіи, а самая большая часть архива находилась въ подвальномъ помѣщеніи Консисторіи. Мы имели дѣло собственно съ кучею бумагъ канцеляріи архиваріуса и съ дѣлами, хранящимися въ помянутой башнѣ. Въ обоихъ послѣднихъ помѣщеніяхъ дѣла начинались, въ небольшихъ отрывкахъ, съ 1717 г., постепенно увеличиваясь въ послѣдующія годы и доходя до нормальной полноты только съ 1748 г. Дѣла здѣсь заканчивались или 1820 или 1840 г. (въ точности не помню). Студенты живо разобрали дѣла по митрополитствамъ и для ихъ занятій отведена была половина нижняго этажа Софійскаго митрополитанскаго дома. Здѣсь временно и помѣщались дѣла съ 1717 по 1802 г. Изъ составленныхъ студентами сочиненій на данные темы напечатаны были сочиненія Н.А.Шпачинскаго “О Киевскомъ митрополитѣ Арсеніи Могилянскомъ”, Бѣлогородскаго — “О митрополитѣ Ерофеѣ Малицкомъ” и В.М.Чеховскаго — “О митрополитѣ Банулеско-Бодони”. В 1900 г. студенты окончили свои занятія въ архивѣ, но Консисторія все-таки не начинала ходатайства передъ Св. Синодомъ о передачѣ старыхъ дѣлъ своего архива въ Киевскую Академію, изъ опасенія, что Св. Синодъ уменьшитъ смѣту на испрашиваемое тогда расширеніе консисторскихъ помѣщеній, въ виду освобожденія ихъ отъ архива старыхъ дѣлъ. Между тѣмъ, дела изъ митрополитанскаго дома стали, повидимому, расхищаться. Поэтому тогдашній секретарь Консисторіи Соловьевъ распорядился перенести старыя дѣла обратно въ башню. При новыхъ пристройкахъ къ консисторскому зданію, единственный входъ въ эту башню былъ закрытъ каменною стеною. Для сообщения съ башнею, секретарь распорядился пробить стѣну въ новомъ помѣщеніи канцеляріи и стѣну башни для устройства двери. Но работники, встрѣтивъ препятствіе своей работѣ въ стоячихъ деревян[н]ыхъ балкахъ и полкахъ для архивныхъ дѣлъ, пробили только нѣчто вродѣ собачьей лазейки. Тогда секретарь Консисторіи распорядился замаскировать эту лазейку деревянною перегородкою, съ дверью противъ лазейки, запирающеюся на замокъ. Тѣмъ и кончилось дѣло.

На основаніи архива Киевской Дух. Консисторіи въ свое время составленъ былъ капитальный трудъ столоначальника ея Похилевича “Сказаніе о населенныхъ мѣстностяхъ Киевской губ.” Киевъ, 1864 г.

Архивы другихъ духовныхъ консисторій на Украинѣ намъ не извѣстны; но и они, повидимому, разрабатывались научнымъ образомъ. По крайней мѣрѣ известны историко-статистическія описанія епархіи Харьковской и Черниговской преосвящ. Филарета Гумилевскаго, Волынской — учителя местной семинаріи Теодоровича и Подольской — въ Трудахъ Каменецъ-Подольскаго епархіальнаго историко-статистическаго комитета, переименованнаго послѣ въ Подольское Церковно-Археологическое Общество. Объ Екатеринославской епархіи мы пока не можемъ сказать ничего; но здѣсь есть хороший архивистъ, учитель мѣстной семинаріи В.А. Бѣдновъ.

Архивы монастырей и разныхъ учебныхъ заведеній должны быть оставлены въ ихъ владѣніи, такъ какъ и сами эти учрежденія заботятся о томъ, чтобы имѣть свою исторію. Долженъ быть интересенъ архивъ Киево-Печерской Лавры, долго остававшійся недоступнымъ для стороннихъ лицъ; но теперь онъ разрабатывается проф. протоіереемъ Ф.И. Титовымъ. На основаніи архива Выдубецкаго монастыря, заключающаго документы и общецерковнаго характера, проф. С.Т. Голубевъ составляетъ исторію этого монастыря, начало которой уже появилось въ печати. Архивъ Златоверхо-Михайловскаго монастыря мало использованъ въ двухъ брошюрахъ о немъ. Но архивъ Киево-Братскаго монастыря, кажется вполне исчерпанъ въ книжкѣ проф. Н.Ф. Мухина “Киево-Братскій училищный монастырь”.

Объ архивахъ учебныхъ заведеній и говорить нечего. Они нашли уже или могутъ найти своихъ изслѣдователей изъ среды самихъ преподавателей. Считаю нелишнимъ прибавить, что слѣдовало бы обратить особенное вниманіе на архивъ Окружнаго Правленія Киевской Духовной Академіи, которое въ теченіе 50 лѣтъ (1819-1869 г.г.) вѣдало духовно-учебными заведеніями обширнаго духовно-учебнаго округа. Оно имѣло тѣ же права и то же значеніе, какое имѣли и имѣютъ попечители округовъ министерства народнаго просвѣщенія. Архивы канцелярій этихъ попечителей должны тоже войти въ кругъ науки архивовѣдѣнія.

Примечание. Сказанное о духовных консисториях, монастырях и духовно-учебных заведениях должно быть применено и к католическим епархиям с их консисториями, кляшторами, семинариями и т. д.

Может быть образована еще третья группа архивов, уже не в губерниальных, а в уездных городах, хотя она едва ли может иметь самостоятельное значение по недостатку деятелей и научных средств. В состав ее могут входить архивы бывших протопопий и благочиний, духовных правлений и даже приходских церквей. Много таких архивов уже уничтожено, но некоторые из них еще сохранились. Так в 1894 г. я видел в Глуховѣ на колокольнѣ мѣстнаго собора кучу сваленных в один угол переплетенных дѣловых книг, в особо устроенной холодной комнатѣ. Недоставало только описи этих книг и расположенія их в известном порядкѣ, для того, чтобы быть этому маленькому помещенію маленьким местным архивом. Это — дѣла упраздненнаго Глуховскаго духовнаго правленія, заключающія в себѣ частью указы верховнаго управленія и епархіальные, а частью исполнительныя бумаги по представленію епархіальному начальству разныхъ официальныхъ свѣдѣній по округу. Тамъ, гдѣ не сохранилось архивовъ духовныхъ правленій, они могли бы быть восполнены “указными книгами” отдѣльныхъ приходскихъ церквей, которыя, получая указы и ордера, обязаны были переписывать ихъ в особыя “указныя книги”. Тутъ встрѣчаются иногда интереснѣйшія свѣдѣнія о бытовыхъ явленіяхъ провинціальной жизни. Такъ наприимѣръ, в одномъ изъ своихъ указовъ, Переяславскій архіерей, оповѣщая свою паству о том, что Переяславскій полковникъ угналъ всѣхъ причетниковъ епархіи, числящихся казачами, куда-то на казенныя работы, предписывалъ на будущее время нанимать причетниковъ и изъ другихъ сословій, кроме козацкаго, и притомъ не иначе, какъ съ увольнительными отъ ихъ обществъ свидѣтельствами. Впрочемъ, архивы этой третьей категоріи, вслѣдствіе миниатюрности ихъ интереса, лучше было бы соединять съ губерниальными архивами.

Н. Петровъ.

* Записка, представленная в Ученый Комитет М[инистер]ства исповеданій

Віра та держава. – 1918. – 23 листоп. – 1 груд.

№ 61

Кореспонденція з газети “Відродження” про стан і перспективи розвитку архівної справи в Україні.

8 грудня 1918 р.

Архивні справи

Наука звичайно шла в хвості фінансових обрахунків і місце її було далеко від тих інституцій, яких значіння було всім зрозуміле і не викликало ніяких сумнівів. Можна було думати, що в нових обставинах наука буде в ліпшій стані і вийде з становища Сандрильони²⁴-за[мурашки], якою вона була раніше для уряду, міських, земських самоврядувань та громадських організацій. Але це становище науки змінється дуже поволі і лише поволі вироблюється інше відношення до неї.

Між тим в теперішній час життя ставить де-які негайні вимоги, які потребують спішного задоволення. На жаль, в цій напрямі не було бажання йти на поміч архивній науці в її скрутних умовах.

Історикам спеціально цікаво знати становище архивної справи, бо це дуже важне джерело для історичних студій. Як же в цій сфері?

Рік тому назад при мин[істерстві] освіти розпочато було працю по реорганізації архивної справи в досить широкіх межах. Але фінансові перешкоди загальмували пляни.

При підрахунку, зробленого за перше півріччя, виявились ці перешкоди дуже ясно. Були кошти лише на утримання особового складу, але не на проведення наукової праці.

В цілях поширення архивної праці треба було реорганізувати архивні комісії, поставити їх в ліпше становище, допомогти грошми на видання та підготовчу працю далі в ширших межах. На Україні є три діяльні комісії — Катеринославська, Полтавська, Чернігівська і бездіяльна Київська. Зібрано було відповідні матеріали, але допомогти в намічених межах не було можливості через фінансові перешкоди.

Треба було заснувати нові архивні комісії, бо існуючих за-мало: нових ще, принаймні, три комісії і відразу поставити їх в ліпші умови праці. І тут все ще не зроблено наміченого з тих же самих причин.

Треба було поширити працю найбільшого на Україні архива, це Київського Центрального, де ведеться в широких межах наукова праця розроблення коштовних джерел до української історії. Персонал цього архиву має спеціальну наукову підготовку і через те являється кваліфікованими представниками. Але всі підвищення платні і всі додатки оминули цей службовий персонал і через те він опинився в дуже скрутному становищу.

Треба було почати ширше і систематичне студювання архивних збірок, які досі ще не мають описів. На цю працю асигновано було рік назад оден раз 1000 карб., але потім зайшли ріжні зміни і ця сума не була оплачена. Списування архивних джерел неописаних збірок можна було вести лише в вузьких межах, наявними силами, без помічи додаткових спеціалістів. Так було списано де-які інші збірки Лазаревського, Судієнка, Галагана тими співробітниками, які в вільну годину займалися списуванням архивних джерел.

Відродження. – 1918 р. — 8 грудня.

№ 62

Посвідчення В.Модзалевського про призначення його завідувачем Архівно-бібліотечним відділом, підтвержене Головним управлінням мистецтв та національної культури Міністерства народної освіти УНР.

м. Київ

23 грудня 1918 р.

Посвідчення

Дано це посвідчення від Головного Управління Мистецтв та Національної Культури Модзалевському Вадиму в тім, що він призначений на посаду Начальн[ика] Архів[но]-Бібл[іотечного] Від[ділу] з 1 квітня 1918 р[оку] наказом М[іністерства] Н[ародної] О[світи] ч. 29 від 16 квітня 1918 року, що підписом і відтиском печатки посвідчується.

Директор Департаменту [О. Хмилевський]
Діловод [А. Кузнецов]

*Вих. № 1403. Машинопис, рукопис з підписами-автографами, печатка Головного управління мистецтв та національної культури. Оригінал.
ІР НБУВ, ф. 12, № 654.*

№ 63

Повідомлення Відділу охорони пам'яток старовини і мистецтва Головного управління мистецтв і Національної культури до канцелярії Директорії про існування відділів охорони пам'яток старовини й мистецтва та роботу по організації національних музею, архіву і бібліотеки.

м. Київ

3 січня 1919 р.

До Канцелярії Директорії Української Народної Республіки.

В відповідь на відношення від 30 грудня 1918 р[оку] за ч[исло] 874 Головне Управління (Міністерство) має честь повідомити, що ще з вересня 1917-го року при міністерстві Освіти, а тепер при Головному Управлінню існує спеціальний “Відділ Охорони Пам'яток Старовини й Мистецтва”, який стежить за охороною усіх пам'яток, що знаходяться на Україні. Крім того, при м[іністерстві] Ісповідань існує “Відділ Охорони церковної старовини”, членом якого є і д[окто]р Пеленський. Вважаючи на се, Головне Управління вважає утворення посади “Комісара історичної старовини” зайвою.

Що до утворення центральних Музея, Архіва і Бібліотеки, то пропозиція д[окто]ра Пеленського уявляється запізненою: Головним Управлінням вже давно вироблений статут і штат Українського Національного Музея, на поповнення його пам'ятками старовини й мистецтва відпущено 500000 карб[ованців], і поповнення вже йде, і проведення статуту Укр[аїнського] Націон[ального] Музея затрималося лише через те, що в основу Музея пропоновано покласти існуючий Київський Художньо-промисловий Музей, власником якого в части є Київське міське самоврядування — з останнім Головне Управління веде переговори про передачу права власности на музей Укр[аїнській] Народній

Республіці. Таким-же самим чином вже складений Статут Укр[аїнського] Національного Архіву і вироблюється при Укр[аїнській] Академії Наук Статут Української Національної Бібліотеки.

Директор Департаменту [П.Зайцев]
Голова Відділу [М.Біляшевський]

Вих. №32. Бланк, машинопис, рукописні записи на полях: “Додаток: представлення Д-ра Пеленського²⁵ №937”, “вист. Ч.26. Діло ч.5”. Відпуск.

ЦДАВО України, ф.3689, оп.1, спр.14, арк.1.

№ 64

Доповідна записка В.Модзалевського про завдання Архівно-бібліотечного відділу Головного управління справами мистецтв та національної культури Директорії.

м. Київ

11 січня 1919 р.

До п[ана] Головноуправляючого справами Мистецтв та Національної Культури

Докладна записка про першочергові завдання Архівно-Бібліотечного Відділу

Завдання Архівно-Бібліотечного Відділу поділяються на дві частини: архивну і бібліотечну, при чому в кожній з цих сфер, треба сказати правду, майже нічого не зроблено, не вважаючи, з одного боку на те, що відділ весь час піклувався про свої справи, а з другого — що завдання його мають величезну вагу й значіння в справі поширення та поглиблення нашої культури.

І. В сфері архивній Відділ вважає необхідним зараз же перевести в життя такі загальні міри, яких вимагає надзвичайно паганий стан наших архівів, а саме:

1) Зосередити всі архиви, які непотрібні для біжучого діловодства відповідних державних установ, в відомстві Головного Управління Мистецтв та Національної Культури, надавши останньому право власності на ці архиви, право розпорядження ними і право керування їх діяльністю. Для цього необхідно:

а) Видати закон про те, що власником всіх державних архівів на Україні являється Українська Народня Республіка в лиці Головного Управління Мистецтв та Національної Культури та його органів в центрі й на місцях.

б) Заснувати в м[істі] Києві Національний Український Архів, поклавши в основу його існуючий Київський Центральний Архів, який має тепер випадково притулок в Університеті св. Володимира; для майбутнього Національного Архіву реквізувати відповідне помешкання, доки ж його не буде, залишити Центральний Архів в тому ж помешканні, де він тепер знаходиться, але поліпшити його стан, побільшити склад співробітників та передати його в відомство Головного Управління.

в) З місцевих київських архівів, які знаходяться в особливо тяжких умовах свого життя, зараз же передати в відомство Головного Управління архиви: Губерніяльного Правління та бувшого Київського Генерал-Губернатора, залишивши їх в своїх помешканнях, а також архиви скасованих інституцій, як-то: архиви “Освѣдомительных Бюро”, Державної варті, гетьманського штабу і т[аке] и[нше].

2) По місцях утворити місцеві губерніяльні архиви і архивні Комісії для керування архивною справою по губерніях, а де суть вже подібні комісії (Чернігів, Полтава, Катеринослав, Київ, Симферопіль) — надати їм характер державних установ з побільшенням складу співробітників та грошових засобів, для чого:

а) Видати закон про заснування нових та реформування існуючих архивних комісій і утворення архівів губерніяльних.

б) До заснування губерніяльних архівів залишити місцеві архиви різних відомств по своїх помешканнях, але передати їх з складом співробітників в відомство Головного Управління та його органів на місцях — губерніяльних архивних Комісій.

в) Архів Харківського Історико-Філологічного Товариства при Університеті, як збірку, яка має потім ввійти в тій частині, яка складається з документів давніх загально-українських інституцій, в склад Національного Архіву в Києві, зараз же передати в відомство Головного Управління, залишаючи поки що архив в своєму помешканні.

3) Доручити Головноуправляючому справами Мистецтв та Національної Культури скласти Комісію з архівознавців та представників всіх міністерств для докладного розроблення всіх питань, зв'язаних з архівною реформою загального характеру на Україні.

4) Маючи на увазі, що деякі поміщицькі маєтки мають перейти селянам, вжити всіх заходів через відповідні адміністративні та земельні органи, аби приватні збірки, архивні й книжні, що знаходяться по маєтках, були забезпечені від псування та знищення та передані Головному Управлінню в лиці його місцевих органів — губерніяльних Архивних Комісій.

5) На переведення в життя цих всіх намірів необхідні гроші, які прийдеться витратити на командировання фаховців, перевіз архивів, пристосування помешкань, оплату праці членів Комісії, згаданої вище в п[араграфі] 3-му, допомогу місцевим Архивним Комісіям, які зараз не мають ніяких засобів, купівлю приватних архивів тощо, — просити Раду Міністрів асигнувати в розпорядження п[ана] Головноуправляючого справами Мистецтв та Національної Культури відповідні кошти.

II. В сфері книжній та бібліотечній перед Відділом стоять такі завдання:

1) Видання закону про обов'язкову надсилку друкарнями та графічними закладами всіх своїх видань в відповідній кількості, щоби таким чином почалося планомірне поповнення Національної Бібліотеки всіма виданнями, що виходять на Україні, й щоб була можливість почати видавання повного книжного покажчика.

2) Для розподілення обов'язкових примірників та видавання “Книжної літописі”, а також для організування систематичного та планомірного поповнення провінціальних бібліотек книжками — утворити Головну Книжну Палату з Бібліографічним при ній Інститутом, доки ж вони будуть утворені — доручити ведення цих справ Відділові.

3) Для обговорення і вияснення всіх питань, які торкаються бібліотечної справи взагалі та для встановлення зв'язку з провінцією й вияснення її потреб та побажань — скликати в найближчому часі Всеукраїнський з'їзд Бібліотекарів, на який бувшим урядом відпущені вже гроші в розмірі 13.418 карб[ованців].

Накреслюючи цей програм своєї діяльності для найближчого часу в тих формах, які йому уявляються найбільш потрібними, Відділ, приймаючи на увагу майже повну відсутність фаховців архівістів та бібліотекознавців, а також великість та складність своїх завдань, вважає необхідним зазначити, що здійснення згаданих намірів повинно провадитися в життя ступнево та частково, в міру сил, при чому перш усього треба упорядкувати архивну справу в самому м[істі] Києві, де зосереджена сила архивів і де для цієї праці можна буде використати склад самого Відділу, а саме: 1) передати Київський Центральний Архив, та архиви бывшего Генера[ла]-Губернатора й Губерніяльного Управління й скасованих інституцій в відомство Головного Управління; 2) утворити Національний Архив і рекувізувати для нього помешкання; 3) відпустити гроші на розроблення питань архивної справи та початкові видатки, зв'язані з організуванням Національного Архиву; 4) скликати Всеукраїнський з'їзд Бібліотекарів; 5) видати закон про обов'язкову надсилку друкарнями своїх видань; 6) утворити Головну Книжну Палату.

Вироблені Відділом на підставі цього пляну законопроекти знаходяться в такому стані:

1) Законопроект про передачу Центрального Архиву та поліпшення його стану — підписаний в[иконуючого] об[ов'язки] міністра П.І.Холодним і подається на розгляд Бюджетної Комісії;

2) Законопроект про заснування Українського Національного Архиву — підписаний в[иконуючим] об[ов'язки] міністра П.І.Холодним і подається на розгляд Бюджетної Комісії;

3) Законопроект про допомогу Архивним Комісіям — подається для підпису при цьому;

4) Законопроект про обов'язкову надсилку видань друкарнями — подається для підпису при цьому;

5) Законопроект про заснування Головної Книжної Палати — вироблений і готується для підпису;

Що ж торкається передачі до Головного Управління архивів, зазначених вище в точці “в”, то Головне Управління звернулося в цій справі до Міністра Внутрішніх справ 10 січня під № 5.

Скликання з'їзду Бібліотекарів Відділ вважає, в зв'язку з сучасними подіями, необхідним відкласти на деякий час.

Питання, зв'язані з зазначеними вище законопроектами, мають негайний характер, через що Відділ прохає вжити всіх заходів, аби законопроектів було проведено поза чергою.

До цього часу для упорядкування архивної справи на Україні нічого не зроблено, й тому, доки не буде здійснено перелічених замірів Відділу, він не може провадити свою діяльність продуктивно.

Голова відділу [В.Модзалевський]

Машинопис, рукописні правки. Оригінал.

ЦДАВО України, ф.3689, оп.1, спр.17, арк.2-3зв.

№ 65

Постанови представника Тимчасового робітничо-селянського уряду УСРР в Києві М.Скрипника про передавання документів установ колишньої Української держави до архівного відділу Наркомосу УСРР*.

м. Київ

не раніше 29 січня 1919 р.

Постановление №1

Киевского Представителя Времен[ного] Рабоче-Крестьянского Правительства У.С.С.Р.

3) Все законченные дела и архивы бывшего Государственного Сената и Верховного Суда передаются в архивный отдел Народного Комис[с]ариата Просвещения.

Постановление №2

1) Учреждения бывшего Министерства Исповеданий распустить.

2) Архив и дела этого Министерства передать в ведение архивного Отдела Народного Комис[с]ариата Просвещения.

Постанова Ч. 3.

Київського Представника Робітничо-Селянського Правительства У.С.С.Р.

3) Архів бувшого Міністерства Внутрішніх Справ передати до архівного Відділу Народного Комісаріату Освіти.

Подписал М.Скрипник²⁶

Машинопис, рукопис. Копія.

ЦДАВО України, ф.2201, оп.3, спр.6, арк.22.

№ 66

Свідоцтво коменданта м. Києва М.Щорса про охорону архіву управління Київського шкільного округу.

м. Київ

8 лютого 1919 р.

Свідоцтво

Архив Управління Київської Шкільної Округи, котрий має історичну цінність, знаходиться під нашою охороною. Урядовці архіву мають продовжувати свою працю й охороняти архив від псування та знищення. Жаден документ не може бути виданий з архіву без дозволу Комісара по охороні культурних установ і організацій.

Комендант м[іста] Києва [М.Щорс]

Комісар по охороні культурних установ і організацій [Ю.Мазуренко]

Вих. №395. Машинопис, печатка. Оригінал.

ЦДАВО України, ф.166, оп.1, спр.38, арк.2.

* З 29 січня 1919 р. Тимчасовий робітничо-селянський уряд став називатися Раднаркомом УСРР, а секретарства — наркоматами.

№ 67

Постанова Ради народних міністрів УНР про асигнування коштів на організацію Українського національного архіву в м. Києві.

8 лютого 1919 р.

Ч 149

Іменем Української Народної Республіки
затверджуємо: 8 лютого 1919 року. Голова Директорії В. Винниченко.
Члени: А. Макаренко. Андрієвський. Член-Секретарь Ф. Швець.
Посвідчую: В. о. Державного Секретаря М. Корчинський.

Ухвалена Радою Народних Міністрів

Постанова
про асигнування 300.000 карб. на видатки,
зв'язані з організацією Українського Національного Архіву в м. Києві.

Асигнувати в розпорядження Головноуправляючого Справами Мистецтв та Національної Культури з коштів Державної Скарбниці в рахунок сміти 1919 року триста тисяч (300.000) карбованців на оплату праці комісії для набування існуючих матеріалів, приватних архівів, на різні видатки, зв'язані з організацією Архіву і т.и., а також на видатки по розробленню Статута Українського Національного Архіву.

Голова Ради Народних Міністрів В. Чеховський
Міністр Народної Освіти Проф. І. Огієнко²⁷.

Вістник Державних Законів для всіх земель УНР. — 1919. — 20 лют. (Вип. 10).

№ 68

Постанова Ради народних міністрів УНР про фінансування Міністерства народної освіти на утримання Центрального архіву давніх актів.

8 лютого 1919 р.

Ч. 232

Іменем Української Народної Республіки
Затверджуємо: 8 лютого 1919 року. Голова Директорії В. Винниченко.
Члени: А. Макаренко, Андрієвський. Член-Секретарь Ф. Швець
Посвідчую: В. о. Державного Секретаря М. Корчинський.

Ухвалена Радою Народних Міністрів

Постанова
про передачу Київського Центрального Архіву давніх актових книг
в відання Головного Управління Мистецтв та Національної Культури,
про штати цього Архіву та про асигнування 66.400 карб. на його утримання.

1. Київський Центральний Архів давніх актових книг, який знаходиться при Університеті Св. Володимира, передати в відання Головного Управління Мистецтв та Національної Культури, залишивши його в його помешканні.
2. Докладений до цього штат Київського Центрального Архіву давніх актових книг ухвалити й вважати дійсним з 1-го січня 1919 року.
3. Асигнувати в розпорядження Міністра Народної Освіти з коштів Державної Скарбниці шістьдесят шість тисяч чотиріста (66.400) карбованців на утримання в 1919 році зазначеного в пункті 2-ім Архіву.
4. Доручити Головноуправляючому Справами Мистецтв та Національної Культури розробити та видати інструкцію для вищезазначеного Архіву.

Голова Ради Народних Міністрів В. Чеховський.
Міністр Народної Освіти І. Огієнко.

Вістник Державних Законів Української Народної Республіки. — 1919. — 3 трав. (Вип. 17).

№ 69

Законопроект Міністерства народної освіти УНР про заходи щодо організації Українського Національного архіву в м. Києві.

[м. Вінниця]

8 лютого 1919 р.

Законопроект
про заснування Українського Національного Архіву в м[істі] Києві

1. Для переховування документів державного значіння і виключної історичної та наукової вартости, в м[істі] Києві засновується Український Національний Архів.

2. З цією метою доручається Головноуправляючому справами Мистецтв та Національної Культури скласти Комісію, яка має виробити статут Архіву й його штати, для внесення їх на затвердження в законодавньому порядку, а також приступити до набування відповідних матеріалів, приватних архівів, окремих документів і т[аке] инше.

3. Асигнувати з коштів Державної Скарбниці 300.000 карб[ованців] (триста тисяч карбованців) в розпорядження Головноуправляючого справами Мистецтв та Національної Культури на оплату праці комісії і на видатки, зв'язані з організацією Архіву, придбання приватних архівів, окремих документів і т[аке] и[нше], яко аванс до 1 Липня 1919 року.

Міністр Народної Освіти І.Огієнко
Головноуправляючий справами Мистецтв та Національної Культури.

З оригіналом згідно:
за Директора Департаменту [В.Модзалевський]

*Машинопис, рукописні правки. Засвідчена копія.
ЦДАВО України, ф.1065, оп.1, спр.132, арк.1.*

№ 70

Розпрямлення Полтавської ради робітничих депутатів про передачу документів установ до Центрального історичного архіву Полтавщини.

14 лютого 1919 р.

Дїйствия и распор[яжения] Полтавского Совета Рабоч[их] Депутатов.

Архивы всех учреждений, как правительственных, так и общественных поступают в ведение Центрального Исторического архива Полтавщины, при чем занимаемые в настоящее время архивами, помещения и инвентарь, принадлежащий им, ни в коем случае не подлежат реквизиции без ведома и согласия на то Центрального Исторического архива. Все архивы должны в ближайшее время доставить сведения о их состоянии в Центральный Исторический архив Полтавщины при музее бывшего Губернского Земства.

Председатель П.Маслик.
Секретарь Сытник.

Известия Полтавского Совета рабочих депутатов. — 1919. — 14 февр.

№ 71

З протоколу засідання краєвої Ради міністрів Криму про роботу Таврійської вченої архівної комісії.

м. Сімферополь

17 лютого 1919 р.

Выписка
изъ журнала засѣданія Совѣта Министровъ Крымскаго Краевого Правительства
отъ 17 февраля 1919 года.

Предсѣдатель Совѣта Министровъ доложилъ ходатайство Таврической ученой архивной Комиссії о передачѣ ей для облѣдованія архивныхъ материаловъ, относящихся къ эпохе оккупации Крыма германцами.

Совѣтъ Министровъ постановилъ: предоставить Таврической ученой архивной Комиссії право доступа къ ар

живнимъ матеріаламъ правительственныхъ учрежденій и предложитъ Министерствамъ и Самоуправленіямъ оказывать содѣйствіе Комиссіи въ дѣлѣ обзорѣнія и собиранія матеріаловъ.

Съ подлиннымъ вѣрно: Управляющий Краевой канцеляріей [підпис]

Вх. №340. Машинопис, печатка Краєвої канцелярії Кримського уряду, штамп канцелярії міністра внутрішніх справ Кримського краєвого уряду. Засвідчена копія.

ДА при РМ Автономної Республіки Крим, ф.Р-999, оп.1, спр.125, арк.11.

№ 72

Наказ тимчасового комісара по Міністерству народної освіти про підпорядкування Київського Центрального архіву.

м. Київ

25 лютого 1919 р.

Наказ № 11

По Комісаріату Міністерства Народної Освіти 25 лютого 1919 року.

Київський Центральний Архів, що міститься в будинку Університета Св. Володимира, передається в відомство Комісаріата по Головному Управлінню Мистецтв та Національної Культури, залишаючись тимчасово в сучасному своєму помешканні.

(підписав) Тимчасовий Комісар по Міністерству Народної Освіти К.Калиненко.

Рукопис. Копія з книги запису наказів.

ЦДАВО України, ф.2201, оп.3, спр.6, арк.26.

№ 73

Список архівів установ і відомств, зареєстрованих Архівним управлінням УСРР.

м. Київ

не раніше 26 лютого 1919 р.

Спис Архівів, зареєстрованих Арх[ивним] Управлінням

- I. Архів Ліквідованих Інституцій Військового часу. Інститутська, 4.
- I. Архів Сокальських Залізниць. Олександрівська, 6.
- I. Архів Бюро Дорожніх работ по заданням Воен[ного] вр[емени] при КОПС²⁸. Мерінговська, 8.
- I. Архів б[увшого] Міністерства Єврейських справ. Прорізна, 26.
- I. Архів Нар Компрос'а.
- I. Архів Міністерства Ісповідань.
- I. Архівний Фонд при Арх[ивному] Управл[інні] (коло 10 дрібних Архівів).
- II. Архів Київських Давніх Актів.
- II. Архів Київської комісії для розбору Давніх актів.
- IV. Архів Київського Губерніяльного Правління.
- IV. Архів Київської Фінансової Палати.
- IV. Архів 2 Київської Хлоп'ячої Гімназії.
- IV. Архів Коллегії Павла Галагана.
- IV. Архів Дворянських Інституцій.
- IV. Архів Київського Округного Суду.
- IV. Архів Київський Нотаріальний.
- IV. Архів Київської Судової Палати.
- IV. Архів Попечителя Київської Учебної Округи.
- IV. Архів 1-ї Київської Хлоп'ячої Гімназії.
- IV. Архів Фундуклівської та Польської Жіночих Гімназій.
- IV. Архів Київської Округи Шляхів.
- IV. Архів Повітового з'їзду Мирових Судів.
- IV. Архів Повітового Комісара.
- IV. Архів Губерніяльного Присутствія по Селянських справах.
- IV. Архів Київської Губерніяльної Народної Управи.
- IV. Архів Київського Мійського з'їзду Мирових Суддів.

- IV. Архів Київо-Радомисльського з'їзду Мирових Посредників.
- IV. Архів Київської Земельної Управи.
- IV. Архів Київської Повітової Земської Управи.
- IV. Архів б[увшого] Русского для “Внешней торговли Банка”.
- IV. Архів Київської Поштово-Телеграфної Округи.
- IV. Архів Київської Удільної Округи.
- IV. Архів Київської Повітової міліції.
- IV. Архів Інституту “Благородних Девиц”.
- IV. Архів Київської Дирекції Народних Шкіл.
- IV. Архів Київської Міщанської Управи.
- IV. Архів Київо-Подільського Управл[іння] Хліборобів та Держ[авного] майна.
- IV. Архів Університету св. Володимира.
- IV. Архів Повітової Міліції.
- IV. Архів Київського Повітревкому.
- IV. Архів Залізничий Відділ Собезу.
- IV. Архів Архивний Фонд при Арх[ивному] Управл[інні] (коло 10 дрібних Архівів).
- IV. Архів Округи Шляхів і Водного Транспорту, Фундуклівська 10.
- IV. Архів б[увшого] Товариства Західних Земств, Мирингівська 8.
- IV. Архів б[увших] Мірових Суддів 26 уч[астка] Московська 30.
- IV. Архів б[увшого] Мірового Судді 5 участка, Кріпостний п[ровулок] 6.
- IV. Архів Київського Арсеналу, Московська вул[иця] 17.
- IV. Архів Селянського Поземельного Банку, В[елика] Володим[ирська] 10.
- IV. Архів Дворянського Земельного Банку, В[елика] Володим[ирська] 10.
- IV. Архів Київської Поштової Контори. Хрещатик 24.
- IV. Архів 7-ї Хлоп'ячої Гімназії. Тимоф[іївська], 12.
- IV. Архів б[увшого] Страхового О[бщест]ва “Волга”. Миколаївська 1.
- IV. Архів Секції опекунства і попечительства Губсобезу. Хрещатик, 33 и 7.
- IV. Архів Строїтельного Управління Нової Лінії Н.К.В. ж.д., Миколаївська 12.
- IV. Архів Волжсько-Камського Банку Хрещатик, 8 б.
- IV. Архів Управління Кому[нального] Водопр[оводного] предпр[иятия], Бесарабка.
- IV. Архів Ликвид[ованого] Учетно-Судного О[бщест]ва Взаїм[ного] Кред[ита], Ми-
кол[аївська] 3.
- IV. Архів Єврейська 2 Ощадна касі, Миколаївська, 3.
- IV. Архів Народнього Банку. Інститутська, 9.
- IV. Архів Окружної Інспекції. Кудрявська, 16.
- IV. Архів Консерваторії. Свердлова, 6.
- IV. Універс[итетський] Архів.
- IV. Архів Юрвідділу К[іївського] Повітового Ревкому.
- V. Архів Духовної Консисторії.
- V. Архів б[увшої] Софіївської Духовної Школи.
- V. Архів Київо-Печерської Лаври.
- V. Архів Київської Духовної Академі.
- V. Архів Духовного Цензурного Комітету.
- V. Архів Духовної Семінарії.
- V. Архів Софіївського Духовного Училища.
- V. Архів б[увшої] Єпархіяльної Опіки.
- VI. Архів Київського Арсеналу. Московська вул[иця] 17.
- VI. Архів Київської Округи Військового Саніт[арного] Упр[авління].
- VI. Архів Редакційної Колегії.

*Машинопис, рукописні правки. Чернетка.
ЦДАВО України, ф.14, оп.1, спр.6, арк.8.*

№ 74

Звідомлення про постанову ЦК Компартії України щодо організації партійного архіву.

16 березня 1919 р.

Архив К.П.У.

Ц.К. постановил образовать архив К.П.У., для чего все члены партии и все парт. организации обязаны немедленно доставить в Ц.К. все документы, относящиеся к истории партии, как-то газеты, переписку и проч. Все, что имеется на руках у отдельных товарищей, что относится ко времени до восстановления советской власти, должно доставлять немедленно. Документы, вышедшие после вос[с]тановления сов. власти, все партийные организации должны доставлять немедленно — печатные в трех экземплярах, а письменные — в копиях с печатью комитетов.

Комунар. — 1919 р. — 16 марта.

№ 75

Стаття С.Єфремова “Доля жандармської спадщини”.

січень-квітень 1919 р.

Доля жандармської спадщини.
Замість звідомлення¹.

12 березня 1917 року Київський Виконавчий Комітет, що порядкував тоді в Києві, доручив підписаному, як комісарові, догляд за архивом скасованої Жандармської Управи й охранки та розбірання того архіву. Вважаючи на те, що Виконавчий Комітет у місяці серпні того-ж року ліквідував свою роботу, і тепер нема організації, перед якою я мав-би дати своє звідомлення про долю архіву, складаю його цією дорогою перед усім громадянством. Нижче видно буде, чому я з цим так забарився.

Найпершим завданням, яке поставлено було од Виконавчого Комітету комісарові архіву та складеній з партійних заступників комісії — було викрити й опублікувати так званих секретних співробітників, яких послугами жила царська жандармерія й охранка. Комісія і взялась була в першу чергу до цієї справи. Не вважаючи на те, що через запізнену (бо тільки аж 5 березня) ліквідацію Жандармської Управи, жандарми мали досить часу, щоб понищити всі сліди “агентури”, комісії за півроку її роботи пощастило викрити й опублікувати в місцевій пресі ймення 87 секретних співробітників, даючи кожному коротеньку, здебільшого на архивних даних засновану характеристику. Окрім того кілька десятків імен було в процесі обслідування, а деякі зовсім готові й до опублікування.

Разом з цією роботою, яку я особисто вважав за другорядну, архів було упорядковано так, щоб з його можна було користуватися й для наукової роботи по історії революційного руху. Треба сказати, що з цього погляду київський архів — не понищений, як у Петербурзі та Москві — має величезну історичну вартість, містячи в собі не тільки політичні “діла” всяких організацій і людей, але й документи — уніки в формі прокламацій, листів, оглядів діяльності місцевих організацій і т. и. Перевозка до нового помешкання (в судовій палаті) порушила була ту досить добру систему й лад, в якому зберегався архів у жандармів: “діла” переплутано, а надто великої шкоди зазнали картки, яких набереться на кілька сот тисяч — цей ключ до користування всім архивом. За кілька місяців пильної роботи, не вважаючи на тісноту й незручність помешкання в судовій палаті, архів було зложено в старій системі, картки розложено по алфавиту, і вже дехто з місцевих дослідників починав захожуватись коло обробки архивних матеріалів. Але події цю і всяку іншу роботу незабаром припинили.

На початку листопада під архивом упав гарматний набій, усі шибки в архіві вилетіли, хоча на щастя самому архіву шкоди не зроблено. Минуло 3 місяці, поки повставлювано шибки і можна було вже поновити роботу. Але в січні 1918 р. почалось большевицьке повстання в Києві, потім бомбардування міста і... звичайний тоді гість залетів і до архіву: 8-дюймовий набій пробив стіну будинку, перелетів через усе помешкання архіву, попсувавши по дорозі кілька шахів, і впав коло супротивної стіни, на щастя, не розірвавшись. Можна уявити, що було-б, коли-б не цей щасливий випадок!.. Але й так небезпечний гість наробив дуже багато шкоди, попсувавши деякі шахи з “ділами”, знов повибивавши всі шибки й закидавши грузом та порохом з пробитої стіни все навкруги.

Ще краще в архіві попорались большевики, що опанували були Судову Палату під свій “народній суд” і зробили в нашому архіві повний розгром. Чого вони тут шукали — невідомо, але всі “діла” поперекидано, картки, з такою затратою праці складені, висипано здебільшого з шухляд на долівку, понакидано чимало сто

ронніх річей... Коли по большевицькому господарюванні, я заглянув до архиву, то побачив, що без капітального перегляду й упорядкування на-ново працювати в йому неможливо, тим більше, що всі вікна й навіть сама стіна світили дірами просто на мороз.

На моїй особистій відповідальності (комісія фактично тоді вже розпалася) опинився, таким чином, величезної громадської й історичної ваги архив, з яким трудно було дати собі раду. Судовій палаті треба було самій помешкання, і мені не раз пропоновано забірати архив. Куди? Даремно я обертався і до всяких міністерств, і до міського самоврядування, прохаючи прийняти од мене архив, дати помешкання і призначити штат служачих у йому, щоб завести потрібний для користування лад. Усі обіцяли, але всім було не до того. Перед коштовним архивом стояла перспектива — загинути десь у підвалах “губернскаго правління”. Так тяглося до серпня 1918 р., а тоді стала ще й інша, далеко вже гірша й грізніша небезпека.

Гетьманщина, як знаємо, воскресила багато мертвих душ царського режиму, між ними, звичайно, й жандармських. Упорядкувавши свої справи, вони нарешті згадали і про свій архив, який міг ще в пригоді стати й гетьманським охранкам. На початку серпня мене викликано в градоначальство й заявлено, що архив має бути переданий державній варті. Треба було рятувати вже не самі мертві папери, а й живих людей, відомости про яких добросовістно берегли ті папери... На щастя, при міністерстві освіти було вже “Головне Управління Мистецтв та Національної Культури” з власним Бібліотечно-архівним відділом. За його я мусів ухопитись, як за останню дошку порятунку. Поки державна варта збиралась дістати архив у своє посідання, я встиг передати його в надійні руки, одібравши натомість такого документа (14 серпня, № 285):

“Згідно з Вашою заявою, що подано 12 серпня до Бібліотечно-архівного відділу, прошу Вас передати архив б. жандармського Управління вказаному відділові, який потім має його віддати до Національного Архиву” (підпис Головноуправляючого).

Менше клопоту було з жандармською бібліотекою, що лежала на схові в публічній міській бібліотеці. Нею державна варта не цікавилась. Отже, коли почала організуватись Національна Бібліотека, я до неї й передав у цілості жандармську спадщину в книжках.

Легко зрозуміти, чому я не опублікував цього повідомлення зараз по тому, як знайдено було притулок для архива й бібліотеки. За гетьманщини небезпечно було навіть нагадувати про них і навпаки, треба було радіти, що заклопотане начальство само не згадує, хоча були деякі симптоми того, що вже почало було згадувати.

Тепер, коли часи одмінились, цим виконую свою повинність і подаю це повідомлення до загальної відомости, маючи ту втіху, що доручене мені громадською організацією громадське добро пощастило все-таки цілим передати державі, як основу й початок Національного Архиву.

¹ Передруковуємо з ч. 12-го “Нової Ради” цю статтю, вважаючи на її історичний інтерес і на ті поправки й додатки, які вона дає до заміток про Жандармські Архиви, що вміщені були в хроніці нашого журналу в ч. 3 за р. 1918 (стор. 145) та в цьому числі (див. стор. 178). Редакція

Сергій Єфремов²⁹.

Наше минуле. — 1919. — №1-2.

№ 76

З декрету РНК УСРР “Про передачу історичних пам’ятників і предметів мистецтва до відання Народного Комісаріату освіти УСРР”.

1 квітня 1919 р.

[...] 3. Визнати, що архіви знаходяться під охороною Народнього Комісаріату Освіти. Жадне відомство або установа, заховуючи за собою користування архівом, не має права знищувати документи без дозволу Народнього Комісаріату Освіти.

4. Речі художньо-історичної цінності, а саме: громадські й приватні колекції монет, старовинна зброя[,] книги по питаннях мистецтва, старовинні книги, манускрипти та листи художньо-літературного значіння, картини, статуї, [...] килими, старовинні меблі, архіви матеріалів, що до історії мистецтва, музичні інструменти та нотні бібліотеки, театральне вбрання, гріми, декорації та, взагалі, театральне обладнання, фотографічні, проєкційні та кінематографічні апарати, фільми, діапозитиви, об’єктиви, фотопродукти, фарби, пензлі, полотна, підрамники, рямці, скриньки для фарб, лаки, пастелі, мольберти, взагалі речі художньо-історичної техніки, — визнати за перебуваючі під зарядом Народнього Комісаріату Освіти та вилучити їх з під реєстрації іншими відомствами та установами.

Примітка. Всі речі, зазначені в п[араграфі] 4, що знаходяться в володінні будь-яких відомств, установ, організацій, приватних товариств, передаються до Народнього Комісаріату Освіти на першу його вимогу.

5. Встановлення ступеня мистецько-історичної вартості будь-якого будинку або речі проводить Відділ Мистецтва при Народньому Комісаріаті Освіти спеціальними комісіями, складеними компетентних осіб.

Голова Ради Народніх Комісарів України Х.Раковський
Народній Комісар Освіти В.Затонський

Керуючий Справами Раднаркому М.Грановський
Секретар Раднаркому В.Торговец

Збірник Указонень та Роспоряджень Робітниче-Селянського Уряду України. — 1919. — №34. — Ст.395.

Опубліковане: Культурне будівництво в Українській РСР 1917-1927: Зб. док. і матеріалів. — К., 1979. — С.92-94.

№ 77

Доповідна записка архівного відділу ВУКОПМИСа про хід організації Всеукраїнського центрального архіву.

м. Київ

не пізніше 2 квітня 1919 р.

Докладная записка об учреждении Всеукраинского Центрального Архива.

Мысль о создании Всеукраинского Центрального Архива стоит в связи с той общей реформой архивного дела, которая предпринята была Архивным Управлением Комиссарията по Главному Управлению Искусств и Национальной Культуры.

Реформа эта была начата в полном соответствии с теми планами и проектами, которые были разработаны в Петербурге в Комиссии под руководством т[оварища] Рязанова и ознакомление с которыми было достигнуто командировкой в Петербург в июне месяце сотрудника Архивного Управления.

В соответствии с Советским декретом об архивах³⁰ Архивным Управлением был разработан проект закона об едином архивном фонде. По образцу Петербурга предполагалось Управление всеми архивами и архивным делом сосредоточить в более или менее автономном учреждении, которое имело бы характер учено-административного руководящего органа.

Идей децентрализации архивного дела и сохранения исторически сложившихся фондов была положена в основу проекта учреждения на территории Украины целого ряда государственных архивов в крупнейших городах, имеющих значение центра Республики или ея областей (Киев, Харьков, Одесса).

Ход исторических событий настоятельно требовал создания в первую очередь Всеукраинского Центрального Архива в Киеве. Уничтожение целого ряда правительственных, общественных и городских учреждений неизбежно поставило вопрос о дальнейшей судьбе тех архивных богатств, которые десятилетия накопились в тех или иных переставших существовать учреждениях.

Надо было создать такое центральное место, где могли быть размещены, упорядочены, описаны и представлены для научной разработки архивные богатства Украины. Этого требует жизнь и не только потому, что многие архивы остались без хозяев, а еще и потому, что для обновленных учреждений их старые огромные архивы являются ненужною обузой: они расбросаны по всему городу, валяются в подвалах и на чердаках, пылятся, гниют и горят, занимают в учреждениях много нужного места, требуют для своего ведения излишних затрат и труда. И стоит только напомнить, что все это бумажное наследство старых канцелярий дает драгоценнейший цифровой матерьял без которого нельзя обосновать любого исследования в области общественной жизни, чтобы стало понятным, насколько неотложен вопрос об их спасении от неизбежной гибели. Если продолжить и дальше то положение, в котором находятся сейчас архивы в Киеве и еще больше в провинции, необходимы немедленные и энергичные меры вплоть до переведения всех архивов, начиная с покинутых и оставшихся после ликвидации учреждений без хозяев, в одно центральное место. Архивное Управление за все время своего существования как Управление, а еще раньше, как отдел Главного Управления Искусств, смотрел на сконцентрирование архивных собраний в Киеве около себя, как на свою основную задачу. Ограниченный в своих средствах матерьяльных и перевозочных Архивное Управление мо-

гло свести в свое помещение только незначительную часть ликвидированных архивов и старалось группировать вокруг себя остальные архивы, оставляя их на местах и обеспечивая их минимальным составом служащих по два-три человека на архив, в зависимости от величины архива. Так вокруг архивного Управления уж были сгруппированы следующие архивные фонды, оставленные пока на местах: огромный центральный архив древних актов, не менее большой архив Губернского правления, архивы бывших министерств Исповеданий, судебных дел, Внутренних дел, Мещанской Управы, Дворянской опеки, попечителя Округа, архив уездной полиции. Целый ряд других архивов ликвидированных учреждений должен еще присоединиться к этому списку, согласно приказу Киевского ИСПОЛ[К]ОМа от 18-го марта.

Заботы о сохранении, защите и концентрации архивных собраний Киева должен взять теперь на себя Архивный Отдел ВУКОПИСа. Согласно идее единого архивного фонда Архивному Отделу предстоит произвести концентрацию ликвидированных, а также старых архивов существующих учреждений в одном центральном Всеукраинском Архиве.

В недавно опубликованном постановлении СОВНАРКОМа Украины³¹ уж была проведена мысль, что все архивы находятся в распоряжении несоответствующих учреждений, а НАРКОМПРОСа и не один документ без ведома последнего не может быть уничтожен. Теперь предстоит сделать шаг дальше об'единив все архивы Киева созданием Центрального Хранилища. Этот Всеукраинский центральный архив должен состоять из ряда секций или отделов. Согласно предварительному проекту таких отделов должно быть шесть. В состав первого Отдела Державного Архива должны войти документы и дела, которые имеют обще-государственное значение. Здесь найдут место дела всех центральных учреждений после революции 1917 года, дела Временного Правительства, Генерального Секретариата, Центральной Рады, Гетманщины, Директории, Совета Рабочих и Крестьянских Депутатов, СОВНАРКОМа и других такого же значения учреждений, после истечения извесного срока или после ликвидации их. Второй Отдел — Архив Правобережья (теперешний Киевский Центральный Архив при Университете) Третий Отдел — Архив Левобережья с такими архивными собраниями, как Дело Генеральной Войсковой Канцелярии, Малороссийской Коллегии, Генерального Суда и др[угие]. Четвертый Отдел — Киевский Областной Архив, куда войдут все дела общего характера, касающиеся юго-западной области — Киевской, Подольской и Волынской губерний. Пятый Отдел — Церковный Архив с документами церковных учреждений, деятельность которых распространялась на всю Украину или на ее значительную часть, и, наконец, шестой Отдел — Военный Архив с документами обще-государственных или общеобластных военных учреждений.

Во главе Всеукраинского Центрального Архива согласно проекту стоит Заведующий Архивным Отделом ВУКОПИСа. Заведующий Центральным Архивом и Заведующие Отделами его составляют Коллегию Всеукраинского Центрального Архива.

В задачи этого Центрального Архива будут входить хранение, группировка и описание архивного матерьяла, предоставление его всем желающим для разработки и исследований, выдача справок в старых делах, как частным лицам, так и советским центральным учреждениям. Для посетителей должна быть устроена поместительная читальная зала, а для выдачи справок и копий специальный штат служащих.

В соответствии с идеей единого архивного фонда, которая положена в основу архивной реформы, должен быть создан Всеукраинский Центральный Архив, в состав которого войдут все архивные собрания г[орода] Киева, как ликвидированных учреждений, так и существующих, но реорганизованных, имеющих в своем распоряжении старые архивы. Все эти архивные собрания должны быть распределены между 6-ю отделами Всеукраинского Центрального Архива, которые в сущности будут состоять из отдельных архивов, об'единенных общей идеей: 1) Архив Государственных учреждений, 2) Архив Правобережья, 3) Архив Левобережья, 4) Областной Архив, 5) Церковный Архив, 6) Военный Архив. Для всех этих отделов, отдельные части которых сейчас расбросаны по всему городу, необходимо вместительное большое здание, прочной постройки, достаточно изолированное от жилых домов и улицы.

Вопрос об подходящих зданиях для Архива, Архивный Отдел ВУКОПИСа считает первоочередным вопросом, так, как с этим связывается возможность спасения брошенных архивов и архивов, оставшихся без хозяев или находящихся в угрожающем для архивных матерьялов состоянии.

Для проведения в жизнь изложенного в сей записке необходимо: возбудить пред НАРКОМПРОСом ходатайство: 1) об издании постановления об учреждении единого Всеукраинского Архивного Фонда, проект которого при сем прилагается, 2) поручить ВУКОПИСу немедленное проведение его в жизнь.

Председатель [М.Дадикин]

Секретарь [Лев Таверовский]

Проект
Постановления Наркомпроса

I. Архивы всех ликвидированных учреждений полностью, а существующих за исключением дел, необходимых для наведения справок по текущей переписке, составляют единый Всеукраинский архивный фонд, который распределяется Архивным Отделом ВУКОПИСа между Всеукраинским и Губернским Центральными Архивами.

II. До фактического принятия архивов в ведение Архивного Отдела, они остаются под охраной и ответственностью тех учреждений, которым принадлежат.

III. Архивы уже несуществующих учреждений немедленно поступают в распоряжение Архивного Отдела, а сотрудники их временно прикомандировываются к Отделу для получения через него содержания.

IV. Все существующие архивы временно, до основания Центральные, разделяются, в зависимости от количества и степени научной ценности хранящихся в них дел, на три категории: больших, средних и малых. Распределение это производится Архивным Отделом и Утверждается постановлением ВУКОПИСа.

V. Штаты Архивов и размеры получаемого содержания служащими архивов определяются ВУКОПИСом согласно существующим ставкам оплаты труда.

Резолюция: Секретарю для доклада Совету
24/IV-[19]19 г[ода] [підпис]

*Вх. №1164. Машинопис, штамп вхідної документації Всеукраїнського відділу мистецтв. Оригінал.
ЦДАВО України, ф.166, оп.1, спр.683, арк.1-3 зв.*

№ 78

Доповідна записка Подільської губернської народної управи про доцільність утворення наукових архівів у Вінниці та Кам'янці-Подільському.

м. Кам'янець-Подільський

квітень 1919 р. (?)

Загальний №136 1919 р[оку]
Відділ Позашк[ільної] Освіти

До Другого Чергового Зібрання Подільської Губерніальної Народної Ради.

Подільської Губер[н]ської Народної Управи.

Доклад

про необхідність утворення наукових архівів і про асігновання в справі утворення Наукового архіву у Кам'янці 46.600 карбованців.

Існуючий закон про народне самоврядування в коло його компетенції, між иньшим, вводить клопотання про охорону пам'яток і остатки старовини (див[ись] § 10 пост[ановлення] Вр[еменного] Прав[ительства] об самоуправ[ленні] Земств). Цей § закона, на жаль мало ким з народніх самоврядувань проводився в житття, тим часом нині, коли ми на переломі напрямку життя, коли усе в краю гине закон цей набирає великого значіння і ясно діктує нам необхідність зараз, і при тому, яко мога ширше, взяти участь охорони культурних наших цінностей.

Зо всіх культурних цінностей в першу чергу, безумовно найбільшого значіння набирають цінности літературні[,] документи архівів, всякі старі папери, книжки і т[аке] и[нше]. На жаль цьому всьому загрожує величезна небезпека, бо не тільки ці речі псується, позаяк їх нікто не доглядає, а ще й сучасна техніка, в додаток вживає старі папері для друку літературних творів. Таким чином, Народне Самоврядування не зроблять чого-небудь в цій справі, то може статися так, що українська історична наука майже зовсім не буде мати відповідних підвалин для свого розвитку, бо не буде для цього сирових наукових матеріалів. Разом з цим треба звернути увагу ще й на те, що книжки з архівів продаються часом на папір, обгортки в крамницях, а також на папірові фабрики і в т[аке] и[нше].

Бувша Росія не вживала широких засобів для охорони культурно-історичних пам'яток взагалі, а українських особливо. Що ж до архивної справи в Подільській губернії, то справа ця стоїть зовсім погано, навіть гірше, чим де-небудь в других губерніях. Спояснюється це тим фактом, що на Поділлію не було ніколи, навіть архивної Комісії. З другого боку наші архівариуси здебільшого не знають палеографії, не вміють читати відповідних старих рукописей. Вони бувають ще й мало виховані і не завжди можуть судити про культурну цінність тих паперів, котрі залишилися по різних установах губернії. Все це примушує подбати про зібрання в ідно місце наукових паперів для преведення їх в яку-небудь систему. Звичайно, наукові архіви лучше всього утворювати там, де може бути відповідні сили для того, щоби розібрати і привести в систему документи. В Подільській губернії, на думку Управи, може бути два таких пункти Кам'янець і Вінниця. В Вінниці вже заводиться навіть окремий від діл.

Але окрім Вінниці треба наукові архіви зробити і в Кам'янці, де утворюється центр культурного життя губернії, є Університет, наукові товариства і т[ак]е и[нше]. Утворення тут наукового архіву, це новий факт допомоги Університету і може розглядатися як один із відділів 44 кабінетів при Університеті.

Приймаючи це все на увагу, Управа просить: 1) дозволити їй клопотатися перед Урядом про утворення в Вінниці і Кам'янці наукового архіву. 2) Дозволити Кам'янецький архів помістити в будинках Кам'янецького замку, так званих "Турецька фортеція". На утворення його асигнувати:

- а) Завідуючому справою 3300 карб[ованців] річно
 - б) Діловодів 3000 карб[ованців]
 - в) Служникові 3000 карб[ованців]
 - г) На збирання і перевозку паперів 6000 карб[ованців]
 - д) На опал помешкання 2000 карб[ованців]
 - е) На полиці для документів 2000 карб[ованців]
 - ж) На освітлення і др[угі] видатки 1000 карб[ованців]
- А всього 23.300 карбованців.

Просити Головне Управління Мистецтв та національної культури з свого боку на зазначену справу асигнувати теж 23.300 карбованців і ці гроші витратити на збирання документів по губернії, в державних, громадських установах і у частных осіб.

Голова Управи
Члени Управи

Губ[ернським] Зібранням зазначені гроші асигновані при умові, що Кам[янецька] Дум[а] дасть помешкання під науковий архів на весь час його існування.
Єдиним помешканням є [...] башня*.

Машинопис, рукописні правки. Відпуск.

ЦДАВО України, ф.3689, оп.1, спр.14, арк.137-137зв.

* Запис під текстом документа

№ 79

Розпорядження Комісаріату народної освіти Черкаського повіту про передачу до Центрального народного архіву Черкащини архівів ліквідованих установ.

м. Черкаси

7 травня 1919 р.

В Комиссию по ликвидации бывшей Земской Управы.

Прошу передать Комиссариату Народного Просвещения архив бывшего Управления по делам Земского хозяйства, архив бывшей Земской Управы, архив бывшей инспекции Народных Училищ Черкасского уезда, а также полки, на которых хранятся эти дела, для составления Центрального Народного Архива Черкащины.

Заведующий Отделом Народного Образования [П. Суденко]
Член Коллегии [підпис]
За/Делопроизводитель [підпис]

Резолюція: Архив бывшей инспекц[ии] Народных училищ Чер[каского] уез[да] и полки [...]

Вр[еменно] испол[няющий] [підпис]
8/V.

*Вх. №1485. Бланк, машинопис, дві печатки. Оригінал³².
ДА Черкаської області, ф.Р-150, оп.1, спр.9, арк.35.*

№ 80

Заява членів архівної комісії Кам'янець-Подільського університету про передавання їй архівів і бібліотек колишніх жандармського управління та окружного суду.

м. Кам'янець-Подільський

13 травня 1919 р.

До Ради Професорів Кам'янець-Подільського
Державного Українського Університету
Заява.

Архивна Комісія просить Раду Професорів звернутись до Революційного Комітету в Кам'янці-Подільським з тим, аби він видав розпорядження про передачу Кам'янець-Подільському Державному Українському Університету: 1) Архива бувшого Жандармського Управління з бібліотекою при нім, 2) Наукового Архиву Кам'янець-Подільського Окружного Суду з бібліотекою при ньому. Архиви ці потрібні для закладення учебного архиву при Кам'янець-Подільським Державнім Українським Університеті з метою досліджування громадського руху на Україні в XIX столітті.

Члени Архивної Комісії: [Клименко³³]
[Клепатський³⁴]

*Вх. №601. Машинопис, штамп ректора університету. Оригінал.
Відділ ДА Хмельницької області в м.Кам'янці-Подільському, ф.582, оп.1, спр.93, арк.17.*

№ 81

Доповідна архіваріуса колишнього Подільського губернського правління [А.]Чирського в Комісію охорони пам'яток старовини і мистецтва про необхідність упорядкування архівів ліквідованих установ.

м. Кам'янець-Подільський

19 травня 1919 р.

Въ Комиссію искусств и охраны памятников старины
Архиваріуса быв[шего] Подольского Губернскаго Правления А.А.Чирскаго

В засѣданіи Комиссіи бывшаго 17 текущаго мая между прочим, постановлено уволить помощника архиваріуса В.А.Рейтера как лишняго работника по архиву. На это имѣю честь доложить, что по случаю ликвидации учрежде-

ній Губернским Правленіем, состоящим из 1, 2, 3, 4, 5 и 6 столов, отдѣлов: частного, ветеринарнаго, строительнаго, секретарскаго, военнаго, эвакуаціоннаго, Присутствія об обществах, о полицейской стражѣ, Губернскаго по крестьянским дѣлам Присутствія и др[угих] и кромѣ того военнаго вѣдомства — автомобильной команды быв[шего] Ю[го]-З[ападнаго] фронта, сданы в послѣднее время в архив дѣла, документы, книги и др[угие], образовавшія собою цѣлыя горы и кромѣ того еще имѣются дѣла к сдачѣ в архив Врачебнаго Управленія и Губернской тюремной инспекции. Всѣ эти дѣла и проч[ее] обязательно должны быть рассмотрены, приведены в порядок и установлены на полки, но такая работа одному человеку положительно непосильна, тѣм болѣе, что архивные дѣла размѣщены в 20 комнатах, каковое обстоятельство может подтвердить командированный Комиссією в архивы товарищ М.Ф.Гиржев.

В виду изложеннаго прошу Комиссію об оставленіи моего сослуживца В.А.Рейтера* на службѣ в архивѣ для совместной работы. При этом сообщаю, что Управленіем Ревкома внесен целый состав служащих архива в требовательную вѣдомость для полученія жалованія по службѣ в архивѣ.

Архивариус А. Чирский
19 мая 1919 [года]
г. Кам[янец]-Под[ольский]

*Вх. №11. Автограф.
ЦДАВО України, ф.3689, оп.1, спр.17, арк.28-28зв.*

№ 82

Клопотання архівіста П.Желеховського про залишення його на посаді завідувача архівом Кам'янець-Подільського суду.

М. Кам'янець-Подільський

20 травня 1919 р.

В Комиссию Искус[с]ств и охраны памятников старины при культурно-просветительном Отделе Каменецкаго Ревкома.

Архивариуса упраздненнаго Каменец-Подольскаго Окружнаго Суда
Петра Михайловича Желеховскаго, жительствоющаго на Новом плане,
по Лагерной улице в доме №50 Мойсеева.

Прошение

Выдав 18 числа сего Мая Комиссии Искусств росписку о принятии на себя ответственности за сохранность дел, книг и документов ввереннаго мне Центральнаго Архива упраздненнаго ныне Каменец-Подольскаго Окружнаго Суда, прошу Комиссию об оставлении меня в должности заведывающаго означенным Архивом и на дальнейшее время, при чем не лишним считаю доложить, что в должности Архивариуса Окружнаго Суда я прослужил с 1900 года по день упразднения Суда.

Петр Михайлович Желеховский
20 Мая 1919 г[ода]

*Автограф.
ЦДАВО України, ф.3689, оп.1, спр.14, арк.26.*

* Далі закреслено *Хотя на нѣкоторое время.*

**Подання професора Таврійського університету Б.Грекова до губернатора про становище архівів Криму.
м. Сімферополь 25 червня 1919 р.**

Его Превосходительству Господину Таврическому Губернатору

Профессора Таврического Университета, завѣдующаго Таврическимъ
Центральнымъ Архивомъ Бориса Дмитриевича Грекова

Представленіе

Имѣю честь представить Вашему Превосходительству копию съ докладной записки и проекта смѣты Таврическаго Центрального Архива при Таврическомъ Университетѣ, извлеченную изъ общаго доклада о Таврическомъ Университетѣ, съ каковымъ докладомъ отправлена отъ Таврическаго Университета спеціальная делегация къ г[осподину] Главнокомандующему Южно-русскими арміями Генералу Деникину.

При этомъ честь имѣю просить о слѣдующемъ:

1. разрѣшить произвести оплату труда по предлагаемой смѣтѣ изъ суммъ, имѣющихся въ распоряженіи Таврическаго Центр[ального] Архива, отпущенныхъ изъ казначейства на оборудованіе здания и перевозку архивовъ изъ разныхъ городовъ Крыма въ Сімферополь, съ тѣмъ, чтобы деньги эти были возвращены по утверженіи предлагаемой смѣты;

2. разрѣшить продолжать начатую перевозку архивовъ, для чего необходимо имѣть Центральному Архиву соотвѣтствующее удостовѣреніе.

Завѣдующій Архивомъ Профессоръ *Б.Грековъ*³⁵
Сімферополь, 25 іюня 1919 года.

Вх. № 25. Автограф.

* * *

Мысль о центральныхъ архивахъ по всей Россіи старая мысль, но осуществить ее по тѣмъ или инымъ причинамъ до сихъ поръ не приходилось. Ученыя Архивныя Комиссіи, учрежденныя далеко не во всѣхъ губернскихъ городахъ, должны были имѣть общее наблюденіе за состояніемъ архивовъ, но онѣ не могли выполнять даже своей сравнительно скромной задачи, такъ какъ бюджетъ ихъ не превышалъ обычно нѣсколькихъ сотъ рублей въ годъ. Россійская Академія Наукъ давно лелѣяла планъ устройства въ различныхъ мѣстахъ Россіи центральныхъ Архивовъ, представители спеціально архивнаго дѣла, какъ, на примѣръ покойный проф[ессор] Самоквасовъ, очень много писали о необходимости подобныхъ учрежденій, а въ послѣднее время академикъ А.С. Лаппо-Данилевскій, который спеціально вѣдалъ Губернскія Архивныя Комис[с]іи, высказывался самымъ определеннымъ образомъ за устройство центральныхъ архивовъ и между прочимъ указывалъ на Таврическую губернію, съ которой по его мнѣнію удобнѣй всего было бы начинать это дѣло, такъ какъ архивы этого края сравнительно молодые, ихъ легче свезти въ одно мѣсто, легче справиться съ описаніемъ документовъ и т[ому] п[одобное]. Послѣдній приходъ большевиковъ въ Крымъ желательность учрежденія Таврическаго Центрального Архива превратила въ необходимость: очень многія правительственныя и общественныя учрежденія были закрыты совсѣмъ, штатъ служащихъ должностныхъ лицъ былъ распушенъ, о храненіи дѣлъ, особенно старыхъ, заботиться стало некому, ликвидація частныхъ книгохранилищъ и архивовъ увеличивало число историческихъ цѣнностей, которымъ грозила опасность, наконецъ факты грубѣйшаго расхищенія и уничтоженія документовъ толпой, съ которой не могла справиться власть, стали явленіемъ далеко не рѣдкимъ. Такъ лицамъ, слѣдившимъ за судьбой Крымскихъ архивовъ, стало извѣстно, что архивъ Дворянскаго депутатскаго Собранія подвергается опасности быть выброшеннымъ изъ занимаемаго имъ помѣщенія, которое понадобилось для другихъ цѣлей Коммунистической Партіи, расположившейся въ зданіи Дворянскаго Собранія; получены были извѣстія, что погибъ архивъ полицейскаго Управленія въ Карасубазартѣ, разгромлены въ Сімферополѣ военные архивы, въ частности архивъ 7-го армейскаго Корпуса, въ небезопасности находятся архивы Губернской Земской Управы и Окружного Суда, продается на базарѣ въ Сімферополѣ по 2 руб[ля] фунтъ полицейскій Сімферопольскій архивъ (часть его профессорами Б.Д. Грековымъ и Г.В.Вернадскимъ была куплена); изъ Севастополя пришли вѣсти, что погибъ архивъ градоначальства, что рядъ старыхъ архивовъ

вывалены прямо на дворъ и гнѣтъ подь открытымъ небомъ, что часть архива Черноморскаго флота увезена уходящими изъ Крыма нѣмцами (почти все, что имѣло отношеніе къ послѣдней войнѣ); изъ Васильевки Мелитопольскаго уѣзда получено было извѣстіе, что весьма цѣнный въ историческомъ отношеніи архивъ наслѣдниковъ Ю.В.Попова подвергается разгрому.

Историки Таврическаго Университета при создавшемся угрожаемомъ положеніи рѣшили употребить всѣ усилія, чтобы спасти погибающіе историческіе памятники.

Профессоръ Таврическаго Универси[т]ета по кафедрѣ русской исторіи Б.Д.Грековъ и доцентъ, русской исторіи того же Университета А.И.Маркевичъ³⁶ подали въ Комиссаріатъ Народнаго Просвѣщенія заявленіе о необходимости обратить вниманіе на состояніе, архивовъ Крыма. Между прочимъ проф[ессор] Б.Д.Грековъ предложилъ проектъ объ устройствѣ в гор[оде] Симферополѣ Таврическаго Центрального Архива, цѣлю котораго должно было быть собраніе, храненіе, систематизація и научное описаніе документовъ. 9/22 іау сего года Комиссаріатъ Народнаго Просвѣщенія постановилъ учредить въ гор[оде] Симферополѣ Центральный Архивъ. Въ составъ учрежденія вошли всѣ преподаватели-историки Таврическаго Университета: профессора Б.Д.Грековъ и Г.В.Вернадский, доцентъ А.И.Маркевичъ и приватъ-доцентъ Н.Л.Эрнстъ. Кромѣ того были приглашены бывшій мировой судья гор[ода] Симферополя В.М.Марковъ, бывшій комиссаръ по Крестьянскимъ дѣламъ гор[ода] Радома В.Г.Честилинъ и А.Н. Факторовская, окончившая женскую гимназію. Обязанности по Архиву были распределены слѣдующимъ образомъ: завѣдующій архивомъ проф[ессор] Б.Д.Грековъ, старшій архиваріусъ и правитель дѣлъ доцентъ А.И.Маркевичъ, архиваріусы проф[ессор] Г.В.Вернадский и приватъ-доцентъ Н.Л.Эрнстъ, помощники архиваріуса — В.М.Марковъ и В.Г.Честилинъ, копистка и машинистка А.Н.Факторовская.

12/27 мая сего года былъ утвержденъ личный составъ Архива и отпущенъ авансъ въ 5000 руб[лей] на дезинфекцію (послѣ сыпнаго тифа) и предварительное оборудованіе помещенія, предназначеннаго для Таврическаго Центрального Архива, именно бывшаго пансіона I-ой Симферопольской Мужской Гимназіи, каковое помещеніе было предоставлено по соглашенію съ администраціей названной гимназіи. Немедленно было приступлено къ работѣ: было продезинфицировано зданіе, произведенъ самый необходимый ремонтъ, и перевезенъ архивъ Дворянскаго Депутатскаго Собранія, какъ наиболѣе угрожаемый; затѣмъ началась перевозка архива Симферопольскаго уѣзднаго Полицейскаго Управленія. Нѣсколько раньше тоже съ цѣлю храненія переведенъ былъ пока въ Университетъ архивъ Ю.В.Попова изъ именія Тавель. Надъ научнымъ описаніемъ Дворянскаго Архива работаютъ А.И.Маркевичъ и В.Г.Честилинъ, архивъ Ю.В.Попова изучается и описывается Г.В.Вернадскимъ и В.М.Марковымъ.

Завязаны были сношенія съ Севастополемъ, чтобы принять соотвѣтствующія мѣры къ охранѣ историческихъ документовъ. Работа в Архивѣ не прерывается и сейчас. Содержаніе личнаго состава Архива взялъ на себя Комиссаріатъ Народнаго Просвѣщенія (профессора и преподаватели Университета получали половину положеннаго по смѣткѣ оклада, приглашенныя лица полностный свой окладъ, на перевозку архивовъ изъ разныхъ городовъ Крыма и на установку въ помещеніи Архива полокъ было выдано 16000 рублей (шестнадцать тысяч).

Послѣ освобожденія Крыма отъ большевиковъ Таврическій Центральный Архивъ очутился въ критическомъ положеніи. Правда, Таврическій Университетъ въ засѣданіи Совѣта Профессоровъ 27 іюня сего года единогласно постановилъ Таврическій Центральный Архивъ какъ научное учрежденіе, удовлетворяющее съ одной стороны научнымъ потребностямъ университетскихъ преподавателей исторіи, а съ другой стороны обслуживающее преподаваніе русской исторіи и исторіи русскаго права на юридическомъ и особенно филологическомъ факультетахъ, признать однимъ изъ своихъ учебно-вспомогательныхъ учреждений и оказать ему всяческую поддержку. Какъ одно изъ Университетскихъ учреждений Центральный Архивъ долженъ находиться въ завѣдываніи Профессора, избираемаго историко-филологическимъ факультетомъ, два приглашенныхъ чиновника по своему положенію и окладу приравниваются къ положенію младшихъ ассистентовъ, копистка (она же и машинистка) приглашается по вольному найму завѣдующимъ Архивомъ. Вполнѣ естественно, что Центральный Архивъ, какъ ученое учрежденіе, этимъ постановленіемъ Совѣта Профессоровъ включается въ составъ Таврическаго Университета, призваннаго своимъ назначеніемъ служить цѣлямъ науки вообще и высшаго научнаго просвѣщенія въ Крыму въ частности, но Таврическій Университетъ учрежденіе только развивающееся, небогатое матеріальными средствами и требующее само большихъ расходовъ для собственнаго расширенія и выполненія своихъ научныхъ задачъ, между тѣмъ какъ Центральный Архивъ имѣетъ кругъ своихъ специальныхъ обязанностей по собиранію и перевозкѣ архивовъ, обязанностей настолько широкихъ и первое время вызывающихъ расходы, что онъ долженъ, будетъ или обременить Университетскій бюджетъ или же остановиться въ своемъ дальнѣйшемъ развитіи. Поэтому было бы очень полезно для создаваемаго Таврическаго Центрального Архива, если бы онъ, оставаясь подь покровомъ Университета,

получил самостоятельный бюджет, из которого Архив мог бы покрывать расходы как по перевозкѣ архивов (единовременная сумма) так по производству ученых работ в немъ.

Принимая въ соображеніе финансовое положеніе России, Таврической Центральный Архив первое время своего существованія можетъ отказаться отъ изданія своихъ трудовъ и тѣмъ сократить свои расходы, которые будучи сокращены до минимума, будутъ состоять только изъ оплаты труда трехъ лицъ и сторожа.

При сем прилагается проект сметы*.

Завѣдующій Архивомъ [Профессоръ Б. Грековъ]

Машинопис, рукописні правки. Копія з підписом-автографом.

ДА при РМ Автономної Республіки Крим, ф.Р-652, оп.1, спр.25, арк.11-13.

№ 84

Доповідна записка ВУКОПИСа в Колегію Наркомосвіти УСРР з приводу переміщення військових архівів, які зберігаються в м. Одесі.

м. Київ

27 червня 1919 р.

В Коллегию НАРКОМПРОСа
Докладная записка ВУКОПИСа

По полученным ВУКОПИСом сведениям на днях НАРКОМВОЕН предполагает сделать распоряжение об отправке из Одессы, сосредоточенного там архивного матерьяла по истории войны 1914-1917 гг[одов] в Москву, причем это распоряжение удалось лишь задержать, но не окончательно установить взгляд на невозможность проведения его в жизнь.

Принимая во внимание нынешнее состояние транспорта и условия переживаемого момента, не подлежит никакому сомнению, что приведение в исполнение подобного распоряжения приведет лишь к уничтожению ценнейшего архивного матерьяла, заключающего в себе опыт минувшей войны.

В виду этого и на основании декрета СОВНАРКОМа от 3-го апреля ("Известия" №11-38) об охране художественных и исторических ценностей ВУКОПИС просит в срочном порядке просить НАРКОМВОЕН, чтобы перемещение военно-архивных матерьялов не происходило без предварительного сношения с Архивной Секцией ВУКОПИСа, которая является органом НАРКОМПРОСа в отношении охраны и упорядочения архивов на Украине, не исключая и военных.

Председатель ВУКОПИСа
Секретарь

Вих. № 1218. Машинопис. Відпущк.

ЦДАВО України, ф. 166, оп. 1, спр. 683, арк.12.

№ 85

Обіжник Наркомату внутрішніх справ УСРР губвиконкомам про збереження архівів колишніх установ.

м. Київ

30 червня 1919 р.

Копия с копии

Всем губ[ернским] исполкомам

Из докладов инструкторов и ревизоров Наркомвнудела и частных сообщений с мест видно, что многие Советы, ликвидируя старые правительственные учреждения и орган[ы] бывшего общественного самоуправления (полицейския управления, городские думы, земские, мещанские управы и т[ому] п[одобное]), часто совсем не обращают внимания на уничтожение всякого рода весьма ценных материалов, разнообразных бумаг и дел, ведомственных журналов, планов схем, картограм, целых архивов и т[ак] д[алее].

* Додаток не публікується.

Народный Комиссариат Внутренних дел настоящим доводит до сведений всех Советов, что все такие старые материалы, имеющие ценность не только для истории, но и облегчающие нам в том или ином отношении созида-нием новых Советских Учреждений и на много сокращающие предлагаемые работы по текущему Советско-строительству, ни в коем случае не подлежат уничтожению и должны сохранять неприкосновенности или препровождаться в более безопасные места архивохранилище.

Народный Комиссар Внутренних дел Власенко
Заведующий информац[ионно]-инст[рукторским] под'отделом И. Герасимов
С подлинным верно: делопроизводитель иформац[ионного] под'отдела (підпис)
Верно: Секретарь Общего Отдела Ревкома [підпис]

Вх. №1072; вих. №2130. Машинопис, штамп вхідної документації Рівненського повітового Ревкому. Засвідчена копія з копії.

ДА Рівненської області, ф.Р-466, оп.1, спр. 20, арк. 150.

№ 86

**Обіжник Рівненського повітревкому про збір архівів ліквідованих волосних управ.
м. Рівне 30 червня 1919 р.**

В Волостной Ревком.

Отдел Управления Уездревкома предлагает Волостному Ревкому сдать в однодневный срок архивы, книги и печати прежних Волостных Управ в Отдел Управления и в свою очередь расп[о]рядит[ь]ся о сдаче сельскими старостами архивов и печатей, которые через Волостные Ревкомы немедленно должны поступить в Отдел Управления.

Всякое замедление настоящего приказа будет усмотрено, как преступность перед Советской властью и виновные будут привлечены к ответственности по законам военного времени.

Завед[ующий] Отд[елом] Управления
Секретарь

Машинопис. Відпук.

ДА Рівненської області, ф.Р-466, оп.1, спр.3, арк.118-118зв.

№ 87

**Звіт про роботу архівної секції ВУКОПИСа за червень 1919 року.
м. Київ до 1 липня 1919 р.**

Отчет о работах Архивной Секции ВУКОПИС'а
до 1-го Июля 1919 года.

Работы Архивной Секции были сосредоточены, главным образом, на разработке целого ряда проектов законодательных положений, необходимых для претворения в жизнь той основной реформы Архивного дела на Украине, которая уже ранее была намечена секцией. В основу этой реформы были положены следующие основные пункты:

1) передача всеми ведомствами своих архивов в ведение Архивной секции в виде единого архивного фонда, распоряжение которым уже было предоставлено НАРКОМПРОСУ в лице Архивной Секции ВУКОПИС'а согласно декрету Совнаркома от 3-го апреля (Известия №11-38);

2) создание центрального Всеукраинского Главного Архива, который представлял бы собою основное хранилище той части единого архивного фонда, которая имеет государственный, общеукраинский характер. На местах в губернских городах, согласно проекту реформы, должны быть созданы Губернские Архивы, а в крупных уездных городах и Уездные Архивы;

3) административным органом, направляющим все архивное дело во всеукраинском масштабе должно быть центральное Архивное Управление, находящееся в ближайшей связи с НАРКОМПРОС'ом. Центральному Архивному Управлению на местах соответствуют Губернские Архивные Управления.

Для проведения в жизнь отмеченных пунктов реформы были разработаны Инструкционно-популяризационной подсекцией "Проект Положения о Всеукраинском Главном Архиве" и "Об'яснительная к нему записка", "Проект

штатов Всеукраинского Главного Архива”, а также Положение об учреждении Губернских Архивов и проект их штатов.

Кроме этих законодательных положений Инструкционная подсекция выработала ряд инструкций, необходимость которых была настоятельно выдвинута жизнью:

- а) Инструкцию для пользования архивным материалом частными лицами,
- б) Инструкцию для выдачи копий с документов, хранящихся в архивах,
- в) Инструкция архивам для приведения их в порядок, разборки, размещения и составления описей.

За последнее время уже окончательно сформировалось ядро Архивного Фонда из тех архивных хранилищ, которые уже целиком переданы в распоряжение Архивной Секции, приняты ею, приводятся в порядок и уже отчасти открыты для всеобщего пользования, согласно выработанным инструкциям.

Передача Архивов в распоряжение Архивной Секции производилась регистрационно-охранительной подсекцией ее таким образом, что мелкие архивы, особенно те, которые остались без хозяев, как архивы ликвидированных учреждений, просто принимались по передаточным описям и свозились в помещение Архивной Секции. Крупные же архивные Собрания оставались на местах, в помещениях, занимаемых ими раньше, и обезпечивались минимальным личным составом служащих для приведения архивов в порядок, составления описей и т[ак] д[алее] и удовлетворения тех справок, которые все время поступали в архивы, как из советских административных, так и из научных учреждений и от частных лиц.

В самом помещении Архивной Секции сосредоточены такие собрания: Архив Губернского Жандармского Управления, Архив Министерства Культур, Архив Цензурного Комитета, Архив Управления по делам печати, остатки архива из Никольских казарм, остатки архива гетьманской военной цензуры, Архив мещанской Управы, остатки Архива военно-окружного суда, Архив Киевской I-й Гимназии, Архив Института Благородных девиц, остатки архива личной канцелярии Генерал-Губернатора из генерал-губернаторского дома на Институтской улице.

На местах оставлены переданные Архивной Секции такие Архивы:

- 1) Бывшего Губернского Правления, Генерал-Губернатора и Киевского Губернатора,
- 2) Бывш[ей] Духовной Консистории,
- 3) б[ывшего] Попечителя Округа,
- 4) б[ывшей] Духовной Академии,
- 5) б[ывшего] Присутствия по крестьянским делам,
- 6) б[ывшего] Съезда мировых посредников,
- 7) б[ывшего] Съезда мировых судей; кроме приемки Архивов регистрационная секция производила учет и охрану а также краткое анкетное описание содержимого архивов г[орода] Киева. Всего было зарегистрировано более 200 архивов.

В самом последнем времени принимается Архив б[ывшей] Духовной Софийской школы и Округного Суда.

Описательная подсекция налаживала работу по приведению в порядок архивов переданных Секции, разборку тех собраний, которые представляли собой хаос дел и бумаг, составление описей реестрового типа, а также приступила к составлению научного описания дел Цензурного Комитета.

В помещении секции сейчас производится разборка дел Мещанской Управы, архив которой ценен материалами по истории цехов; составляется краткая реестровая опись и проверяется наличность дел Жандармского Архива; приводится в порядок и описывается Архив Цензурного Комитета.

В Архиве Губернского Правления производится интенсивная работа по приведению в порядок и проверке наличности, разборке новейших дел, сданных в архив при ликвидации губернских учреждений. Работа подвигается медленно, вследствие крайней запущенности Архива и небольшого числа служебного персонала, но можно надеяться, что скоро окажется возможным открыть для общего пользования этот ценнейший в научном отношении и богатейший по количеству материалов архив. Пользование делами этого архива приходится пока осуществлять при помощи передачи дел для занятий над ними в другие более приспособленные для этого архивы: в Архив б[ывшего] Присутствия по крестьянским делам и в помещение Архивной Секции, так как в помещении самого Архива Губернского Правления, в виду производящихся в нем работ, занятия совершенно невозможны.

В архиве б[ывшей] Духовной Консистории организовано точно также упорядочение этого архива. Переносится из башни и приводится в порядок наиболее старая и поэтому наиболее ценная в Историческом отношении часть его. Организованы занятия в Архиве для Губ[ернского] Стат[истического] бюро, разрабатывающего вопросы демографического характера.

В наилучшем порядке был передан Архив Губернского по крестьянским делам присутствия, так что оказалась возможность сразу же открыть его для пользования.

В настоящее время по материалам архива, в его помещении, производят работы две комиссии Украинской Академии Наук при III отделении комиссия по изучению обычного права и комиссия по изучению крестьянского вопроса на Украине.

В помещении Архивной Секции также отдельными лицами производится изучение материалов Архивного фонда.

Кроме того, Архивная Секция ежедневно выдает целый ряд справок, копий с документов по тем архивам, которые ей переданы.

При Архивной Секции, как часть Архивного фонда, основан литературно[-]исторический Архив, в задачи которого входит собиране материалов иконографического, биографического характера и материалов для истории текущего момента. Собрано уже некоторое количество и собираются далее портреты всех без исключения деятелей Украинской земли, фотографические, печатные и художественные; снимки с вещей и зданий, имеющих к ним отношение; рукописи статей, рассказов, стихотворений; автографы письма, др[угие] материалы для биографий, воспоминания, автобиографии и печатные биографии.

Приступлено к собираню фотографий кино-комитета, первая партия которых уже получена Архивной секцией. Собираются воззвания, обращения, плакаты, как печатные, так и рукописные; собираются наконец схемы советских учреждений.

Заведывающий Архивной Секцией [В. Модзалевский]

*Машинопис, рукописні правки. Оригінал.
ЦДАВО України, ф. 166, оп. 1, спр. 680, арк. 6-7 зв.*

№ 88

Законопроект і пояснююча записка Архівного управління про заснування Українського головного архіву в м.Києві* .

м. Київ

до липня 1919 р.

Законопроект про заснування Українського Головного Архіву у м[істі] Київі

1. Для переховування всіх архівів, всіх архівних збірок і фондів на території України – державних, урядових, церковних і громадських установ у Київі засновується Український Головний Архів, а на провінції Губерніяльні й Областні Архіви. Архівному Управлінню в Київі доручається негайно виробити статут і штати Українського Головного Архіву й Областних та Губерніяльних Архівів.

2. До складу Головного Архіву, входять девять архівних фондів, які зібрано Архівним Управлінням, та крім того Центральний Архів Давніх Акткових книг, який міститься в Київському Університеті, й Центральний Військовий Архів у Київі; всі зазначені в точці першій архиви, архівні збірки і фонди, що знаходяться у Київі, а також всі українські архівні збірки, які знаходяться по-за межами України і будуть повернені до неї.

3. Під Український Головний Архів віддається будинок б[увшої] Софійської Духовної Школи в садибі Софійського Собору.

4. В розпорядження Архівного Управління у Київі на первістні видатки по організації Українського Головного Архіву в Київі відпускаються з сум Київського ГубФінВідділу 3.000.000 карбованців.

Пояснююча записка до Законопроекту про заснування Українського Головного Архіву у Київі

Найбільша кількість архівів, порівнюючи з іншими містами України, знаходиться у Київі, тому Український Головний Архів має бути заснований без сумніву в Київі. Зараз Архівним Управлінням у Київі за два роки його існування зосереджено навколо Управління 9 архівних Фондів, які складаються кожний з кількох архівів, що наближаються один до одного по характеру справ. Архівні Фонди такі: 1. Фонд Адміністративних Установ, 2. Фонд Судових Установ, 3. Фонд Селянських Установ, 4. Фонд Фін[ансово]-Економічний, 5. Просвітних Установ і Закладів, 6. Релігійних Установ, 7. Військових, 8. Історико-Революційний і 9. Земського та Міського Самоврядування.

* Див. № 89, 90.

Отже всі ці дев'ять фондів увійдуть в склад Гол[овного] Архиву разом з Архивом Давніх Актових Книжок, а також Центральним Військовим Архивом, які поки що не знаходяться в віданні Архивного Управління.

Всі архиви і архивні Фонди мають бути зосереджені в одному будинку б[увшої] Софійської Духовної Школи, який передано вже під Головний Архив місцевою владою, але тимчасово в ньому знаходяться військові курси. Цей будинок єдине у Києві придатне під Головний Архив приміщення. Старовинна міцна будов[а] зі склепистими стелями може витримати велику навантаження архивами. Будинок стоїть окремо, цілком ізольований від жилих будинків.

Перевіз архивів до одного будинку буде проводитись в порядку, який вимагатиметь справа охорони архивів. В першу чергу будуть зведені архиви, що кинуті в своїх приміщеннях, взяті Архивним Управлінням на облік, опечатані ним, але знаходяться без необхідної охорони. В другу чергу будуть зведені архиви, що займають приміщення в установах. Таким чином буде звільнено багато місця, яке може бути використано для інших під архиви цілей. В своїх приміщеннях на де-який час мають лишатися тільки ті архиви, які мають спеціально обладнані будинки, або приміщення. Їх буде перевезено в останній період концентрації архивів.

Щодо первісних видатків на організацію Головного Архиву, то вони переважно складатимуться з витрат на устаткування, необхідний ремонт будинку та перевіз архивних фондів, що знаходяться в найбільш небезпечному стані до будинку б[увшої] Софійської Духовної Школи.

За Голову Архивної Ради
Завідуючий Архивним Управлінням [Міяковський]
Секретар [Новикова]

Машинопис, рукописні правки. Чернетка.

ЦДАВО України, ф.14, оп.1, спр.6, арк.11-12.

№ 89

Проект статуту Українського головного архіву, розроблений Архівним управлінням.

м. Київ

до липня 1919 р.

Статут Українського Головного Архиву.

І. Завдання архиву

§ 1. Український Головний Архив має своїм завданням згуртувати, як найповніше, упорядкувати і зберігати архивні документи, які переважно мають характер загально-український і належать до діловодства як давніх так і сучасних державних та інших установ, а також документи, що мають виключно історичну або наукову вартість.

§ 2. Всі зібрані в Українському Головному Архиві документи повинні бути доступні за для користування всіх безплатно, згідно до установлених правил, а для того при Українському Головному Архиві улаштовуються читальні зали і — легко доступна кожному Бібліотека по архівознавству з підручним відділом.

§ 3. Український Головний Архив повинен кожному досліджувачеві дати спомогу бути освідомленому про всі головні провінційні архиви на Вкраїні, а для того в Головному Архиві має організуватися спільний показник до цих архивів.

ІІ. Устрій Архиву

§ 4. Український Головний Архив перебуває під зарядом Вукопису і складається з де-кількох відділів. Кількість відділів та розподіл Архиву на відділи встановлює Архівна Рада (§ 11).

§ 5. Документи Головного Архиву з приміщення Архиву не видаються.

§ 6. Український Головний Архив знаходиться під управою Завідуючого Архиву, якого обирає Архівна Рада (§ 11) і затверджує Наркомос по представленню голови Вукописа.

ІІІ. Урядування Архиву

§ 7. Завідуючий Архиву спільно з персоналом співробітників Архиву відповідають за цілість усього того, що є в Архиві.

§ 8. Завідуючий Архивом: а) головує в Архівній Раді, б) скликає зібрання Ради за своєю ініціативою, або за ініціативою не менш як трьох членів Ради, в) подає на затвердження Голови Вукопису завідуючих відділами, яких одібрала Архівна Рада, г) робить тимчасові заходи в важливих випадках для правильного ведення справ в Архиві і негайно повідомляє про це Раду, д) складає в купі з Радою річне звітлення про діяльність Архиву, подаючи, його до Вукопису і друкує для загальної відомості.

§ 9. Завідуючому Українського Головного Архиву допомагає в порядкуванні Архивом Архивна Рада. До складу Ради належить: Завідуючий (він Голова Ради), усі Завідуючі відділів, Бібліотекар (він же завідує читальною залі) та представники по одному від наукових інституцій, спис яких установлює Архивна Рада.

§ 10. Архивна Рада: а) обирає Завідуючого Архиву, Завідуючих Відділами і Бібліотекаря (він же завідує читальною залі), [б)] затверджує інструкції для відділів Архиву та правила користування книжками й документами, зложені завідуючими відділів, в) видає всі справи, які відносяться до наукової праці Архиву, г) розглядає справоздання й обрахунок Архиву й ревізує його діяльність через спеціально обрану Ревізійну Комісію, д) для всяких спеціальних питань в разі потреби утворює комісії, в склад яких можуть входити особи, що не належать до членів Архивної Ради, є) вибирає почесних членів Архиву і членів кореспондентів, ж) порядкує спеціальними засобами архиву (§ 18), з) розглядає всі справи, які вносять на її вирішення Завідуючий, и) утворює наукові інституції, які торкаються архівознавства та «Товариства прихильників Головного Архиву та його відділів», к) має право розглядати питання про зміну статуту та штатів (§ 13), л) вирішує справи про кількість відділів, розподіл Головного Архиву на відділи, а також про розподілення архивних документів між Головним Архивом та Областними й Губерніальними.

§ 11. Завідуючі Відділів та бібліотекар (він же завідує читальною залі) завідують своїми відділами й піклуються про їх поповнення, каталогізування та відповідають за цілість усього того, що є по відділах.

§ 12. Почесних членів та членів кореспондентів за заслуги перед Архивом, або за праці по архівознавству, обирає Архивна Рада (§ 10), вони мають право одержувати видання Архиву і за дозвілом Головної Ради можуть брати участь в засіданнях з правом порадчого голосу.

§ 13. Обов'язки Завідуючих Відділів, Бібліотекаря (він же Завідуючий Читальною залі), секретаря та всіх інших співробітників Архиву встановлюються інструкціями та правилами, які затверджує Архивна Рада (§ 11).

IV. Права Архиву

§ 14. Головний архив має право в разі потреби домагатися зміни статуту та штатів архиву в порядкуві, зазначеному в § 11.

§ 15. Головний архив за постановою Архивної Ради (§ 11) [...] має право вимагати від усіх інших державних архивів та бібліотек на Україні передаючи до нього тих документів, зміст яких відповідає основним завданням архиву (§ 1).

§ 16. Головний Архив має право безпосередньо зноситися зо всіма: державними й громадськими установами, а також приватними особами.

§ 17. Головний Архив має право входити в зносини з закордонними та іншими архивами та вступати з ними в союз, а також скликати з'їзди по архівознавству.

§ 18. Головний Архив має право володіти власними засобами та складати спеціальний фонд.

§ 19. Головний Архив має право виписувати з закордону усі витвори друку, не виплачуючи мита.

V. Наукова діяльність Архиву та видача виписів з діл.

§ 20. Головний Архив видає звітлення (§ 8), каталоги та наукові описи рукописів Архиву і твори, які торкаються архівознавства і т[аке] и[нше]. Обов'язки редактора видань Архиву виконує один з завідуючих відділів, або окрема особа за обранням Архивної Ради (§ 11).

§ 21. Справки виписи та копії документів видаються Архивом урядовим установам, приватним особам і науковим інституціям на підставі окремої інструкції, яка затверджується Головою Вукопису.

VI. Засоби Головного Архиву.

§ 22. Гроші на утримання Архиву та на його працю виплачує ГубФінвідділ по сміті, яка стверджується в звичайному порядку.

*Машинопис, рукописні правки. Чернетка.
ЦДАВО України, ф.14, оп.1, спр.6, арк.13-13зв.*

Тимчасовий штат Українського головного архіву та пояснювальна записка до нього Архівного управління*.

м. Київ

до липня 1919 р.

Тимчасовий штат

Посада	Кіль[кість] осіб	Розр[ядний] та-риф	Утримання** Одному. Всім.
1. Завідуючий Головного Архіву	1	35	
2. Завідуючих Відділів (секцій) Гол[овного] Архіву	5	32	
3. Пом[ічники] Зав[ідуючих] Відділів (секцій) Гол[овного] Архіву	5	29	
4. Стар[ші] Архівисти	5	24	
5. Архівисти	5	26	
6. Хранителів Фонду	5	26	
7. Архиваріуси 1 роз[ряду]	12	23	
8. Архиваріуси 2 роз[ряду]	18	18	
9. Завідуючий кімнати для наук[ових] студій і бібліотеки	1	28	
10. Помішників його	2	27	
11. Вчений секретар Гол[овного] Архіву	1	32	
12. Управитель Справ	1	26	
13. Бухгалтер	1	26	
14. Скарбник він же Зав[ідуючий] Господар[ством]	1	26	
15. Діловодів	2	18	
16. Помішників Діловодів	3	17	
17. Машиністок з знанням зах[ідно]-євр[опейських]	2	15	
МОВ			
17. Кур'єрів	10	7	

Пояснююча записка

Штат Головного Архіву складатиметься з частини наукової, науково-технічної та Канцелярії.

В частині науковій два роди посад: посади Завідуючих Відділів і їх помішників та посади старших архівистів та молодших архівистів. Вся наукова робота в Архіві (систематизація і розшук матеріалів, науковий опис, видання матеріалів) покладається на архівистів, яких є троє по кожному фонду: один старший і два молодших. Вони знаходяться в безпосередньому розпорядженні Завідуючого Відділом і його помішника. Неупорядкованність архівів на Україні взагалі в Києві, зокрема вимагає, щоб роботу Головного Архіву було відразу поставлено на правильний шлях. Єдиний шлях для цього — відповідна роботі кількість наукових співробітників. Для науково-технічної роботи (видача справ, копій документів, розборка справ, реєстрові описи) по кожному відділу є один хранитель фонду, якому допомагають по окремих архівах, що складають цілий фонд архиварі 1-го або 2-го розрядів, в залежності від розміру окремих архівів. Кількість осіб на тих чи інших посадах мотивується кількістю відповідних розділів Архіву, які остаточно будуть закріплені Архівною Радою, але й зараз вже помітилися досить виразно. Відділів буде 5. До встановлення Архівною Радою точного розподілу Архівних Фондів і окремих архівів по відділах, зараз існуючі 9 фондів об'єднуються так: I. Адміністративний і Судовий Фонди. II. Фонд Селянських Установ, Фінансово-Економічний та Земських і Міських Установ. III. Фонд Просвітних і релігійних Установ. IV. Військовий Фонд і Історико-Революційний. V. Архів давніх Актів Книжок і Комісії для розбору Давніх Актів.

Необхідність посади помішників Завідуючих Відділів мотивується такими доводами: 1) на випадок відсутності, х[в]ороби то-що необхіден заступник. 2) величезна організаційна праця по об'єднанню Фондів: архівів данного відділу переважатиме керовничу працю і двох людей,

* Див. № 88, 89.

** Остання колонка "Примітка".

3) Упорядкування Фонду, складання наукових описів, вимагатиметь розділу праці між Завідуючим та його помішником, 4) Керування роботами 5-7 Хранителів та Помішників Хранителів Фонду, часто в 5-10 архивах, які в більшості ще не зведено до одного будинку доводить теж необхідність заступника й помішника.

Кількість архivarів 1-го і 2-го розряду мотивується сучасним станом Головного Архиву 9 фондів, Централ[ьний] Архив Давніх Актових Книжок та Центральний Військовий Архив. Де-які Фонди вимагатимуть не одного, а двох і трьох архivarів.

На Завідуючого кімнати для наукових студій покладено буде також обов'язки бібліотекаря спеціальної бібліотеки Архиву, а також ведення спільного каталогу описів усіх архивів на території України. По роду його праці — догляд за документами, що видані для студій, а також по розміра роботи (завідування бібліотекою, каталогізування книжок то-що), він не може відійти з свого місця, тому йому потрібні 2 постійні помішники.

Всі справи Гол[овного] Архиву веде Вчений Секретар архиву, якому підлягає Керуючий Канцелярією, Управитель Справ Гол[овного] Архиву. Робота решти співробітників ясна з самої назви посад.

На Діловодів і Помішників Діловода крім звичайної праці по Канцелярії покладатиметься ще робота по розборі архивів, які поступатимуть до Головного Архиву, складання охоронних та передаточних описів то-що.

Кількість кур'ерів мотивується так: 5 кур'ерів по одному на кожному відділі, 1 в розпорядженні Завідуючого, 2 в читальній залі, 1 в загальній Канцелярії, 2 внизу, де роздягатимуться співробітники і одвідувачи Архиву.

За Голову Архивної Ради Завідуючий Архивним Управлінням [Міяковський]
Секретар

*Машинопис з рукописними правками. Відпуск.
ЦДАВО України, ф.14, оп.1, спр.6, арк.14-15.*

№ 91

Лист директора Департаменту православної церкви Міністерства культів УНР до Подільської духовної консисторії щодо продажу частини консисторського архіву.

м. Кам'янець-Подільський

5 липня 1919 р.

До Пана Секретаря Подільської Духовної Консисторії.

Надсилаючи при цьому заяву Ю.Александровича від 3 цього Липня, Департамент Православної церкви Міністерства Культів прохає негайно дати справку, чи дійсно є постанова про продаж частини консисторського архиву, і, як що заходи в цьому* напрямку вживаються, — пропонувати Консисторії припинити справу з огляду на мотиви, зазначені в цім папері, так і через те, що цими днями буде видане загальне распорядження про повернення ненужної частини архивів в державну Комісію по збиранню паперу.

За Директора Департаменту [підпис]
Діловод [підпис]

*Вих. №749. Машинопис. Відпуск.
ЦДАВО України, ф.1072, оп.1, спр.36, арк.1.*

* В тексті цьому.

Доповідна записка до Наркомпросу про вживання заходів щодо охорони архівів колишніх судових установ.

м. Київ

7 липня 1919 р.

В Наркомпрос Секретариат
 Докладная записка о принятии мер охраны
 по отношению к архивам б[ывших] судебных установлений.

Среди архивов, находящихся в Киеве, одним из самых ценных в историческом и бытовом отношении являются архивы бывших судебных установлений, находящихся в здании б[ывших] Присутственных Мест на Софийской площади.

При ликвидации Советской властью судебных учреждений, архивы эти перешли в ведение Ликвидационной Комиссии при ЮРОТДЕЛЕ ГУБИСПОЛКОМа. Комиссия эта выделила из общей массы дел те, которые подлежали передаче во вновь образованные народные судебные учреждения, а также изъяли часть вещественных доказательств для будущего судебного музея. Ныне Ликвидационная Комиссия заканчивает свою работу и Архивной секции стало известно, что части дел судебных архивов угрожает уничтожение. Секция послала своих представителей в здание б[ывших] Присутственных мест, где в помещении, ныне занятом НАРКОМЮОСТА, находятся судебные архивы. Представителям Архивной Секции служащими НАРКОМЮОСТА было сообщено, что оставшиеся после разборки Ликвидационной Комиссией судебные дела занимают пять комнат в помещении НАРКОМЮОСТА и эти комнаты НАРКОМЮОСТ требует немедленно очистить. На заявление о том, что это сделать так быстро невозможно, что архивные дела, в силу декрета СОВНАРКОМа (“Известия” № 11-38) должны быть охраняемы, представители НАРКОМЮОСТА объявили, что они для очистки комнат не остановятся перед отправкой дел в СОВНАРХОЗ для уничтожения на бумажной фабрике, или, в лучшем случае, выбросят их на лестницу черного хода.

Пришлось просить о переноске дел в помещение архива Окружного Суда, находящееся в отдельном домике в ограде Присутственных Мест, хотя это помещение переполнено, и размещение в нем еще громадного количества дел, окончательно загромоздит его, не давая возможности ни работать, ни приводить его в порядок.

Для переноски дел были даны арестанты, но в первый же день один из них скрылся и после этого в арестантском труде было отказано. Наконец удалось умолить НАРКОМЮОСТ дать одну комнату из указанных 5 для помещения в нее дел из этих комнат, но тут возник новый вопрос о переносчиках. Вводить наемных с улицы рабочих внутрь помещения НАРКОМЮОСТА невозможно, а курьеры НАРКОМЮОСТА за перенос дел из одних комнат в другие запросили с Секции не более, не менее, как 5.000 рублей. Не говоря уже о столь крупном и совершенно непроизводительном расходе народных денег, Секция совершенно не имеет гарантии о том, что после переноски всех дел в одну комнату, НАРКОМЮОСТ не предъявит нового срочного требования очистить и эту комнату, и угрожая теми-же излюбленными им аргументами: отправкой на бумажную фабрику или выброской на черную лестницу. Придется опять затратить тысячи народных денег, чтобы опять каждый день быть готовыми к тому, что НАРКОМЮОСТ потребует очистки и помещений самих архивов, о чем уже в НАРКОМЮОСТе поднималась речь (помещения эти нужны НАРКОМЮОСТу для будущего музея и для вновь образованных канцелярий).

Тогда придется затратить уже десятки тысяч рублей на вывоз архивов, но возникает вопрос — куда. Сама Архивная Секция занимает в помещении НАРКОМПРОСа всего 4 комнаты, забитых шкафами и полками, на коих, а частью и на полу, разместились архивы 8 учреждений, там же происходят и научные занятия над архивным матерьялом, там же работает и 18 служащих Секции. Нового помещения Секция, несмотря на все хлопоты, добиться не может: только что отведенное помещение б[ывшей] Софийской Духовной Школы уже занято под Военный Госпиталь, следовательно от перспективы увидеть архивы с ценнейшим историческим матерьялом, с драгоценнейшими документами на бумажной фабрике или черной лестнице НАРКОМЮОСТА, приходится перейти к перспективе увидеть эти архивы просто на улице.

И в том и в другом случае архивы обречены на гибель.

Единственным спасением их явится декрет СОВНАРКОМа о закреплении за архивами всех ныне занимаемых ими помещений без всяких исключений, с тем, чтобы всякое перемещение происходило только с согласия НАРКОМПРОСа. Достаточно было бы даже простого разъяснения СОВНАРКОМа, что декрет его (Известия № 11-38) относится по пункту 2 декрета ко всем без исключения помещениям, занятым всеми без исключения архивами, что п[ункт] 3 декрета ставит всякое пользование архивами под контроль НАРКОМПРОСа и что п[ункт] 4 относится ко всем архивам вообще.

До издания же подобных декретов или разъяснений (проекты которых давно разработаны и находятся на рассмотрении НАРКОМПРОСа) необходимо немедленное распоряжение высшей власти НАРКОМЮСТу о прекращении им всяких перебросок с места на место архивных матерьялов и об оставлении их во всех ими занятых помещениях, впредь до урегулирования вопроса об архивных помещениях вообще.

Архивной Секции приходится уже много раз принимать меры к спасению судебных архивов от истребления их НАРКОМЮСТом, но до сих пор все эти меры оказывались паллиативами и необходимо радикальное решение вопроса – существовать ли судебным архивам, как собраниям исторических ценностей, являющихся достоянием народа, как на них смотрит СОВНАРКОМ до декрету в № 11-38 Известий, или они, эти архивы, являются никому ненужным хламом, отданным в полное распоряжение любого сотрудника НАРКОМЮСТа, до курьеров включительно.

Секция исчерпала все зависящие от нее меры, она обращалась с просьбой, убеждениями., доходила до Народного Комиссара Юстиции (т[оварища] Черного), – и настоящий доклад указывает на результаты. Секция приходит к убеждению, что просьбами в таких случаях подействовать нельзя, да, наконец, является странным самое положение Архивной Секции в роли униженной просительницы пред сотрудниками НАРКОМЮСТа.

ВУКОПИС считает своим долгом настоятельно просить Коллегию НАРКОМПРОСа принять на основании декрета СОВНАРКОМа от 3-го Апреля самые решительные и срочные меры охранительного характера по отношению к архивам бывших Судебных установлений.

Председатель ВУКОПИСа
Секретарь

*Вих. №1334, вх.959. Машинопис, штамп вхідної документації Секретаріату Наркомпросу. Оригінал.
ЦДАВО України, ф.166, оп.1, спр.709, арк.11-12.*

№ 93

Положення про управління Державними Головним і Загальними архівами України направлене начальником Головного архівного управління В.Модзалевським до Секретаріату Відділу позашкільної освіти.

м. Київ

до 23 липня 1919 р.

Положение об управлении Государственными Главными
и Общими Архивами Украины.

I. Общие Положения.

1. Главное руководство архивным делом на Украине сосредотачивается в Народном Комиссариате Просвещения.

2. Главное и непосредственное заведывание всем архивным делом возлагается на Директора Всеукраинского Архивного фонда, являющегося председателем Главного Архивного Совета, начальником Главного Архивного Управления и заведующим Всеукраинским Главным Архивом.

3. Директор Всеукраинского Архивного фонда непосредственно подчинен Народному Комиссару Просвещения.

4. Непосредственное заведывание архивным делом в губерниях возлагается на Директоров Губернских Архивных фондов, являющихся председателями Губернских Архивных Советов, Начальниками Губернских Архивных Управлений и заведующими Губернскими Общими Архивами.

5. Директора Губернских Архивных Фондов непосредственно подчиняются Директору Всеукраинского Архивного Фонда.

Примечание: По Киевской губернии обязанности директора губернского фонда исполняет заведующий четвертым (областным) Отделом Всеукраинского Главного Архива.

6. Непосредственное заведывание архивным делом в уездах возлагается на заведующих Уездными Общими Архивами, в распоряжении которых состоят архивариусы для командировок.

7. В уездах губернских городов обязанности заведующего Уездным Общим Архивом исполняет заведующий Уездным Отделом Губернского Общего Архива, а в Киевском заведующий Под'отделом Всеукраинского Главного Архива для Киевского уезда.

II. Директор Всеукраинского Архивного Фонда.

8. Директор Всеукраинского Архивного Фонда назначается Народным Комиссаром Просвещения из Директоров Губернских Архивных фондов или членов Главного Архивного Совета, преимущественно из числа лиц, имеющих собственные труды по архивному делу.

9. Директор Всеукраинского Архивного Фонда непосредственно заведует и управляет всеми отраслями архивной службы по всей Украине и сносится со всеми властями и частными лицами по делам, касающимся этой службы.

10. Директор В[сеукраинского] А[рхивного] Ф[онда] имеет право распоряжения в пределах сметы кредитами, отпущенными Всеукраинскому Главному Архиву с Главными Архивными Советом и Управлением и свидетельствует все расходы, представляя по окончании года денежный отчет по выполнению сметы.

11. Директор В[сеукраинского] А[рхивного] Ф[онда] обязан заботиться о содержании в исправности существующих архивных зданий и о постройке новых, отвечающих современным требованиям научной постановки архивного дела.

12. Директор В[сеукраинского] А[рхивного] Ф[онда] руководит деятельностью директоров губернских архивных фондов и работой отделов Всеукраинского Главного Архива, распределяя работу между служащими и представляя годовые отчеты о деятельности Главного Архива с планом предположенных работ на следующий год.

13. В связи с планом предположенных работ приглашает временных сотрудников для выполнения тех или иных работ.

Участие во временных архивных работах не дает преимущества временным сотрудникам на занятие освобождающихся штатных должностей.

14. Представляет НАРКОМПРОСУ на утверждение избранных Гл[авной] Арх[ивной] Секц[ией] кандидатов на должности директоров губернских архивных фондов, заведующих отделами и секцией Всеукраинского Главного Архива и заведующих Секциями Главного Архивного Управления.

15. Утверждает представления директоров Губ[ернских] Арх[ивных] Ф[ондов] о назначении заведующих отделами Губ[ернских] Общ[их] Арх[ивов], секциями Губ[ернских] Арх[ивных] Упр[авлений] и Уездн[ых] Общ[их] Архив[ов], назначения повышения и переводы всех архивистов и архивариусов, а также сотрудников Всеукраинского Главного Архива и разрешает отпуска служащим В[сеукраинского] Г[лавного] А[рхива].

16. В качестве председателя Гл[авного] Арх[ивного] Сов[ета] предлагает на обсуждение те или иные вопросы.

17. Наблюдает за постановкой обучения в Архивных Институтах и председательствует в испытательной комиссии назначаемой для испытания окончивших курс.

18. В помощь директору назначаются: в Совете – Товарищ Председателя; в Управлении и Архиве – Помощники, назначаемые из числа заведующих Секциями и Отделами.

19. В случае болезни или отсутствия Директора, его замещает Товарищ Председателя Главного Архивного Совета.

III. Директора Губернских Архивных Фондов.

20. Директора Губернских Архивных Фондов избираются Главным Архивным Советом из лиц, заведующих Отделами Главного Губернских Общих Архивов и Уездными Общими Архивами, а также заведующих секциями Главного и Губернских Управлений и утверждаются в должности НАРКОМПРОСОМ по докладу Директора Всеукраинского фонда.

21. В отношении ко всем отраслям архивной службы в пределах губернии он пользуется и исполняет обязанности, указанные в пп[унктах] 9-19 сего Положения, направляя все отчеты и доклады в Главное Архивное Управление.

22. Во время пребывания в Киеве, участвует в заседаниях Главного Архивного Совета, как член такового.

IV. Заведующие Уездными Общими Архивами.

23. Заведующие Уездными Общими Архивами избираются Губернскими Архивными Советами из числа заведующих Отделами и секциями Губернского и Уездных Общих Архивов и Губ[ернского] Архивного Управления и служащих архивов со специальной подготовкой и утверждаются в должности Директором Всеукраинского Архивного Фонда по докладу соответствующего Директора Архивного фонда.

24. В пределах своего уезда, заведующий архивом исполняет обязанности и пользуется правами, указанными в пп[унктах] 10 и 11. Руководит розыском, охраной и сбором архивных материалов в уезде, посылая для этого на места состоящих при Архиве архивариусов для командировок; руководит деятельностью служащих своего Архива, распределяя между ними работу, сносится с уездными властями и частными лицами по всем делам касающимся архивной службы непосредственно, а с Губернскими через Губернское Архивное Управление; разрешает от-

пуска служащим архива на срок не свыше 1 месяца; представляет служащих к наградам и повышениям.

25. Во время пребывания в губернском городе участвует в заседаниях Губернского Архивного Совета.

V. Специалисты Архивной Службы.

26. Лица, окончившие курс Главного или Областного Архивного Института с дополнительным Палеографическим Отделом, получают звание Архивиста; лица, прошедшие курс Института без дополнительного Отдела, получают звание Архивариуса; лица, прошедшие курс только Палеографического Отдела, получают звание Копииста древних актов.

Звания эти могут быть присуждены Советом Института и лицам, не проходившим курса, но обладающим соответствующими познаниями, доказанными или представленными трудами или по выдержании испытания в Испытательной Комиссии.

27. Архивисты назначаются на должности от Директоров фонда до хранителей фонда в Главном и Губернских Архивах, а в Архивных Управлениях заведующих Секциями и их помощников.

Архивариусы назначаются на должности помощников заведующих Отделами Главного и Губернских Архивов, заведующих Уездными Архивами, хранителей фонда в архивах; могут быть назначаемы на должности заведующих Отделами Губернских Архивов в тех отделах, где нет древних актов и заведующих секциями и их помощников в губернских Архивных Управлениях.

Копиисты древних актов преимущественно перед другими назначаются на должности сотрудников описательных секций и хранителей фонда в отделах, имеющих древние акты.

28. Впредь до образования потребного кадра специалистов архивного дела, все должности по архивам и управлениям могут быть замещены лицами хотя и не получившими специального образования, но имеющими необходимые практические знания.

29. Все специалисты начинают архивную службу с низших должностей, т[о]е[сть] архивисты и архивариусы с должности хранителей фонда, а копиисты – с должности помощника хранителя фонда, или сотрудника Описательной секции.

30. Все специалисты обязаны при помощи сотрудников разбирать и приводить в порядок порученный им архивный матерьял и по возможности составлять краткую реестровую опись. Специалисты Описательной Секции при помощи своих сотрудников, составляют реестровую, а затем научную опись архивного матерьяла своего архива.

VI. Сотрудники.

31. Лица, не получившие специального образования, могут назначаться на должности хранителей фонда в Губернских Архивах, помощников заведующих Отделами в Уездных Архивах и сотрудников секций Архивов и Управлений, а также на канцелярские должности.

32. Особо опытные сотрудники могут быть назначаемы и заведующими Отделами Уездных архивов.

33. Сотрудники выполняют работы под руководством специалистов по разработке и приведению в порядок дел и документов, составляют описи реестрового типа и прочия работы канцелярского характера, а также по очереди назначаются в помощь библиотекарю для наблюдения за исполнением установленных правил в комнате для занятий.

VII. Служителя (курьеры).

34. Служителя при архивных хранилищах и библиотеках убирают порученные им помещения и помогают служащим по разборке, раскладке и переноске архивного имущества.

35. На одного из служителей возлагается наблюдение за целостью и сохранностью верхнего платья, портфелей и проч[их вещей], оставляемых посетителями и служащими в раздевальной комнате.

36. Курьер при комнате для занятий помогает очередному служащему в наблюдении за исполнением установленных правил работающими, приносит из хранилищ и относит обратно затребованные дела по указанию служащего.

37. Курьеры при канцелярии убирают ее помещения, разносят пакеты и выполняют прочие служебные поручения.

VIII. Общие обязанности и права служащих.

38. Все служащие обязаны все поступившее в архив имущество фонда привести и содержать в порядке, указанном в Правилах для приема и хранения, составлять описи и пополнять их по мере поступления новых матерьялов, выдавать на основании правил архивный матерьял для работающих в архиве лиц, выдавать справки и снимать копии с документов по указаниям или с разрешения заведующего Архивом.

39. Заниматься в служебные часы какой-либо иной, даже научной работой без разрешения заведующего Архивом — воспрещается.

40. Служащие административной секции принимают меры к розыску, регистрации, охране и сбору в Государственные Архивы, архивных материалов, проверяют постановку архивного дела в подведомственных Общих Архивах, заведуют отводом и постройкой архивных зданий, заведуют хозяйством и личным составом служащих в Управлениях и Архивах.

41. Служащие инструкционных секций по заданиям Директоров фонда и Советов составляют и разрабатывают различные Правила, Положения, Штаты, Инструкции и проч[ие документы], касающиеся архивной службы; составляют доклады Совету по поступившим на рассмотрение отчетам и планы предполагаемой деятельности Архивов, ведают изданием описей, обо-

ров и сборников архивных материалов и работ архивов; организуют Архивные Институты и Курсы, выставки, чтения, лекции для ознакомления с архивным делом широких слоев населения.

42. Члены Советов руководят в составе коллегии Совета деятельностью Управлений и Архивов, разрешая все передаваемые Директором Фонда на их рассмотрение возникшие на практике недоразумения и недочеты; возбуждают вопросы о своевременности необходимых изменений Правил, Положений, Штатов, Инструкций и т[ак]д[алее].

43. Все служащие архивов, Управлений и Советов могут пользоваться отпуском на сроки: ежегодно – до 4 недель, через год – 2 месяца. Отпуска не должны нарушать установленного порядка работ.

*Машинопис, рукописні правки. Оригінал.
ЦДАВО України, ф.166, оп.1, спр.709, арк.25-27 зв.*

№ 94

Пояснювальна записка начальника Головного архівного управління В.Модзалевського надіслана Секретаріату Відділу позашкільної освіти щодо проекту загальної архівної реформи в Україні.

м. Київ

до 23 липня 1919 р.

Пояснительная записка к проекту общей архивной реформы на Украине.

События текущей революции и перестройка всего государственного строя на новых основаниях вызвали прекращение деятельности многих учреждений, существовавших при прежних правительствах, и в корне изменили характер деятельности остальных.

В связи с этими событиями архивы многих учреждений, прекративших свое существование, остаются без всякого призора и находящийся в них архивный матерьял зачастую обрекается на неминуемую гибель.

Эти условия вызвали необходимость для спасения весьма ценного в научном отношении матерьяла собрать брошенные архивы в одно место, разобрать и описать их для дальнейшего их изучения. Задачу эту начал выполнять Архивно-Библиотечный Отдел Главного Управления Искусств и Национальной Культуры, теперь же продолжает Архивная Секция Всеукраинского Комитета по охране памятников Искусства и Старины.

Но сосредоточение дел одних только брошенных архивов является полумерой. Продолжающие существовать учреждения, преобразовавшись в Советские, коренным образом изменили свои функции, направление и характер деятельности. По сколько прежние учреждения прибегали для планов будущей деятельности к опыту прошлого, по сколько им были нужны их архивы. В современных Советских учреждениях опыт прошлого не играет никакой роли — на слишком разных основах по сравнению с современными работали прежние учреждения, их прошлое — это зачеркнутая страница, после которой начинается совершенно новый текст. Отсюда происходит то явление, что продолжающие существовать учреждения прямо тяготеют полученными по наследству архивами, занимающими иногда обширные помещения, и всячески стараются избавиться от них, не останавливаясь пред самыми крайними решениями до полного уничтожения включительно. Ликвидационные комиссии при этих учреждениях, отобрав небольшой процент дел, для делопроизводства, остальные приводят в хаос и обычно предъявляют требования к Архивной Секции ВУКОПИСа “немедленно” забрать архив, “очистив” помещение его. Понятно, что эти требования до проведения в жизнь разработанной архивной реформы — не осуществимы. Между тем в делах продолжающих существовать учреждений имеются документы XVII-XVIII в[еков], представляющие высокий интерес в историческом и бытовом отношении.

Таким образом, реформа вызывается необходимостью сохранения архивных материалов. Затем идет другая не менее важная цель. Это разработка архивных материалов, имеющая огромное значение в смысле получения опыта из прошлого. Разных крупных и мелких архивов в одном только г[ороде] Киеве насчитывается около 200. В любом губернском городе их наберется около 50, в уездном — около 20.

При таком рассеянии архивного матерьяла не может быть и речи о каком-либо систематическом научном изследовании, исследователю приходится довольствоваться только случайно найденными документами в больших центрах, а в малых городах не найдется достаточного количества лиц с соответствующей научной подготовкой.

Пример Западной Европы после Великой французской революции и Советской России ясно указывает нам путь неизбежной архивной реформы — устройство центральных архивов. Все архивные матерьялы поступают в единый Всеукраинский Архивный фонд, подлежащий хранению в Центральных Архивах.

Для этого в Киеве учреждается Всеукраинский Главный Архив, в который поступают дела общего для всей Украины или для значительной ее части характера.

В остальных губернских городах учреждаются Губернские Общие Архивы для хранения дел, касающихся данной губернии или значительной ее части.

Расстройство транспорта, слабое развитие путей сообщения вообще, отсутствие специальных зданий, вынуждают в настоящее время учредить кроме Всеукраинского Главного Архива в Киеве и Губернских Общих в остальных Губернских городах, еще и Уездные Общие Архивы в ряде уездных городов, в которых должны храниться также и дела волостных правлений, обычно валяющиеся на чердаках деревянных зданий и тому подобных неподходящих для хранения местах. При незначительных размерах уездных городов, учреждения, не имеющие подходящих мест для хранения дел, могут все свои дела хранить в уездном общем архиве, так как за ними сохраняется право в любое время взять на просмотр необходимые им дела.

Таким образом, сосредоточивая архивный материал в небольшом числе крупных архивов, мы этим самым сокращаем число отдельных хранилищ и состав обслуживающего их служебного персонала, что даст экономию в расходовании народных средств; материал будет храниться в лучших условиях и подвергаться меньшей опасности уничтожения или порчи; научная обработка архивного материала будет значительно облегчена, а специально подготовленный сравнительно немногочисленный состав служащих сохранит все, представляющее научный интерес.

Нынешнее хаотическое состояние архивных дел большинства архивов вынуждает к тому, чтобы весьма немногочисленный состав служащих Архивов в первую голову занялся только охранением, сбором, разбором и приведением в порядок дел, поступивших к ним на хранение.

Возлагать на них и составление описей представляется физически невозможным и потому при архивах должны быть учреждены особые описательные секции не входящие в состав Отделов, которые и займутся составлением описей архивного материала сперва, реестрового типа, а затем и научного.

Стремление сосредоточить всю работу служащих архивов исключительно на порученном им архивном материале, не отвлекаясь никакими иными задачами, вызвало необходимость в учреждении Архивных Управлений, на обязанности которых и лежит работа о розыске, регистрации, учете и распределении архивного материала между архивами, сбор его с мест теперешнего нахождения, забота об охране его до передачи в Государственные архивы и заведывание административной частью, личным составом служащих и вопросом о постройке специальных архивных зданий, а до того времени об отводе соответствующего количества подходящих зданий и их приспособлении для архивов. На Управлениях-же лежит разработка различных правил и инструкций по архивному делу; хлопоты по изданию описей и архивных материалов, являющихся результатом работы Описательных Секций и отдельных служащих архивов, которым таковая работа будет поручена, а также организация Архивных Институтов, курсов, лекций, чтений, выставок и проч[ее].

Для общего руководства деятельностью архивов и управлений учреждаются Архивные Советы в составе, как ответственных руководителей Отделов и Секций архивов и Управлений, так и представителей науки и общественных организаций, совместно обсуждающих все вопросы, связанные с надлежащей постановкой дела на Украине.

Во избежание каких-либо трений между создаваемыми учреждениями, проект объединяет их в лице общего заведующего (Директора Архивного Фонда) и одной общей канцелярии.

В Советской России архивная реформа уже проводится; учреждены Главное Архивное Управление и Центральный Архив; учреждаются Губернские архивы. Условия времени требуют немедленного начала осуществления по тому же плану архивной реформы на Украине.

Подготовка реформы начата была рядом постановлений представителя СОВНАРКОМа, т[оварища] Скрипника, а затем декретами СОВНАРКОМа, опубликованными в разное время в "Известиях". Но разбросанные по отдельным номерам газеты часто несогласованные и почти всегда недоговоренные постановления, конечно не могут заменить общей реформы. Так декрет СОВНАРКОМа об охране архивов (Известия № 11-38) не достигает своей цели и именно вследствие указанных недостатков. Требование его (прим[ечание] №4) о передаче Архивному Отделу всех архивов по первому его требованию понимается Комиссариатами в том смысле, что Архивный Отдел обязан забирать архивы по первому требованию любого ведомства и очищать для последнего архивные помещения, при неисполнении чего ведомство имеет право выбросить архив хотя бы прямо на улицу из занимаемого им помещения, так как в том же декрете говорится об охране помещений лишь исторического значения (§1) и служащих целям искусства (§2), но ничего не говорится об архивных помещениях вообще. Не будем уже говорить о том, что отдельные декреты толковались часто Комиссариатами, как относящиеся только к Народному Комиссариату Просвещения и потому другие "ведомства" ничуть не обязаны с ними считаться. Так было и в отношении упомянутого декрета так и в отношении декрета о регистрации архивов, который был выполнен 3-4 архивами из общего числа около 200 в одном Киеве.

Таким образом, цель настоящей реформы кодифицировать и согласовать все уже изданные постановления, сохраняя вполне их общую цель и направление — охрану народного достояния в виде памятников его прошлого и в тоже время провести эту цель до конца. Это и составляет содержание прилагаемых проектов.

Заведывающий Архивной Секцией [В.Модзалевский]

*Машинопис, рукописні правки. Оригінал.
ЦДАВО України, ф.166, оп.1, спр.709, арк.22-24.*

№ 95

Декрет РНК РСФФР “Про скасування права приватної власності на архіви померлих російських письменників, композиторів, художників і вчених, що зберігаються в бібліотеках та музеях”.

м. Москва

29 липня 1919 р.

Об отмене права частной собственности на архивы умерших русских писателей, композиторов, художников и ученых, хранящихся в библиотеках и музеях.

1. Отменяются все ограничительные для Государства условия, на которых были переданы бывшими владельцами в публичные библиотеки и музеи архивы (рукописи, переписка и т[акое] п[рочее]) умерших писателей, художников, композиторов, ученых и др[угих] деятелей науки, литературы, искусства и общественной жизни.

2. Право первого издания таких архивов и всяких извлечений из них принадлежит Народному Комиссариату по Просвещению в лице соответственного отдела государственного издательства.

3. Означенные архивы предоставляются для пользования исследователям с особого каждый раз разрешения Народного Комиссариата по Просвещению.

Подписали:

Председатель Совета Народных Комиссаров В. Ульянов (Ленин)
Управляющий делами Совета Народных Комиссаров В. Бонч-Бруевич

*Машинопис. Копія.
ЦДАВО України, ф.14, оп.1, спр.1, арк.4.
Опубліковано: Культурне будівництво в Українській РСР. – К., 1959. — С. 56.*

№ 96

Доповідна записка начальника Головного архівного управління В. Модзалевського надіслана до колегії відділу позашкільної освіти про передавання управлінню архіва колишньої Київської духовної академії.

м. Київ

29 липня 1919 р.

В Коллегию Отдела Внешкольного Образования
Доклад о передаче в ведение Главного Архивного Управления
Архива б[ывшей] Киевской Духовной Академии.

На основании декрета СОВНАРКОМа Украины от 3-го апреля (“Известия” №11-38), архив б[ывшей] Духовной Академии был зарегистрирован Архивным Отделом ВУКОПИСа и 26-го апреля за №2/387 Комиссару по ликвидации дел Академии т[оварищу] Блинову был выдан на общем основании охранный лист для этого архива. Не предполагая встретить противодействие со стороны т[оварища] Блинова в дальнейших мерах к передаче этого архива в свое заведывание, Архивный Отдел принял содержание Архивариуса данного архива на свой бюджет, а затем обратился 31 мая за №884 в Отдел Высшей Школы с просьбой дать распоряжение т[оварищу] Блинову распечатать указанный архив для п[рие]ма его Отделом. Однако, как эта просьба, так подтверждение ее, сде[лан]ное 7-го июля за №1338, и личные справки не привели ни к каким по[ло]жительным результатам, и лишь 16-го июля за №1391 Отдел Высшей Шк[олы] сообщил ВУКОПМИСу, что вопрос об архиве Академии будет рассматри[ваться] в руководящей Коллегии НАРКОМПРОСа и что архив до разрешения вопроса в Коллегии будет находиться в ведении Отдела Высшей Шк[олы].

Не имея уверенности в том, что Отдел Высшей Школы, как с[уществу]ющий вне архивных интересов, внесет данный вопрос на рассмотрен[ие] [Ко]ллегии НАРКОМПРОСа в ближайшее время, и принимая во внимание, что архив б[ывшей] Духовной Академии, чрезвычайно ценный в научно-историческом отношении, крайне желательно было бы по приведении его в по-

рядок в скорейшем времени открыть для всеобщего пользования, Главное Архивное Управление считает необходимым войти с настоящим докладом в Коллегию Отдела Внешкольного Образования и просить Коллегию по обсуждении данного вопроса передать его на рассмотрение и окончательное решение Коллегии НАРКОМПРОСа с своим заключением о целесообразности перехода архива б[ывшей] Духовной Академии в ведение Главного Архивного Управления.

Начальник Главного Архивного Управления [В. Модзалевский]
29.VII.1919

Вих. № 524; вх. № 1404. Машинопис. Оригінал.
ЦДАВО України, ф. 166, оп. 1, спр. 710, арк. 6.

№ 97

Список співробітників Всеукраїнського головного архіву та Головного архівного управління.

м. Київ

30 липня 1919 р.

Список
служащих Всеукраинского Главного Архива и Главного Архивного Управления
при Наркомпросе Отдела Внешкольного Образования.

	Должность	Фамилия Имя и Отчество	
1.	Начальник Главного Архивного Управления	Модзалевский Вадим Львович	2000
2.	Хранитель Фонда	Гудзий Каленик Иванович	1500
3.	— “ —	Дембовский Николай Демьянович	1500
4.	— “ —	Мельников Дмитрий Борисович	1500
5.	— “ —	Демьяновский Александр Павлович	1500
6.	Помощник Хранителя Фонда	Коцюбинский Константин Петрович	1200
7.	— “ —	Сикорский Василий Зосимович	1200
8.	— “ —	Левитский Антон Андреевич	1200
9.	— “ —	Куликовский Николай Васильевич	1200
10.	— “ —	Сычевский Иван Михайлович	1200
11.	— “ —	Коробенко Тимофей Иванович	1200
12.	— “ —	Остроков Аркадий Иванович	1200
13.	— “ —	Рыбчинский Иона Григорьевич	1200
14.	Хранитель Фонда	Соколов Никанор Димитриевич	1500
15.	Помощник Хранителя Фонда	Капутовский Владимир Иванович	1200
16.	— “ —	Демидюк Исидор Матвеевич	1200
17.	— “ —	Николаев Антон Николаевич	1200
18.	Заведывающий Описательной Секцией	Мияковский Владимир Варламович	1700
19.	Помощник Заведующего Описат[ельной] Секцией	Радзимовский Александр Александрович	1500
20.	Заведывающий Секцией	Соловьев Александр Александрович	1700
21.	— “ —	Аргамаков Николай Николаевич	1700
22.	Инспектор Главн[ого] Арх[ивного] Управл[ения]	Мигулин Василий Васильевич	2000
23.	— “ —	Кустерский Виталий Витальевич	2000
24.	— “ —	Теренецкий-Климович Владимир Федоров[ич]	2000
25.	Сотрудник для поручений	Ельчиев Григорий Захарьевич	1110
26.	Сотрудник I разряда	Чижевич Евгения Александровна	1110
27.	— “ —	Романовская Евдокия Павловна	1110
28.	— “ —	Гоголь-Яновская Мария Александровна	1110
29.	— “ —	Лыкошин Алексей Иванович	1110
30.	— “ —	Павловская Ольга Александровна	1110
31.	Сотрудник I разряда	Антонович Ирина Владимировна	1110
32.	Библиотекарь	Павлов Владимир Владимирович	1200

33.	Секретарь	Полетика Павел Иванович	12000
34.	Машинистка	Мондзелевская Юлия Онисимовна	960
35.	— “ —	Теодорович Ксения Викентьевна	960
36.	Сотрудник II разряда	Павлова Инна Михайловна	1032
37.	— “ —	Жданова Надежда Николаевна	1032
38.	— “ —	Ветчинина Варвара Владимировна	1032
39.	Курьеры	Голодович Николай Михайлович	696
40.	— “ —	Константинов Иван	696
41.	— “ —	Попов Леонид Иванович	696

Вышепоименованным лицам просим выдать соответствующие удостоверения с 1-го Августа с[его]/г[ода].

Начальник Главного Архивного Управления [В.Модзалевский]
Секретарь [П.Полетика]

Резолюція: Выдать временные удост[оверения] [В.Беляева]

Резолюція: Выдать постоянные удост[оверения] [підпис]
VIII/[19]19 г[ода]

Вих. №526; вх. №1417. Машинопис, рукопис, рукописні правки. Оригінал.

ЦДАВО України, ф.166, оп.1, спр.710, арк.7-7зв.

№ 98

Проекты законодательных актов Раднаркому УСРР з організації архівної справи в Україні.

м. Київ

липень 1919 р. (?)

Проект
Декрет Совета Народных Комиссаров

Совет Народных Комиссаров постановил:

- 1) Утвердить и ввести в действие Учреждение Государственных Архивов на Украине с приложенными к нему положениями и правилами.
- 2) Все действующие ныне законы, положения и инструкции об архивах, управлении ими, о порядке сдачи, хранения и уничтожения архивных дел — отменить.
- 3) Учредить, согласно п[ункта] I настоящего закона, Всеукраинский главный Архив в г[ороде] Киеве.
- 4) Находящиеся в Киеве Центральный Архив Древних актов и архив при Комиссии для разбора древних актов переименовать во второй отдел Всеукраинского Главного Архива и передать в ведение последнего.
- 5) Архивную Секцию Всеукраинского Комитета по охране памятников искусства и старины (ВУКОПИСа) преобразовать в Главное Архивное Управление, согласно штатам последнего, оставив лиц, не получивших нового назначения, за штатом на общих основаниях.
- 6) Впредь до формирования Главного Архивного Совета все права и обязанности возложить на заведывающего Всеукраинским Главным Архивом.

7) Впредь до окончательной передачи дел в учреждаемый Всеукраинский Главный Архив все учреждения, имеющие в своем ведении архивы, обязаны хранить дела и документы, сохраняя право пользования ими для справок, выдачи копий и проч[ее], но ни один документ из хранящихся в архиве не может быть уничтожен, вынесен, выдан или передан куда либо из Архива без согласия Главного Архивного Управления. Помещения, ныне занятые Архивами не могут получать другого назначения без согласия Главного Архивного Управления.

8) Указанные в п[ункте] 7 архивы и служащие в них получают содержание от соответственных учреждений, впредь до фактической передачи дел в ведение Главного Архивного Управления, а на новые назначения, увольнения и перемещения служащих в них испрашивается разрешение Главного Архивного Управления. Последнему предоставляется право непосредственного контроля за указанными архивами и устранения всех замеченных несовершенств в их деятельности.

9) Народному Комиссару Просвещения предоставить право издавать распоряжения и инструкции о порядке ликвидации указанных в п[ункте] 7 архивов и передаче их в ведение Главного Архивного Управления.

10) Главному Архивному Управлению предоставить право контроля за действиями ликвидационных комиссий всех ведомств в отношении сохранения документов ликвидируемых учреждений, для чего ввести в штаты ликвидационных комиссий представителей Главного Архивного Управления, предоставив им право приостанавливать постановления Комиссии, касающиеся уничтожения, передачи и перемещения архивных документов, дел и помещений. Окончательное решение по этим протестам предоставить Народному Комиссару Просвещения.

11) Предоставить Народному Комиссару Просвещения издать по соглашению с прочими Народными Комиссарами перечень дел по всем ведомствам, подлежащих вечному хранению и срочному хранению на сроки от 10 до 50 лет, а также единолично определить сроки по истечении которых данный род дел или документов поступает в общественное пользование с научными целями.

Машинопис, рукописні правки. Чернетка.

ЦДАВО України, ф. 166, оп. 1, спр. 709, арк. 14-15.

Проект

Учреждение Государственных Главного и Общих Архивов на Украине:

I. Положения Общие:

1) Все законченные производством дела Правительственных и Общественных учреждений и организаций, находящихся на территории Украины, являются достоянием Украинского народа, образуют единый Всеукраинский Архивный Фонд и подлежат хранению в Государственных Главном и Общих Архивах.

2) Дела и документы, хранящиеся в Государственных Главном и Общих Архивах, доступны для ознакомления с ними желающих, для исследования их с научной целью, для наведения справок и снятия копий на основании особых правил.

3) Для сосредоточения законченных производством дел в целях наибольшей сохранности, удобства пользования и обезпечивания кадром подготовленных служащих, учреждаются: в Киеве – Всеукраинский Главный Архив; в губернских городах кроме Киева – губернские Общии и в уездных – Уездные Общии Архивы.

Примечание: Уездные общии архивы учреждаются в уездных городах по постановлению Главного Архивного Совета.

4) Для руководства и заведывания архивным делом на Украине учреждаются в г[ороде] Киеве Главный Архивный Совет с Главным Архивным Управлением, а в Губернских городах кроме Киева Губернские Архивные Советы с Губернскими Архивными Управлениями.

II. Государственные Архивы.

5) Всеукраинский Главный Архив состоит из шести отделов и описательной секции.

I. Отдел – Государственный Архив, в который поступают на хранение дела всех центральных учреждений после революции 1917 г[ода], т[о] е[сть] дела Временного Правительства, Генерального Секретариата, Центральной Рады, Гетманщины, Директории, Всеукраинского Совета Рабочих и Крестьянских Депутатов, СОВНАРКОМа, Уцика, всех отдельных секретариатов, Министерств, Народных Комиссариатов, самостоятельных Главных Управлений и других учреждений общегосударственного значения после их ликвидации или по истечении установленных сроков.

II. Отдел – Архив Правобережья, в который переименовываются находящийся в Киеве Центральный Архив древних актов.

III. Отдел – Архив Левобережья, в который передаются дела Генеральной Войсковой Канцелярии, Малороссийской Коллегии, Войскового Генерального Суда и др[угих] Центральных учреждений времени Гетманщины (1648-1782).

IV. Отдел – Киевский Областной Архив, в который передаются дела общего характера, касающиеся бывшего Киевского, Подольского и Волынского Генерал-Губернаторства, Учебного, Удельного и др[угих] округов, с Киевским Губернским и Уездным Под'отделами.

V. Отдел – Церковный Архив, с делами министерства исповеданий и церковных учреждений, деятельность которых распространялась на всю Украину или на ее значительную часть, с подотделом Киевской епархии.

VI. Отдел – Центральный Военный Архив на Украине, в который поступают дела военного и морского министерств и соответствующих народных комиссариатов, Главного и Генерального Штабов, Штаба Киевского Военного Округа с Окружными Управлениями и других учреждений и частей Округа.

Описательная секция описывает архивный материал во всех отделах по указанию заведывающего архивом. На заведующего секцией возлагается и редактирование научных изданий Архива.

6. В Губернские Общие Архивы поступают законченные дела всех бывших областных (Слободской Украины и т[ак] д[алее]), губернских учреждений, а также касающиеся нескольких уездов одновременно.

В уездный Отдел этого архива поступают дела уездных учреждений и волостей уезда губернского города и приписанных уездов.

7. Губернские Общие Архивы состоят из 6 отделов и описательной секции. Фонды отдельных учреждений согласно нижеследующего распределяются по отделам согласно нижеследующего:

I. Отдел – ведомств Просвещения, Исповеданий (консistorские, церковные, монастырские).

Призрения; в этот отдел передаются также и все древние акты местного значения (по 1782 г[ода]).

II. Отдел – судебного ведомства.

III. Отдел – внутренних дел и самоуправления.

IV. Отдел – финансово-экономический и путей сообщения.

V. Отдел – уездный, к которому приписываются уезд губернского города и те уезды, которые не имеют своих уездных архивов.

VI. Отдел – военно-морской.

Кроме отделов, в состав Архива входит описательная секция, описывающая архивный материал во всех отделах по указанию заведующего Архивом. На Заведующего секцией возлагается и редактирование научных изданий своего архива.

8. В Уездные Общие Архива передаются законченные дела уездных учреждений и всех органов волостного и сельского управления.

По истечении 50 летнего срока хранения, дела передаются для дальнейшего хранения в Губернские Общие Архивы.

9. В Уездных Общих Архивах фонды отдельных учреждений распределяются по таким же отделам, как и в губернских (§ 7), при чем V отдел соответственно заменяется волостным.

10. В Губернские Общие Архивы принимаются на бесплатное хранение исторические документы, принадлежащие частным лицам, как по распоряжению властей вследствие оставления их владельцами без присмотра, так и по желанию самих владельцев. Эти документы составляют в архиве особый фонд (входящий в один из отделов по указанию Гл[авного] Арх[ивного] Упр[авления]), при чем, в случае добровольной их передачи владельцем, за ним остается право собственности на сданные документы и право разрешать или воспрещать пользование ими.

11. Законченные дела, необходимые для справок по текущей переписке, остаются при учреждениях, имеющих соответствующие помещения для хранения дел, на срок определенный соответствующим ведомством по соглашению с НАРКОМПРОСом.

12. По окончании срока хранения при учреждении, а также при неимении подходящего помещения для хранения, законченные дела передаются в соответствующие архивы на основании правил о сдаче и хранении дел.

13. Дела, сданные в архив существующими учреждениями, по письменному требованию таковых, подлежат выдаче из архива означенным учреждениям для пользования на срок не свыше 1 месяца.

В случае необходимости продлить срок использования, учреждение каждый раз должно возбуждать мотивированное ходатайство о продлении срока.

14. Дела и документы не существующих ныне учреждений никому и ни в каких случаях не высылаются, не выносятся на дом и вообще не выносятся из помещения архива даже на самое короткое время.

15. Временно, до постройки специальных архивных зданий, Всеукраинский Главный, Губернские и Уездные Общие Архивы должны быть размещены по возможности в наименьшем количестве каменных зданий, безопасных от пожаров и сырости и приспособленных для хранения дел и работы над архивными материалами.

16. При Всеукраинском Главном Архиве учреждается Главный Архивный Институт для подготовки архивистов, архивариусов и копиистов древних актов к архивной службе.

17. При Губернских Общих Архивах, находящихся в университетских городах для той-же цели могут быть открываемы в случае наличности преподавательского персонала Областные Архивные Институты.

18. Все архивы пользуются правом бесплатных почтовых сношений и пересылки архивных материалов в посылках до 1 пуда весом.

III. Архивные Советы и Управления.

19. Для руководства архивным делом на Украине учреждается Архивный Совет в составе председателя-директора Всеукраинского архивного фонда и членов-заведующих Отделами и Секциями Всеукраинского Главного Архива и Главного Архивного Управления, директоров Губернских Архивных Фондов во время пребывания их в Киеве, представителей: от Украинской Академии Наук, от высших учебных заведений по кафедре истории, от Украинских Научно-Исторических Обществ и от культурно-просветительных организаций. Список высших учебных заведений, обществ и организаций, а также число представителей от них определяется Советом и утверждается НАРКОМПРОСОМ. Председатель Совета может приглашать на заседания совета посторонних сведующих лиц с правом совещательного голоса.

20. Общее собрание Совета избирает из своей Среды Товарища Председателя и Секретаря.

21. Совет созывается Председателем не менее I раза в месяц.

22. Для заведывания архивным делом на Украине учреждается Главное Архивное Управление, Начальником которого является Директор Всеукраинского Архивного Фонда.

23. Главное Архивное Управление состоит из секций: административной и инструкционной. Административная секция проводит регистрацию всех существующих архивов, берет на учет архивный материал и следит за его движением, ведает личным составом архивов и архивными зданиями по всей Украине.

Инструкционная секция разрабатывает положения, правила, инструкции и проч[ее], касающиеся различных отраслей архивного дела; составляет доклады по присланным на рассмотрение отчетам и планы предполагаемой деятельности архивов; издает результаты научных работ архивов, учреждает Архивные Институты и курсы; устраивает выставки, чтения, лекции и проч[ее].

24. Переписка Совета, Управления и Архива ведется общей их канцелярией при Архиве.

25. Для руководства архивным делом в губерниях учреждается в губернских городах кроме Киева, Губернские Архивные Советы в составе каждый – председателя, Директора соответствующего Губернского Архивного Фонда и членов – заведующих отделами и секциями Губернских Общих Архива и Архивного Управления, заведующих Уездными Общими Архивами во время их пребывания в губернском городе и представителей от местных университетов и других высших учебных заведений по кафедре истории, от научно-исторических обществ или губернских ученых архивных комиссий и культурно-просветительных организаций.

Список высших учебных заведений, обществ и организаций, а также число представителей от них определяется самим Губернским Советом и утверждается Директором Всеукраинского архивного фонда.

Председатель совета может приглашать на заседания совета посторонних сведущих лиц с правом совещательного голоса.

26. Совет избирает из своей среды Товарища Председателя и Секретаря. Заседания Совета назначаются председателем не менее I раза в месяц.

27. Для заведывания архивным делом в губерниях, учреждаются в губернских городах, кроме Киева, Губернские Архивные Управления под Начальством Директора Губернского архивного фонда.

28. Губернские Архивные Управления состоят из секций: административной и инструкционной.

Круг деятельности их указан в п[ункте] 23 по отношению к губернии.

29. Вся переписка Губернского Совета, Управления и Архива ведется общей их канцелярией, находящейся при архиве.

30. Для Киевской Губернии обязанности губернских совета и Управления исполняется Главным Советом и Управлением.

31. Архивным делом в уездах ведают заведующие Уездными Общими Архивами под руководством своих Губернских Советов и Управлений.

32. При Уездных Общих Архивах, Уездных Отделах Губернских Общих Архивов и Уездном Подотделе Всеукраинского Главного Архива состоят архивариусы для командировок, на обязанности которых лежит объезд селений, местечек и усадеб уезда для розыска, охраны и сбора дел и документов архивного характера.

33. Архивные советы в составе коллегии рассматривают и снабжают своими заключениями отчеты Архивов и Архивных Управлений, руководят работой отделов и секций своих архивов и Управлений, дают указания для разработки проектов Положений, Штатов, Инструкций, Правил и т[ому] под[обных], касающихся различных отраслей архивной службы; обсуждают их,

проектируют необходимые изменения в архивном законодательстве, руководят учреждением Архивных Институтов.

*Машинопис, рукописні правки. Чернетки.
ЦДАВО України, ф. 166, оп. 1, спр. 709, арк. 14-18 зв.*

№ 99

Постанова Ради народних міністрів УНР про утворення особливих комісій з питань зберігання, експертизи та утилізації архівних матеріалів установ.

м. Кам'янець-Подільський

до 1 серпня 1919 р.

Іменем Української Народної Республіки затверджуємо:
Голова директорії
Члени: член-секретарь
Посвідчую: Державний Секретарь

Ухвалена радою народних міністрів
Постанова

Про заснування при всіх Міністерствах і Управліннях У.Н.Р. Особливих Комісій для перегляду існуючих законів та інструкцій, на підставі яких утримуються й оберігаються їх архиви та про передачу непотрібних архівних матеріалів Міністерству Народного Господарства через Архівну Комісію Міністерства Народної Освіти.

1. Всі Міністерства й Головні Управління мусять на протязі двох тижнів з дня оголошення в місцевій пресі цієї постанови переглянути в своїх особливих комісіях закони, постанови й інструкції, щодо оберігання, переховування їхнього архівного матеріалу, і перероблення їх так, аби дати найбільшу змогу звільнити архиви від непотрібного матеріалу.

2. Після затвердження відповідними Міністрами і інституціями новоскладених статутів та інструкцій про існування архівів установ того чи іншого Міністерства, негайно переглянути архиви всіх установ, як центральних, так і місцевих, одібравши непотрібний матеріал і після огляду його архівною комісією Міністерства Народної Освіти, передати Міністерству Народного Господарства.

3. Архиви скасованих інституцій на протязі двох тижнів з дня оголошення цієї постанови в місцевій пресі, прийняти тим установам та Міністерствам, які продовжують роботу скасованих установ.

Голова Ради Народних Міністрів
За Міністр Народної Освіти [*Н.Григорій*] *Машинопис. Копія.*

ЦДАВО України, ф. 3689, оп. 1, спр. 16, арк. 1-1зв.

№ 100

Лист Подільської духовної консисторії до Департаменту православної церкви Міністерства культів УНР щодо продажу консисторією частини архіву.

м. Кам'янець-Подільський

2 серпня 1919 р.

До Департаменту по Справах Православної Церкви.

Згідно резолюції [ана] Керуючого Міністерством Культів і згідно відношенню від 5 липня біжучого року ч[исла] 740, до пана Секретаря Консисторії, Духовна Консисторія має пошану повідомити Департамент по Справах Православної Церкви, що дійсно є постанова Єпархіального Начальства, від 10-12 Квітня, про продаж частини Консисторського архіву на такі підстави: позаяк в Консисторському архіві неможливо змістити всього паперу за тісного місця, то вищезазначеною постановою ухвалено: 1, в першу чергу продати ісповідні відомості, та церковні прихода-расходні книги, залишивши доки що ці папери за останні 5-10 років, 2, для більшого вияснення того, які ще папери, та діла можливо було б продати, призначити комісію, і 3, закликати до Консисторії на суперництво ріжних осіб і продати їм папери та діла які виявляться непотрібними і здобуті гроші повернути до економічних сум Консисторії.

Однак продаж паперу препинено Консісторією, позаяк за владування большевиків “Совнархоз” перешкодив цюю продаж.

Член Консісторії [підпис]
Секретарь [В. Соколовський]
Діловод [Доброловський]

*Вих. № 12324; вх. № 178. Машинопис, рукописні правки. Оригінал.
ЦДАВО України, ф. 1072, оп. 1, спр. 36, арк. 2-2 зв.*

№ 101

Лист міністра народного господарства УНР до Міністерства культів щодо утилізації архівних матеріалів.

м. Кам'янець-Подільський

2 серпня 1919 р.

До Міністерства Культів

Брак паперу в звязку з браком сирівця примушує Міністерство Народнього Господарства дбати про його відшукування і як одна з можливостей, що стоїть на цьому шляху — це використання Архівів. Архиви підлягають певним законам і з боку Міністерства Народнього Господарства вживаються заходи, аби використуемі архиви, не порушуючи законних вимог, можна було-б пустити на переробку на паперових фабриках (єдина на звільненій території від большевиків фабрика “Совій-Яр” Коцебу) по певній росцінці, але такій щоб вона не відбивалась зле на риночних цінах і не давала змоги риночним продавцям обрізків набивати ціни, коли офіційальні Установи будуть теж назначати високі ціни.

Прохаю відповісти скільки архівного матеріалу є для використання в підлеглих Міністерству Культів установах, а також по якій ціні сей матеріал може бути відпущений на паперову фабрику “Совій-Яр”.

Фабрика з дня на день може припинити свою роботу, а тому відповідь на ці запитання, як маючі екстренне значіння — прохаю дати по можливості в найкоротчий срок.

Міністр Народнього Господарства [підпис]
В[иконавчий] Директор Фабрично-Заводського Департаменту [підпис]

*Вих. № 42/1355; вх. № 179. Бланк, рукопис. Оригінал.
ЦДАВО України, ф. 1072, оп. 1, спр. 36, арк. 3-3зв.*

№ 102

Лист Департаменту православної церкви Міністерства культів УНР до Подільської Духовної консисторії щодо утилізації відомчих архівних матеріалів.

м. Кам'янець-Подільський

9 серпня 1919 р.

До Подільської Духовної Консісторії.

В залежності від браку паперу і відсутности для нього сирівцю на фабриці “Совій-Яр”, — єдиній на звільненій від ворога території, в відповідних Урядах повстала гадка обернути на переробку в папір архівні матеріали ріжних Відомств.

З огляду на це, Міністерство Народнього Господарства звернулось, між иншим, і до Міністерства Культів з проханням сприяти здійсненню зазначеної гадки в своєму Відомстві. Тому, йдучи на зустріч цьому прохання, Міністерство Культів пропонує Консісторії як найскорше з'яснити й після того повідомити його скільки з архівного матеріалу, який є в розпорядженню Консісторії і підлеглих їй органах, і по якій ціні, може бути передано на паперову фабрику “Совій-Яр” без порушення законних вимог, що до архівів, і з забезпеченням інтер[е]сів, для яких архиви призначені.

В[иконуючий] об[ов'язки] Керуючого Міністерством Культів [підпис]
За Директора Департаменту [Г. Левицький]
За Начальника Відділу [підпис]
З оригіналом згідно: [підпис]

*Вих. № 871. Машинопис. Відпуск.
ЦДАВО України, ф. 1072, оп. 1, спр. 36, арк. 4-4 зв.*

№ 103

Повідомлення Межирицького волосного ревкому Рівненського повіту про знищення документів та установ волості місцевими повстанцями та бойовиками загону Соколовського.

м. Межиріг

5 серпня 1919 р.

В Ровенский Уездный Ревком

Межирицкий Волостной Ревком доводит до сведения Ровенского Уезд[ного] Ревкома, что местными повстанцами и бандами Соколовского, за время пребывания их в Межириче от 10 сего Июля по 13 включ[ительно], уничтожены следующие бумаги и документы Ревкома: 1) все протоколы с постановлениями Ревкома от 6-го сего Июня по 6-е Июля включ[ительно] и книга, куда заносились постановления; 2) некоторыя отношения и распоряжения высшей дистанции по Межиричской волости; 3) удостоверения, заготовленные для военнообязанных по с.с. Столпину, Городищу, Самострелам и Щекичину; 4) все плакаты и объявления Советской власти, как в здании Ревкома, так и по м[істу] Межиричу, его району, в том числе: а) Конституция Российской Сов[етской] Федер[ативной] Социал[истической] Республики и б) объявление с постановлениями (Голос Земли Украинской) Всеукраинского съезда Исполкомов. За исчезновение указанных бумаг Ревком снимает с себя всякую ответственность.

Председатель Ревкома *[підпис]*

Секретарь *[підпис]*

Вих. №806; вх. №1046. Рукопис, відтиски штампів волосного ревкому та вхідної документації повітового ревкому. Оригінал.

ДА Рівненської області, ф.Р-466, оп.1, спр.9, арк.1-1зв.

№ 104

Лист ректора Кам'янець-Подільського державного українського університету проф. І.Огієнка до Міністерства народної освіти УНР з матеріалами засідань архівної комісії Кам'янець-Подільського українського державного університету.

м. Кам'янець-Подільський

8 серпня 1919 р.

До Міністерства Народної Освіти.

Додаючи до цього копію протоколів засідань архівної Комісії Кам'янець-Подільського Державного Університету 31-го липня і 4-го серпня 1919 р[оку] ласкаво прошу Міністерство взяти можливих заходів щодо упорядкування охорони пам'яток старовини.

Ректор Університету, професор *[І.Огієнко]*

Секретар Правління *[Дм.Коломісць]*

Резолюція: Запросити проф[есора] Клименка взяти на себе тим[часово] об[ов'язки] Нач[альника] Від[ділу] Охорони пам[яток] старовини і організувати комісію для перегляду архивного матеріалу, який і де виходить.

*9/VIII. Григорій**

Вих. №1290. Бланк, машинопис, рукописна резолюція.

* Див. № 105.

Протокол
Засідань архівної комісії
Кам'янець-Подільського Українського Державного Університету
31 липня і 4 серпня 1919 року.

Прибули на засідання: Декан істор[ико]-філолог[ічного] факультету професор Клименко, приват-доцент протоієрей Сіцінський³⁷, професор Клепацький, професор Неселовський і приват-доцент Бялковський.

31 липня склали текст протесту проти нищення архівів і призначили нове засідання на 4 серпня для заслухання докладів протоієрея Сіцінського і Бялковського про архівне діло в Росії та Західній Європі, а також для остаточного редагування тексту записки про охорону архівів до Міністерства Освіти.

4 серпня заслухали доклад і виробили текст заяви, з якою Університет має звернутися до Пана Міністра Народньої Освіти:

“В останні часи брак паперу та нестача коштів на утримання служачих де-яких установ загрожують архивам цих установ, документи яких можуть бути продані, або знищені, викинуті з них чистих листів паперу. При цьому загинуть акти, які мають історично-наукову цінність. Щоби не допустити цього, потрібно негайно заборонити безоглядне нищення або продаж архівів. Разом з тим, визнається необхідним упорядкувати архівну справу так, аби догляд і збереження архівів на певній території доручалися постійній комісії, в скла якої входили-би знавці архівного діла та археографи, науково підготовлені, призначаємі Міністерством Освіти по рекомендації історико-філологічних факультетів або Академії Наук. Ця комісія одержує право вибирати з архівних документів все науково-цінне, допомогати їй і цій справі повинна адміністрація всіх установ. Одіbrane архівною комісією, зведене в певні місця, повинно зберегатись під її-ж доглядом, а все останне, яке не має історичної цінности, залишається в розпорядженні урядових установ.

Університет має за честь просити, аби закон про архівну справу та інструкція архівним комісіям були вироблені в найближчій часі. Університет також гадає, що для підготовки вечних архіваріусів потрібно завести спеціальну вищу археографічну школу, на зразок парижської “Ecole des chartes”³⁸, а до її заведення влаштувати по університетських містах короткочасні архівні курси.

Університет гадає, що праця тимчасової архівної комісії, негайно заснованої у Кам'янці, під доглядом історико-філологічного факультету, до переведення належного закону, дасть можливість урядовим установам використовувати велику кількість документів, не маючих наукової цінности, для задоволення їх потреб в чистому папері.”

Оригінал за належними підписами.

З оригіналом згідно:
Секретар Ради Професорів Кам'янець-Подільського
Державного Українського Університету [П.Клепатський]

Машинопис. Засвідчена копія.

ЦДАВО України, ф.3689, оп.1, спр.14, арк.32,138.

№ 105

Пропозиція товариша міністра народної освіти Н.Григорієва проф. П.Клименку очолити відділ охорони пам'яток старовини й мистецтва.

м. Кам'янець-Подільський

11 серпня 1919 р.

До пана П.В.Кліменка, Професора Кам'янець-Подільського Державного Університету

Високоповажний Пане Професоре.

Відсутність в сучасній мент фаховця по справах охорони пам'яток старовини й мистецтва в Головному Управлінні Мистецтв, гальмує заходи Міністерства Народньої Освіти що до захисту пам'яток старовини й мистецтв і особливо архівів від руйнації.

Мною накреслено низку заходів, аби запобігти майбутній шкоді від необережного поводження з цими наукової вартости, цінностями, але за відсутністю необхідних фахових людей, змушує мене звертатись до Вас, Високоповажний Пане Професоре, прийти на допомогу цій справі, прийнявши на себе тимчасове керування Відділом Охо-

рони Пам'яток Старовини й Мистецтв при Головному Управлінню Мистецтв, а також організації Архівної Комісії для вироблення засобів охорони архівів.

Про свою згоду прошу не одмовити поставити мене в найближчий час в відомість.

З щирою повагою до Вас
Товариш Міністра Народної Освіти [Підп[исав] Григорійв]

Вих. № Ч.46/1933. Машинопис. Відпуск.

ЦДАВО України, ф.3689, оп.1, спр.14, арк.34.

№ 106

Обіжник Міністерства народної освіти УНР до місцевих установ про заходи по збереженню архівів, музеїв, бібліотек.

м. Кам'янець-Подільський

11 серпня 1919 р.

Обіжник

до всіх установ підлеглих Міністерству Народної Освіти і Мистецтва,
до Мійських самоврядувань і Народніх Управ.

В ці тяжкі часи руїни, яка провадиться большевицькими бандами та їх прихильниками, гинуть неоцінені скарби нашої науки й культури, а саме: книгозбірні, архиви, музеї, рідкі колекції старовини і т[ому] п[одібне].

Ці матеріали переходять в церквах, костелах, державних і громадських установах та маєтках приватних власників і тому большевики, ніби борючись з “буржуями”, а в дійсності грабуючи, нищать ці надзвичайної наукової вартости національні скарби, які так необхідні для розроблення української науки і мистецтва.

Большевики добре знають, що такою руїною вони остаточно обкрадуть не тільки матеріальне, але й духовне добро нашого народу, знищивши всякі ознаки і показчики минулої української культури і науки.

Не дивлючись на те, часто трапляється, що і деякі українські козаки розлютовані ворогом, нищать польські бібліотеки та архиви, забуваючи про те, що в них переходять пам'ятки нашої культури, пограбовані поляками до своїх музеїв, а також книжки, писані хоча й польською мовою, але про нашу історію.

Звертаючи на се увагу, Міністерство Народної Освіти прохає пояснити як-найширше населенню, що польські й московські музеї та бібліотеки і архиви на Україні переповнені покраденими у нас пам'ятками нашої культури і книгами, в яких описується наша старовина, а тому знищення їх і руйнування є руїною нашого національного добра.

Щоби зберегти те, що ще залишилося від цілковитого знищення і розграбунку, Міністерство прохає:

1) Вжити всіх відповідних заходів, аби захистити зазначені вище національні цінності, які перебувають в небезпеці, повідомляючи кожен раз про вжиті заходи Міністерство Народної Освіти.

2) При всяких можливих випадках роз'яснювати як громадянам, так і козакам Української Армії про ту шкоду, яка робиться національній справі Держави — нищення бібліотек і архівів.

3) Про всякий випадок небезпеки, яка загрожує тим чи іншим архивам, музеям, колекціям, бібліотекам і т[ому] п[одібне] повідомляти негайно Міністерство Народної Освіти.

За Міністра Народної Освіти і Мистецтва Товариш Міністра [Н.Григорійв]
Голова Від[д]ілу Художньої Промисловості [Ант[он] Середа]

Вих. №43/1921. Бланк, машинопис, рукописні правки олівцем, чорнилами. Відпуск.

ЦДАВО України, ф.3689, оп.1, спр.14, арк. 33-33зв.

№ 107

Лист Подільської Духовної консисторії до Міністерства культів УНР про дозвіл продати частину консисторського архіву.

м. Кам'янець-Подільський

11 серпня 1919 р.

До Міністерства Культів.

В архіві Подільської Духовної Консисторії мається на продаж писаний папір, себ то: ісповідні відомости, приходо-расходні книжки церков, та клирові відомості вагою 1000-2000 пудів. За цей папір купці пропонують по 60 карб[ованців] за пуд.

На підставі цього, Духовна Консисторія має пошану прохати Міністерство Культів (Департамент по Справах Православної Церкви) негайно дозволити продаж зазначеного вище паперу, позаяк скрутне матеріяльне становище Консисторії потребує невідкладної підмоги на одержання канцелярії і інші потреби Консисторії.

До цього Консисторія прилучає, що зазначені вище папери не мають научної сили, позаяк ніяких справок з них за довгі роки не потребував ніхто, а окрім того Консисторія залишит від продажу ти* папери за останні 10 років. Крім того дублікати цих паперів маються як в параф[іальних] церквах, так і у Владики.

Член Консисторії [*Свящ[еник] Ф. Шпановський*]
Секретарь [*В. Соколовський*]
Діловод [*Доброловський*]

*Вих. №12558; вх. №194. Бланк, машинопис, рукописні правки. Оригінал.
ЦДАВО України, ф.1072, оп.1, спр.36, арк.5-5зв.*

№ 108

Доповідна записка завідувача Головного архівного управління В.Модзалевського про недоцільність скорочення персоналу ГАУ в зв'язку з оголошеним масовим скороченням штатів.

м. Київ

11 серпня 1919 р.

Меморандум що до архівної справи на Україні.

Оголошене по часописах розпорядження влади про скорочення штатів дає привід піднести питання про місцеві архиви, — оці осередки, по яких переховуються джерела для вивчення як минулого життя України, так і сучасного. Головне Архівне Управління, яке інституція, головним завданням якої є захист і охорона архівів, вважає своїм обов'язком піднести голос у справі проведення згаданого скорочення штатів до своїх співробітників. Але при цьому Управління рішуче зазначає, що у цій справі ним керують виключно інтереси архівів, і тому воно також рішуче одхиляє всяку думку про можливість заіздозріння його лише у захисті особистих інтересів своїх співробітників.

Головне Архівне Управління, що почало існувати ще з осені 1917 р[оку], яке Архівно-Бібліотечний Відділ й потім перетворювалося у різні інші перехідні форми, має досить великий досвід з свого не дуже довгого, але багатого подіями життя. Цей досвід перш за все свідчить що значіння праці архивних установ надзвичайно побільшувалося й набувало величезного значіння під час змін влади, яких так багато було на Україні протягом останніх двох років. У ці моменти архівисти працювали від ранку до ночі, бігаючи по місту й захищаючи від знищення архівні папери, незалежно від того, ким й для чого вони мали бути знищені. У ці моменти архівисти робили те саме, що роблять люде під час пожежі — врятовували дорогоцінне папірове майно, без якого неможливо зрозуміти ні минулого, ні сучасного, ні майбутнього, й яке знищувалося без жадного жалю з різними цілями. Безсумнівно значіння праці архівістів під час подібних історичних моментів, має більшу вагу, ніж людська праця під час пожежі, бо архівне майно — річ незамінима, й те, що з документів гине — гине назавжди.

Моменти, коли провадиться боротьба за зміну державного устрою це — іспит для архівістів, це час найбільшого напруження їх діяльності, час, коли діяльність ця набуває надзвичайного значіння взагалі, а для України особливо, як що на охорону архівів дивиться з боку інтересів суто українських. Для майбутнього істо

* Так в тексті.

рика України сучасний момент її життя буде мати надзвичайний інтерес і значіння, але останнє можна буде зрозуміти лише тоді, коли у розпорядженні дослідувача буде досить документальних даних. Ці данні — папери архівні

треба берегти всіма силами, бо без них зовсім неможливе буде правдиве освітлення сучасних подій, коли так міцно переплелися в один вузловий питань соціальне, національне, політичне, економічне та інші. Але підкреслюючи значіння архівних паперів для української історичної науки, Головне Архівне Управління також мусить визнати цілком одверто й рішуче, що уся діяльність його зовсім аполітична, позапартійна й т[ак] д[алі]: воно врятує усі папери, незалежно від того, для кого й для чого вони будуть потрібні надалі.

Отже, приймаючи на увагу зазначені міркування, а також розуміючи, що головна сила архівних паперів зосереджена у м[істі] Києві, який являється центром України, Головне Архівне Управління вважає, що згадане скорочення штатів ні в якому разі не повинно торкнутися складу співробітників Управління.

До цього треба ще додати, що склад співробітників Управління зовсім не відповідає потребам архівної справи не тільки на Україні, але й в самому лише Києві: Управління має лише 43 співробітників, а тимчасові штати Управління й Всеукраїнського Головного Архіву, які подані на затвердження Колегії НАРКОМПРОСу й розраховані як мінімум, якого негайно вимагає стан архівної справи м[іста] Києва, — повинен складатися з 118 співробітників.

Подаючи цей меморандум, Головне Архівне Управління хоче вірити, що висловлені у ньому міркування будуть прийняті до уваги, правильно зрозумілі, а побажання його — задоволено во ім'я української культури.

Завідуючий Головним Архівним Управлінням
і Всеукраїнським Головним Архівом [В.Модзалевський]
11-го серпня 1919 р[оку]

*Машинопис, рукописні правки. Оригінал.
ЦДАВО України, ф.166, оп.1, спр.709, арк.28-28 зв.*

№ 109

Лист директора Фабрично-заводського департаменту Міністерства народного господарства УНР до Міністерства культів про утилізацію архівних матеріалів.

м. Кам'янець-Подільський

12 серпня 1919 р.

До Міністерства Культів.

З наказу п[ана] Міністра Народного Господарства 3-го Серпня с[ього] р[оку] в фабрично-заводськом Департаменті відбулась міжвідомствена нарада в справі використання архівних матеріалів без порушення існуючих архівних законів. Після обміну думками в цій справі (повний протокол буде надісланий) на нараді була винесена така резолюція: З огляду на відсутність на ринку сировця для виробу паперу, а також спекуляції з цінами на сировець, яка панує в зв'язку з браком останнього і тим зле відбивається на цінах на папер Нарада постановила довести до відому кожного з Міністерств пр[о] те, що тепер не чекаючи виходу спеціального закону про використання архівів для виробу паперу, який внесений в Раду Міністрів Міністерством Освіти, приступити до підрахунку архівних матеріалів, які не порушуючи вже існуючих законів, можуть поступити в розпорядження Міністерства Народного Господарства, як сировець для паперових фабрик по цінам, які установить Міністерство Народного Господарства.

Повідомляючи про це, маю за честь просити Вас вжити заходів, аби резолюція наради в зв'язку з надзвичайно тяжким станом з паперовим сировцем була приведена як найскоріше в життя. Ціни, по яким будуть нами відпущені архівні матеріали — будуть надіслані окремо.

За Директор[а] Фабрично-Заводського Департаменту [підпис]
За Діловод [підпис]

*Вих. №80/1636; вх. №202. Бланк, машинопис. Оригінал.
ЦДАВО України, ф.1072, оп.1, спр.36, арк.6-6зв.*

№ 110

З протоколу засідання ЦК КП(б)У про евакуацію архівів.

м. Київ

19 серпня 1919 р.

Протокол №
засідання Органizacionного Бюро Ц.К.К.П.У. от 19-го августа 1919 г[ода]

Присутствуют: т.т[оварищи] Косиор, Рафаил, Тарас

Слушали:

[...]

5. Об эвакуации архивов

[...]

8. Об эвакуации архива зафронтового Бюро

[...]

Постановили:

5. По возможности все архивы эвакуировать с поездом тов[арищу] Коллонтай.

8. Минимальную часть оставить и все возможное эвакуировать.

Член Органizacionного Бюро Ц.К. *[підпис]*

Машинопис. Оригінал.

ЦДАГО України, ф.1, оп.7, спр.1, арк.17.

№ 111

Повідомлення Подільської духовної консисторії до Міністерства культів УНР про кількість та ціну паперу, що може бути переданий нею для утилізації.

м. Кам'янець-Подільський

21 серпня 1919 р.

До Міністерства Культів.
(Департамент Православної Церкви відділ Распорядчий).

Згідно відношенню від 9 Серпня цього року за Ч[исло] 871, відносно вияснення кількості архивного матеріалу, якій маєтсья в распорядженню Консистерії і підлеглих її органах, а також по які ціні той матеріал може бути переданий на паперову фабрику "Совий Яр", Духовна Консистерія має пошану повідомити, що в її архіві знайдеця непотрібного паперу від 1000 до 1500 пуд. Цей папір Консистерія може продати на вищезазначену фабрику не дешевше як 75 карб[ованців] за пуд, позаяк приватні особи складают ціну вже більш 60 карб[ованців] за пуд.

Економичне становище Консистерії дуже скрутне і вона турбується вжити всі заходи, аби здобути грошей на утримання свої канцелярії і всю надію має в цьому стосунку тільки на продаж паперу, аби здобути більшу кількість грошей на зазначену потребу.

Що торкається до підлеглих Консистерії органів то в Консистерії не має відомості о тім, чи є і скільки в їх распорядженню архивного матеріалу, але Консистерія вважає, що вони або зовсім не мають цього матеріалу, або незначну кількість його.

Член Консистерії *[Свящ[еник] Ф. Шпановський]*

Секретарь *[В. Соколовський]*

За Столоначальника *[К. Доброловський]*

Резолюція: Зачекати з продажем архивного папіру до загального вирішення справи про архіви в законодатному порядку. 19/IX. І. Огієнко

Вих. №12994; вх. №237. Бланк, машинопис, рукописні правки. Оригінал.

ЦДАВО України, ф.1072, оп.1, спр.36, арк.7-7зв.

№ 112

**З протоколу засідання Оргбюро ЦК КП(б)У про евакуацію партійного архіву та бібліотеки у м. Гомель.
м. Київ 21 серпня 1919 р.**

Протокол
засідання Организационного Бюро Ц.К.К.П.У от 21-го августа 1919 г[ода]

Присутствовали: тт[оварищи] Косиор, Тарас, Рафаил.

Слушали:

Постановили:

[...]

2. Об эвакуации.

2. Эвакуировать немедленно Зафронтное Бюро в г[ород] Гомель. Отправить все архивы и библиотеку Ц.К. тоже в Гомель. Разгрузить возможно больше секретариат, чтобы на случай эвакуации можно было свернуть и эвакуировать в самый короткий срок.

[...]

Машинопис. Копія.

ЦДАГО України, ф.1, оп.7, спр.1, арк.20.

№ 113

Звернення представників інтелігенції до уряду щодо державних заходів проти нищення пам'яток старовини.

м. Кам'янець-Подільський

22 серпня 1919 р.

Високоповажним Пану Голові Ради Народніх Міністрів
Пану Голові Трудового Конгресу та Пану Міністру Народньої Освіти

Доповідь

Маємо за честь подати до Вашого відома, що сьогодні ми на власні очі бачили масовий вивіз на кількох подводах архівного матеріалу першої половини 19 ст[оліття] від жидівських крамарів, котрі його продали на фабрику для переробки на новий папір.

Цей сумний факт нагадує нам цілу низку аналогічних фактів масової заглади пам'яток нашої старовини та культури при цілковитій байдужности українського суспільства та Уряду. Справа доходить до того, що, як переказують, архів Кам'янецької Мійської Управи упав в вихідну яму, а окремі частини всляких архівів опинилися в крамницях яко обгортковий папір. Не ліпше стоїть справа і в інших містах: так, наприклад, в м[істі] Рівному, в присутности центральних установ, весь базар послуговувався для обгортки архивними матеріалами, по латині написаними, кінця 17 та 18 ст.ст[оліть]. Це не одинокі факти: в м[істі] Хмельнику на Поділлію “десь зник”, як сповідає мійське самоврядування, весь архивний матеріал за 17 18 ст[оліття] в м[істах] Літині, Летичеві та Брацлаві — потроху зникає, а де інде, як напр[иклад], Вінниці і др[угих] він уже давно зник.

Та не лишень архіви державні, гинуть і приватні, церковні, монастирські і др[угі].

Разом з архівами гинуть усі пам'ятки нашої культури. Історичною долею судилося так, що найголовніші наші культурні скарби були скупчені в руках або людей ворожих до нас, або зовсім байдужих до нашої справи. Через те не мало їх було вивезено до Кракова і Варшави, коли забути ще і те, що вивезено до Москви та Петербурга. Решта, що залишилося на Україні по панських дворах, ділить долю революції і марно пропадає завдяки тому, що ніхто за тим не слідкує і ніхто про те не дбає.

В с[елі] Антополі Ямп[ільського] пов[іту] була раскинена бібліотека 16 ст[оліття], а частина її так і загинула.

В селі Антонінах на Волині розграбовано наукові та мистецькі збірки гр[афа] Потоцького — ті самі, охороняти котрі сам їх власник прохав Головне Управління Мистецтва та Національної Культури чрез п[ана] Посла Ліпінського.

Держава опікується вслякими реманентами панських господарств, одні тільки пам'ятки поминаються повною мовчанкою. Як буде продовжуватися так далі, то всей доробок культурний українського народу за минулі віки пропаде марно в нинішніх воєнних хвилях. Грядучі покоління будуть мати до нас одну велику зневагу та проклін.

Памятками рідної культури і старовини в Українській Республіці має опікуватися Головне Управління Мистецтв та Національної Культури. Але треба зауважити, що фактично воно вже давно не існує. До речі кажучи, справа охорони пам'яток історичної минувщини в цім Управлінню поставлено було зразу кепсько і не в державному розумінню діла. Треба негайно вжити усіх заходів для дальшого рятування згаданих скарбів, що не може обійтися без окремого закону про їх націоналізацію. Здебільшого скарби ті націоналізовані вже по містах чрез большевиків, котрі утворили з них архіви, бібліотеки та музеї, а по селах валяються в руках неграмотних селян. Отже, приватних збірок уже у нас майже немає.

Треба в справі охорони пам'яток родної старовини та культури стати раз на завжди на ґрунт державної справи в широкім масштабі, а для того: а) реконструювати Головне Управління Мистецтв та Національної Культури, надавши йому права окремого Міністерства; б) утворити на місцях відповідні апарати (коомісаріати), а окрім цього — місцеві архіви, музеї та книжниці; в) звернути увагу мійських самоврядувань про існуючий закон в обсягу їхньої діяльності, де між иньшим входить опіка над старовиною, утворення наукових архівів та музеїв, що звичайно їми поминається; г) виробити сітку державних музеїв та архівів і книжниць, притягнувши до цього і мійські та земські самоврядування; д) негайно вислати по Україні фахові експедиції до збирання розграблених культурних цінностей через революцію та війну; з) негайно взяти під догляд Головного Управління Мистецтв та Національної Культури усі державні, громадські та церковні всіх віроісповідань архіви, музеї та книжниці в Українській Державі, не відмовляючи їм в потребі належних підмог.

Якими ж способами Держава думає добути ті незміренні скарби української культури, котрі віками вивезені до Москви, Петербурга та інших міст Московщини з одного боку, а до Кракова, Варшави та других міст польських з другого боку — це вже діло її.

Кам'янець на Поділлю.
22.VIII.1919 р[оку]

[Д[окто]р Йосип Пеленський, професор історії мистецтва й археології Київського держ[авного] укр[аїнського] університету, Комісар охорони церковної старовини усіх культів У.Н.Р.]

[Протоієрей Євфим Сіцінський, приват-доцент Кам[янецького] Дер[жавного] Укр[аїнського] Університету, Голова Под[ільського] Церк[овно]-Іст[оричного] і Арх[еологічного] Т[овариств]ва.]

[Юрій Александрович, управитель Архивно-Музейного відділу Подільської Губерніальної Народньої Управи та член Управи Подільського Т[овариств]ва Охорони Культурно-Історичних Пам'яток]

[Михайло Обідний³⁹, Віце-Директор державного Військово-Історичного Музею]
[Олімпіада Пащенко В[иконуючий] о[бов'язки] голови Кам'ян[ецької] повіт[ової] народ[ної] управи]

[Голова Кам'янець-Под[ільського] Т[овариств]ва Просвіта Євген Конжицький [?]]
[Губкомісар освіти [підпис]]

[Священик [...] Кучмаренко [?], Член Вищої Церковної Ради Православної Української Церкви, ректор Кам'янецької духовної семінарії.]

[Урядовець фаховець Архивно-Бібліотечного відділу Головного Управління Мистецтв та Національної культури Ол.Баранович]

[Д[окто]р філ[ософії] [?] Леон Бялковський, приват-доцент Кам'янець[ь]кого Держ[авного] Укр[аїнського] Універ[ситету]]

*Резолюція: Упр[авлінню] мистецтв. Взяти на увагу і по можливості перевести в життя.
25.VIII. [Григорій]*

Машинопис. Оригінал.

ЦДАВО України, ф.3689, оп.1, спр.14, арк.38-39зв.

Лист віце-директора департаменту міністерства преси Д. Катамая до міністра народної освіти УНР П.Холодного про термінове врятування історичних реліквій у Вінниці та губернії.

м. Вінниця

26 серпня 1919 р.

До Народного Міністра Освіти.

Звертаюся до Вас в дуже важній справі Вашого Міністерства і взагалі для цілої нашої науки, Міністерство Преси вислало мене до Вінниці з цілим відділом зорганізувати тут справи преси і пропоганди. Розглядаючи тут відносини знайшов я між іншим ось таке: За большевицького пановання розграблено у Вінниці і окрузі великанські бібліотеки, музеї великих польських магнатів. Пограблено все: дорогоцінні образи, мебель, книжки і документи, які мають для нашої історії велике значіння. Большевики зорганізували у Вінниці по цілковитім розграблено цього майна відділ “Народного образования”. Цим відділом завідував комітет зложений большевиками. Цей комітет існує до нині. Складається він більшої часті з неукраїнців ворожо настроєних до нашої держави. На його чолі стоїть поляк. Під його зарядом є музей і великі купи книжок з бібліотек Грохольських, Ярошинських і інших польських магнатів. Надзвичайно цінні річі. Вартість зараз їх неоцінена. Властители їх повтікали за границю. З розграбованих образів посуду і старинної мебелі утворили большевики музей. Цим музеєм заряджує зараз москаль Корінев, якого зазначили ще большевики. Він людина нам явно ворожа. Музей не має досі ніякого списку і міститься в невідповідному помешкані. Оповідать, що цей добродій забрав з музею кращі річі і похував. Про се писали газети. Негайно потрібно перебрати те все у него і передати нашій людині.

Деякі українці старалися недопустити до розграблення цього майна між іншим учитель Іван Филинічук зібрав 487 старинних документів в яких знаходиться цінний матеріал по історії Поділля, Волині, Гайдамач[ч]ини та релігійного руху. Більшість документів писана латинською а почасти староукраїнською мовою. Є документи писані почерком “Литовського Статута”. Більша кількість документів ще неупорядкована. В Янові в зруйнованій палаті Холоневського є бібліотека (5000 томів). Книги XVI, XVII, XVIII століття на мовах польській, латинській, французькій, англійській, італійській і арабській. Велика кількість документів[,] много пергаментів поразкиданих по підлозі. Де якими пергаментами лакей* накривав столик до чаю. Найцінніші річі зібрав Филинчук і дав у переховок передсіднику місцевого рев[олюційного] ком[ітету] Підлузькому. Багато цінних книг і документів купують жида. Історичних документів є там в сотеро більше як їх зібрано у Вінниці. Там є много цінної старинної мебелі і образів. В містечках Куни і Кубліч Гайсинського повіту розграбили большевики дві великі бібліотеки в Кунах Ярошинської 12000 томів[,] в Кублічі 10000 томів, цінні дорогі портрети, посуду. В Кунах була мебель з часів Людовика XIV. Часть тих річей перевезли большевики до Гайсина. Старі документи знаходяться в Якушинцях в Воропівцях п.(?) Вінниця і по інших місцевостях.

Я, бачивши це все на власну руку зарядив строгий надзір над тим всім добром, а тепер звертаюся до Вас і прохаю негайно доложити всіх старань врятувати і зібрати ті скарби. Богато річей перепродують вже, багато зголошують свої претензії. Я зарядив нікому нічого не видавати аж до рішення Вашого Міністерства. Найкраще, думаю треба скласти у Вас комісію і вислати її сюда для упорядкування цього діла[,] а тим часом доручити комусь хто їхав би зараз за нашою армією і займався цими справами. Я сам занявся цим ділом тільки тому, щоби врятувати все те аж до Вашого приїзду.

[Дм. Катамай]

Вх. №78. Машинопис. Оригінал.

ЦДАВО України, ф.3689, оп.1, спр.14, арк. 43-44.

* В тексті *льокай*.

№ 115

Посвідчення Головного управління мистецтв і національної культури про надання фахівцю управління права догляду за пам'ятками старовини у м. Кам'янець-Подільському.

м. Київ

30 серпня 1919 р.

Посвідчення

Цім посвідчується, що фаховцю Головного Управління мистецтв й Національної Культури з відділу памяток охорони старовини доручається догляд за всіма архивами, музеями, бібліотеками м[іста] Кам'янця на Поділлію й пильнувати аби архіваріуси, урядові установи й приватні особи завідуючи архивами, музеями, бібліотеками не нищили та не продавали без належних * законних підстав доручених ім документів, книжок, мистецьких, археологічних, нумизматичних й великих цінних старовинних річей. Винуватих в цьому притягати до законної відповідальности, для цього робити заходи перед відповідними урядовими установами.

Товариш міністра Народньої Освіти
В[иконуючий] об[ов'язки] Голови Відділу охорони пам'яток старовини

*Вих. №73/2438. Бланк, машинопис. Копія.
ЦДАВО України, ф.3689, оп.1, спр.14, арк.50.*

№ 116

Накази Міністерства народної освіти УНР про охорону пам'яток старовини та кадровий склад архівної комісії.

м. Кам'янець-Подільський

30 серпня — 1 вересня 1919 р.

Наказ ч[исло] 8
для Головного Управління Мистецтв і Національної Культури.

П[ан] Дложевський Степан, бувший учитель латинської мови тимчасово призначається з 23 серпня 1919 року фаховцем VI кляси по відділу охорони старовини.

м[істо] Кам'янець-Подільський
1919 р[оку] дня 30 серпня.
Товариш Міністра Народної Освіти [Н.Григорійв]
В[иконуючий] об[ов'язки] Голови Відділу охорони памяток старовини [П.Клименко]

Наказ ч[исло] 9
Для Головного Управління Мистецтв та Національної Культури

Для вироблення інструкцій по охороні памяток старовини й мистецтва і керування справами охорони архівів, музеїв і великих збірок старовинних і мистецьких річей наказую утворити Архивну Комісію при Міністерстві Народньої Освіти з оплатою згідно з кошт[орисом] державним асигнуванням під головуванням професора Клименка в складі слідуочих осіб: Професора д[окто]р Йосип Пеленський, прив[ат]-доцен[т] прот[оіерей] Евфим Сіцінський, прив[ат]-доцен[т] Леон Бялковський, юрисконсул Міністерства Народньої Освіти М.Альтер, представник губерніяльної Народньої Управи, представник Мійської Управи, представник Міністерства Юстиції, Внутрішніх Справ, Земельних Справ, Преси й інформації, Народнього господарства, Військового Міністерства, проф[есора] Боберського, д[окто]ра Кревецького, атр. різьби[?] Мих. Гаврилка, д[окто]ра Осипа Назарука.

м[істо] Кам[']янець-Под[ільський]
1919 р[оку] 30 серпня.
За Товариш Міністра Народньої Освіти [Н.Григорійв]
В[иконуючий] об[ов'язки] Голови Відділу охорони памяток старовини [Н.Клименко]

* В тексті *наледніних*.

Наказ ч[исло] 10

Наказую Губерніяльним і Повітовим Комісарам Освіти тимчасово взяти під свій догляд всі пам'ятки старовини й мистецтва, охороняти їх від знищення, псування й продавання у руки скупщиків для виводу за кордон, а також пильнувати, аби музеї, бібліотеки, закладені за часів старого ладу і під час українського і большевитського панування, не розбиралися, не продавалися, не розкрадалися ким би то не було. Про всякі такі злочинства належить повідомляти місцеву владу адміністраційну, військову й Міністерство Народньої Освіти .

Кам'янець-Подільськ[ий]
1919 р[оку] серпня 30 дня

За Товариш Міністра Народньої Освіти [Н.Григорійв]
В[иконуючий] об[ов'язки] Голови Відділу охорони пам'яток старовини [П.Клименко]

Наказ ч[исло] 11

для Головного Управління Мистецтв і Національної Культур[и]

Фаховець VI класи бібліотечно-архівного відділу, служачий з осени 1918 р[оку] без утримання Олексій Іванович Баранович звільняється з своєї посади згідно прохання його з 29 серпня 1919 р[оку].

Кам'янець-Подільський
1919 р[оку] 1 вересня

Товариш Міністра Народньої Освіти [Н.Григорійв]
В[иконуючий] об[ов'язки] Голови Відділу охорони пам'яток старовини [П.Клименко]

Машинопис, рукопис. Оригінали.

ЦДАВО України, ф.3689, оп.1., спр.6, арк.22-22 зв.

№ 117

Клопотання проф. І.Огієнка про передавання архіву і бібліотеки колишніх дворянських зібрань до Кам'янець-Подільського державного українського університету.

м. Кам'янець-Подільський

1 вересня 1919 р.

До Міністерства Народньої Освіти.

Щоби запобігти знищення таких цінних матеріялів по історії цілої України й Поділля як архив та бібліотека б[увшого] “Дворянського Депутатського Зібрання”, ласкаво прошу Міністерство вжити всіх заходів що до передачі означеного архіву й бібліотеки до Університетської книгозбірні*.

Ректор Університету, Професор [І.Огієнко]
Секретар Правління [Д.Коломісць]

Резолюція: Управлінню мистецтв.

Прохати міністерство внутрішніх справ передати архів і бібліотеку університетові.

З.ІХ.[Григорійв]

Вих. №1623. Бланк, машинопис. Оригінал.

ЦДАВО України, ф.3689, оп.1, спр.14, арк.54.

* Див. № 120, 135.

№ 118

Тимчасові штати та кошторис на утримання військово-історичного архіву у помешканні турецької фортеці в м. Кам'янець-Подільському.

м. Кам'янець-Подільський

16 вересня 1919 р.*

Назва посади	Кількість осіб	Платня на рік в гривнях	Клас посади	Примітка
Архиваріус	1	19200	VI	
Помішник його	1	16800	VI	
Діловод	1	13200	VII	
Старший сторож	1	6000	—	
Сторожів	2	10800	—	
Разом	6	66000	—	

Примітка: 1) крім платні зазначені по цьому штату співробітники комори одержують добові гроші і всі надбавки, що встановлені законами та положеннями.

2) На улаштування канцелярії видається одноразово 4000 гривень.

3) На канцелярські витрати щомісяця 600 гривень.

4) На видачу необхідного авансу для видатків в справі укупорки, перевозу і перепровадження Військово-Історичного майна, а також на збудування приладь для поміщення архіву, асигнується в розпорядження Культурно-Освітнього Відділу Головного Управління Генерального Штабу 10000 гривень.

Ориг[інальний] підп[ис] Начальника Головного
Управління Генерального Штабу Отаман Шайбле
Затвердив Головний Атаман Петлюра
Начальник Культурно-Освітнього Відділу Лорченко

З оригіналом згідно: Начальник Культурно-Осв[ітнього]
Упр[авління] Військової старшина [Лорченко]

Машинопис. Засвідчена копія.

ЦДАВО України, ф.1131, оп.1, спр.2, арк.116.

№ 119

Наказ Міністерства народної освіти УНР про створення комісії по підготовці статуту Національного архіву в Києві.

м. Кам'янець-Подільський

17 вересня 1919 р.

Наказ ч[исло] 25

Для Головного Управління Мистецтв та Національної Культури.

Наказую скласти комісію при відділі архівно- бібліотечному Головного Управління Мистецтв і Національної Культури для утворення статуту Національного Архіву в Києві під головуванням Професора П.Клименко с таких осіб: Професора Пеленського, прив[ат]-доц[ента] Сіцінського, прив[ат]-доц[ента] Бялковського, Д[окто]ра Назарука, Д[окто]ра Кривецького, Д[окто]ра Горбачевського, Д[окто]ра Ейденбергера, Пана Шманкевича, Директора Військово-історичного музею п[ана] Благодіра, віце-директора Військово-історичного музею п[ана] Обідного, юрисконсульта Міністерства Народної Освіти п[ана] Алтера, представників Міністерств Внутрішніх Справ, Військового, ісповідань, юстиції, Земельних Справ, Фінансів, Преси та інформації, представника від Українського Університету. Для утримання Комісії відпускається в розпорядження Голови Комісії п[ана] П.Клименка 15000 гривень, призначених в кошторисі Головного Управління Мистецтв та Національної Культури для цієї справи.

За Міністра Народної Освіти Товариш Міністра [П.Холодний]
Голова Відділу [Ант.Середа]
м[істо] Кам'янець-Подільськ

Машинопис. Оригінал.

ЦДАВО України, ф.3689, оп.1, спр.6, арк.46а зв.

* Див. № 138.

№ 120

Звернення товариша міністра народної освіти П.Холодного до міністра внутрішніх справ УНР про сприяння у справі передавання архівів ліквідованих губернських установ Кам'янець-Подільському університету.

м. Кам'янець-Подільський

19 вересня 1919 р.

До пана Міністра Внутрішніх Справ.

По наших відомостях архив дворянського депутатського зібрання вже скасованого, жандармського управління, скасованого теж, та бібліотека статистичного комітета при Губерніяльнім правлінні, теж скасовані, пробувають зараз без догляду і тому нищатья. Позаяк Паном Ректором Кам'янець-Подільського Державного Університету висловлено бажання взяти зазначені архиви й бібліотеку*, що й може спасти від знищення зазначені архиви, то маю честь просити видати такого наказу:

“Наказую архиви скасованих установ, а саме: дворянського депутатського зібрання, жандармського управління, губерніяльного статистичного комітета при губерніяльнім правлінні, а також бібліотеки цих установ передати до Кам'янець-Подільського Державного Університету.**”

Копію цього наказу маю честь просити переслати до Ректора К[ам'янець] П[одільського] Д[ержавного] У[країнського] У[ніверситета] та до Міністерства Народної Освіти.

Товариш Міністра Народної Освіти
В[иконуючий] о[бов'язки] Голови Відділу охорони пам[яток] старовини

Вих. №105. Бланк, машинопис. Відпуск.

ЦДАВО України, ф.3689, оп.1, спр.14, арк.78.

№ 121

Обіжник Міністерства народної освіти УНР місцевим органам про виконання наказів щодо охорони архівів, бібліотек, пам'яток старовини й мистецтва.

м. Кам'янець-Подільський

20 вересня 1919 р.

Обіжник
Губерніяльним і Повітовим Комісарам Освіти.

Наказом 30 серпня 1919 року, ч. 10***, Міністром Народної Освіти Вам доручено догляд і захист памяток старовини й мистецтва від знищення, псування й продавання. В цій справі мусять допомогати органи місцевого самоврядування. (§ 11**** Собранія постановленій Временного Правительства) і органи адміністраційного розпорядження (Обіжник Міністерства Внутрішніх Справ ч[исло] 1615 від 29 серпня 1919 року). Для дійсности переведення цієї справи пропонуємо Вам через учителів оповістити населення, що всі старовинні речі: картини, книжки, документи, посуда мають велику цінність і повинні зберігатися, поки їх не викупить держава. Це стримає населення, розграбувавши старовинні речі, від продажу їх задешево скупщикам, або знищення. Учителі мають брати підписки від селян, у яких знаходяться цінні речі, що вони їх будуть берегти, поки ці речі не викупить держава, і повідомляти про їх Міністерство Народної Освіти.

Не розграбовані збірки старовинних річей, бібліотеки, архиви мають бути, за допомогою місцевих самоврядвань та органів адміністраційного розпорядження, перевезені з власницьких помешкань, залишених без догляду, до громадських установ, переважно шкіл початкових або середніх, або громадських бібліотек та передані під росписку по описі завідуючим цих установ. Кошти на всю цю справу мають асигнуватися органами

* Див. № 117.

** Див. № 135.

*** Див. № 116.

**** Число правлене.

місцевих самоврядувань, з тим, що опісля всі розходи будуть повернуті Головним Управлінням Мистецтв та Національної Культури.

Про всі пам'ятки старовини та мистецтва, а також заходи, щодо їх охорони, належить негайно повідомляти Міністерство Народної Освіти.

За Міністра Народної Освіти Товариш Міністра [П.Холодний]
В[иконуючий] об[ов'язки] Голови Відділу Охорони Пам'яток
Старовини й Мистецтва [П.Клименко]

*Вих. №106. Бланк, машинопис, рукописні правки. Оригінал.
ЦДАВО України, ф.3689, оп.1, спр.14, арк.79.*

№ 122

Супровідний лист та інструкція культурно-освітнього відділу Головного управління Генерального штабу військ УНР про завдання військових архівних комісій.

м. Кам'янець-Подільський

23 вересня 1919 р.

Копія
До п[ана] Начальника Штабу Головного Отамана

З огляду на те, що велика кількість роскиданого по Україні і залишеного без догляду військово-історичного майна нищиться і пропадає для науки і користі Рідного Краю, прошу не відмовити в Вашому розпорядженні Начальникам Окремих Частин, щоб вони вжили енергійних заходів для справжньої і надійної охорони і заховання цього майна, згідно з прикладеною до цього інструкцією.

Начальник Культурно-Освітнього Відділу Г[оловного] У[правління]
Г[енерального] Ш[табу] Військовий Старшина Лорченко
Начальник Канцелярії М.Садовський

З оригіналом згідно: За Начальника Канцелярії [підпис]

Вих. №1129. Бланк, машинопис. Засвідчена копія.

Інструкція А)
для військових архівних Комісій.

1) Належить Членам Комісій працювати об'єднано з представниками Головного Управління Мистецтва і Національної Культури і допомогати їм в справі охорони й заховання майна.

2) Стежити за тим, щоб історичне майно було на відповідальності і під охороною відповідних осіб і малося на угоді по списку.

3) Військово-Історичне майно, коли можливо, повинне бути звезено в безпечне місце, яке може охоронятись.

4) Про різні історичні предмети, які прилічені в [...] і значної ваги документи, про які Члени Комісії довідуються чи особисто, чи через Військових Начальників, п[анів] Державних Інспекторів, Військових осіб і представників місцевої інтелігенції, негайно повідомляється Культурно-Освітня Управа.

5) Найчастіш (не менше одного разу на тиждень насилається повідомлення про діяльність Комісій) справоздання, акти на майно і опис тих місць, де знайдено історичне майно, з зазначенням кількості і з поміткою, що зроблено для охорони цього майна Комісією, чи маєтся на меті зробити.

6) Війти в міцні зносини з Державною Інспекцією і Представниками Міністерства Преси і Інформації (негайно), аби з їх допомогою надсилати повідомлення і одержувати відповідні вказівки.

7) За допомогою в справі перевозу і охорони історичного майна звертатися до Військових Начальників на підставі телеграми Начальника Головного Управління Генерального Штабу, а також і до пп[анів] Державних Інспекторів.

Оригінал підписав: Начальник Культурно-Освітнього відділу Г[оловного] У[правління] Г[енерального]
Ш[табу] Військовий Старшина Лорченко

З оригіналом згідно: За Начальник Канцелярії Культурно-Освіт[нього] від[ділу] Г[оловного] У[правління]
Г[енерального] Ш[табу] [підпис]

*Машинопис, рукопис. Засвідчена копія.
ЦДАВО України, ф.3689, оп.1, спр.14, арк.97, 99.*

* Пропуск у тексті, очевидно йдеться про перелік предметів в "Інструкції в справі охорони історичного майна".

№ 123

Лист міністра народної освіти до Міністерства ісповідань УНР у справі охорони культурно-історичних пам'яток.

м. Кам'янець-Подільський

26 вересня 1919 р.

До пана Міністра ісповідань

Зараз надзвичайно нищаться й руйнуються всякі пам'ятки старовини й містечтв. Міністерство народної освіти через повітових комісарів вживає заходи, що до їх охорони.

Прошу тако ж зробити розпорядження, щоб пан-отці оповістили населення про заховання всяких книжок, документів, картин та інших старовинних річей, які мають велику цінність та взагалі уживали всякі законні заходи, що до охорони культурно-історичних пам'яток в залишених панських маєтках, або розграбованих селянами.

Товарищ Міністра Народної Освіти [підпис]

Голова відділу охорони пам'яток старовини [П. Клименко]

Резолюція: Скласти відповідне оповіщення 30.IX [І. Огієнко]

*Вих. №118/3244. Бланк, рукопис. Оригінал.
ЦДАВО України, ф.1072, оп.1, спр.37, арк.1.*

№ 124

Лист Подільської духовної консисторії до Департаменту православної церкви Міністерства ісповідань УНР з проханням дозволити консисторії продати частину архівного паперу.

м. Кам'янець-Подільський

30 вересня 1919 р.

В Міністерство Ісповідань

До Департаменту по справах Православної Церкви.

Відношенням від 11-го Серпня біжучого року під ч[ислом] 12558 Подільська Консисторія мала пошану прохати Департамент по справах Православної Церкви про негайний дозвіл продажі їй архівного паперу, з уваги на дуже скрутне матеріальне становище Консисторії, котра потребує невідкладної допомоги на одержання Канцелярії і інші потреби, що до свого утримання.

З уваги на те, що за браком на свое утримання коштів як державних, так і місцевих, матеріальне становище Консисторії чім дальш, тим більш робиться скрутним, що вона вже примушена була звільнити з посад вільнонаємних служачих, Духовна Консисторія знову прохає негайно дозволити продаж вищезазначеного архівного паперу Консисторського.

Член Консисторії [Свящ[еник] Ф. Шпаковський]

Секретарь [В. Соколовський]

Столоначальник [Доброловський]

*Вих. № 14022; вх. № 389. Рукопис. Оригінал.
ЦДАВО України, ф. 1072, оп. 1, спр. 36, арк. 8-8 зв.*

№ 125

Наказ Міністерства народної освіти УНР про заборону вилучення документів з поточного діловодства установ без дозволу Комісії охорони пам'яток старовини і мистецтва при Міністерстві народної освіти.

м. Кам'янець-Подільський

вересень 1919 р.

Наказ

Про охорону архівів

Постановою міжвідомственої комісії, скликаної Міністерством Народного Господарства, вирішено ужити архивних матеріалів до фабрикації нового паперу. З огляду на ствердження масового винищування старих документів, незвичайно цінних для історії краю, наказується отсим з днем оповіщення цього наказу, припинити забирання яких-небудь архивних паперів, як також всяких паперів канцелярійного діловодства без дозволу Комісії охорони пам'яток старовини і мистецтва при Міністерстві Народної Освіти. Документи вже перед тим Наказом відложені і призначені для перерібки, або на продажу можуть бути видані теж тільки після дозволу цієї Комісії. Всі попередні

розпорядження противно цьому наказові одмінюються, всі комісії, які займалися цими справами мають негайно надіслати на письмові вищезгаданій Комісії про свою діяльність відносно архівів. Начальники відомств і інституцій, архиваріуси і діловоди відповідають особисто за цілість архівів. За архиви, які не мають ніякого нагляду, чи то із-за скасування інституцій, чи з яких-небудь інших причин, відповідати будуть місцеві самоврядування.

Винні в непослузі цьому наказові урядовці будуть усунені з посад і поставлені перед суд за знищення і недогляд державного майна, а ті, що перепродують документи, переробляють їх і вживають до опакування товарів, мають бути покарані адміністративним порядком, конфіскацією тих документів, грошовою карою, відповідно до їх майна і карою арешту від 1-6 місяців.

Кам'янець-Подільський, дня вересня 1919 р[оку]

Машинопис. Копія.

ЦДАВО України, ф.3689, оп.1, спр.6, арк.42.

№ 126

Список співробітників Головного архівного управління та Архівного фонду.

м. Київ

вересень 1919 р.

Список
сотрудников по Главному Архивному Управлению
и принадлежащему ему Архивному Фонду

Фамилия	Должность	Оклад	Основание
А) по Главному Архивному Управлению			
Модзалевский В.Л.	Начальник Главного Архивного Управления	2000 р[ублей]	Как Заведыв[ающий] Гл[авной] Книжн[ой] Пал[атой]
Мияковский В.В.	Заведыв[ающий] Секцией	1800 р[ублей]	Как Заведыв[ающий] Библиографич[ическим] Инстит[утом] Кн[ижной] Пал[аты]
Соловьев А.А.	тоже	тоже	тоже
Аргамаков Н.Н.	тоже	тоже	тоже
Мигулин В.В.	Инспектор (Инструктор)	2000 р[ублей]	Как Инструкт[ор] Отд[ела] Внешкольн[ого] Образов[ания]
Кустерский В.В.	тоже	тоже	тоже
Таренецкий-Кимович В.Ф.	тоже	тоже	тоже
Радзимовский А.А.	Инструктор	1500 р[ублей]	Низший оклад внекатегорн[ый] Инструктор. Вукопис'а
Полетика П.И.	Секретарь	1290 р[ублей]	18 разряд Московских ставок
Павлов В.В.	Заведыв[ающий] комнатой для научных занятий посторон[их] лиц и Библиотекарь	1200 р[ублей]	Как Старш[ему] Библиографу Гл[авной] Кн[ижной] Пал[аты]
Романовская Е.П.	Сотрудн[ик] I разр[яда] (делопроизводитель)	1110 р[ублей]	Как делопроизводит[ель] Отд[ела] Внешк[ольного] Образов[ания]
Гоголь-Яновская М.А.	тоже	тоже	тоже
Лыкошин А.И.	тоже	тоже	тоже
Павловская О.А.	тоже	тоже	тоже
Антонович И.В.	тоже	тоже	тоже
Чижевич Е.А.	тоже	тоже	тоже
Павлова И.М.	Сотрудн[ик] II разр[яда] (пом[ощник] делопроизв[одителя])	1032 р[ублей]	Как Пом[ощнику] Делопроизв[одителя] Отд[ела] Внешк[ольного] Образ[ования]

Жданова Н.Н.	тоже	тоже	тоже
Ветчина В.В.	тоже	тоже	тоже
Ельчиев Г.З.	Агент для поруч[ений]	1100 р[ублей]	15 разр[яд] Моск[овских] ст[авок]
Теодорович КВ.	Машин[истка] со знан[ием] иностранного] яз[ыка]	1040 р[ублей]	14 разр[яд] Моск[овских] ст[авок]
Михайлов А.Д.	Курьер Упр[авления]	690 р[ублей]	4 разр[яд] Моск[овских] ст[авок]
Ягодка В.А.	тоже	тоже	тоже
Б) По Архивному Фонду			
Гудзий К.И.	Хранит[ель] Фонда Отд[ела] Учр[еждения]	1440 р[ублей]	20 разр[яд] Моск[овских] ст[авок] как спец., ответ[ственный] за сох- ран[ность] арх[ива]
Соколов Н.Д.	тоже	тоже	тоже
Дембовский Н.Д.	тоже	тоже	тоже
Демьяновский А.П.	тоже	тоже	тоже
Мельников Д.Б.	тоже	тоже	тоже
Куликовский Н.В.	Ст[арший] Пом[ощник] Хра- нит[еля] Фонда	1220 р[ублей]	17 разр[яд] Моск[овских] ст[авок] как архив[ист] по сост[авлению] пер[ечней] [?]
Капутовский В.И.	тоже	тоже	тоже
Коцюбинский К.П.	тоже	тоже	тоже
Сикорский И.З.	тоже	тоже	тоже
Левитский А.А.	тоже	тоже	тоже
Сычевский И.М.	Мл[адший] Пом[ощник] Хра- нит[еля] Фонда	1220 р[ублей]	15 р[азряд] Моск[овских] ст[авок] как архив[ист], выдающий справки.
Коробенко Т.И.	тоже	тоже	тоже
Остроков А.И.	тоже	тоже	тоже
Рыбчинский И.Г.	тоже	тоже	тоже
Демидюк И.М.	тоже	тоже	тоже
Николаев А.Н.	тоже	тоже	тоже
Мондзелевская Ю.О.	Копиистка древн[их] акт[ов]	1040 р[ублей]	14 р[азряд] Моск[овских] ст[авок] как машин[истка], зн[ающая] иностранн[ые] яз[ыки]
Голодович Н.	Курьер	690 р[ублей]	4 разр[яд] Моск[овских] ст[авок]
Попов Л.И.	тоже	тоже	тоже
Константинов И.	тоже	тоже	тоже

Заведывающий Архивной Секцией и Архивным Фондом при ней [В.Модзалевский]

Рукопис. Оригінал.

ЦДАВО України, ф.3689, оп.1, спр.17, арк.25-26.

№ 127

Лист директора Департаменту православної церкви Міністерства ісповідань УНР до Подільської духовної консисторії про заборону продавати архівний папір.

м. Кам'янець-Подільський

3 жовтня 1919 р.

До Подільської Духовної Консисторії.

На ч[исла] 12558, 12994 і 14022 від 11, 21 серпня б[іжучого] р[оку] і 30 вересня того-ж р[оку] Департамент Православної Церкви пропонує Духовній Консисторії згідно наказу Міністра Ісповідань зачекати з продажем архівного паперу до загального вирішення справи про архіви законодавчим шляхом.

За Директора Департаменту [підпис]
За Начальника Відділу [підпис]

*Вих. № 2066. Машинопис, рукописні правки. Відпуск.
ЦДАВО України, ф. 1072, оп. 1, спр. 36, арк. 9.*

№ 128

Лист директора Департаменту православної церкви Міністерства ісповідань УНР до Подільської духовної консисторії про заходи щодо охорони культурно-історичних пам'яток.

м. Кам'янець-Подільський

3 жовтня 1919 р.

До Подільської Духовної Консисторії.

Департамент Православної Церкви згідно резолюції п[ана] Міністра Ісповідань пропонує Духовній Консисторії зробити через благочинних розпорядження місцевому духовенству, аби ним було вжито заходів що до охорони старовинних річей і взагалі культурно-історичних пам'яток в залишених панських маєтках, або-ж пограбованих селянами; між иншим пропонувати духовенству звернутись до селянства з відозвою про заховання в цілості всяких книжок, картин, документів і т[аке] ин[ше].

Директор Департаменту [підпис]
Начальник відділу.

*Вих. № 2068. Машинопис. Відпуск.
ЦДАВО України, ф. 1072, оп. 1, спр. 37, арк. 2.*

№ 129

Наказ Головного отамана армії УНР С.Петлюри та військового міністра В.Петріва про переважне право зберігання документів у державних архівах.

м. Кам'янець-Подільський

6 жовтня 1919 р.

Наказ
Головної Команди Військ Української Народної Респ[убліки]
(по Головному Управлінню Генерального Штабу)
“6” жовтня 1919 року.

§ 1

На додаток до свого наказу від 16 вересня ц[ього] р[оку] Ч[исло] 170 АР[тикул] 7 Архивним комісіям, коли маються відомости про існування де-то не було військово-історичних і архивних документів, які не мають традиційно-родинного характеру, а покладаються в масштабі державного і громадського значіння, надаю право заборони на знищення цих документів і право секвестру для державного архиву.

Головний Отаман [Петлюра]
Військовий Міністр Полковник [Петрів]
З оригіналом згідно: Начальник Канцелярії Культ[урно]-освіт[нього]
Відділу Г[оловного] У[правління] Г[енерального] Ш[табу] [підпис]

*Машинопис. Засвідчена копія.
ЦДАВО України, ф. 3689, оп. 1, спр. 14, арк. 103.*

№ 130

Лист Головного управління мистецтв та національної культури до міністра народної освіти УНР про загрозу архіву в аварійному будинку колишнього губерньського правління.

м. Кам'янець-Подільський

18 жовтня 1919 р.*

До Пана Міністра Народної Освіти
Доповідь

До Відділу Охорони Памяток Старовини та Мистецтва надійшла заява від архіваріуса архіву бувшого Губерніяльного Правління про те, що будинку архіву, який міститься на Довгій вулиці загрожує розвалення. Згідно цій заяві мною в місті з архітектором Університету п[аном] Папенгутом будинок, де заховується архів, був оглянутий і вияснилось, що завдяки нерівномірній осадці будинку, не маючого фундаменту, одна стіна розкололась зверху до низу наскрізь, рінви для стікання води попсованні і вода руйнує стіни, покрівля в де-яких місцях протікає. Зважаючи на те, що будинок зазначений має архітектурну цінність пам'ятки будівництва кам'яного кінця XVIII століття, а також що розвалення його загрожує цінному архіву бувшого Губерніяльного Правління, зазначений будинок потрібно негайно полагодити: прибудувати до стін два контфорси і нові ринви для стоку води на місто старих природити. Прошу вжити заходів перед Міністерством Внутрішніх Справ аби воно як найскорше зробило розпорядження про негайне полагодження цього будинку і відпустило для цього необхідні кошти.

Голова Відділу Памяток Старовини та Мистецтва [П.Клименко]

Резолюція: Звернутися до п[ана] Міністра внутрішніх справ з проханням відпустити кошти на полагодження будинку і зробити розпорядження про його ремонт.
18.X.1919 р[оку] [підпис]

*Вих. №145. Бланк, машинопис. Оригінал.
ЦДАВО України, ф.3689, оп.1, спр.14, арк.115, 115зв.*

№ 131

Постанова Подільського губкомісара УНР про утворення комісії по утилізації архівних документів для паперової фабрики.

м. Кам'янець-Подільський

29 жовтня 1919 р.

Постанова ч[исло] 3926

З приводу відношення Товариша Військового Міністра, від 28 вересня, ц[ього] р[оку] під ч[ислом] 10914, відносно допомоги Військовому Міністерству в справі постачання місцевої паперової фабрики Лідії Кацебу непотрібним в службових справах архивним папером, для виробу з него паперу, необхідного для уживання, а також приймаючи на увагу, що для згаданої потреби можна використувати де яку кількість паперу з архіву Подільського Губерніяльного Правління, а також з архівів і других підлеглих Комісаріату установ, за для чого попередньо скласти Комісію для розгляду підлягаючих передачі на паперову фабрику діл і паперів з того боку, чи не мають вони якого небудь історичного або археологічного значіння.

Комісію утворити під головуванням Урядовця особливих доручень при Подільським Губерніяльним Комісаріаті Демченко, запросивши в склад тої Комісії представника від Міністерства Народної Освіти.

Комісія має працювати в канцелярії архіву б[увшого] Губерніяльного Правління і розпочати працю не пізніше 4 листопаду.

Акт Комісії представити мені.

За Губерніяльний Комісар [Т.Савченко]
“29” жовтня 1919 р[оку]

З оригіналом згідно: Пом[ічник] Діловода [Терлецький][?]

*Машинопис, рукописні правки. Засвідчена копія.
ЦДАВО України, ф.3689, оп.1, спр.14, арк.119.*

* Дата резолюції на документі.

Лист В.Модзалевського професору Київського університету св.Володимира В.Данилевичу про діяльність і ліквідацію Головного архівного управління.

м. Київ

31 жовтня 1919 р.

Високоповажному Василю Юхимовичу Данилевичу⁴⁰

Довѣрительно.

На правах рукописи

Изъ дѣятельности Комитета для разрушенія
памятниковъ исторіи и искусства при Университетѣ Св.Владимира.
(по поводу упраздненія Главного Архивнаго Управленія)

Дѣятельность Архивнаго Управленія возникшаго на Украинѣ въ революціонный пѣріодъ и существовавшего два года, закончилась 15 октября 1919 года: въ этотъ день оно распоряжіемъ Попечителя Кіевскаго Учебнаго Округа опечатано и тѣмъ самымъ лица, въ немъ работающія, распущены...

Мнѣ, какъ лицу, стоявшему во главѣ этого учрежденія последніе полтора года, позволительно высказаться по поводу даннаго событія. Я буду по возможности кратокъ, приче́мъ долженъ оговориться, что мое заявленіе будетъ носить нѣсколько лирической характеръ, т[ак] к[ак] само собою разумѣется, что судьей самому себѣ я быть не могу и оцѣнить дѣятельности Управленія безпристрастно не имѣю возможности. Мнѣ только хочется подѣлиться своими впечатлѣніями и наблюденіями надъ условіями, которые привели Управленіе к упраздненію.

Умершее Архивное Управленіе, возникшее въ сентябрѣ 1917 года при Генеральномъ Секретаріатѣ Украины, имѣвшее разныя названія и в концѣ концовъ ставшее Главнымъ Архивнымъ Управленіемъ, имѣло почти исключительной своей задачей — спасеніе архивовъ, гибнувшихъ массами во время разрухъ и приведеніе въ порядокъ того, что удалось спасти. Поэтому и работа Архивнаго Управленія раздѣлилась на двѣ части: борьбу за цѣлость архивовъ и организаціонную, имѣвшую конечной цѣлью проведеніе широкой архивной реформы на Украинѣ. Можно спорить конечно, насколько правильно понимало свои задачи Архивное Управленіе, вѣрны ли были положенныя въ основу его работы мысли, достаточно ли оно умѣло отдѣлять главное отъ второстепеннаго и т[ак] д[алее], но одно несомнѣнно — Архивное Управленіе преслѣдовало лишь Архивныя цѣли и работа его была совершенно аполитической. Поэтому неудивительно, что учрежденіе это казалось одинаково полезнымъ и необходимымъ для всехъ правительствъ, существовавшихъ на Украинѣ. Необходимость и полезность спеціального органа, оберегающаго архивныя матерьялы отъ гибели во время такого бурнаго хаотическаго періода исторіи, какой переживаемъ мы, являлось ясной — для Генеральнаго Секретаріата, Украинской Центральной Рады, Гетманскаго Правительства, Директоріи, Совѣтской власти на Украинѣ, и только теперь существованіе его признано совершенно излишнимъ, и оно уничтожено. Почему. Можетъ быть оно измѣнило свой характеръ, можетъ быть жизнь вошла уже въ колею и архивы находятся въ безопасности, устроены, доступны каждому ислѣдователю. Увы, нѣтъ, поэтому интересно поближе присмотрѣться къ процессу умиранія Архивнаго Управленія; въ пристальномъ рассмотреніи этого процесса мы найдемъ отвѣтъ на вопросъ, как и почему оно погибло, не сдѣлавъ всего того, что хотѣло и должно было сдѣлать.

Одновременно съ установленіемъ въ Кіевѣ власти Добровольческой Арміи возникъ тутъ же, сперва при Украинской Академіи Наукъ, а затѣмъ при Университетѣ Св. Владимира, Комитетъ по охранѣ памятниковъ исторіи и искусствъ во главѣ съ проф[ессором] М.В.Довнаръ-Запольскимъ⁴¹. Съ первыхъ же своихъ шаговъ этотъ Комитетъ, долженствовавшій собою замѣнить исчезнувшій Всеукраинскій Комитетъ по охранѣ памятниковъ искусства и старины, сталъ на неправильный путь въ своей работѣ: засѣданіе его сдѣлалось ареною сведенія личныхъ и національныхъ счетовъ и носили чрезвычайно сумбурный характеръ: безконечныя споры о мелочахъ, циничное игнорированіе прав пленума, отсутствіе организаціи въ работѣ, грубое насиліе надъ большинствомъ со стороны председателя — таковы мои совершенно опредѣленныя впечатлѣнія отъ тѣхъ немногихъ засѣданій президиума, на которыхъ мнѣ, тогда только что вышедшему изъ больницы, приходилось бывать. Архивному Управленію, какъ учрежденію и его представителямъ (В.В.Міяковскому и мнѣ) приходилось особенно тяжело себя чувствовать на этихъ засѣданіяхъ: съ первыхъ же шаговъ своихъ въ Комитетѣ мы постоянно слышали со стороны председателя и немногихъ лицъ, его поддерживавшихъ, одно заявленіе: “Архивное Управленіе не существуетъ”, Вы, т[оварищи], совѣтское или большевитское учрежденіе и т[ак] д[алее]. Бывая на этихъ засѣданіяхъ я чувствовалъ себя сидящимъ въ застѣнкахъ, гдѣ не брезгають инсинуаціями, лишь бы достигнуть какихъ то мелкихъ личныхъ цѣлей, ко-

торыя часто нельзя было даже сразу уразумѣть... Чѣмъ мягче было отношеніе предсѣдателя къ Управленію, тѣмъ яснѣе шевелилась мысль: что это значить и что готовится Управленію. Но, что всего возмутительнѣе, такъ это то, что Архивное Управленіе, наряду съ такой атмосферой въ Комитетѣ, неоднократно слышали упреки, что дѣятельность его была бюрократической и не имѣла общественаго характера. Наши съ В.В.Міаковскимъ заявленія, что Управленіе основано въ сентябрѣ 1917 г[ода], что Архивный Совѣтъ во главѣ съ Д.И.Багалѣемъ былъ упраздненъ совѣтской властью, какъ ненужный, пропускались мимо ушей, такъ какъ вообще предсѣдатель Комитета имѣлъ замѣчательную способность слышать одно и не слышать другого. По существу дѣятельность Архивнаго Управленія не подвергалась критикѣ, да этого и не нужно было дѣлать: Архивное Управленіе, вѣдь, не существовало, упраздненное общимъ распоряженіемъ новой власти.

Такъ было въ Комитетѣ перваго состава. Но вотъ онъ былъ легализованъ и около 1 ½ мѣсяцевъ назадъ переизбранъ. Увы проф[ессор] М.Д.Довнаръ-Запольскій вновь оказался его предсѣдателемъ, и Архивное Управленіе было лишено представительства въ Комитетѣ и мы съ В.В.Міаковскимъ вошли въ него, какъ представители Украинскаго Науковаго Товариства у Киіві. За это время было создано одно лишь засѣданіе пленумъ, но и оно не состоялось за неприбытіемъ всехъ трехъ докладчиковъ и болѣе, чѣмъ двухъ третей членовъ... Секціи, на которыя разбился Комитетъ, почти не работали, по крайней мѣрѣ Архивная Секція, предсѣдателемъ которой состоитъ проф[ессор] М.Н.Ясинскій⁴², а среди членовъ проф[ессор] М.В.Довнаръ-Запольскій и еще около 5-6 человекъ, ни разу не была собрана. А между тѣмъ профессору М.Н.Ясинскому было поручено президіумомъ обслѣдовать дѣятельность и положеніе Архивнаго Управленія. Это было имъ сдѣлано очень обстоятельно и доложено президіуму. Послѣдній, не привлекая къ обсужденію вопроса членовъ Архивной Секціи, В.В.Міаковского и меня, какъ стоявшихъ во главѣ Архивнаго Управленія, и, конечно, желавшихъ дать свои объясненія и свои мнѣнія, вынесъ рядъ постановленій, которыя касаются оцѣнки дѣятельности Управленія и его дальнѣйшей судьбы. Другими словами — порядокъ работъ Комитета остался прежній — все дѣлается въ Президіумѣ, ни пленумѣ, ни секціи (хотя мы и слышимъ призывы предсѣдателя работать въ секціяхъ) не работаютъ. Это — общественность, въ отсутствіи которой такъ часто упрекали Управленіе проф[ессор] М.В.Довнаръ-Запольскій. Между тѣмъ, какъ видно изъ протокола президіума Комитета отъ 30 сентября, президіумъ вынесъ по докладу проф[ессора] М.Н.Ясинскаго, очень определенныя заключенія, а именно: Управленіе считать ликвидированнымъ съ 1 октября, уплатить жалованье служащимъ за сентябрь (но безъ прибавки на дороговизну), признать желательнымъ учрежденіе въ Киівѣ “Архива упраздненныхъ правительственныхъ учреждений”. Хотя при этомъ было высказано проф[ессором] М.Н.Ясинскимъ мнѣніе, что, Управленіе въ значительной мѣрѣ лишь стремилось къ захвату возможно большаго количества архивовъ в свое вѣдѣніе, что разработанный имъ проектъ Областнаго Архива носить наивный характеръ, слѣдуетъ признать, что постановленіе Комитета вообще милостивое, ибо оцѣнкѣ проф[ессора] М.Н.Ясинскаго, сдѣланной единолично, въ отсутствіи представителей Управленія и безъ обсуждения доклада въ Архивной Секціи — серьезнаго значенія придать нельзя, тѣмъ болѣе, что когда имъ дѣлался экзамень всѣмъ намъ, служащимъ въ Архивномъ Управленіи, то съ первыхъ же шаговъ было сдѣлано упоминаніе и упрекъ о моей прошлогодней позиціи по отношенію къ Комиссіи для разбора древнихъ актовъ, когда мы съ проф[ессором] М.Н.Ясинскимъ рѣзко расходились (я былъ сторонникомъ сліянія ея работы съ Академіей и приданія ея дѣятельности украинскаго характера, проф[ессор] М.Н.Ясинскій былъ противъ этого). Ясно, что отношеніе проф[ессора] М.Н.Ясинскаго къ Управленію было подернуто дымкой личныхъ воспоминаній и потому не можетъ считаться безпристрастнымъ и имѣющимъ серьезное значеніе.

Указанная атмосфера и неправильности въ самой постановкѣ работъ Комитета, агрессивная политика его по отношенію къ Архивному Управленію имѣли свой естественный результатъ — Архивное Управленіе упразднено и вмѣсто него мы имѣемъ пустое мѣсто, т[ак] к[ак] голодные служащіе въ концѣ концовъ разбѣжались. Я глубоко убежденъ, что не будь такого шума и такой личной и политической борьбы вокругъ Управленія, быть можетъ не было бы распоряженія объ изытаніи всѣхъ архивовъ изъ вѣдѣнія Комитета, на распоряженія изъ Ростова передать имущество Управленія Университету Св. Владиміра, что врядъ ли является для него возможнымъ и желательнымъ. Между тѣмъ всѣ эти распоряженія получились одновременно и завязали такой узелъ, который не такъ то легко будетъ распутать. Могло быть однако иначе: если бы Комитетъ смотрѣлъ на Управленіе, какъ на учрежденіе аполитическое, не старался бы дискредитировать его на каждомъ шагу и сталъ бы на его защиту, а не стремился бы всѣми средствами стереть его съ лица земли, настойчиво приклеивая ему ярлыкъ “совѣтскаго” учрежденія, — быть можетъ было бы исполнѣ возможно осуществить созданіе “Управленія Архивовъ упраздненныхъ учреждений” — проектъ президіума Комитета, а также можно было бы сохранить персоналъ Управленія (хотя бы частич-

но) для будущей архивной службы. Этим я отнюдь не хочу сказать, что все служащие в Управлении были опытными архивистами, но несомненно, что многие из работавших в нем получали этот опыт и интерес к делу. При крайней ограниченности у нас числа архивистов возможностью служить таковыми служащих в Управлении пренебрегать не следовало.

Кроме того надо иметь в виду, что проф[ессор] М.Н.Ясинский является ученым архивистом, мы же не более как архивисты-практики и не претендуем на особенную ученость; проф[ессор] М.Н.Ясинский подошел к оценке деятельности Управления именно с точки зрения ученой мы же должны были все время заниматься самой грязной и тяжелой физической работой и научной разработкой собранного матерьяла могли отдавать очень мало сил и времени. А теперь многие из них вынуждены были перейти совсем на другую работу (см[отри приложение]).

Что касается меня лично, то я почувствовал себя вполне определенно в роли обреченного на съедение вместе с Архивным Управлением и давно хотел уйти со сцены, чтобы не ослаблять позиции Управления. Мне казалось, что если я отойду от этого дела, то тем самым уйдет почва из под ног на него нападающих. Для меня было ясно, что нападение на Управление в значительной мере диктуется личными отношениями. Но мои сотрудники не соглашались на мой уход и я остался до конца, хотя дело и дошло до обвинения Архивного Управления в печатании украинских прокламаций с призывом к вооруженному возмущению против Добармии. Я не имею данных и нравственного права обвинять в создании последней клеветы кого либо из членов Комитета, или лиц, близко к нему стоящих, но упоминая об этом позорном факте, я не могу не указать на то, что этот донос, по моему мнению, является плодом агрессивной политики Комитета по отношению к Управлению и результатом того шума и тем инсинуаций, которые распространялись про Управление.

Не могу также не упомянуть еще об одном обвинении, которое бросалось Управлению председателем Комитета. Это обвинение в том, что оно работало с большевиками. “В то время, как мы, заявляет проф[ессор] М.В.Довнар-Запольский, принуждены были прятаться, как кроты в землю...”, вы, мол, пользовались всеми благами советского рая. На это я напомним проф[ессору] М.В.Довнар-Запольскому, что он напрасно облекается в тогу невинности в этом отношении. Очевидно, принципиально и он ничего не имел против возможности работы с большевиками, ибо иначе не приходил бы ко мне летом 1919 года и не просил бы у меня работы в Управлении или архивах; да был же он и профессором Высшей Школы У.С.С.Р., когда Университет находился в руках Комиссара Мицкуна. Я лично никакой разницы между собой и проф[ессором] М.В.Довнар-Запольским в этом (конечно только в этом отношении) не вижу: мы оба работали с большевиками, и поэтому проф[ессору] нет никаких оснований отталкивать себя от меня. Есть вообще два вида отношения людей к делу: одни любя дело, работают на пользу его, презирая обстоятельства, могущая повредить личной репутации, другие, наоборот, берутся за дело только тогда, когда личные их интересы не страдают. Я причисляю себя к людям первого разряда, проф[ессора] М.В.Довнар-Запольского — второго. Смело утверждать, что работа в течение полутора лет воздел архивного дела была небогата приятными минутами и с полным сознанием могу заявить, что только сотрудники Управления могут, оглядываясь назад, представить себе всю невероятную тяжесть и нередко трагичность положения и условий, в которых им приходилось работать. Постоянные смелые правительства, учреждений и лиц, прикосновенных к делу, постоянная упорная “позиционная” борьба на всех фронтах и во всех направлениях за участь архивов и проведение в жизнь архивной реформы, “выдиране” средств на спасение архивов и увеличение числа архивных работников, — таковы те условия, среди которых нужно было работать. И нет никаких оснований проф[ессору] М.В.Довнар-Запольскому бросать в нас за эту работу камень и смешивать нас с грязью. По крайней мере, пока остальные ничего не делали, мы делали и старались сделать возможно больше, несмотря на то, что я, по крайней мере, временами приходил в такое отчаяние от топтания на одном месте и от той тошнотворной жвачки, в которую силою обстоятельств обратилась разборка и проведение архивного закона. И только поддержка моих сослуживцев, вера в правильность избранного пути и сознание, что если не мы, то никто ничего не будет делать, заставляли меня вновь продолжать борьбу. Результат ее виден и уничтожить его нельзя: Управление несомненно спасло много архивов, и в этом его большая заслуга перед наукой. Пусть даже в этом одном выразится реальный результат деятельности умершего учреждения, и лично я буду удовлетворен и им, так как скажу, что при данных условиях и этим достигнуто многое, большего же сделать не удалось — и в этом ни Управление, ни в ча

* Додаток не виявлено.

стности я — не виноваты. Даже самый факт двухлѣтнего существованія на Украинѣ спеціального архивнаго учрежденія — и то уже большой шагъ впередъ въ отношеніи хода и развитія архивныхъ идей, и я счастливъ, что мнѣ пришлось быть около этого дѣла в теченіе полутора лѣтъ.

Итакъ, событія послѣднихъ двухъ мѣсяцевъ, описанныя выше, привели къ полному уничтоженію всего того, что было сдѣлано при моемъ ближайшемъ участіи для архивовъ въ Киевѣ и ихъ организаціи на Украинѣ. Для меня не подлежит ни малейшему сомнѣнію, что главная роль въ этой разрушительной работѣ принадлежитъ Комитету по охранѣ памятниковъ исторіи и искусства при Университетѣ Св. Владиміра. Несомнѣнно также и то, что надежд на измѣненія общаго направленія дель въ Комитетѣ питать нетъ никакихъ основаній. Это учрежденіе мертворожденное, способное лишь на то, чтобы мѣшати и ставить всвозможные препоны дѣятельности другихъ учреждений и лицъ. При такихъ условіяхъ мое участіе въ Комитетѣ становится совершенно безцельной и бесплодной тратой времени и потому я заявляю о своемъ выходѣ изъ его состава, оставляя за собою право сдѣлать по этому предмету соответствующее мотивированное заявленіе въ делегировавшемъ меня в Комитетъ “Українськимъ Науковимъ Товаристві у Київі”.

[В.Модзалевский]

Машинопис. Оригинал.

IP НБУВ, ф.ХХІХ, спр.1823, арк.1-4зв.

№ 133

Статті з журналу “Українська старовина”.

1 листопада 1919 р.

Архівна справа на Україні.

П. Клименко.
Професор Университету.

Заховання архівів на Україні належало в давнихъ часахъ до окремихъ відомств, під зарядомъ якихъ була інституція, що мала архіви.

Такимъ чиномъ архіви і архівні документи не набули ще значіння науковихъ інституцій і науковихъ скарбів а були трактовані ділово, по відомствамъ. Але потроху ідея наукового значіння й використання архівівъ проводиться в життя. Наперед по університетськихъ містахъ: Київі, Харкові, почасти в Одесі. При кождімъ університеті існувавъ архів. Київський університетський архівъ складався з книжокъ установ ще польської доби Правобережної України з часівъ XV до XVIII століття, а такожъ з документівъ XIX століття, але ще нерозібранихъ. Харківський архівъ при університеті складався з кинжокъ і документівъ Лівобережної України.

Використування архівнихъ матеріалівъ інтензивно провадилося в Київі, Полтаві, Чернигові й Катеринославі вченими архівними комісіями. Надзвичайно цінний архівъ князівъ Сангушківъ тежъ використовувано приватними заходами. Але до іншихъ богатихъ приватнихъ архівівъ Поділля і Волині, добре усистематизованихъ [...].

Теперъ Український Урядъ вступивъ на шляхъ державного використання архівівъ. Міністерство Народного Господарства переробляє архівні документи на папір. Міністерство Внутрішніхъ Справъ обіжникомъ примушує установи постачати їхъ архіви ако сирівець для паперовихъ хвабрик. Міністерство Преси та Інформації думає з архівівъ поробити державні установи для інформації, а Голевне Управління Мистецтв та Національної Культури пише до всіхъ урядівъ заяви, аби державними заходами припинено нищення архівівъ.

Нарешті Військове Відомство рішуче, з використаннямъ верховної влади Головного Атамана, бере функції охорони архівівъ собі черезъ право секвестру всіхъ архівівъ, які не маютьъ родинного значіння.

Маємо надію, що горячкова праця ріжнороднихъ урядовихъ закладівъ для використання українськихъ архівівъ не знищить їхъ до кінця.

Ідея державного використання документівъ лишиться на далі та прислужиться утворенню [...].

Михайло Обідний
Віце-директор Українського Військово-Історичного Музею.

На долю мистецько-історичних страт, нанесених великою світовою війною, революцією і наслідками її перепадає величезне винищення архівних матеріалів. Цілі архіви попали, як сирівець, на паперові фабрики і як обгортковий матеріал в крамниці.

Військові архіви, що залишилися по війні від розформованих частин бувшої російської армії в Житомирі, Одесі, Могилеві, Винниці, Проскуріві і инш[их] багатьох місцях, ділили участь всіх архівів, хоча руйнуючий ураган перебули значно лекше.

Ще за часів Центральної Ради вживають заходів для охорони військових архівів, а під час гетьманщини при військово-науковому відділі Головного Управління Генерального Штабу утворено комісію під проводом генерала Головина для перегляду зазначених матеріалів і написання історії війни.

Комісія обсадила кожний архів другими комісіями, поклавши їм обов'язок система[ти]зації й охорони матеріалів та праці описання війни.

В комісії були призначені люде московської орієнтації, одначе треба зазначити, що московські генерали енергійно взялися до цієї праці, маючи на цілі піднесення до найбільшої висоти боевої участі російської армії в світовій війні.

Не вважаючи на те, що в складі російської армії було багато українських частин, навіть цілі корпуси, а в останній час південно-західний і румунський фронти були оголошені одним українським фронтом і описанню війни для справедливої оцінки участі у війні українського війська вельми бажаною була участь в співробітництві і відомих українських істориків, — останніх не запрохано. Не має сумніву і в тім, на скільки добре охороняли (а не нищили!) українські документи комісії, зложені з людей, які вороже ставилися до української справи.

Під час більшовитської інвазії згадані комісії частинно розбіглися, а частинно остали на місцях.

Тепер при Культурно-Освітній Управі Головного Упр[авління] Ген[ерального] Штабу твориться комісія і призначається архіварій для перегляду й охорони військових архівів.

Яких заходів ужитися для використання військово-архівних матеріалів — невідомо, але треба зазначити, що весь архівний матеріал військ російської армії для нас має вартість лише з військово-наукового боку. Зате архівний матеріал українського війська має надзвичайну вартість національну. Тому нам необхідно звернути особливу увагу на той матеріал, заки його ще цілком не знищили московські “охоронителі”. Архівні матеріали українського війська потрібно відокремити від матеріалів загальних.

Зважаючи на воєнний час, в яким архіви можуть знову попасти в руки наших ворогів, які знищать або повивозять їх, нам необхідно зараз утворити комісію для написання історії війни українського народу за визволення свого краю. Коли цього зробити не можна, то приступити бодай до надрукування матеріалів до історії війни. В тім нещасливім стані, коли нічого друкувати не можна, треба бодай в якійсь нейтральній державі вибрати місце для переховування найцінніших військових а також політичних українських документів.

Український Уряд а справа національної культури й мистецтва.

Найбільше видатними подіями в розвитку українського мистецтва в останніх часах було утворення Державного Українського Театру в Києві за часів гетьманської влади та утворення Республіканської Капелі за часів Діректорії. В справі плястичних мистецтв не зроблено нічого. В справі художно-промисловій призначено кілька допомог художно-промисловим школам та останніми часами переформовано Камінецьку керамічну школу-майстерню на керамічно-художню школу. В справі архівній та бібліотечній був переформований Київський Центральний Архів на Український Національний Архів та заснована Українська Національна Бібліотека. На видатки звязані з утворенням Національного Архіву призначено 600.000 гр[ивень]. В справі охорони памяток старовини та мистецтва був переформований Київський Музей Миколи II на Українській Національний Музей та призначено 300.000 карб[ованців] на видатки для придбання музейних річей. Було дано кілька допомог місцевим музеям: Чернігівському ім[ені] Тарновського, Катеринославському – Поля, Камінецькому Церковно-Археологічного Товариства. За час гетьманства засноване Головне Управління Мистецтв і Національної Культури, яке переводило ці закони, але після останніх подій праця його занепада. Головноуправляючого П.Я. Дорошенка забили більшовики і нового не призначено. З шести відділів: плястичних мистецтв, художно-промислового, музичного, театрального, охорони памяток старовини, архівно-бібліотечного, деякі (музичних, плястичних мистецтв) зовсім не мають урядовців, инші ж мають по одному-два з повного складу в 9-11 урядовців кожний. Найбільше інтензивно йде праця в відділі охорони памяток старовини, бо нищення їх продовжується. Але й ця праця йде без добрих наслідків. Уряд не мав сил дати належну охорону памяткам та їх збіркам, а державна скарбниця не має коштів на пере-

возку культурно-історичних річей в безпечні місця, та на полагодження ушкоджених архітектурно-цінних будівель.

Та все таки, якби не було, то правдою є, що справа національної культури та мистецтва сильно пішла в гору і розвинулася несподівано гарно, від коли влада на землях України перейшла в українські руки. По тисячний раз справджується стара народня приповідка, що свій як не заплаче, то бодай скривиться. Навіть Український Уряд, який ще так недовго існує, шарпаний ворогами зі всіх сторін світа, зумів майже на всіх полях національної культури і мистецтва, як в центрі так і на місцях, зробити за оден рік без порівнання більше, чим чужі уряди зробили для України за сотки літ їх панування. На підставі цих гарних початків можна напевно предсказати, що за яке десятиліття існування української державности українська національна культура та мистецтво розвинуться до такої висоти, яка в сні не снилася нам за часів панування чужинців на Україні.

Українська старовина. – 1919. – 1 листопада.

№ 134

Стаття В.Міяковського “Доля архівної справи”.

4 листопада 1919 р.

Доля архівної справи.

Для впорядкування архівної справи ще в вересні 1917 р., при генеральному секретаріаті утворено було в складі секретаріата освіти архівно-бібліотечний відділ, який перейшов потім в склад головного управління мистецтв за гетьманські часи, а в лютому 1919 р. був перетворений в архівне управління.

З самого ж початку головним завданням цього управління архивами було по-перше охорона їх, особливо під час війни, революційних рухів то що. По-друге, — збирання відомостей і коротенький опис архівних фондів головним чином у Києві. По-третє — і це здається було головнішою метою роботи в архівному відділі — планомірне упорядкування архівної справи — переведення її на західно-європейський ґрунт утворення національного архиву в центрі, краєвих державних архивів в найбільш великих містах України та губерніяльних архивів в решті губерніяльних міст.

Що до охорони архивів, то тут праці весь час було доволі. З 1914 р. Україна не живе спокійним життям, і з кожним переворотом (скільки їх тут пережито) припадала ліквідація одних установ, перетворення других.

Під час де-яких змін влади загинували значні архиви. Після скасування гетьманщини загинув в значній мірі архив поліції, після відхода з Києва Директорії згоріла частина архиву губернатора і статистичного комітету. Більш за все було знищено архівних матеріалів та біжучого діловодства при втіканні більшовиків.

Ми маємо докладні відомости лише про Київські архиви. Скільки їх загинуло на провінції на приватних маєтках, по волостних управліннях, перетворених в комітети, по церквах та інституціях ми ще не знаємо. І уявити собі картину величезних розрухів в архівній справі за весь час поки що не можливо. До архівного відділу надходили лише випадкові й поодинокі відомости.

В справі утворення Національного Архиву на перешкоді стояли ті ж самі причини. Тільки що цілком готовий і детально розроблений проект встигав дійти до останніх інстанцій законодавчого шляху, як зміна влади примушувала архівний відділ наново подавати законопроекта про Національний Архив, наново переробленого і пристосованого до нових умов життя.

Головні риси проекту, який остаточно було розроблено в архівній раді під головуванням акад. Д.Багалія, за весь час були незмінні.

В Києві вважалось необхідним закласти центральний для України архив, в якому були б зосереджені найбільш цінні з історичного боку матеріали і особливо такі, що мають загально-український характер. Архив по змісту своїх фондів мав розподілятися на шість відділів. Перший державний відділ з паперами державного значіння як за часів старої гетьманщини, так і за новійші часи самостійного життя України мав, на думку проекта, сполучити в собі й архив революції, себ-то матеріали що до історії селянського руху та революційних змагань — широкого загального державного значіння.

За основу другого відділу можна було взяти Архив давніх актів при київському університеті, який вже був готовим осередком майбутнього Національного Архиву, в якому ця частина складала-б відділ Правобережжя.

Третій відділ — Архив Лівобережжя знаходиться в Харківі також при університеті. В склад четвертого відділу увійшли-б архівні фонди нового часу, що стосуються до так званого південно-західнього краю; значну частину цього відділу складав би губернiальний архив. Нарешті два відділи — Церковний та Військовий були включені також в склад Національного Архиву, хоч можливо було передбачити й самостійне їх існування.

За часи більшовиків робота архівного управління перейшла виключно на охорону архивів і перевезення їх до управління. Всі ліквідовані установи передавали свої справи управлінню. Архівний фонд став при ньому хутко поповнюватися. До архівного управління таким чином було прилучено справи міністерства культів, дівочого інституту, міщанської управи, частина архиву військово-окружного суду, фабричного інспекторату, шкільної округи.

В відання управління крім того, було взято архиви губернiального правління, присутствiя по селянських справах, духовної консисторії, духовної академії, семінарії земської управи та всіх судових установ. За цілість цих архивів, особливо судових, довелося вести невпинну боротьбу, на яку марно витрачався час, гроши і людські сили. І хоч більшовики відпускали на архівну справу значні суми, поставити її так, як слід, було неможливо, бо тільки ліквідувалося одне непорозуміння, починалося друге.

Після вступу Добровольчої армії архівне управління весь час продовжувало свою роботу, що до охорони архивів та збиранню паперової спадщини більшовицької влади.

Так було розшукано де-які рештки діловодства нарком проса, відділу мистецтв, нарком труда, комісаріята соціального забезпечення, виконкома та чрезвычайки.

Поруч з біжучою роботою по розбору цих матеріалів в управлінні йшла робота організаційного характеру по перетворенню його в областний архив.

Але тепер на перешкоді стали не політичні обставини, а інша інституція — Комітет по охороні пам'яток історії й мистецтва при університеті св. Володимира, який весь час під головуванням проф. Довнар-Запольського провадив агресивну політику проти Архівного Управління.

Комітет по охороні пам'яток історії став на цілком і завідомо несправедливу позицію, доводячи, що управління — більшовицька інституція.

В наші часи це дуже легкий аргумент для того, щоб зруйнувати справу, але наскільки потрібно було користатися таким аргументом, особливо в культурній справі і особливо комітетові, який є покликаний для того, щоб зберігати, а не руйнувати культурну роботу.

В. Міяковський.

Слово. — 1919. — 19 жовт.

№ 135

Повідомлення газети “Боротьба” про передавання архивів та бібліотек ліквідованих місцевих установ Кам’янець-Подільському державному українському університету*.

12 листопада 1919 р.

Передача архивів Університету.

Постановою Військово-Архівної Комісії Головного Управління Мистецтв, згідно наказу Головного Отамана, архив бувшого жандармського Управління в місті Кам’янці а також архив і бібліотека Двор[янського] Деп[утатського] Зібрання передаються у повне розпорядження Державного Університету у Кам’янці.

Боротьба. — 1919 р. — 12 листопада.

* Див. № 120.

№ 136

Звернення Полтавської земської управи до ревкому про надання права на охорону та передачу художньо-історичних цінностей в музей, бібліотеку та архів Полтавщини.

м. Полтава

16 грудня 1919 р.

В Военно-Революционный
Комитет Полтавщины

Возникший при Советской власти в феврале 1919 года Губернский Комитет по охране памятников Старины, Искусства и Природы (ГубКОПМИС), причисленный впоследствии к Губернскому Земству под названием Отдела Культуры и Искусства, просит выдать ему удостоверение в том, что ему предоставляется право принимать меры к охране оставленных бежавшими их владельцами культурных, художественных и исторических ценностей – библиотек, архивов, картин, разного рода художественных изделий и пр[очее], и что ему в целях этой охраны предоставляется право свозить в свои помещения все такого рода ценности, коим угрожает опасность расхищения или уничтожения, с тем чтобы, эти ценности впоследствии поступили в Народный Музей Полтавщины, Центральную Научную Библиотеку и Центральный Исторический Архив Полтавщины.

Заведующий Отделом Культуры и Искусства [Монтелли]
Секретарь [підпис]

Резолюції: Т. Сливенко. С получением сего Губревком просит Вас отправиться в Полтав[скую] Губ[ернскую] Земскую Управу, в отдел Культуры и Искусства, выяснить, кто этим отделом заведует, выбрать временно одного из лиц там служащих, по Вашему усмотрению, для заведывания этим отделом, раз[ъяснив] ему его обязанности по охране культурных ценностей.

*Вих. № 109. Бланк, машинопис. Оригінал.
ДА Полтавської області, ф. Р-1865, оп. 1, спр. 29, арк. 4.*

№ 137

Зразок охоронного листа для архівів на території України.

Харків

19 грудня 1919 р.

Охранный лист

Настоящий архив находится в ведении и под защитой Комитета охраны памятников искусства и старины. Помещение архива не подлежит реквизиции, и ни один документ и ни один предмет из архива не может быть изъят без разрешения Комитета.

Основание: 1) Приказ Ревкома от 19.XII.1919 г[ода].
2) Приказ коменданта от 22.XII.1919 г[ода].

Председатель Комитета
Секретарь

Резолюція: Приложение к протоколу 2-го засед[ания] Арх[ивной] Секции.

*Бланк, машинопис. Відпуск.
ЦДАВО України, ф. 14, оп. 1, спр. 9, арк. 4.*

№ 138

Доповідна записка культурно-освітньої управи Головного управління генерального штабу військ УНР до головноуповноваженого уряду УНР про поліпшення становища архівів у Кам'янецькій фортеці.

Кам'янець-Подільський

25 грудня 1919 р.

До П[ана] Головноуповноваженого Уряду У.Н.Р.
Доповідь.

Зараз при обставинах сучасного менту набирає великого значіння питання про охорону Державного Військового Історичного архіву, який маєть тут в 1500 скринях і майна Державного Військово-Історичного Музею, а також Кам'янецької фортеці і інших пам'яток Української старовини. І тепер уже польські жов-

ніри рубають на дрова сараї і будівлі при фортеці, про що повідомлено польського Коменданта, і Культ[урно]-Осв[ітня] Управа вживає заходів, аби виведена була варта із сторожки при фортеці. Скоро всі інституції повинні бути скасовані, і необхідно мати таку організацію, яка дбала б про охорону архівів і пам'яток нашої старовини як в Кам'янці, так і в інших місцях і яка мала б спеціальний апарат для цього.

Такою інституцією повинно бути Кам'янецьке Т[овариств]во охорони пам'яток мистецтва та національної старовини.

Апаратом для переведення в життя завдань Т[овариств]ва, що до охорони фортеці і взагалі пам'яток старовини та архівів, може бути персональний склад Архівної комори в Кам'янецькій фортеці, яка зараз улаштовується і штат якої затвердив Головний Отаман 16 вересня цього року Ч[исло] 170.

Щоб склад Архівної комори міг провадити свою працю, як приватна інституція, при громадській організації, після скасування її, яко державної інституції, необхідно тепер же асігнувати на працю її і на утримання персонального складу Комори гроші, згідно з прикладаємим обрахунком на 6 місяців, яку при переході комори в розпорядження Товариства будуть передані Управою цьому Т[овариств]ву.

На обов'язку персонального складу Комори і надалі буде лежати: охорона Кам'янецької фортеці і інших пам'яток Української старовини, піклування про їх цілість, улаштування Архівної Комори в фортеці і звезення та заховання архівів, як в Кам'янці так і в інших місцях Поділля, впорядкування звезених архівів і систематизація матеріалів.

Співробітники Архівної Комори повинні мешкати в фортеці. Необхідно, аби Кам'янецька фортеця була передана на догляд і користування Т[овариств]ву Охорони пам'яток* старовини і мистецтва.

Вязнична інспекція, до якої зараз належить Кам'янецька фортеця згоджується на сю передачу.

Начальник Культурно-Освітньої Управи [Лорченко]

*Вих. № 1799. Бланк, машинопис, рукописні правки. Оригінал.
ЦДАВО України, ф. 1131, оп. 1, спр. 2, арк. 112-112 зв.*

№ 139

З протоколу засідання архівної секції ВУКОПМИСу про заходи щодо поліпшення архівної справи в республіці.

м. Харків

8 січня 1920 р.

№2. Протокол 2-го засідання Архівної Секції Комитета охраны памятников искусств и старины.

Присутствовали: Д.И. Багалея, Е.М. Иванов⁴³, В.В. Мигулин.

Слушали:

1. Протокол прошлого заседания [?-го] [...аря] 1920 года.
2. Заявление председателя о необходимости предоставления периодических отчетов Секций в Комитет.
3. Сообщение председателя о поступлении в Секцию полного текста инструкции Губкописа.
4. Заявление В.В. Мигулина о необходимости принятия мер охраны архивов Консistorии и Город[ской] Управы, предлагаемых в ведение Подотдела записей Актов Гражданского состояния на основании приказа Отдела Управления Губернского Ревкома от 7-го января.

Постановили:

1. Утвердить.
2. Представлять еженедельные краткие отчеты о деятельности секции, с приложением копий протоколов.
3. Передать для ознакомления и руководства членам Секции в копиях, а подлинник приложить к протоколу.
4. а) Справиться в Подотделе записи актов гражданского состояния касается ли приказ только текущих архивов Консistorии и Управы, или распространяется и на старые дела и просит разъяснения этого приказа у Комитета; б) Пока воздержаться от принятия мер охраны, в виду того, что точный смысл текста приказа не дает для этого никаких поводов. В.В. Мигулин заявил, что по вопросу о необходимости принятия мер охраны он остается при особом мнении каковое и будет им представлено в письменном виде к следующему заседанию.

* В тексті – пам'ятки

5. Проект текста охранного листа.

6. Список архивов г[орода] Харькова с их адресами, составленный В.В. Мигулиным.

7. Заявление В.В. Мигулина: а) о необходимости выдачи охранных листов всем архивам г[орода] Харькова по мере их обхода и выяснения их состояния и о выдаче листов в первую очередь осмотренным им архивам Дворянского Депутатского Собрания, Казенной Палаты, Акцизного Управления, Дворянского и Крестьянского Банков и Консистории; б) о принятии мер охраны Архива Дворянского Собрания, занятого ныне Сообезом.

8. Заявление Е.М. Иванова: а) о необходимости перевезти в Исторический Архив документы Харьковского Коллегиума XVIII в. из Духовной Семинарии, т[ак] наз[ываемые] Комиссарские ведомости и переписи XVIII в. из Казенной Палаты. “Экономическое примечание” Харьковской губ[ернии] из Губернской Чертежной и все документы XVIII в. из Духовной Консистории; б) в виду недостаточности помещения Исторического Архива для приема означенных документов, просить администрацию Университета о временном предоставлении Университетского архивохранилища для названных архивных материалов и вместе с тем хлопотать о расширении помещения Исторического Архива путем предоставления ему 2-х добавочных комнат или в бывшем помещении Учебного Округа, или, в случае перевода туда канцелярии У[ниверсите]та, в канцелярии по студенческим делам.

9. Заявление Багалея и Иванова о необходимости перевезти из помещения б[ывшего] Учебного Округа оставшиеся там дела попечителя Округа в Университетский Архив, где уже хранятся старые попечительские дела с 1804 г[ода].

10. Замечания и поправки Д.М. [Багалея], Е.М. Иванова и В.В. Мигулина к “Плану” обследования архивов г[орода] Харькова и Харьковской губ[ернии] составленному Е.М. Ивановым.

11. Предложение Д.И. Багалея принять с его поправкой к 9-му пункту “Программу-вопросник” по собранию сведений об архивах [вы]работанную Ивановым*.

5. Передать через председателя Секции в Комитет на утверждение.

6. Принять к сведению.

7. а) По утверждению текста охранного листа Комитетом, выдать таковые названным архивам; б) согласно предложению В.В. Мигулина, просить через Комитет Сообез – оставить архив в неприкосновенном виде в занимаемом им помещении и, кроме того, ходатайствовать об оставлении за служащим Фрейманом его квартиры-каморки, в виду временного возложения на него Секцией обязанности по наблюдению за сохранностью Архива.

8. Перевезти названные материалы в Исторический Архив, временно поместив их с согласия Университетской администрации в университетский архив, и просить Комитет снести с Духовной Семинарией, Казенной Палатой, Губернской Чертежной Консисторией по вопросу о передаче материалов.

9. Перевезти названные дела в Университетский Архив, с согласия Отдела Народного Образования и администрации Университета.

10. Простить Е.М. Иванова представить к следующему заседанию “План” в дополненном виде.

11. Утвердить текст программы с поправкой Д.И. Багалея и приступить к печатанию и рассылке ея, начав с архивов г[орода] Харькова.

* Див. № 142.

12. Мнения членов Секции по [вопросу] распределении аванса в 10.000 руб[лей], отпущенного на текущие нужды Секции в январе с[его] г[ода].

12. Распределить ассигнованную сумму на следующие неотложные нужды:

I. На перевозку архивных материалов из Духовной Семинарии, Казенной Палаты и Губернской Чертежной (5-ти возов, по 600 руб[лей]. за подвод) ... 3000 р[ублей].

II. Служителям Полозову и Конотопу за погрузку, сопровождение и разгрузку архивных материалов 500 р[ублей].

III. На канцелярские принадлежности 1500 р[ублей].

IV. На переписку на пишущей машине протоколов, программ-вопросников и текущих бумаг Секции 2.500 р[ублей].

V. На вознаграждение Фреймана за надзор и охрану Архива Двор[янского] Деп[утатского] Собр[ания] 1250 р[ублей].

VI. На вознаграждение хранителя Исторического Архива Иванова за разборку и приведение в порядок поступивших и вновь поступающих архивных материалов (преимущественно в неслужебное и праздничное время) 3000 руб[лей].

С подлинным верно:
Секретарь Архивной Секции Е. Иванов.

*Машинопис з рукописними правками. Засвідчена копія.
ЦДАВО України, ф. 166, оп. 1, спр. 686, арк. 21-22 зв.*

№ 140

З протоколу засідання Сумського повітового ревкому про реєстрацію архівів на території повіту.

м. Суми

27 січня 1920 р.

Слушали:

8. [...] Текущие дела.

Постановили:

8. [...] Начать заказ печатей сельских исполкомов, затребовав предварительно список сел, где будут существовать сельские исполкомы. О заказе книг созвать совещание из представителей Земотдела, Нарообраза, Социального Обеспечения, Упродкома и Отдела Управления, срок созыва поручить секретарю Отдела т[оварищу] Каминскому. Издать приказ о регистрации всех архивов, частных лиц, лиц, бежавших с белыми, государственных и частных учреждений.

Председатель Коллегии [М. Барчук]
Члены [підписи]

Машинопис. Оригінал.

ДА Сумської обл., ф. Р-2340, оп. 2, спр. 12, арк. 15.

№ 141

Постанова Всеукраїнському про використання радянських, колишніх державних, громадських і приватних архівів і утворення особливої комісії для експертизи цінності архівних документів.

м. Харків

7 лютого 1920 р.

Постановление Всеукраинского Революционного Комитета

В виду острого бумажного кризиса Всеукраинский Ревком постановляет поручить Уполномоченному по восстановлению бумажной промышленности немедленно приступить к использованию всех Советских, бывших Государственных, общественных и частных архивов в части, не имеющих исторической и деловой ценности.

Точный порядок использования архивов устанавливается особой Комиссией Всеукраинского Ревкома в составе представителя Ревкома тов[арица] Бутозина, Председателя Архивной секции Вукопмиса проф[ессора] Багалая и Уполномоченного по восстановлению промышленности тов[арица] Маковского.

Всем Советским, общественным учреждениям, а также частным лицам предписывается немедленно зарегистрировать хранящиеся у них архивы с точным указанием местонахождения, а также ответственного за архив лица.

Впредь до приступления названной Комиссии к работе вся ответственность за сохранность архивов возлагается на то учреждение, в ведении которого или в чьем помещении архив хранится.

Без разрешения означенной Комиссии использование архивов для каких-либо целей безусловно запрещается под страхом строгой ответственности.

7 февраля 1920 г[ода]
Предвсеукраинском[а] Петровский
Управдел Всеукраинского Ревкома Ермошенко

Машинопис. Копія.

ДА Донецької області, ф. Р-1156, оп. 1, спр. 5, арк. 19.

№ 142

Відповіді шкільної Ради Харківської 4-ї гімназії на програму-запитальник* про склад та умови зберігання відомчого архіву.

м. Харків

29 лютого 1920 р.

Программа для краткого описания архивов.

Вопросы:

1. Название архива
2. Место нахождения архива (уезд, город, волость, село, усадьба, монастырь, церковь и пр[очее]).
3. Какого ведомства архив (принадлежит ли он правительственному, общественному учреждению, частному лицу, церкви, монастырю).
4. Каково архивохранилище (Помещается ли оно в казенном или частном здании, в каменном или деревянном, безопасном ли в пожарном отношении, сухом и светлом или сыром и темном. Если особого помещения для архива нет, то где помещается он — на чердаке, колокольне, в сарае).
5. Как велик личный состав архива — штатный и по найму, сколько расходуется ежегодно на содержание личного состава и самого архива, и из каких сумм.

Ответы:

- Харьковской 4-й гимназии
г[ород] Харьков, Мариинская ул[ица] д[ом] №14
Ведомства — Народного образования
Помещается в казенном, каменном, безопасном в пожарном отношении, сухом и светлом здании, в особом помещении.
Архивариуса по штатам гимназии нет: архив обслуживается письмоводителем гимназии бесплатно.

* Затверджена на засіданні архівної секції ВУКОПМІСа у січні 1920 р. Див. № 139.

6. Состав и содержание документов архива (каких учреждений делопроизводства, с какого года начинаются дела, как велико число их).

Дела начинаются с 1871 года, в каждом году от 25 - 40 дел; кроме того имеются канцелярские — исх[одящие], входящие и денежные журналы и классные журналы.

7. Формы рукописей (столбцы, т[о] е[сть] древние рукописи на склеенных листах, свернутые в трубки, книги, [с]вязки, дела в обертках, отдельные документы и т[акое] п[рочее]).

Рукописей нет.

8. Способы хранения дел (на полках или в шкафах, открытых или закрытых, в связках, картонах, сундуках, или свалены в кучи).

Дела хранятся на полках, в закрытых шкафах.

9. Есть ли описи и алфавиты рукописей. Дают ли описи понятие о действительном содержании дел. Как размещены дела — по годам, по ведомствам или по предметам.

Описи дел за каждый год имеются, образчик при сем прилагается (за 1900 г[од]). Понятие о содержании дел большей части дается ясное. Дела — по годам.

Прим[ечание]. Доставить копии с описей и алфавитов — в отрывках (2-3 стр.).

Прилагается.

10. Нет ли в архиве: а) старинных карт и планов, б) старопечатных книг, в) предметов древности.

Нет.

11. Уничтожались ли дела на основании прежних узаконений, и в каком порядке. Сохранились ли описи уничтоженных дел.

Не уничтожались.

12. Не передавались ли дела в другие учреждения или частным лицам и кому именно.

Во время войны — с 1914 по 1918 г[од] гимназия оставляла свое помещение под 86 эвакуацион[ый] госпиталь с большей частью архива, а остальную часть увозила за собой.

13. Подвергался ли архив пожарам, наводнениям и др[угим] бедствиям.

14. Посещался ли архив кем-либо для научных целей.

Нет.

15. Нельзя ли сообщить сведения о распоряжениях правительства и местного начальства, касающихся архива (правила о хранении, описании и уничтожении документов).

По принятому обычаю старались хранить постоянно.

За Председатель Школьного Совета Харьковской 4-й гимназии [підпис]
Секретарь [Коробков]
29 февраля 1920 г[ода].

Машинопис. Рукопис. Оригінал.

Приложение:
Опись

дѣламъ канцеляріи Харьковской 4-й гимназіи на 1900 годъ.

№ по порядку	Содержаніе дѣла	Когда началось	Когда кончилось	На скольких листахъ
1.	Съ предложеніями окружного начальства	В'январе 1900 г[ода].	В'декабре 1900 г[ода].	
2.	Съ донесеніями окружному начальству, а также переписка съ другими учрежденіями	В'январе 1900 г[ода].	В'декабре 1900 г[ода].	
3.	Денежная отчетность	В'январе	В'декабре 1900 г[ода].	
4.	Журналы педагогическаго совѣта	В'январе	В'декабре	
5.	Журналы хозяйственнаго комитета	1900 г[ода].		

6.	Съ прошеніями объ освобожденіи отъ платы за ученіе		
7.	О выпискѣ книгъ и періодическихъ изданій	В январе 1900 г[ода].	В декабре 1900 г[ода].
8.	Объ увольненіи учениковъ изъ учебнаго заведенія		
9.	По квартирному налогу		
10.	По разнымъ предметамъ	10 января 1900 г[ода].	22 декабря 1900 г[ода].
11.	О представленіи чиновниковъ къ чинамъ, высшимъ окладамъ и денежнымъ пособіямъ	26 января 1900 г[ода].	5 октября 1900 г[ода].
12.	Секретныя бумаги	11 янв[аря] 1900 г[ода].	13 нояб[ря] 1900 г[ода].
13.	Съ свидѣтельствами на право вольноопредѣляющагося 2 (бывш[его] 3) разряда	7 января 1900 г[ода].	31 декабря 1900 г[ода].
14.	О стипендіяхъ имени купца Галицкаго	19 августа 1900 г[ода].	22 сент[ября] 1900 г[ода].
15.	Со спискомъ учениковъ для контрольной Палаты №	31 янв[аря] 1900 г[ода].	
16.	О перечисленіи суммъ	31 мая 1900 г[ода].	
17.	Отчетъ за 1899 гражданскій годъ		
18.	Со смѣтами на 1901 годъ	25 февр[аля] 1900 г[ода].	
19.	Съ прошеніями о принятіи въ число учениковъ прогимназій	Дѣлоложить при документахъ 1900 г[ода].	
20.	1. Съ прошеніями объ освобожденіи отъ переводныхъ испытаній, 2. Съ свидѣтельствами объ окончаніи курса гимназій	25 апреля 1900 г[ода].	
21.	О пристройкѣ гимнастическаго зала и раздевалки	5 окт[ября] 1898 г[ода].	12 іюня 1900 г[ода].
22.	О выдачѣ паспортныхъ книжекъ чиновникамъ гимназій	31 мая 1900 г[ода].	28 іюня 1900 г[ода].
23.	Съ свидѣтельствами о бытіи у исповѣди и причастія Св[ятых] Таинъ	в Апреле 1900 г[ода].	
24.	Экзаменныя и четвертныя вѣдомости	В октябре 1899 г[ода].	В августе 1900 г[ода].
25.	Объ опредѣленіи письмоводителемъ А.В.Иванова	13 авг[уста] 1900 г[ода].	
26.	Объ экзаменахъ по латинскому языку для поступленія въ Ветеринарный институтъ	16 августа 1900 г[ода].	28 ноября 1900 г[ода].
27.	О поступленіи на службу письмоводителемъ прогимназій Вл. Пономарева	16 сентября 1900 г[ода].	

С подлиннымъ верно:
Секретарь Харьковской 4^й гимназій [Коробков]

Машинопис, рукопис. Копія.
ЦДАВО України, ф. 14, оп. 1, спр. 10, арк. 86- 87 зв.

№ 143

Постанова про Особливу Всеукраїнську архівну комісію.

м. Харків

9 березня 1920 р.

Постановление Совета Народных Комиссаров У.С.С.Р.
9-го марта 1920 года.

Особая комиссия при Всеукраевкоме, образованная в связи с острым бумажным кризисом, постановлением Всеукраевкома от 7-го февраля с[его] г[ода], продолжает свои работы по охране ценных и в научном отношении архивных материалов и по из'ятию и утилизации архивных материалов, не имеющих деловой и исторической ценности.

Комиссии присваивается название: "Особая Всеукраинская архивная комиссия".

В состав комиссии входят: председатель Бутвин, председатель Главбума Маковский и представитель архивной секции Губкописа профессор Багалея.

Председатель Совета Народных Комиссаров Раковский.
Народный Комиссар Просвещения Гринько

Известия ВУЦИК Совета Рабочих, Крестьянских и Красноармейских Депутатов и Харьковского Губревкома. — 1920. — 14 марта (№ 72).

Опубліковано: Культурне будівництво в Українській РСР. — К., 1959. — С. 63.

№ 144

Тимчасове положення Народного Комісаріату освіти УСРР "Про архівну справу на Україні".

м. Харків

9 березня 1920 р.

Временное положение об архивном деле.

1. Все архивы — правительственные и общественные, монастырские и церковные, частные собрания документов, редкие книги и старопечатные издания — объявляются общенародным достоянием.
2. В учреждениях всех ведомств, должно быть прекращено уничтожение каких бы то ни было дел без ведома и разрешения Архивных Секций Губкописов Наробразах.
3. Все беспризорные архивы и все занимаемые ими помещения предоставляются в полное распоряжение Архивных Секций Губкописов при Наробразах.
4. Архивы действующих учреждений, ненужные для текущего делопроизводства, находятся в ведении Архивных Секций Губкописов при Наробразах и всякое их перемещение производится с разрешения Секции.
5. Текущие архивы остаются на ответственном хранении учреждений, но Секциям Губкописов при Наробразах предоставляется право контроля над порядком их [ис]пользования и хранения.
6. Все лица, имеющие у себя официальные бумаги действовавших на территории Украины прежних правительственных учреждений, обязаны немедленно представить сведения о них в Губкопис при Наробразах.
7. Лица, виновные в нарушении этого постановления, привлекаются к законной ответственности.

Пред[седатель] Совета Народ[ных] Комиссаров
Нарком Просвещения [підпис]
Упр[авляющий] дел[ами] Совна[ркома]
Секретарь [підпис]

Вих. № 187. Бланк, машинопис, печатка Народного Комісаріату освіти УСРР. Оригінал.

ЦДАВО України, ф. 2, оп. 1, спр. 591, арк. 124.

Опубліковано: Культурне будівництво в Українській РСР 1917-1927: 36. док. і матеріалів. — К., 1979. — С. 135.

№ 145

Постанова Раднаркому УСРР про перейменування Особливої Комісії при Всеукрревкомі в ОВАК та склад останньої.

м. Харків

9 березня 1920 р.

Постановление Совета Народных Комиссаров Украины
марта “9” дня 1920 г[ода].

Особая Комиссия при Всеукрревкоме, образованная в связи с острым бумажным кризисом постановлением Всеукрревкома от 7-го февраля с[его] г[ода], продолжает свои работы по охране ценных в научном отношении архивных материалов и по изъятию и утилизации архивных материалов, не имеющих деловой и исторической ценности.

Комиссии присваивается название: “Особая Всеукраинская Архивная Комиссия”.

В состав Комиссии входят: Председатель тов[арищ] Бутвин, Представитель Главбума тов[арищ] Маковский и представитель Архивной секции Губкописа проф[ессор] Багалея.

Председатель Совета Народных Комиссаров Х. Раковский.
Народный Комиссар просвещения Гринько
Управляющий делами Захаров
Секретарь Миронов

С подлинным верно: Пом[ощник] Секретаря Совнаркома [підпис]

Машинопис. Засвідчена копія.

ЦДАВО України, ф. 1, оп. 1, спр. 45, арк. 28.

№ 146

Доповідна записка завідувача Архівного управління УСРР В. Міяковського до Київської губнарсовіти про діяльність і перспективи розвитку архівної справи в Україні.

м. Київ

26 березня 1920 р.

Докладная Записка о неотложных нуждах Архивного Управления

Работа Архивного Управления в настоящий момент сводится к следующим основным группам:

1. Регистрация архивов.

2. Охрана архивов.

3. Управление архивами, находящимися в ведении Арх[ивного] Управ[ления].

4. Концентрация архивных фондов.

5. Выделение из архивов и передача СОВНАРХОЗу ненужного с исторической и практических точек зрения архивного матерьяла.

1. По регистрации архивов – преемственно продолжается та работа, которая начата была Гл[авным] Архивным Управлением НАРКОМПРОСа, и лежит она целиком на обязанности инструкторов. Город разбит на участки и в каждом участке инструктор имеет задание обнаружить, зарегистрировать и обследовать все имеющиеся архивные собрания и фонды.

2. Охрана архивов выполняется: а) одновременно с регистрацией, когда инструктор на месте принимает те или иные меры: опечатание, поручение охраны тем или иным лицам; б) путем принятия в ведение Архивного Управления данного архива и зачисления минимального количества служащих за Архивным Управлением и в) путем перевозки в безопасные помещения в тех случаях, когда архиву угрожает уничтожение, расхищение и проч[ее].

Последний способ охраны пришлось применить в практике Архивного Управления (Январь-Март) в 7-ми случаях. Особенно остро встал вопрос о перевозке в порядке охраны при столкновении с военным ведомством и Чека, которые в помещениях, занятых архивами, желали устроить одно – гаупвахту, а другое – арестный дом. Ценнейший архив Штаба Военного Округа был снят со стелажей и выброшен в плохо защищенное помещение. Пострадал не только порядок архива, но и целость его: Архив в значительной части оказался расхищенным. Никакие меры не помогли и не помогают – расхищение продолжается и промедление в перевозке архива равносильно полному его уничтожению. Кроме Архива, огромную матерьяльную ценность для Арх[ивного] Управл[ения] представляют прекрасные, прочной работы стелажы, расхищение которых также уже начато. Но для перевозки последних необходима артель специалистов плотников, которая разобрала-бы эти стелажы и собрала б их на новом месте. В порядке охраны предстоит, кроме этого архива, перевозка еще следующих: 1) часть архивов Уездной Милиции (Ле-

вашовская, 37), 2) Архив Кадетского корпуса, 3) Архив Духовной Семинарии, 4) часть архива Мещанской Управы, 5) Архив Союза Западных Земств (Меринговская 8), 6) Архив Дворянских Учреждений – из помещения занятого тоже Военным Ведомством (Думская площадь 2) и др[угие]. И число их будет все увеличиваться. Если охрана архива выразилась в принятии его в ведение Арх[ивного] Управл[ения], то в нем для охраны, разборки, упорядочения и функционирования его оставляется минимальный штат служащих от 1 до 3 лиц (Хранитель фонда, Пом[ощник] Хр[анителя] фонда, курьер). Архив, принятый в ведение Арх[ивного] Управления, составляет с другими Архивный Фонд и подчиняется всем инструкциям и распоряжениям которые Архивное Управление вырабатывает для упорядочения архивного дела. Связь Управления с Архивным Фондом заключается в еженедельной отчетности каждого хранителя Архивн[ого] Фонда по своим архивам и инспектирования архивов инструкторами и Заведующим Арх[ивным] Управлением. Всех архивов принято в ведение Арх[ивного] Управл[ения] – 7. Предстоит принятие 4-х судебных архивов – Архива быв[шего] Удельного Округа и Архива Древних Актовых книг при К[евском] Университете. Принимая архивы в свое ведение Архивное Управление осуществляет идею об'единения их в Единый Архивный Фонд, который будет составлять 6-ть Отделов: 1). Отдел Государственных Архивов. 2). Отдел Правобережья. 3). Отдел Левобережья. 4). Областной Отдел. 5). Духовный Отдел. 6). Военный Отдел. Эта идея об'единения на практике должна претвориться в идею-концентрацию Архивных Фондов – сосредоточения их в одном здании или по возможности в минимальном количестве зданий. Идея концентрации начата уже своим осуществлением. Всеми работами по концентрации руководит т[оварищ] Селюк, и в порядке концентрации перевезено было за это время три архива, для чего организована была артель, которая выполняла подготовительные работы по упаковке архива и самую перевозку ручным способом на санках. Работа прерывалась и нарушалась нерегулярным получением отпущенных на это сумм. Артель т[оварища] Селюка работала и по перевозке в порядке охраны архивов, потому что при этой последней всегда имелись в виду также и цели концентрации.

Осложнение в намеченный план концентрации внесло то обстоятельство, что здание, предположенное для размещения в нем архивных фондов было реквизировано Военным Ведомством в то время, когда переговоры относительно реквизиции его под архив, казалось, приходили к благополучному концу. Здание это – б[ывшей] Софиевской Дух[овной] Школы – старое, прочной конструкции, со сводчатыми потолками, безопасное в пожарном отношении, изолированное, вместительное и удобное в том отношении, что расположено близко к наибольшему количеству Архивных фондов (в Присутственных Местах – Областные, Судебные, Земские, Духовные архивы). В распоряжении Арх[ивного] Управл[ения] оказался лишь незначительный резерв в Присутственных местах (две больших зали и 4 комнаты) и в б[ывшей] Духовной Консистории. Эти помещения теперь и заполняются, но вскоре вопрос о помещении для концентрирования архивных фондов встанет опять во всей своей остроте. Постановлением инструкторского совещания инструкторам вменено в обязанность в своих районах подыскать соответствующее помещение, но пока поиски не дали результатов, здания, удовлетворяющего всем требованиям Архивного дела и более или менее приемлемого для создания в нем Центрального Архива – не найдено. Кроме того, на те 4-ре комнаты, которые были в распоряжении Арх[ивного] Управления в здании Присутственных Мест, претендует Совнархоз, занявший здание и приславший в Арх[ивное] Управление требование об очищении помещения из-под дел, находящихся в этих 4-х комнатах. В самое последнее время к предыдущим работам Арх[ивного] Управления прибавилась новая, вызванная бумажным кризисом и планом Бумполиграфического Отдела Совнархоза – переработки бумажных отбросов на бумагу. Для выделения из Архивов всех, не имеющих значения и ценности материалов при Арх[ивном] Управл[ении] были созданы Экспертные Комиссии, в задачу которых входят – экспертиза выделяемых и передаваемых Совнархозу дел. Экспертные Комиссии (пока одна, на днях начинает функционировать другая) за двадцать дней работы выделили уже огромное количество бумаги, не представляющей ни исторического, ни практического значения – в 2-х архивах ликвидированных учреждений военного времени (Институтская 4 и Меринговская 8). Предстоит дальнейшая работа в этих же архивах и еще в 10-ти архивах по заданиям Бумполиграфического Отдела, проверенной инструкторами Архивного Управления и в дальнейшем проверка всех архивов, зарегистрированных согласно приказу, напечатанному в № 64 Известий. Огромная и тяжелая работа по отбору ненужных материалов вызвала необходимость назначения в помощь экспертам – трех людей для выполнения чисто технической и механической работы по переноске, развязыванию, завязыванию, сортировке и отборке указываемых экспертной Комиссией материалов. Таким образом для 2-х Эксп[ертных] Комиссий, помимо 6-ти членов, нужны 6-ть человек технического персонала для выполнения тяжелой и черновой работы. Результатом такой Экспертизы является, после утверждения актов Экспертной Комиссии Арх[ивным] Управлением, перевозка в порядке концентрации нужного материала и непосредственная передача на месте Совнархозу ненужного материала. Этим достигается экономия при перевозке архивных материалов, так как берется не весь архив, а уже проверенная, отделенная – ценная часть его. Таким образом, насущнейшими нуждами Архивного Управления являются следующие:

1. Подыскание и реквизиция помещения для сосредоточения в нем Архивных Фондов и перевозки туда архивов, которым грозит уничтожение.

2. Отпуск средств на экстренную перевозку архивов. Нормальная, неспешная работа в порядке концентрации может выполняться Губтрамотом, а спешная – в порядке охраны и спасения иногда должна совершаться и путем найма частных подвод и приглашения грузчиков для выполнения исключительно спешных перевозок, каковой теперь является перевозка Архива Штаба Военного Округа.

3. Увеличение средств на содержание Экспертных Комиссий и оплата труда технического персонала, назначаемого в помощь Экспертным Комиссиям.

4. Отпуск средств на подготовительные к переноске работы: упаковку, нагрузку, разгрузку, а также разборку и сборку архивных стеллажей. Дело в том, что Губтрамот* дает перевозочные средства (3.000 за одну одноконную площадку), но не берет на себя принуждения возчиков нагружать и разгружать. Нагрузка и разгрузка должна быть произведена или за дополнительное вознаграждение возчикам, или при помощи специально приглашенных грузчиков, при чем Биржа Труда отказывается давать рабочих по ставкам Биржи. Трудовые артели учащихся еще не организованы. Таким образом в распоряжение Арх[ивного] Управ[ления] должны отпускатся средства для исполнения всех этих работ и особенно работ по разборке и перевозке на новое место громадных стеллажей.

Таковы нужды Архивного Управления - они неотложны. Удовлетворение их спасает от гибели много невозстановимых матерьялов. Реквизиция нужного помещения обеспечит работу по концентрации и спасению Архива. Ассигнование и регулярная выдача аванса на оплату указанных расходов, облегчит текущую работу Управления, даже с тем совершенно недостаточным штатом, который сейчас работает в Управлении и позволит правильно ее организовать и наиболее целесообразно выполнить. Это особенно нужно иметь в виду относительно Экспертных Комиссий, выполняющих исключительно ответственное и важное с государственной точки зрения дело, связанное с облегчением острого бумажного кризиса.

26/III-1920 г[ода]. Заведывающий Архивным Управлением [В. Мияковский].

*Машинопис, рукописні правки. Засвідчена копія.
ЦДАВО України, ф. 14, оп. 1, спр. 6, арк. 5-6 зв.*

№ 147

Постанова Раднаркому УСРР про націоналізацію і централізацію архівної справи в Україні.

м. Харків

20 квітня 1920 р.

Временное положение об архивном деле

1. Все архивы, включая и частные собрания документов, а также старопечатные издания объявляются общенародным достоянием.

2. Все учреждения, имеющие архивы, не имеют права самостоятельно ни уничтожать, ни продавать, ни передавать их.

3. Переписка или архивные документы, необходимые для текущего делопроизводства, остаются на ответственном хранении учреждений.

4. Переписка или архивные документы действующих учреждений, ненужные для текущего делопроизводства, впредь, до выработки постоянных положений, передаются в ведение архивных секций при Губотнаробразах и всякое их перемещение производится с разрешения этих Секций.

* Губернський відділ місцевого транспорту.

5. Все беспризорные архивы с занимаемыми ими помещениями предоставляются в полное распоряжение архивных Секций при Губотнаробраззах.

6. Виновные в нарушении сего постановления привлекаются к законной ответственности.

Председатель Совета Народных Комиссаров [Х. Раковский]
Народный Комиссар Просвещения [підпис]
Управляющий делами Совнаркома [підпис]
Секретарь [підпис]

Вх. № 1555. Машинопис, рукописні правки. Оригінал.

ЦДАВО України, ф. 2, оп. 1, спр. 576, арк. 11.

Опубл.: Архіви України. — 1970. — № 2. — С. 78.

№ 148

Положення Раднаркому УСРР про організацію губернських комісій ОВАК⁴⁴.

м. Харків

24 квітня 1920 р.

Положение
Об Организации Губернских Комиссий
по Изъятию и Утилизации Ненужных Архивных Материалов.

В связи с острым бумажным кризисом и с целью снабжения бумажных фабрик материалами для выработки бумаги во всех губернских городах создаются “Комиссии по изъятию и утилизации ненужных архивных материалов”.

Комиссия выполняет следующие задачи:

1. Наблюдает за своевременным и точным выделением из всех архивов, документов деловой ценности, подлежащих хранению.

2. Отбирают совместно с Губернскими Секциями Губкописов при Губотнаробраззах материалы, имеющие научное значение.

3. Отбирают и предоставляют Главбуму архивные материалы, неимеющие деловой и научной ценности.

В состав Комиссии входят:

Председатель — по назначению Губисполкома и 3 члена — представитель Архивной Секции Губкописа при Губотнаробразе и представитель Главбума.

Кредиты для выполнения возложенных на них задач Комиссии получают: 1) для выделения, перевозки и охраны ценных в научном отношении бумаг от Губотнаробразов; 2) для извлечения, перевозки, хранения и утилизации, не имеющих научной и деловой ценности бумаг от Главбума.

Губернские Комиссии находятся в ведении Особой Всеукраинской Архивной Комиссии.

Председатель Совета Народных Комиссаров [Х. Раковский]
Председатель Особой Всеукр[аинской] Арх[ивной] Комиссии
Управляющий Делами Совнаркома [Захаров]
Секретарь

Машинопис. Оригінал.

ЦДАВО України, ф. 2, оп. 1, спр. 576, арк. 110.

№ 149

Список працівників Архівного управління та Головного Українського Архіву.

м. Київ

1 травня 1920 р.

Список співробітників Архівного Управління та Архівного Фонду
Головного Українського Архіву)
Архівне Управління

№	Прізвище	Посада	Клас	Останнє утримання
1.	Міяковський В.В.	Голова	VI	6.000
2.	Теренецький В.Ф.	Інструктор	—"	5.700
3.	Ткаченко М.М.	—"	—"	5.700
4.	Василевський О.В.	—"	—"	5.700
5.	Новікова О.Д.	Секретар	VII	5.400

6.	Вакан[сія]	Скарбник	VIII	5.300
7.	Павловська О.О.	Діловод	VIII	5.300
8.	Ельчєв Г.З.	Експедитор	IX	5.200
9.	Романівська Д.П.	Машиністка	X	5.100
10.	Кутулін Я.	Кур'єр	—	3.800

Архівний фонд (Головний Український Архів)

11.	Дембовський М.Д.	Хранитель I Фонду	VII	5.400
12.	Сичевський І.М.	Пом[ічник] Хранителя I Фонду	VIII	5.300
13.	Коробенко Т.І.	—"	—"	5.300
14.	Голодович Мик.	Кур'єр I Фонду	—	3.800
15.	Мокієвський-Зубок С.	Хранитель II Фонду	VII	5.400
16.	Соболів І.І.	Пом[ічник] Хранителя II Фонду	VIII	5.300
17.	Курінний М.З.	—"	—"	5.300
18.	Павлов Ю.Ю.	—"	—"	5.300
19.	Сикорський В.З.	—"	—"	5.300
20.		Кур'єр	—	3.800
21.	Гудзій К.І.	Хранитель III Фонду	VII	5.400
22.	Куликовський М.В.	Пом[ічник] Хранителя III Фонду	VIII	5.300
23.	Білевич К.О.	Хранитель VI Фонду	VII	5.400
24.	Захаров Д.	Пом[ічник] Хранителя IV Фонду	VIII	5.300
25.	Овсянко В.А.	—"	—"	5.300
26.		Кур'єр IV Фонду	—	3.800
27.	Мельников Д.В.	Хранитель V Фонду	VII	5.400
28.		Кур'єр V Фонду	—	3.800
29.	Соколов Н.Д.	Хранитель VI Фонду	VII	5.400
30.	Демидюк І.М.	Пом[ічник] Хранителя VI Фонду	VIII	5.300
31.	Семенюк Т.П.	—"	VIII	5.300
32.	Гржебальській	Кур'єр VI Фонду	—	3.800
33.	Дуброва С.П.	Хранитель VII Фонду	VII	5.400
34.	Коперська Л.І.	Пом[ічник] Хранителя VII Фонду	VIII	5.300
35.	Горувейя Р.В.	—"	—"	5.300
36.	Васильова С.В.	—"	—"	5.300
37.	Кучера П.	Кур'єр VII Фонду	—	3.800
38.	Жданова Н.М.	Хранитель VIII Фонду	VII	5.400
39.	Павлова І.М.	Пом[ічник] Хранителя VIII Фонду	VIII	5.300
40.		Кур'єр VIII Фонду	—	3.800
41.	Сацюк М.Г.	Хранитель IX Фонду	VII	5.400
42.	Орел Ф.	Пом[ічник] Хранителя IX Фонду	VIII	5.300
43.	Усс М.	Кур'єр IX Фонду	—	3.800

Архівна Рада

1.	Модзалевський В.Л.	Голова Архівної Ради, Предст[авник] Академії Наук		
2.	Грушевський О.С.	Представник від Українського Університету		
3.	Каманін І.М.	—"	—"	Центр[ального] Архіву Древних Актових Книг
4.	Левицький О.І.	—"	—"	Ком[ісії] для розборки древних Актів
5.	Перфецький Е.П.	—"	—"	Наукового Товариства
6.	Романівський В.Р.	—"	—"	Общества Нестора-Літописця
7.	Базилевич В.М.	—"	—"	Університету Св. Володимира
8.	Мокієвський-Зубок С.В.	—"	—"	Головного Укр[аїнського] Архіву
9.	Дуброва С.П.	—"	—"	—"
10.	Міяковський В.В.	—"	—"	Архівного Управління
11.	Ткаченко М.М.	—"	—"	—"
12.	Теренецький В.Ф.	—"	—"	—"
13.	Василевський О.В.	—"	—"	—"
14.	Новікова О.Д.	Секретар Архівної Ради		

Голова Архівного Управління
За Секретаря [І. Павлова]

*Машинопис з рукописними правками. Копія.
ДА м. Києва, ф. Р-93, оп. 2, спр. 168, арк. 33-33 зв.*

№ 150

Повідомлення культурно-освітньої управи Головного управління генерального штабу військ УНР про бездоглядний стан військових архівів у фортеці Кам'янець-Подільська.

м. Кам'янець-Подільський

11 травня 1920 р.

До пана Головноуповноваженого Уряду У.Н.Р.

Маю доповісти, що після виїзду Військового Міністерства в м[істі] Кам'янці залишається до семи тисяч пудів військових архівів, що оставлені розформованими частинами, які розташовані в артилерійських казармах та інтендантських складах. Крім того, залишено в Кам'янці чимало архівів ріжними другими інституціями. Урядові особи, які доглядали за ціми архівами и фортецею, що була під доглядом Військового Міністерства, виїздить.

Необхідно існування такого урядового технічного апарату, який дбав би про захист архівів і фортеці.

Ласкаво прохаю не одмовити прийняти під своє опікування справу охорони фортеці й архівів, призначивши окремого референта в справі охорони пам'яток старовини й мистецтва, подібно тому, як це має місце в м. Кам'янці у польської влади.

Начальник Культурно-Освітньої Управи
Підполковник [Лорченко]

*Вих. № 212. Бланк, машинопис. Оригінал.
ЦДАВО України, ф. 1131, оп. 1, спр. 46, арк. 3-3 зв.*

№ 151

З протоколу засідання Маріупольського військово-революційного комітету про утворення архівної комісії.

м. Маріуполь

15 травня 1920 р.

Протокол № 45

Заседания Президиума Военно-Революционного Комитета от 15 мая 1920 г[ода].

Присутствовали: Шишков, Байков-Павлов, Ганзинг и Островский.

Председатель: Секретарь:

Слушали: Постановили:

5) Об архивах. 5) Создать архивную Комиссию при Наробразе из представителей Полиграф[ического] отд[ела], Юротдела и Наробраза с правом кооптации ученых сил. Комиссию же при Полиграф[ическом] Отд[еле] упразднить.

Председатель [Шишков]
Секретарь [Островский]

*Машинопис. Оригінал.
ДА Донецької області, ф. Р-1204, оп. 1, спр. 60, арк. 83.*

Клопотання Архівного управління про передавання приміщення колишньої Софійської духовної школи Головному українському архіву.

м. Київ

21 травня 1920 р.

П[ану] Комісару в справах Мистецтва та Національної Культури

Доклад про необхідність передачі будинку б[увшої] Софійської Духовної Школи під Головний Архив.

Справа з улаштуванням Головного Українського Архіву, якого було засновано останнім законодавчим актом Директорії в лютому 1919 р[оку], весь час затримувалася тим, що в розпорядженню Архівного Управління не було відповідного будинку, куди можна було б звозити архиви, скупчуючи їх в одному місці. Рятуючи архиви, доводилося перевозити їх тимчасова до яких будь приміщень і тим витрачалися зайві гроші, час і сили на зайві перевози.

Отже й зараз перед Архівним Управлінням стоїть чергова робота по перевозці де-яких роскиданих по місту архивних збірок, що знаходяться без захисту, а навіть під загрозою знищення. Не кажучи вже про необхідність нарешті зосередити роскидані фонди Головного Архіву в одному місці, це негайне завдання – перевозка архивів за-для врятування їх вимагає, щоб зараз же було відпущено для цього відповідний будинок, де міг би бути назавжди розміщений Головний Архив.

Єдиним будинком, придатним для цього з'являється будинок б[увшої] Софійської Духовної Школи (в садибі Софійського Собору). В свій час його й було призначено під Головний Архив, але при радянській владі в ньому стояли військові частини, а потім улаштовано було сипно-тифозний шпиталь.

Зараз будинок цей вільний. По закону про скасування духовних шкіл він перейшов в розпорядження відомства освіти. Тому прошу Вас, п[ане] Комісарє, порушити перед п[аном] Комісаром Освіти на Київщині відповідне прохання про передачу цього будинку під Головний Архив, аби зараз же можна було б приступити до зазначеної перевози архивів до постійного приміщення.

Будинок б[увшої] Софійської Дух[овної] Школи є зовсім малопродатний для освітніх установ – гімназій, шкіл тощо. Надто великий, з великими кімнатами, досить темний, холодний з темними коридорами — для цілей архивних — навпаки він є цілком придатним. Міцна, старовинна будівля, склеписті стелі, коридорна система в розположенні кімнат, мінімальна кількість деревляних частин, нарешті, ізолюваність будинку від інших, його вмістимість — це все прімушує визнати будинок дійсно єдиним у Києві, що задовольняє вимогам архивної справи⁴⁵.

21.V. [1]920 р[оку] Голова Архівного Управління [В. Міяковський]

Вх. № 33. Рукопис, на полях позначка: “До відома. Ми вже писали до Губ[ернського] Ком[ісара] Освіти”. Оригінал.

ДА м. Києва, ф. Р-93, оп. 2, спр. 168, арк. 23.

Постанова Донецької губернської комісії ОВАК про реєстрацію архівів та заборону вилучення документів без дозволу комісії.

м. Донецьк

не раніше 27 травня 1920 р.

Постановления и распоряжения Советской власти.

Обязательное постановление №1.

Донецкой губернской комиссии по изъятию и утилизации ненужных архивных материалов.

На основании постановления Всеукр[р]евкома от 7-го февраля с[его] г[ода]*, Совнаркома У.С.С.Р. от 9-го марта, Всеукрархивной комиссии от 27-го мая 1920 года

Донгубкомиссия по изъятию и утилизации ненужных архивных материалов объявляет на территории Донецкой губернии регистрацию всех архивов. Всем советским как гражданским, так и военным и общественным учреждениям, а также частным лицам зарегистрировать имеющиеся у них архивы с точным указанием:

* Див. № 141.

1. Место хранения архива.
2. Времени обнимаемого документами архива.
3. Всех имеющихся описей архива.
4. Ответственного лица за архив.

Означенные сведения в Луганске представить в Губернский Отдел Народного Образования (Петроградский Дом быв[ший] Губина). В районах – Районным отделам Народного Образования.

Сведения должны быть представлены в двухдневный срок.

Ответственность за сохранность возлагается на то учреждение, в ведении которого или в чьем помещении архив хранится, без разрешения Губкомиссии по изъятию и утилизации ненужных архивных материалов использование архивов для каких-либо целей безусловно воспрещается под страхом ответственности перед ревтрибуналом.

Председатель Комиссии (подпись)
Секретарь (подпись)

Распубликовано в “Известиях Донецкого губисполкома и Г[убернского] К[омитета] Ком[мунистической] п[артии] (б[ольшеви́ков]) Ук[раины]”.

С подлинным верно: заведывающий Юридическо-Справочным столом

Машинопис. Засвідчена копія.

ДА Донецької області, ф. Р-1204, оп. 1, спр. 7, арк. 100.

№ 154

Клопотання Подільського губкомісара до Головноуповноваженого уряду УНР про взяття під охорону архіву колишнього губернського правління в зв'язку з евакуацією⁴⁶ та розв'язанням кадрових і фінансових питань.

м. Кам'янець-Подільський

28 травня 1920 р.

До Пана Головноуповноваженого Уряду У.Н.Р.

З огляду на те, що Комісаріят від'їзжає до Винниці і Архив Комісаріату був[шого] Губерніяльного Правління через сучасний стан сполучення не може бути перевезеним до Винниці ласкаво прошу Пана Міністра взяти цей Архив в своє відання, і дати ласкаво свою згоду на прикомандіровання служачих архива: Архивара Чирського, і, кур'ера Кавецького до свого Управління з тим щоб вони там одержували платню. Підписали: за Губерніяльного Комісара Поділля Біленський, за керуючого Канцелярією Тальчук.

Заг[альна] Канцелярія

Повідомити Под[ільський] Губ[ернський] Комісаріят, що приймаються під опіку архів Под[ільського] Губ[ернського] Комісаріату і прикомандіровует служачих: Архивара Чирського і кур'ера Кавецького в розпорядження Управління Головноуповноваженого з тим, що їх грошове утримання буде виплачуватись з фонду Головноуповноваженого за рахунок Под[ільського] Губ[ернського] Комісаріату. 28/5. Товариша в[иконуючого] о[бов'язки] Товариша Головноуповноваженого Д. Боцюрко, Нестеровський, Троєцький

Юхим (?) Семенович

Включити в список урядовців. Копію резолюції подати до Скарбниці по Бухгалтерії через фінансову Референтуру. 2/VI- [19]20 р[оку] П. Васілевський

Правдиво:
за Діловода [підпис]

До П[ана]Референта Фінансових Справ

Надсилається на розпорядження
“2” червня 1920 р[оку] Ч. 2577
Референт Загальних Справ [Васілевський]
Діловод [підпис]

Вих. № 332. Рукопис. Засвідчена копія.

ЦДАВО України, ф. 1131, оп. 1, спр. 46, арк. 8-9.

№ 155

Телеграма уповноваженого Головархіву по Криму до Красноармійського ревкому про термінову охорону архівів Ливадійського палацу.

м. Сімферополь

6 червня 1920 р.

Симферополя

Красноармейск, Председателю Ревкома, копия Коменданту Ливадийского дворца.

Неоткажете принять самые срочные исчерпывающие меры к охране архивов Ливадийского дворца тчк Мною получены сведения о предполагающихся осмотрах архивов какой то комиссией тире Ставлю Вас известность зпт что я являюсь единственным уполномоченным Главархива по Крыму и впредь до моего приезда Ливадию или моего представителя никто абсолютно к архивам допущен быть не может тчк О принятых Вами мерах не откажете протелеграфировать Симферополь угол Театрального и Торговой дом бывшей Духовной Семинарии Крымархив тчк 6 июня. Нр 2/7142.

Уполномоченный Главархивов по Крыму [Каменский]

Машинопис. Оригінал.

ДА при РМ Автономної Республіки Крим, ф. Р-1188, оп. 3, спр. 47, арк. 248.

№ 156

Наказ головноуповноваженого уряду УНР І. Огієнка про задоволення клопотання Подільського губкомісара щодо опікування архіву губернського правління*.

м. [Кам'янець-Подільський]

7 червня 1920 р.

Наказ Головноуповноваженого Уряду УНР

З огляду на клопотання Подільського Губерніяльного Комісара, наказую прийняти під опіку підлеглого мені Управління знаходящийся в Камянци архив б[увшого] Губеніяльного Правління та належне йому помешкання (Довга вул[иця], Ч[исло] 91)

Служачих архиву: Архивара Антона Чирського і кур'єра Івана Кавецького прикомандирувати в розпорядження Управління, з видачою ім платні за рахунок Губкомісара, з 1 Червня б[увшого] р[оку].

Головноуповноважений Уряду У.Н.Р., Міністр [Огієнко]

Референт Загальних Справ [Василевський]

Правдиво: діловод [підпис]

Вих. № 145. Машинопис. Засвідчена копія.

ЦДАВО України, ф. 1131, оп. 1, спр. 46, арк. 16.

№ 157

Доповідна записка голови Подільського товариства охорони пам'яток мистецтв й старовини професора П. Клименка Головноуповноваженому УНР щодо переміщення архіву губернатора.

м. Кам'янець-Подільський

7 червня 1920 р.

До Пана Головноуповноваженого Української Народньої Республіки

Доповідь.

В лютому цього року ми одержали дозвіл від п[ана] Подільського Губерніяльного Комісара перевезти архив Губернатора та його канцелярії в будинок Архиву Губерніяльного Правління на Довгій вулиці, а також 10000 карбованців на перевезення. Але польська влада не дозволила тоді перевозити й перенесла його з підвалу на горище, при чім пачки документів порозв'язувалися й порозшарпувалися. Тепер польська влада хоче перевезти ці документи до будинку Казенної Палати.

* Див. № 154.

Ми просимо вжити заходів, щоб документи перевозити належало право, згідно першому розпорядженню п[ана] Комісара, Подільському Товариству Охорони Пам'яток Старовини й Мистецтв в призначене місце – Архів Губерніяльного Правління.

За Голову Товариства [*Професор Клименко*]
За Секретарь [*підпис*]

Вих. № 19. Машинопис. Оригінал.
ЦДАВО України, ф. 1131, оп. 1, спр. 46, арк. 4.

№ 158

Звернення професора І. Огієнка до начальника Подільського округу про сприяння Подільському товариству охорони пам'яток старовини і мистецтва щодо приміщення для архіву ліквідованих установ губернатора.

м. Кам'янець-Подільський

10 червня 1920 р.

До Пана Начальника Подільської Округи

В лютому цього року Подільське Товариство охорони пам'яток старовини і мистецтва одержало дозвіл від п[ана] Подільського Губерніяльного Комісара перевезти архів б[увшого] Подільського Губернатора та його Канцелярії в будинок архіву б[увшого] губерніяльного Правління на Довгій вулиці. Але тоді Польська Влада не дозволила цю перевозку й перенесла архів з підвалу на горище при чім пачки документів порозв'язувались й порозшарпувались. Назване товариство 7-го червня сповістило мене, що тепер Польська Влада хоче перевезти ті документи до будинку б[увшої] фінансової Палати.

Сповідуючи про вищезгадане, шану маю прохати Вас, Пана Начальнику, не відмовити в розпорядженні, аби було дано право, згідно першому розпорядженню п[ана] Комісара, перевезти архівні документи Подільському Товариству Охорони Пам'яток Старовини й Мистецтва в призначене місце — Архів Губерніяльного Правління на Довгій вулиці.

Головн[оуповноважений] ур[яду] УНР
Реф[ерент] Заг[альних] Справ

Вих. № 2683/2684. Рукопис. Копія.
ЦДАВО України, ф. 1131, оп. 1, спр. 46, арк. 5.

№ 159

Наказ Лебединського повітового виконкому Харківської губернії про експертизу цінності архівних документів.

м. Лебедин

23 червня 1920 р.

Приказ
Лебединского Уездного Исполкома
По Отделу Народного Хозяйства

Лебединский Уездный Исполком приказывает всем учреждениям и должностным лицам города и уезда в двухнедельный срок со дня сего приказа доставить в помещение Отнархоза (Сумская улица, дом бывш[ий] Капниста) имеющиеся у них архивы и всю печатную, исписанную и рваную бумагу для выборки использованной уже бумаги и отправления ея на ближайшую фабрику для переливки на чистую.

Для разбора материала, который будет собран согласно сему приказу и выделения из него всего имеющего историческую ценность, будет образована при Отнархозе Особая Комиссия.

За председателя Исполкома Д.Павленко.
Председатель Отнархоза т[оварищ] Коршунов.
23 Июня 1920 года.

Друк. Тиражований примірник.
ДА Сумської обл., ф. Р-949, оп. 1, спр. 3, арк. 266.

Заява проф. П. Клименка Головноуповноваженому УНР про загрозливе становище пам'яток старовини у сховищах Кам'янецької фортеці та розпорощення коштів.

м. Кам'янець-Подільський

26 червня 1920 р.

До Пана Головноуповноваженого У.Н.Р.

На охорону Кам'янецької фортеці та упорядкування у ній військового архиву, ремонт Архиву бувшого Губерніального Правління та інші дрібні видатки Подільське Товариство Охорони Пам'яток одержало від Вашого Уряду 300.000 карбованців. Під час моєї хвороби частину цієї суми — 75.000 карб[ованців] одержав протоієрей Сіцинській, останні — ж 225.000 к[арбованців] одержав п[ан] Лорченко, який не був навіть членом Ради Товариства. Підстав, на яких були видані п[ану] Лорченку належні Товариству гроши, я не знаю. Повідомляючи про це, Товариство просить зробити заходи, аби п[ан] Лорченко дав роз'яснення на яких підставах він одержав не призначені йому гроши. Зазначу також, що п[ан] Лорченко у Фортеці нічого не охоронив, — навпаки, утварь та ікони з тамошньої церкви зникли, вона стоїть пустою і в ній роблять вправи польськи бой-скаути. Зараз Фортецю має [залишати] польське військо і всі сліди бездіяльності Лорченко будуть [загладжені]. Прошу розпорядження аби Лорченко повернув не витрачені їм належно гроші Подільському Товариству Охорони Пам'яток, а також передав Товариству всі Акти про передачу Міністерством Юстиції Фортеці Товариству, яких він досі не передав та передав і плян Фортеці, зроблений на кошти Міністерства Народньої Освіти.

Голова Товариства [Професор П. Клименко]

Резолюція: Затребувати у п[ана] Лорченка пояснення в цій справі.

29 червня.
[І. Огієнко]⁴⁷

Вих. № 3119. Машинопис. Оригінал.

ЦДАВО України, ф. 1131, оп. 1, спр. 46, арк. 6.

Звіт про роботу Архівного управління в м. Києві під час польської окупації міста.

м. Київ

червень 1920 р.

До Завідуючого Губерніальним Відділом Народньої Освіти.

Справоздання Архівного Управління за травень місяць 1920 року.

За 35 днів існування польської влади у Києві Архивне Управління продовжувало свою працю, але не в такому широкому розмірові, як це було при Радянській владі.

На перешкоді цьому було, головним чином, відсутність матеріального забезпечення співробітників, які, крім авансу в 1000 карб[ованців] нічого не одержали. Тому про широку діяльність не можна було думати. Головна увага була звернута на те, щоб охоронити та зберегти архивні фонди, котри були вже у завідуванні Управління при Радянській владі. Це особливо стало потрібним тому, що траплялися випадки нищення архивів польськими жовнірами. Так було з судовими архивами в будинку б[увших] Присутніх Місць, з архивом б[увшого] Штабу Військової Округи на Банковій вул[иці] 13 та з архивом Кадецького Корпусу. Для цього інструктори та співробітники Архівного Управління обходили архивні фонди і в разі потреб вживали, якщо це можливо, відповідних заходів щодо охорони архивів та їх помешкань. Помешканню Судових архивів була навіть потреба в організації вдень і вночі варти співробітників Управління та Фондів в меті охорони архивів.

Крім цієї біжучої роботи продовжувалася також організаційна праця по об'єднанню архивних фондів в Український Головний Архив. Відбулося два засідання Архівної Ради, на яких розглядали питання про улаштування та штати Головного Архиву.

От власне в загальних рисах праця Архівного Управління за 35 день. З негайних сучасних потреб Архівного Управління особливо звертає на себе увагу надзвичайно скрутне матеріальне становище співробітників Архівного Управління та Фонду. Без грошей більш вони абсолютно не можуть продовжувати нормально своєї важливої праці.

Тому Архивне Управління вважає потрібним вказати на цю негайну потребу його співробітників і просити Вас ужити заходів для задоволення їх.

Завідуючий Архівним Управлінням.

*Машинопис. Копія.
ЦДАВО України, ф. 14, оп. 1, спр. 6, арк. 18.*

№ 162

Клопотання Кам'янець-Подільської міської управи про дозвіл скористатися документами архіву колишнього губерньського правління для відновлення комунальних служб міста.

м. Кам'янець-Подільський

2 липня 1920 р.

До п[ана] Головноуповноваженого Уряду У.Н.Р.

За час революції і постійної, в зв'язку з цим складу Міської Управи і її інженерів, майже увсі пляни міських будинків і інших збудовань пропали. Відсутність зазначених плянів гальмує працю Управи і не дає їй змоги своєчасно вирішити де-які надзвичайно важні справи, як наприклад, забезпечення міста водою, світлом і т[аке] и[нше].

Отже приймаючи на увагу, що зродити в сучасний мент загублені пляни надзвичайно трудно, а також, що зразки зазначених плянів своєчасно були надіслані Управою до Технічно-будівельного відділу бувш[ого] Губерніяльного Управління і що за ліквідацією Губерніяльного Правління – справи його передані для переховання до Архіву Губерніяльного Правління, який міститься на Довгій вулиці, Міська Управа має за честь ухильно прохати Вас, Пана Головноуповноважений, дати дозвіл Управі зняти копії з де-яких плянів, які переховуються в Архіві.

Міський Голова *[підпис]*
Секретар *[підпис]*

Резолюція: Дозволю. 3. VII/ I. Огієнко”.

*Вих. № 189. Бланк, машинопис. Оригінал.
ЦДАВО України, ф. 1131, оп. 1, спр. 46, арк. 19.*

№ 163

Доповідна записка Голови Архівного Управління в м. Києві В.Міяковського до Головного Архівного Управління в м. Харкові про передачу приміщення під Головний архів та виділення коштів на звезення до нього архівних документів.

м. Київ

6 липня 1920 р.

До Головного Архівного Управління в Харкові.
Доклад про невідкладні потреби Арх[івного] Упр[авління] в Києві.

Архівне Управління в Києві, по загальній схемі центрального управління республікою, має безпосереднє підлягати Головному Управлінню в Харкові.

Дуже несприятелі обставини робили неможливими нормальні зносини Києва з Харковом і тому тільки тепер Архівне Управління має змогу передати звіт про свою діяльність по 1 травня 1920 р[оку]. Матеріали про діяльність Управління, окремого завідуючого роботами по концентрації архівних фондів, експертної комісії та Архівної Ради до цього додаються.

Що до негайних, невідкладних потреб Архівного Управління в Києві, то можна зазначити дві таких найголовніших точки:

1. Необхідно остаточно передати під Головний Архів будинок б[увшої] Софійської Духовної Школи. — Ще за часи перебування Наркомпросу у Києві по ордеру житлово-реквізіційної комісії Архівне Управління здобуло будинок б[увшої] Софійської Духовної Школи, який після скасування Духовних Шкіл був зовсім вільний, але за браком грошей на перевозку архівів, Архівне Управління своєчасно не змогло зайняти будинку, і тому інші інституції, як наприклад лазарет, військові курси, тимчасово перебували в будинку, не даючи Архівному Управлінню можливості транспортувати туди матеріялів.

Тепер, в червні 1920 р[оку]. знову розпорядженням Губнаросвіти будинок цей був переданий під Головний Архів, але знову справа затяглася з грошми, на будинок з'явилися претенденти — Військово-Політичні курси і Губміліція. Тому необхідно негайно видати декрет про заснування Головного Архіву в Києві і передачу під Архів бу-

динку б[увшої] Софійської Духовної Школи, який є єдиний придатний у Києві для цієї мети: міцно збудований, з склепистими стелями, старовинний і кам'яний з малою кількістю дерев'яних частин і досить великий, він відповідає вимогам архівної справи і міг би задовольнити потреби Управління. Без цього будинку неможлива охорона Архівів, розкиданих по місту, по приватних приміщеннях і архиви гинуть, розкрадаються. Проект декрету до цього додається.

2. Необхідно відпустити згідно коротенькому обрахунку на негайні грошові видатки Управління 2.536.400 к[а]рб[ованців], включаючи сюди й перевіз архівів, на який припадає значна частина всіх видатків. Проте витрати на перевіз разом з необхідністю закріплення за Головним Архивом будинка, являються дійсно першочерговою потребою. Як що не буде використано літнього сезону цього року для перевезки архівів, то в найближчу зиму архиви загинуть, підуть на паливо. За останні часи зареєстровано до 7 випадків остаточного знищення цінних архівів. Зараз нищиться і розкрадається архив б[увшого] Штабу Військової Округи і всі заходи, що вжило Архивне Управління не привели ні до чого. Єдиним засобом є перевезення в певний будинок, але для цього потрібно остаточно закріпити будинок і відпустити гроші на перевіз архіву з приміщень, які весь час займаються червоноармійцями і ніякі сили, а навіть сама військова влада не може припинити руйнації.

До того ж ще з три архива (б[увшої] Судової Палати, б[увшого] Земства, б[увшого] З'їзду мирових суддів) мусять бути перевезені в короткий срок, бо будинки їх займають інші радянські установи і вже надіслали до Управління вимоги звільнити помешкання в короткий термін.

Перевезення всіх цих архівів, що гинуть, що їх викидають з їх приміщень до Головного Архиву дадут велику економію що до площі тих помешкань, які зараз заняті під архиви, а також і що до кількості співробітників для охорони архівів. В одному будинку з охороною архівів справиться й десяток людей, а в різних приміщеннях[x] на різних кінцях міста їх потрібні сотні, та й те час і праця витрачається непродуктивно на чергування, варту біля архіву, на купівлю замків, гвіздків, які розбиваються й розкрадаються.

6 липня 1920 р[оку]

Голова Архивного Управління [В. Міяковський]

Резолюція: Полагоджено на Засіданні 7/XI [1]920. Протокол II.8. [підпис]

Вих. № 354. Автограф.

ЦДАВО України, ф. 14, оп. 1, спр. 6, арк. 25-26 зв.

№ 164

Постанова відділу управління виконкому Юзівської районної ради робітничих, селянських та червоноармійських депутатів Донецької губернії про реєстрацію архівів.

м. Юзівка

10 липня 1920 р.

Обязательное постановление №1 Юзовского Районного Отдела Управления

1.

Вменяется в обязанность всем Советским общественным учреждениям Юзовского Района, а также частным лицам зарегистрировать в Отделе Управления Юзрайисполкома имеющиеся у них архивы канцелярий и делопроизводств с точным указанием их местонахождения, а также ответственного за архив лица.

2.

Виновные в расхищении и уничтожении архива, а также за неточную и несвоевременную дачу сведений, будут привлекаться к суровой ответственности.

3.

Срок регистрации устанавливается для г[орода] Юзовки 7-ми дневный, а для района через Волостные Исполкомы — двухнедельный, со дня опубликования настоящего постановления.

Основание: Обязательное постановление Донгубуправления за № 13.

Заведующий отделом Управления [підпис]
Секретарь [підпис]

Машинопис. Оригінал.

ДА Донецької області, ф. Р-540, оп. 1, спр. 5, арк. 1.

Звіт архівного управління при Київській губнаросвіті про роботу за період з 1 по 15 липня 1920 року.

м. Київ

14 липня 1920 р.

Справоздання Архівного Управління
за 1-15 липня 1920 року.

I. Справа з будинком для Головного Архіву.

Роботу Архівного Управління гальмує зараз і надовго гальмуватиме те, що Архівне Управління несподівано втратило будинок Головного Архіву. Не вважаючи на те, що за згодою Губнаросвіти Архівне Управління почало перевезку в будинок архівів, на котрій за підписом Завідуючого Губнаросвітою т[овариша] Любченко було дано охоронного листа, а Житловим Відділом видано ордер, будинок Головного Архіву (був[ша] Софійська Духовна Школа) за дозвілом Губнаросвіти, т[овариша] Любченко передано було під Військово-Політичній Курси, яким Наросвітою раніше відведений був Дівочий Інститут.

Втративши стале поміщення для архівів, Архівне Управління власне втратило і твердий ґрунт для своєї роботи. Справа охорони архівів замість доцільної перевозки в одне забезпечене місце знові змінилася забиванням дверей та вікон, навішуванням замків, які в ночі розбивалися. Так було з Архівом Штабу Військової Округи – архівом надзвичайної вартости. Комендант лише обіцяв, але не поставив варти; навішені замки були збиті й змінені тепер новими.

Так було з Архівом Інтендантського Управління, де всі матеріяли майже цілком знищені.

Так було нарешті з архівом Штабу Київської фортеці, де теж загинули за цей останній час виключної цінности матеріяли, що стосувалися історії Військово-Політичних рухів.

II. Переміщення архівів по вимогам ріжних відомств.

Разом з цим в цей останній час ріжні відомства пробували викинути 5 архівів з їх приміщень:

1. Архів був[шої] Контрольної Палати: Приміщення занято під надзвичайну Комісія залізниць. 4 дні провадилася переноска архівного матеріялу до нових приміщень в тому ж будинку. Переноску робили під доглядом інструктора Василевського і службовців Ракреінспекції – арештанти.

2. Архів був[шої] Судової Палати. Приміщення архіву заняте Ревтрибуналом XII Армии, який без усякого попередження, при відсутности представника Архівного Управління підібраними ключами відчинив кімнати і почав переносити шафи з ділами і картовим каталогом. Розуміється картовий каталог весь переплутаний, абеткова система порушена і тепер треба богацько зайвої роботи для приведення каталогу до порядку. Нові кімнати де було скинуто Ревтрибуналом частину майна архіву належали Юрвідділу який з свого боку запропонував Арх[івному] Упр[авлінню] в 3-денний строк забрати їх звітти. Довелося лагодити наново цю справу, доводити про безвихідність становища, і, нарешті, тимчасовий дозвіл користуватися трема кімнатами від Юрвідділу Арх[івного] Упр[авління] здобуло. Але це не все: через де кілька день приміщення занадобилося знову Ревтрибуналові під камеру для слідчого. З великими труднощами знові вдалося відсунути трехдений строк для звільнення кімнат. Про те становище Архіву безпорадне. З кімнати, що відпущені в тимчасове користування не задовольняють потребу архіву – шафи лишаться з ділами в коридорі, де ходить багато сторонього люду і нищення архіву буде продовжуватися далі, як це було і досі. За відсутністю робочої сили (цілий тиждень не можливо було роздобути арештантів) робота з переноскою стоить, шафи й справи розкідані по ріжних приміщеннях і знаходяться в реальній небезпеці.

Все це сталося як наслідок передачі будинку Головного Архіву під політичні Курси, бо в то й саме день, коли Архівне Управління втратило будинок було призначено перевозку Архіву Судової Палати до постійного приміщення в постійному будинку Головного Архіву.

3. Архів Округного Суду. При ліквідації Судових Інституцій від Юрвідділу було одержано дозвіл на заняття 4 кімнат в будинку Присутніх Місць під нові справи, не здані в архив, але ліквідовані і передані Архівному Управлінню. Коли будинок Присутніх Місць був переданий Совнархозу 4 кімнати лишилися все-таки за Арх[івним] Упр[авлінням] Тепер Совнархоз рішуче настоював на звільненні 2-х кімнат. Маючи на меті переїзд до нового будинку, Арх[івне] Упр[авління] дозволило засобами Совнархозу під доглядом Інструктора перенести справи в 2 кімнати і запечатало їх для охорони. Про те через кілька день Совнархоз забажав мати ще одну кімнату і знову – 3-дений строк, знову відмовилося звільнити приміщення, не маючи куда перенести справи, не маючи засобів і фізичної змоги що-дня тільки те й робити, що носити свої справи з одної кімнати до другої, витрачаючи час, сили, гроші на зовсім недоцільну зайву роботу.

4. Архів Зізду Мирових Суддів (Хрещатик 10). Приміщення занято Ревтрибуналом. Негайно треба зконцентрувати в одній, в двох кімнатах та опечатати цю роботу. Архів був те ж призначений до перевозки разом з Архивом Судової Палати до Головного Архиву, але перевозка не сталася через ту саму причину. Цілости Архиву загрожує реальна небезпека, його конче треба вивезти.

5. Архів Губземства. (Володимирська, 33). Весь будинок є занятий під Поштово-Телеграфні Інституції. Всі приміщення мали бути звільнені, але за клопотанням Губнаросвіти вдалося тимчасово залишити за собою одну кімнату, другу треба негайно звільнити, нема людей, нема місця куди перевезти матеріали.

III. Охорона Архівів.

Найбільшу увагу Арх[івне] Упр[авління] що до охорони звертають на себе ті Архиви скасованих Інституцій, що лишилися в своїх приміщеннях без безпосереднього догляду співробітників, замкнені або опечатані. Інструктограм Арх[івного] Упр[авління] доводиться майже що дня оглядати ці приміщення, часто констатувати ті чи інші шкоди.

Найголовні Архиви такі:

1. Архів Штабу Військової Округи, Банкова 13. За цілість архиву Управління с січня доводиться провадити невинну боротьбу, співробітник Арх[івного] Упр[авління] т[овариш] Коробенко що-дня наглядає за архивом і в випадках розбиття дверей, вікон, забиває їх наново.

2. Архів Інтендантства і сарай з архивними матеріалами. Банкова 11.

3. Архів Кадетського Корпусу. Дуже пошкоджений за останній час перебування польських військ, архив забито т[оваришем] Коробенко який щотижня оглядав його.

4. Архів Штабу Київської Фортеці.

5. Архів був[шої] Духовної Семінарії (Вознесенський звіз)

6. – " – Діреції Народніх Шкіл Київщини (Гоголівська 7)

7. – " – Діреції Народніх Шкіл Холмщини (Трехсвятительська 8)

8. – " – Епархіальної Шкільної Ради (Двір Софійськ[ого] Собору)

9. – " – Міщанської Управи (частина) (Сінна площа, 2)

10. – " – Повітової Міліції (частина) (Лівашівська 37)

11. – " – Київської Подільської Духовної Школи

12. – " – Дворянського Зібрання (Думська площа, 2)

13. – " – Управління Державного Майна (частина) (Дорогожицька)

Всі ці архиви треба неодмінно в самому ближчому часі перевезти до Головного Архиву, бо лишаючися без догляду в приватних і кинутих будинках і помешканнях вони будуть використані зимою на паливо. Перевезти їх треба негайно, для цього можна було б використати трудову мобілізацію, але треба перш за все звільнити будинок Головного Архиву (був[шої] Софійської Духовної Школи) від Військових Курсів.

IV. Робота в окремих фондах.

В першому Арх[івному] Фонді крім біжучої праці по видачі справок провадилася робота по упорядкуванню давнішого Фонду Генерал-Губернаторського Архиву під доглядом Голови Арх[івного] Упр[авління] т[овариша] Міяковського. Приведені до порядку роки 1830-1833.

Во II-му архивному Фонді, як зазначено вище, йшла робота по перемещенню Архиву Судової Палати.

В III-му Архивному Фонді ніякої роботи не провадилося через відсутність хранителя Фонду.

В IV -му Архивному Фонді в архіві був[шої] Казенної Палати далі йшло складання реєстрового опису справ рекрутських за 1813 рік.

В V-му Фонді за відсутністю Хранителя Фонду робота не провадилася. Біжучі справи в екстрених випадках робилися співробітниками Арх[івного] Упр[авління].

В VI-му Фонді крім біжучої роботи – видача копій і справок, розбивався давній фонд архіву кінця XVIII віку.

В VII-му Фонді провадилася весь час найінтенсивніша робота. Закінчено складання алфавиту особистого складу Всеросійського Земського Союзу діла упорядковані і покладені на стелажі. Перенесені справи особистого складу СОГОРА з Садової 4 в приміщення Фонду (Інститутська 4), і розкладені в алфавітному порядку, складені описи книг, брошур, карт і плянів, що знаходяться в архіві.

В VIII-му Фонді упорядкувався друкований матеріал (брошури, листівки, газети, прокламації) (в Архиву Сучасности). Книжки і брошури розкладені по алфавіту. Зібрані комплекти газет, які почали виходити з 16 червня. Взято для Архиву Сучасности матеріал з Агітзідату. Видавалися для научного студювання справи з Архиву Жан-дармського Управління.

В IX-му Фонді – біжуча робота.

V. Експертна Комісія.

Організовано першу Експертну Комісію по відокремленню непотрібного Архівного паперу для передачі його паперовому відділу Совнархоза (Югбуму). Експертна Комісія розпочала працю в складі 3-х осіб: Голови С.В. Мокієвського -Зубка, С.П. Дуброви та П.О. Балицького і трьох технічних співробітників. Працю розпочато в VII Фонді.

VI. Архівна Рада.

З огляду на тяжку хворобу голови Архівної Ради п[ана] В. Модзалевського Архівна Рада за звітній час не функціонувала.

VII. Зв'язок з провінцією.

Архівним Управлінням використано з'їзд повітових відділів Народньої Освіти, щоб налагодити архівну справу на Київщині. Кожному представнику передано комплект Інструкцій і правил, які були вироблені Арх[івним] Упр[авлінням] і затверджені Арх[івною] Радою, а саме: 1. Про реорганізацію та централізацію архівної справи. 2. Анкетна картка (коротка). 3. Анкетний лист (більш докладний). 4. Тимчасові правила видачі копій з документів. 5. Тимчасові правила користування архівним матеріалом приватними особами. 6. Правила здачі, прийому, та переховуванню архівного матеріалу. 7. Інструкція для огляду приватних маеткових архівів. Для зв'язку з Полтавщиною командировано старшого Інструктора М. Ткаченко до Полтави і по дорозі до повітових місць. Він повіз теж низку інструкцій і матеріалів по архівній справі.

VIII. Наукові роботи в архівах.

Архівне Управління відкрило всі Фонди, які знаходяться в його віданні для наукового використання. Зараз по матеріалах I-го Фонду (Генерал-Губернаторський Архів) працюють учені т[овариші] Н. Штиф та Галант, по матеріалах III-го фонду (Діла Волосних Судів) Комісія по вивченню звичаєвого права Української Академії Наук і по Матеріалах VIII Фонду (Жандармський Архів).

14/VII-20 р[оку].

Голова Архівного Управління

*Машинопис. Печатка Відділу народної освіти при Київському губревкомі УСРР. Оригінал.
ЦДАВО України, ф. 166, оп. 1, спр. 152, арк. 19-20.*

№ 166

Із доповіді голови Архівного управління при Київській губнаросвіті про визначення місця Архівного управління в системі Наркомосвіти УРСР.

м. Київ

20 липня 1920 р.

Доклад про місце Архівного Управління в схемі Наросвіти

В схемі Київської Наросвіти зовсім немає місця для Архівного Управління. Але Архівне Управління існує і мусить існувати при Наросвіті і тому цю прогалину треба заповнити.

Архівне Управління за часи перебування Наркомосу в Києві входило як Головне Архівне Управління в різні частини, відділи, комітети Наркомосу. Перш за все в лютому-березні воно було секцією у Всеукраїнському Комітеті по охороні пам'яток старовини й мистецтва[,] далі Управлінням в складі того ж таки Вукопису, нарешті Головним Управлінням в Позашкільному Відділі.

В К[иївській] Губ[наросвіті] з Грудня 1919 року Архівне Управління входило в Підвідділ "Книга", за скасуванням якого в квітні 1920 р[оку] Архівне Управління було прилучено безпосередньо до Губнаросвіти, як самостійний підвідділ.

В схемі центральних Установ Радянської Росії як автономна частина Наркомосу існує "Главное Управление Архивным Делом", в Москві, якому підлягають Губерніяльні Архівні Управління, а навіть повітові. До такої централізації архівної справи Радянська Україна не дійшла, навіть не видано декрету про Єдиний Архівний Фонд, який було видано в Росії ще 1 червня 1918 року⁴⁸ Тому в Радянській Україні маємо Архівні Управління в складі Наркомосу і Наросвіти. В Харківі існує Головне Архівне Управління, як самостійна частина Наркомосу. Очевидно по аналогії і в Києві Архівне Управління мусить існувати як самостійний підвідділ Наросвіти.

Попередня практика довела недоцільність перебування Архівного Управління в складі Вукопису та Позашкільного відділу. Мало з ними зв'язано Архівне Управління в грошових справах і діловій роботі зустрічало великі

перешкоди через зайві інстанції, які мусила переходити кожна справа, коли Архивне Управління було лише секцією комітету або підвідділу.

До того додаю, що хоча Головне Архивне Управління номінально в Харкові, але реально центр архивної справи у Києві. Тут знаходиться Головний Архив, та лише тут і можливі зносини зо всіма частинами України для налагодження Архивної роботи. Тому Архивне Управління, яке секція підвідділу до якого б його не прилучили. Лише прилучене безпосередньо до Наросвіти, яке самостійний підвідділ[,] Архивне Управління в своїй роботі буде зустрічати мінімум рамок та перешкод.

20.VII.1920 р[оку] Голова Архивного Управління [В. Міяковський]

*Машинопис з рукописними правками. Оригінал.
ЦДАВО України, ф. 14. оп. 1. спр. 5. арк. 1.*

№ 167

Інформаційна довідка Подільського обласного архіву про його утворення, структуру і діяльність.

м. Вінниця

10 серпня 1920 р.

До Наросвіти
Т[оваришам] завідуючим Наросвітою

Мені, яке завідуючому Подільським Областним Архівом, було запропоновано дати відомости про сучасний стан зазначеної установи та про історію її організації.

Маю за честь повідомити, що установа Подільського Областного Архіву складається з трьох окремих відділів: 1) Бібліотечного, куди збираються книжки переважно наукові або на закордонних мовах, котрі при теперешньому малокультурному стану народу не можуть бути здатні для цілі підвищення культури цього народу; 2) Бібліографічного відділу, куди збираються матеріяли сучасних друків з всіх друкарень, позаяк ці матеріяли окрім освітлення сучасного культурного стану є цінні данні для вивчення процесів революції. Тому ці матеріяли мають значіння майже світове нарівні з іншими матеріялами, що повинні збиратись во всіх культурних центрах; 3) Архівного відділу, куди збираються всі матеріяли як з приватних архівів, так і з державних, нечисленно гинучих по краю. Приймаючи на увагу, що постановою центрального уряду (д[и]в: “Известия Центрального Исполнительного Комитета Советов” от 8 июня (26 мая) 1918 г[ода])^{*} касуються всі державні архіви окремих установ jako окремі організації і їх діла організують окремий державний фонд, праця архівного відділу являється єдиною по організації архівного фонду та охорони його в губернії.

Також в губернії ніхто опріч Архіву не збирає бібліографічного матеріялу відносно сучасного менту (відозви, плакати, газети і т[ому] п[одібне]) і він незчисленно гине. В губернії це робить тільки один бібліографічний відділ Архіву. В центрі аналогічну працю провадить Український бібліографічний інститут, котрий має в інших губерніях, крім нашої, відповідні філії.

Відносно бібліотечного відділу Архіву треба сказати, що на території губернії він являється єдиною організацією, котра збирає наукову книжку та на закордо[н]них мовах. Ці книжки малоосвічений нарід, не розуміючи їх змісту, страшенно нищить. Між тим вони – велике культурне придбання для населення, треба тільки заждати, аби нарід в культурному відношенні підріс і міг зрозуміти зміст цих книжок. Бібліотека Архіву збирає ці книжки і хоронить їх до згаданої пори. Праця бібліотечного відділу є можливо підготовча робота в Винниці для майбутньої вищої школи.

Таким чином, взагалі кажучи, установа Подільського Областного Архіву трьома своїми вищезгаданими відділами провадить роботу, котру в других місцях провадять три установи – властиво архівальне управління, бібліографічний інститут та бібліотека.

Відсутність в краї відповідних людей була причиною того, що аби налагодити більш менш збирання архівального, бібліографічного та бібліотечного матеріялу, нечисленно гинучого скрізь, пришлось працю по цьому збити в одну організацію, котрій дали наймення Подільський Обласний Архів, котрий підчинили мені, яке його завідувачу.

^{*} Йдеться про публікацію в цій газеті.

Нині справа Архіву по всім трьох відділах остільки поширилася, що абсолютно неможливо провадити її в рамках старої організації. Необхідно окремі відділи Архіву виділити в окремі інституції і підчинити їх відповідним главам в центрі. Таким чином, з Архіву необхідно організувати: 1) Подільське Архівне Управління, 2) Подільський Відділ Українського Бібліографічного інституту, 3) Обласну Наукову Бібліотеку. Останню, на мою думку, було б варто передати в офіцію Академії Наук, з умовою, аби бібліотека лишилась у Вінниці.

Праця, котру я провадив, показала, що в краї є багато культурного майна в області писаного і друкованого слова і що його треба збирати, не жалюючи матеріальних засобів. До цього часу Архів збирався тільки по одній Вінниці. Необхідно, аби виділені з нього установи перекинулися на працю на провінцію, позаяк там є матеріяла ще більше, як у Вінниці.

Для цього необхідно забезпечити згадані установи тими гришми, що про[вод]яться окремими кошторисами і дозволити їм на автономних началах провадити свою працю. Нині установи, що склали Подільський Архів, не мають ні грошей, ні відповідного числа урядовців, а часом навіть і доброзичливого відношення з боку де-яких урядовців Наробразу.

Нині бібліотечний відділ Архіву займає 12 великих кімнат і має книжок, можна гадати, до 60.000; бібліографічний відділ має матеріяли друку революційних майже всіх періодів на Поділля; архівальний відділ хранить велику кількість матеріялу з приватних архівів великої культурної ваги і опріч того кілька архівів де-яких державних установ, котрим загрожувала небезпека.

Для Архіву, бібліотеки, бібліографічного відділу інституту вироблено кошторис на 6 місяців другого півріччя б[іжучого] р[оку], котрий складено окремо для кожної з цих установ.

Завідуючий Архівом [підпис]
Діловод [підпис]

*Вих. № 239. Бланки військових послужних списків, рукопис. Відпущк.
ДА Вінницької області, ф. Р-254, оп. 1, спр. 15, арк. 278-279.*

№ 168

Доповідна записка Центрального історичного архіву Полтавщини до губархіву про мережу і стан архівів у м. Полтаві.

м. Полтава

11 серпня 1920 р.

Докладная записка
заведующего Центральным Историческим Архивом Полтавщины в Полтавский Губархив о состоянии архивов
г[орода] Полтавы.

Все существующие в Полтаве архивы, находящиеся в ведении Центрального Исторического Архива можно разделить на две категории: 1) архивы, представляющие исключительный научный интерес и 2) архивы, имеющие очень незначительный научный интерес и ценные лишь в деловом отношении.

К первой категории относятся следующие архивы:

- 1) Центральный архив Окружного Суда (Котляревская, 7).
- 2) Губернского Правления (здание Комздрава).
- 3) Губземства (зд[ание] Губсовнархоза).
- 4) Уезземства (зд[ание] Повітвіконкома).
- 5) Духовной Консистории (Архиерейская).
- 6) Дворянского собрания (Дворянская ул[ица]).
- 7) Городского Управления (зд[ание] Губпродкома).
- 8) Казенной Палаты.
- 9) С'езда мировых судей (Пушкинская, д[ом] Самоловского).
- 10) Приказа Общественного Призрения (во дворе Губсовнарх).

Ко второй категории относятся архивы:

- 1) Контрольной Палаты.
- 2) Нотариальный Архив Окружного Суда (Юроотдел).
- 3) Богоугодного заведения.
- 4) Почтово-телеграфной конторы.

- 5) Акцизного Управління.
- 6) Губ[ернського] Казначейства.
- 7) Кадетського Корпуса.
- 8) Орловського полка.
- 9) Елецкого полка.

10) Отд[ельных] учебных заведений (Инст[итут] Благородных Девиц, 1-й и 2-й гимназий, реального училища, духовн[ой] и учительских семинарий, духовного и епархиального училищ, женских гимназий и т[ому] п[одобное]).

11) Отд[ельных] банков и кооперативов.

Наиболее крупными архивами в Полтаве являются архивы: 1) Окружного Суда (около 1 мил[лиона] дел, помеще-ние имеет 18 комнат),

- 2) Губернского Правления (около 800 тыс[яч] дел),
- 3) Духовной Консистории и
- 4) Губземства.

В Центральный Исторический Архив перевезены следующие архивы: 1) Губ[ернского] Жандармского Управ-ления, 2) Управления Галицийского генерал-губернатора, 3) Бессарабского Жанд[армского] Управления, 4) Проку-рорского надзора, 5) Тюремной Инспекции, 6) С'езда мировых судей (до реформы 1911 г[ода]), 7) Полт[авского] полицейского управления, 8) Землеустроительной комиссии, 9) Дирекции народных училищ, 10) Комитета Об-ществ[енных] организаций. 11) Осведомительного Бюро при Губстаросте, 12) Гр[афа] Кочубея, 13) Кн[язя] Репни-на, 14) Скаржинской, 15) Сиранчевых, 16) Семенченко, 17) Земжилотдела, 18) христианских церквей г[орода] Полтавы.

Все эти архивы научно описываются и разрабатываются. Чистая и использованная бумага отобрана и передана в Совнархоз.

Из перечисленных выше архивов некоторые архивы находятся в весьма неудовлетворительном состоянии, а именно: архив Повітземства затоплен подпочвенной водой, архив кадетского корпуса наполовину уничтожен и безпризорен, в архиве Губ[ернского] Правления в 2-х комнатах дела гниют, архивы духовной семинарии и духов-ного училища уничтожены еще в 1911 году, архив земельного банка уничтожен почти окончательно и разобран разными, претендовавшими на него учреждениями.

Об архивах податных инспекторов сведений никаких не имеется, равно как и об архивах частных коммерчес-ких фирм.

Полтава, 11/VII [19]20.

Заведующий Центральным Историческим Архивом Полтавщины Рибакон

Вх. № 1. Рукопис. Оригінал.

ДА Полтавської області, ф. Р-1871, оп. 1, спр. 5, арк. 1-1 зв.

№ 169

Наказ Подільського губревкому про ліквідацію обласного архіву в зв'язку з утворенням Подільського гу-бернського архівного управління.

м. Вінниця

23 вересня 1920 р.

Наказ

Подільський Губерніяльний Ревком наказує:

1). Подільський Областний Архів, який міститься у Вінниці (в Мурах) завдяки утворенню Подільського Губе-рніяльного Архівного Управління (Наказ у "Вістях" № 63/145/ 4 вересня 1920 р[оку]) касується:

2). Згідно з побажанням тимчасового Комітету для заснування Всенародної бібліотеки при Українській Акаде-мії Наук у Києві, утворюється у Вінниці філія цієї бібліотеки.

3). У склад цієї Всенародної бібліотеки входить все майно, яке довго належало до Подільського Областного Архіву у Вінниці, а саме: книжки, газети, відозви, оголошення та інші друки; крім того, рукописи, справи, різні документи, портрети, малюнки і взагалі всі старовинні речі, а також мебля, шафи та інше майно за виїмком архи-вів: Літинсько-Вінницького з фондів мирових пос[е]редників та військового. Все визначене майно передається філії Всенародної бібліотеки, яка існує при Академії наук.

4). Будинок, в якому переховується тепер Подільський Областний Архив, розташовується проміж цієї філії та Губерніяльного Архивного Управління таким чином: весь нижчий поверх з сутиринами та всіма належними до будинку господарчими будівнями переходить до користування Губерніяльного Архивного Управління; другий поверх у повному складі залишається за філією Всенародної бібліотеки.

Адміністраці[я] Подільського Архивного Управління та Філія Всенародної бібліотеки можуть ростишування, яке тут встановлюється, змінити та розмежити користування помешканням инакше, коли по згоді між ними та з приводу обставин життя, це буде визнано потрібним.

5). Всенародня Бібліотека при Українській Академії Наук у Києві має на меті при Винницькій філії своїй очинити публічну Бібліотеку з зальною для читання та наукової праці згідно з тією інструкцією, якої надано для Публічної читальні у Києві при Всенародній бібліотеці (б[увший] будинок першої хлопячої гімназії).

6). В будинку, де містяться інституції – Архивне Управління та філія Всенародної бібліотеки рішуче забороняється жити особам, які не належать до сих двох інституцій.

23 вересня 1920 р[оку]
Голова Губревкому [підпис]
Завідуючий Губнарвітою [підпис]
Завідуючий Губархивним Управлінням [підпис]

*Машинопис, рукописні правки. Печатка Подільського губревкому. Оригінал.
ДА Вінницької області, ф. Р-650, оп. 1, спр. 24, арк. 2-2 зв.*

№ 170

Розпорядження Конотопського повітового відділу народвіти на Чернігівщині про облік архівів Поповської волості.

м. Конотоп

11 жовтня 1920 р.

В Поповский Волнаробраз.

Вследствие предписания Черниговского Губернского Отдела Народного Образования от 1 сентября 1920 года за № 2860 Конотопский Уездный Отдел Народного Образования настоящим ставит Поповский Волнаробразу в известность относительно нижеследующего: ввиду неудовлетворительного состояния архивов, как хранилищ исторических документов – с одной стороны – и вследствие крайней необходимости иметь материал для выработки бумаги – с другой стороны – Центральным Правительством предложено в самое ближайшее время произвести через Особые Губернские Комиссии по изъятию и утилизации ненужных архивных материалов, разбор всех архивов в каждой губернии для выделения материалов, важных в историческом отношении с последующей концентрацией их в Губернских или Областных архивах и передачи ненужных архивных материалов в распоряжение Главбума.

В качестве предварительной меры постановлением Совета Народных Комиссаров УССР от 20 апреля с[его] г[ода] все архивы, включая и частные собрания документов, а также и старопечатные издания, объявлены общенародным достоянием, причем учреждения, имеющие архивы, лишены права самостоятельно уничтожать, продавать или передавать их кому бы то ни было, и являются безусловно ответственными за целостность тех архивов.

На основании всего вышеизложенного Конотопский Отдел Народного Образования предлагает Поповскому Волнаробразу:

1) Взять на учет все безпризорные архивы волости.

Примечание: В состав архивов входят все старые делопроизводства учреждений и частных лиц, утратившие в настоящее время необходимое значение для канцелярий этих учреждений и лиц, а также носящие тот же характер старые планы, карты, различные исторические документы, старопечатные и другие книги, входившие в состав библиотек и книжных собраний старых учреждений и т[ому] п[одобне] предметы.

2) Принять меры о непрременном сбережении и неприкосновенности архивов, находящихся в районе волости, поместить их в безопасных местах и поручить охрану каждого архива специальному лицу.

3) О всех зарегистрированных архивах сообщать в Конотопский Отдел Наробраза в возможности короткий срок и не позднее 1 ноября с[его] г[ода] – и тем самым дать возможность Отделу составить общую сводку о всех архивах уезда и их состоянии.

4) Сведения об имеющихся в районе волости архивах представить по прилагаемой при сем форме.

/Заведывающий Отделом Народного Образования [підпис]
Заведывающий Музейной Секцией Отдела [підпис]
Секретарь Д. Белый

ДА Сумської обл., ф. Р-4641, оп. 1, спр. 75, арк. 19-19 зв.

№ 171

Лист М. Василенка⁴⁹ до Д. Багалія про стан архівної справи в Україні.

м. Київ

16 грудня 1920 р.

Київ, Тарасовка, 20
16 грудня 1920 р[оку]

Вельмишановний Дмитро Іванович!

Пишу Вам де-кілька слів з приводу стану архивного діла в Києві.

Коли ми з Вами бачились останній раз у Харкові на страстному тижні цього року, Ви мені хвалились, що Вам удалось переглянуть Хар[ківський] Іст[оричний] Архив в Головний и взагалі посунути архивну справу на більш безпечніший ґрунт. З огляду на події, ми, кияне, так мало мали звязків з Харковом, що зараз майже нічого докладного не знаємо, як стоїть архивна справа відносно України взагалі в центрі, себто в Харкові.

Недавно я став ближче офіційно до архивної справи в Києві, бо обібран головою архивної ради. З приводу цього и справа стала мені фактично ближче.

Я ознайомився з Вашим дуже цінним і інтересним докладом про те, як де зберігаються папері и уладжена архивна справа на Заході. Цей доклад має тутешнє архивне управління. Других же докладних відомостей про організацію архивної справи при совітской владі на Україні ми не маємо. Я тільки мав можливість по віданням Головного Архив[ного] Управ[ління] в Росії ознайомитися, як організується справа там. Не знаю, чи Ви стоите в звязку з цим Арх[івним] Упр[авлінням], чи користуєтесь и скористували те, що воно виробило, чи у Вас інши, окремі думки?

В Києві взагалі архивна справа стоить дуже кепско. Є теж архивне управління, на чолі якого стоїть дуже цінна, енергійна, предана ділу людина Владимир Варламович Міяковській, якій був правою рукою покійного В.Л. Модзалевського, але він бється як риба об лід, багато зробив для захисту і охорони, збереження і спасення архивів в Києві, але сама інституція (архивне управління) не має відповідного впливу і певного стану, бо до сеї пори не має ні штатів, ні її певного затвердження. Управління існує при Наробразі, але останній тяготиться єю і люде, які стояли и стоять на чолі Наробразу не тільки не цікавляться архивною справою, але де-які з них ставились і вороже. Переказують, що одне из попередніх керівств Наробразу висловився так: архивні справи це старі нечемні шпаргалки, які треба попалити. На підставі цього трапляються дивовижні події, бо помочи, захисту ні від кого для Арх[івного] Упр[авління] немає. Напр[иклад], на днях Особий Відділ XII армії, який росташувався в приміщенні бувшої Судової Палати зробив розпорядження викинути архив Казенної Палати и Нотаріальний, бо йому потрібні здались приміщення їх для в'язниць. Едва удалось отстояти и то після того, як половину архива Казенної Палати солдати перетасчили в приміщення реальної школи, що на Михайлівській площі. Це Вам зразки того, в якому стані знаходиться в Києві архивна справа. Про губерню я вже не кажу, бо немає там ні відповідних органів, ні людей і інституції до яких можна було б звернутись.

Ось через що у Архивного Управління виникла думка про скликання в Києві з'їзду архивних діячів для поладження справи і вироблення загальних основ архивної реформи на Україні. Так як Наробраз ставиться до архивної справи більш ніж холодно, то рішено було звернутися до Академії Наук з проханням, щоб вона взяла на себе ініціативу по скликанню з'їзду і щоб підготовчу роботу доручила Архивному Управлінню, під своїм загальним доглядом. На це вирішено істратити кредит в 500 тис[яч] Академія це приняла і в загалі Архивне Управління вирішило отдатись під допомогу Академії на зразок Національної Бібліотеці для утворення Головного Архиву і придання Архивному Управлінню характеру офіційної інституції. Академія це на нашу думку єдина важлива наукова інституція, яка може допомогти своїм авторитетом в архивні[й] справі.

Всі ці постанови, особисто постановою про з'їзд зроблена без зносин з Харковом, себто з Вами і без ознайомлення з Вашою думкою і Вашими планами: може у Вас єсть план з'їзду і т[ак] і[нше]. Ми не знаємо, як я вже казав, що робиться у Вас; справа між тим не жде: треба робити скоріше. На мою думку важно вирішити її в загальних рисах. Звичайно, з'їзд цей, коли він відбудеться, не тільки бажано, але потрібно щоб провели Ви і тільки Ви. Так що, коли зарождалася ініціатива його, то думка була про Вас тільки. Академія висловила тільки побажання, щоб з'їзд був скликаний в Києві, а не в Харкові. Термін – не призначений. Призначення його буде залежать од Вас, коли Ви приєднаєтесь до думки Академії. Коли ж у Вас окремо єсть план якоїсь наради, або з'їзду, то може можна буде з'єднати Ваш план і план Академії.

Пишу про це так широко, щоб не було непорозуміння. Бажано, щоб з'їзд, або нарада відбулися як мога швидче. Але чи можливо це до весни дякуючи кепським обставинам подорожі?

До цього приєдную прохання. Річ в тому, що наше архивне Управління подало вже свій статут тимчасовий на розгляд в Харків і тимчасові штати. Чи не можна було їх посунути: бо становище дуже кепське і з 1 січня службовці, здається, не будуть одержувати платні.

Окреме питання це про Головний Архив і його затвердження. Справа теж в Харкові. Під Головний Архив відведемо будинок Софійського Духов[ного] училища в ограді Софійського Собору, але цей будинок занятий тепер якимись військовими курсами. Треба щоб він був повернений для Головного Архиву, бо нікуди дівати архивів, які викидаються, як я вже навів приклад вище.

Ось які прохання до Вас. Будемо сподіватись, що Ви допоможете в цій справі з тою енергією, яка зовсім відзначала Вас серед других наукових діячів України. Обміркувавши справу ми вирішили тут так, що Головний Архив буде, як і Національна Бібліотека, в відомстві Академії. По-моєму треба щоб будинок Софійської Школи був переданий Академії для Головного Архиву.

Поки Ви відсутні я заміняю зараз Вас в Головуванні Комісії Біографічного Словника, керуваним якого стоить П.Я. Стебницький. Робота потроху посувається, але холода і брак світла псує справу, рівно як і голод. Ви обіцяли для словника біографію В.Б. Антоновича. Не забули?

Що чути про Ваших з Криму и Ростова? Од В.І. Вернадського одержали телеграмми і він ректором університета в Симферополі.

Прошу передати моє привітання Марії Васильєвні и Н.Ф. Сумцову⁵⁰ Лист який він мені доручив, я по приїзді до Києва доручив А.Е. Кримському⁵¹ і він передав його до Звенигородки.

Що до мене, то працюю науково, викладаю по різним Вищим Школам; часу багато тратишь, але ще діла якось не видко.

Бувайте здорови. Будемо дуже просить и сподіватись Вашої помочі в нашому ділі, ото яке и написав Вам зараз. Щиро прихильний до Вас и доволі поважаючи

Ник. Василенко

Автограф.

ЦДАВО України, ф. 14, оп. 1, спр. 6, арк. 28-31 зв.

№ 172

Пояснювальна записка Особливої Всеукраїнської архівної комісії до кошторису витрат республіканської та губерньських комісії ОВАК.

м. Харків

грудень 1920 р. (?)

Об'яснительная Записка

К смете расходов на содержание Особой Всеукраинской Архивной Комиссии и 10 Губернских Комиссий по учету и утилизации ненужных архивных материалов

Согласно постановления Всеукраинского Комитета от 7 февраля 1920 г[ода]*, опубликованного в Известиях от 10 февраля с[его]/г[ода] в № 44 и постановления Совнаркома от 9 марта 1920 г[ода]** опубликованного в Известиях за № 72 об организации Особой Всеукраинской Архивной Комиссии и 10 Губернских Комиссий по учету и утилизации ненужных архивных материалов, Особая Всеукраинская Архивная Комиссия представляя при сем

* Див. № 141.

** Див. № 145.

две сметы: * 1) на содержание Особой Всеукраинской Архивной Комиссии на Руб[лей] 156.000; 2) на содержание 10 Губернских комиссий по учету и утилизации ненужных архивных материалов на Руб[лей] 1.463.160 — испрашивает на полугодие кредит в Руб[лей] 1.619.160 — причем добавляет, что:

Особая Всеукраинская Архивная Комиссия является законодательным органом, издающим положения об организации Губернских Комиссий, ведающим учетом архивов, принятием мер к охране ценных в научном отношении материалов и дающим распоряжения об их изъятии.

Губернские же Комиссии — органы исполнительные, наблюдающие за своевременным исполнением предписаний Особой Всеукраинской Архивной Комиссии, несущие всю ответственность за точное проведение в жизнь постановлений Особой Комиссии.

В указанную выше сумму 1.619.160 руб[лей] испрашиваемого кредита входят лишь расходы содержания личного состава Комиссий и канцелярские расходы. Что же касается расходов по выделению, перевозке и охране ценных в научном отношении материалов, то на таковые будет произведено ассигнование сумм Губотнаробразами непосредственно, расходы же по извлечению и утилизации не имеющих деловой и научной ценности бумаг должны быть отнесены на счет Главбума и будут выданы Главбумом непосредственно.

Исчисление окладов произведено: для Харькова, Киева, Луганска по максимальным тарифным ставкам по 35 разряду первого пояса, как специалистам, секретарю же по 30 разряду, для Чернигова, Екатеринослава и Одессы — по 2 поясу и для Винницы, Житомира, Полтавы и Николаева — по 3 поясу, согласно постановления Всеукррекома, опубликованного в Известиях за № 52.

Председатель Особой Всеукраинской Архивной Комиссии

Рукопис. Чернетка.

ЦДАВО України, ф. 166, оп. 1, спр. 1152, арк. 5-5 зв.

№ 173

3 протоколу засідання Подільського губревкому про створення архівної комісії ОБАК.

м. Вінниця

15 січня 1921 р.

Протокол Ч. 3.

Внеочередного заседания Подольского Губревкому

15 января 1921 года

Присутствовали: товарищи Чайка, Семко, Федоров

[...]

Слухали :

[...]

2) Создание Архивной комиссии.

Постановили:

2) Создать губер[н]скую Архивную Комис[с]ию согласно положения, изданного С.Н.К. У.С.С.Р. от 24 апреля 1920 г[ода]** в составе представителей Губнаробраза товарища Александровича, представителя Губиздата и Губотдела рабоче-крестьянской Инспекции.

Заместитель предгубревкома [Чайка]
Секретарь [Семко]

Рукопис. Оригінал.

ДА Вінницької області, ф. Р-2625, оп. 3, спр. 1, арк. 6.

* Значений кошторис не виявлено.

** Йдеться про постанову Раднаркому УСРР від 24 квітня 1920 р. про організацію губернських комісій ОБАК. Див.: № 148.

№ 174

Постанова Лебединської повітової архівної комісії ОБАК Харківської губернії про реєстрацію та охорону архівів у ході утилізації документів.

м. Лебедин

18 січня 1921 р.

Обязательное постановление
Лебединской уездной архивной комиссии по охране,
изъятию, утилизации и регистрации архивов в уезде.

1) Все советские и общественные учреждения, должностные и частные лица в городе в 7-ми дневный срок, а в уезде в 2-х недельный срок, со дня опубликования сего, обязаны представить в Лебединский Наробраз сведения об имеющихся у них архивах с точным указанием места их хранения и лица, ответственного за хранение.

2) Все учреждения в кратчайший срок должны выделить бумаги, имеющие деловое значение для учреждения и представить сведения в Наробраз.

3) Все архивы по выделении из них делового материала должны быть опечатаны и сданы при письменном акте на соответствующее хранение представителям Наробразов.

4) Лица, виновные в утайке архивных материалов, в их расхищении или небрежном хранении будут привлекаться к строгой ответственности, не смотря на занимаемое ими положение.

Зам[еститель] Председателя Уисполкома В. Конотоп
Председатель Укописа – Завед[ующий] архивной комиссией Юр. Базавлук
Секретарь Наробрана С. Блинкин

*Вих. № 212. Друк, рукописні відмітки про отримання постанови. Оригінал.
ДА Сумської області, ф. Р-60, оп. 1, спр. 6, арк. 83.*

№ 175

Розпорядження Маріупольського повітревкому про експертизу цінності документів колишньої земської управи.

м. Маріуполь

18 січня 1921 р.

Председателю архивной комиссии

Предлагается Вам немедленно приступить к перевозке архива б[ывшей] Земской управы ввиду отсутствия помещения в центральном архиве временно в здание райстатбюро. После перевозки приступить к разбору архива и изъятию из него дел, имеющих статистическую или историческую ценность и передаче исторических документов архивной комиссии при наробразе.

Впредь до окончательного разбора архива выдача из него бумаги воспрещается. Отобранную чистую бумагу передать отделу управления.

Одновременно с архивом предлагается перевезти в райстатбюро его инвентарь (полки, столы, скамьи, кресла и пр[очее])

Предревкома Мариупольский
Секретар

*Вих. №192. Рукопис, штамп голови Маріупольського ревкому. Відпуск.
ДА Донецької області, ф. Р-1204, оп. 1, спр. 248, арк. 67.*

№ 176

Розпорядження Кримського центрального архіву про охорону документів на території Керченського повіту до передачі їх Центрархіву Криму.

м. Сімферополь

21 січня 1921 р.

В Керченский Уе[з]д[ный] Ревком.

На основании Положения о губ[ернских] архив[ных] фонд[ах], опуб[ликованного] в № 14 Собр[ания] Узак[онений] и Распор[яжений] Рабочего и Крест[ьянского] Правит[ельства] от 6 мая 1919 г[ода], ст[атья] 8, и декр[ета] от 1 июня 1918 г[ода], опуб[ликованного] в Собр[ании] Узак[онений] № 40/1918 г[ода], ст[атья] 514,

прошу Ревком принять зависящие меры к надлежащему сохранению на местах архивных дел и документов впредь до принятия их Центрархивом и перемещения в Симферополь.

Завед[ующий] Центр[альным] Архив[ом] [Проф. Б. Греков]
Делопроизводитель [Гредингер]⁵²

*Вих. № 10. Рукопис. Оригінал з підписами-автографами.
ДА при РМ Автономної Республіки Крим, ф. Р-1024, оп. 1, спр. 217, арк. 25.*

№ 177

Протокол засідання архівної секції ВУКОПМИСу про хід концентрації архівів та підвищення кваліфікації працівників.

м. Харків

25 січня 1921 р.

Протокол Архивной Секции от 25 января 1921 г[ода]

Присутствовали: Багалеи, Иванов, Н.Н. Павлова, Сечкарев, Веретенников, Мигулин, Ткаченко, Барвинский⁵³.

1. Протокол от 18 и 21 января № 4 и № 5 утвердить.

2. Е.М. Иванов заявил, что материал для годичного отчета готов, составлен указатель к отчету Цветковым, а другой к делопроизводству (регистрационный).

Постановили: Принять к сведению.

3. Д.И. Багалеи ставит вопрос о перевозке дел из [архива] Судебных установлений. Е.М. Иванов говорил, что при разборке дел архива Судебных установлений взвешивание производилось в мастерской, так как в установке весов в помещении Губкомиссии было отказано, Е.М. Ивановым был предложен другой способ контроля: записывать количество привезенных подвод: этот способ дает цифру по сравнению большую цифру, указанной Югбумом. Д.И. Багалеи предлагает Е.М. Иванову в своем отчете указать количество переданных по весу бумаги и дать этому вопросу всестороннее освещение на основании всех имеющихся данных в виду его исключительной важности.

Постановили: принять к сведению.

4. А.К. Цветков сообщает, что архив б[ывших] Судебных установлений Югбум вывозит по мере поступления подвод, за время с 21 по 25 января вывезено из архива Суд[ебных] Установлений 39 пудов.

5. О Куряжском монастыре Иванов сообщает, что по наведенным им неоднократно справкам архива в монастыре нет, он присоединен к архиву Консистории.

Постановили: Узнать об этом [у] Фомина, взять от Губотнарообраза охранную грамоту на архив Куряжского монастыря.

6. В.И. Веретенников прочитал доклад об открытии курса архивоведения при Секции (доклад прилагается), курсы краткосрочные в отличие от предполагаемых в будущем долгосрочных.

Постановили: Доклад В.И. Веретенникова принять, организовать курсы архивоведения, порядок лекций распределить следующим образом, 1) теории архивного дела (в России и на Украине 10 ч[асов]) 2) практику 6 ч[асов] дела – просить взять на себя В.И. Веретенникова, 3) знакомство слушателей с Харьковским архивом поручить Е.М. Иванову (2 часа), 4) знакомство с Киевским архивом и материалами по истории Украины в Московских архивах – Барвинскому (2 часа), 5) истор[ия], законодательство и положение архивного дела на Украине Д.И. Багалею (4 часа), 6) ознакомление с почерками Е.М. Иванову (6 часов). Лекции будут читаться в архиве Революции, в течение 2-х дней, не больше 2-х часов в день, число слушателей определено в 16 человек из сотрудников Архивной Секции и Губкомиссии, для которых просят специальное обеспечение.

[7]. А.К. Цветков сообщил, что перевозка дел б[ывшего] Банка из помещения б[ывшего] Зубкова на Павловской площади в магазин б[ывший] Богатырь стала 4000 руб[л]ей.

Постановили: выдать означенную сумму.

8. Слушали отчет представленный сотрудниками Секции, [но] не представили отчета Юнеев и Анисимов.

9. Прошение В.В. Мигулина члена Секции освободить его от должности штатного члена Секции и назначить сверхштатным без соде[r]жания (освободить и возбудить ходатайство пред Губкописом об оставлении Мигулина сверхштатным членом Архивной Секции).

Машинопис. Копія.

ЦДАВО України, ф. 14, оп. 1, спр. 27, арк. 3-3 зв.

№ 178

Наказ Севастопольського військревкому про утворення Архівної комісії

м. Севастополь

27 січня 1921 р.

Приказ № 40
Севастопольського Военно-Революционного Комитета
(по Отделу Народного Образования)

Ввиду особой ценности архивов г[орода] Севастополя, как центра Врангеливщины, Ревком постановляет организовать при Наробразе Архивную Комиссию для собирания всех материалов, находящихся в г[ороде] Севастополе и его окрестностях.

Председатель Ревкома
Управдел

Машинопис. Відпук.

ДА при РМ Автономної Республіки Крим, ф. Р-1176, оп. 1, спр. 18, арк. 342.

№ 179

Протокол засідання Архівної секції ВУКОПМІСУ з питань обстеження та охорони архівів.

м. Харків

1 лютого 1921 р.

Протокол 1 февраля. № 8. 1921 г[ода]

Присутствовали: Багалей, Веретенников, Сичкарев, Цветков, Иванов, Н.Н. Павлова, Ткаченко, Барвинский.

1. Протокол [№] 28 утвердить.

2. Относительно архива Куряжского Монастыря Цветков заявил, что Фомин сообщил ему следующее: имеется Петропавловский корпус, рядом с ним другой, где библиотека и архив, здесь помещается военная часть, которая расхищает архив, Иванов добавляет, что необходимо поручить в возможно непродолжительном времени скорее отправиться в Куряжский монастырь для спасения документов и просит Секцию израсходовать средства. Цветков говорит, что приют в Куряже дадут, а на стол рассчитывать трудно. Иванов заметил, что командировка будет приблизительно трехдневная.

Постановили: Командировать в Куряжский монастырь Иванова и Цветкова просить Губнаробраз выдать им от имени Губнаробраза мандат выдать охранный лист от имени Вукописа.

3. Н.Н. Павлова докладывает годичную сводку отчетов. В связи с отчетами Ткаченко просит секцию раз'яснить, как быть с бухгалтерскими книгами Всероссийского земского Союза (карточки имеются в архиве б[ывшей] Губ[ернской] Зем[ской] Упр[авы]) пудов 15 и приходно-расходными документами, а также с печатными отчетами случайно попавшими из других губерний.*

Постановили: 1) Приходно-расходные документы, как уничтожить. 2) Бухгалтерские книги и печатные отчеты других губерний сохранить.

4). Просить сотрудников в связи с отчетами расширить отчеты, как это сделано в отчетах Булат.

5). Не представили отчетов Юнеев и Анисимов.

6). В.И. Веретенников предлагает выработать способ или меры для охраны архивов действующих учреждений, руководствуясь теми положениями, которые сделаны в Советской России. Следовало бы избрать Комиссию для этой цели.

* Надруковано і закреслено.

Постановили: Избрать Комиссию в составе Иванова, Веретенникова и Шингарева.
7). В.И. Веретенников прочитал инструкцию о разборе архивов в окончательной редакции.
Постановили: Утвердить.

*Машинопис. Копія.
ЦДАВО України, ф. 14, оп. 1, спр. 27, арк. 6.*

№ 180

Наказ Севастопольського ревкому про виявлення документів білогвардійських угруповань.

м. Севастополь

14 лютого 1921 р.

Приказ № 15
Отдел Управления Севастопольского ревкома.
По всем Отделам и Учреждениям:

14 февраля 1921 года.

г[ород] Севастополь

В виду огромной исторической важности архивов, оставленных белыми, предлагаю в порядке боевого приказа в 2-дневный срок известить Отдел Управления о всех архивах врангелевских времен.

Сведения адресовать на имя Секретаря Отдела Управления.

Не выполневшие сего будут привлечены к ответственности по законам военно-революционного времени.

Зав[едующий] От[делом] Упр[авления] С. Леонов
С подлинным верно: Секретарь *[підпис]*

*Машинопис, рукописні резолюції. Засвідчена копія.
ДА при РМ Автономної Республіки Крим, ф. Р-1022, оп. 1, спр. 5, арк. 172.*

№ 181

Довідка Київського губернського комітету охорони пам'яток мистецтва і старовини про отримання ним приміщення.

м. Київ

21 лютого 1921 р.

Все помещение дома № 1 по Институтской улице (Крещатик № 12) занято по ордеру жилотдела № 24983 Киевским Губернским Комитетом Охраны Памятников Искусства и Старины под Музейный и Архивный Государственные фонды.

Зам[еститель] председателя ГУБКОПИСа *[підпис]*
Секретарь

*Вих. № 1230. Машинопис, печатка Київського сектору ВУКОПМИСу. Відпущ.
ДА Київської області, ф. Р-4156, оп. 1, спр. 16, арк. 136.*

№ 182

Подання Подільської архівної комісії ОВАК до губнаросвіти про фінансування діяльності з експертизи документів.

м. Вінниця

28 лютого 1921 р.

Губнаробразу.

Считаем долгом обратить Ваше внимание на то, что закон об учреждении комиссии по утилизации ненужных архивных матер'ялов* может быть проведен в жизнь, на основании текста этого закона, только при условии, если Нарообраз будет отпускать средства на выделение, перевозку и охрану ценных в научном отношении документов.

* Идетсья про постанову Раднаркому УСРР від 9 березня 1920 р. про утворення ОВАК. Див. № 145.

Данные документы могут быть получены только путем перебора всех вообще документов архивов, которые должны быть для этой цели свозимы в одно место. В Виннице таким местом могут быть одни только Муры, где лучше всего и оставлять для дальнейшего хранения ценные в научном отношении матер'ялы, образовав из них Научный Архив.

Без предварительных работ по организации данного Архива переборка документов абсолютно невозможна. Поэтому просим Вас ассигновать 500.000 руб[лей], испрашиваемых Госсоором* окончание ремонта помещений Архивного Управления, которые станут хранилищами научных архивов организуемой Вами Губкомиссии.

Зам[еститель] председателя [підпис]
Секретарь [підпис]

Вх. № 7/375; вх. № 799. Рукопис. Оригінал.
ДА Вінницької області, ф. Р-254, оп. 1, спр. 18, арк. 10.

№ 183

3 протоколу засідання Севастопольського військревкому про діяльність Кримської історико-літературної комісії.

і. Севастополь

28 лютого 1921 р.

Протокол № 37

заседания Севастопольского Военно-Революционного Комитета 28 февраля 1921 г[ода].

Присутствуют: Предревком – т[оварищ] Крылов, члены Ревкома – т[оварищи] Леонов и Салтыков, управделами Ревкома – т[оварищ] Попандопуло и Зав. отделами: т[оварищи] Шейдлина, Иванов, Сиротенко, Шефер, Гончаров, Куц, Розов и Ставрогин.

Председательствует – т[оварищ] Крылов при Секретаре – т[оварище] Исаеве.

Повестка дня:

1. Доклад т[оварища] Сиротенко об Историко-Литературной Комиссии.

Слушали:

1. Доклад представителя Крымской Историко-литературной Комиссии т[оварища] Сиротенко о работе ее в Севастополе по изучению, архива оставшегося после ухода Врангеля.

а) В своем докладе т[оварищ] Сиротенко указывает, что работа Комиссии дала возможность установить, на основании найденных подлинных документов характер взаимоотношений Врангеля и других государств как по вопросам военных, так и торговых соглашений.

б) Комиссия занималась изучением 3 [-х] вопросов:

1) общеполитический характер,

2) подпольно-политическая работа и

3) экономическая политика Врангеля.

в) Комиссия, несмотря на препятствия разных учреждений, главным образом Морведа, у которого имеется очень ценный архивный материал, все же разработала значительный исторический материал.

г) Составила очерки и, закончив порученную ей работу Реввоенсовета Южфронта, предполагает выехать для доклада в Харьков. В целях представления ценного доклада, который может иметь огромное значение для Наркоминдел Р.С.Ф.С.Р., Комиссия просит разрешения вывезти те документы, коими они пользовались при составлении очерков и доклада

Постановили:

Доклад принять к сведению.

г) Разрешить представителям Крымск[ой] Ист[орико]-Литер[атурной] Комис[сии] т[оварищам] Сиротенко и Шефер вывезти материалы, необходимые Наркоминдел[у] для определения взаимоотношений правительств Врангеля и Антанты с тем, чтобы были оставлены копии этих документов в их описи. Поручить комиссии представить копии очерков, ею написанных в результате ее работы, а равно и копию доклада, представляемого в Реввоенсовет Южфронта.

* Комитет государственных сооружений.

д) Одновременно Комиссия считает необходимым:

- 1) Учредить в Севастополе ввиду наличия весьма ценных материалов постоянную Историко-Литературную Комиссию при Наробразе.
- 2) Принять необходимые меры к сохранению в целостности всех архивов, имеющихся в Севастополе, для этого назначить Члена Ревкома, на обязанности которого возложить, как сохранение всех материалов, так и руководство Комиссией по разработке их.
- 3) Утвердить штаты и ассигновать на первое время денежные средства в размере 200.000 руб[лей]. [...]

Подлинный подписали:

Председатель Крылов

Секретарь Исаев

С подлинным верно: Секретарь [підпис]

Машинопис, печатка Севастопольського повітового військово-революційного комітету. Засвідчена копія.

ДА при РМ Автономної Республіки Крим, ф. Р-1176, оп. 1, спр. 37, арк. 52-52 зв., 53 зв.

№ 184

Наказ Керченського повітового військкомату про виявлення і передачу у відання комісаріату воєнно-історичних документів.

м. Керч

1 квітня 1921 р.

Приказ

Войсковым частям и учреждениям Керченского Уездного Военного Комиссариата.
1 апреля 1921 года № 26.

гор[од] Керчь

По Канцелярии

§ 1.

При сем об'являю телеграмму Крымского Военного Комиссара от 25-го марта сего года за № 2771-А: “в целях сохранения всех материалов, имеющих военно-историческое значение в деле изучения боевых действий частей старой армии в период Русско-австро-германской войны строительства Красной Армии и боевых операций частей на гражданском фронте приказываю немедленно приступить к из'ятию означенных материалов из всех военных и гражданских учреждений, а также отдельных лиц для сосредоточения в одном месте и тщательного хранения впредь до особого распоряжения точка 25 марта нр. 2771-А гор[од] Симферополь Вр[еменно] и[сполняющий] д[ела] Крымвоенкома Орлов. Военрук Тарасенко”.

§2

Во исполнение параграфа 1-го сего приказа приказываю всем Военным и Гражданским учреждениям, а также отдельным лицам, материалы, имеющие военно-историческое значение, как-то: описание боевых действий, чертежи, планы, историю войны, дневные записки как отдельных частей, так и дивизий и корпусов, а также отдельных лиц участвовавших в боевых действиях как старой так и Красной армиях, сдать в 10 дневный срок со дня опубликования настоящего приказа во вверенный мне комиссариат в Общую канцелярию (Садовая ул[ица] № 2).

Вр[еменно] и[сполняющий] д[ела] Военкомучезда Г. Моржаков
Военрук М. Герасимов

Друк, тиражований примірник.

ДА при РМ Автономної Республіки Крим, ф. Р-1024, оп. 2, спр. 5, арк. 4.

№ 185

Наказ Феодосійського повітового військкомату про передачу воєнно-історичних документів військкоматам.

м. Феодосія

1 квітня 1921 р.

Приказ № 62
Феодосийского Уездного Военного Комиссариата
1-го Апреля 1921 года гор[од] Феодосия.

§ 1.

Имеющиеся в распоряжении военных и гражданских управлений, учреждений и заведений, а равно отдельных лиц и граждан материалы военно- исторического значения, ценные в деле изучения боевых действий частей старой армии в период Русско-австрийско-германской войны, строительства Красной Армии и боевых операций на гражданском фронте, немедленно сдать в Отдел Снабжения Уездвоенкомата, помещающегося по улице Карла Либкнехта в доме бывш[его] Исаксона.

§ 2.

Все военные и гражданские управления, учреждения и заведения, находящиеся, а равно отдельные лица, проживающие в уезде, имеющиеся у них означенные военно- исторические материалы должны немедленно сдать в Райвоенкоматы.

Все сданные материалы Райвоенкоматам приказываю сдавать в Отдел Снабжения при описях.

§ 3.

За неисполнение сего приказа виновные будут преданы суду Р[еволюционно]- В[оенного] Т[рибунала].

Основание: телеграмма Крымвоенкомата от 25 марта с[его] г[ода] за № 2771/а.

Военком Карпов
Военрук Иваницкий
Начснаб Демидов

Друк, тиражований примірник.

ДА при РМ Автономної Республіки Крим, ф. Р-1025, оп. 1, спр. 127, арк. 133.

№ 186

Постанова ВУЦВК “Положення про комісію при ВУЦВК з історії української революції і комуністичної партії”.

6 квітня 1921 р.

З метою збереження і вивчення нових борців і будівничих комуністичної громади, досвіду великої боротьби пролетаріату України і його комуністичної партії ВУЦВК постановляє:

1. Утворити при ВУЦВК постійну “Комісію по Історії Української Революції і Комуністичної партії” (Істпарт).

2. Завдання Істпарт: Вивчення пролетарської Революції на Україні, беручи не тільки жовтн[ево]-листоп[адову] Революцію та її дальші переходи, але і весь хід підготувавшого її масового революційного руху, і вивчення історії Кому[ністичної] Партії, як з моменту її .виникнення на Україні, так і у всій попередній історії її підготувавших револ[юційних] організацій та їх спадковості і в їх зв'язках з усім політичним і економічним розвитком.

3. Всі архивні, музейні та інші матеріали, що мають відношення до історії револ[юції] і ком[уністичної] партії на Україні, в чийому б віданні або розпорядженні вони не знаходились — переходять в повне і виключне відання і розпорядження Істпарт.

4. Всі органи і організації, що відають охороною або користуванням архивних і музейних матеріалів ВУКОПС, Арх[ивна] Комісія використання Арх[ивних] мат[еріалів] і ті, що до цього історичного матеріалу підлягають і працюють під керуванням Істпарт.

5. Істпарту надається право: організувати Центральні і місцеві Архиви і музеї Революції т[а] и[нші] подібні установи.

Примітка. Помешкання, що займають арх[иви] і музеї, заброньовуються за цими установами; виключаються з розпорядження житловідділів, і їх можна обернути для інших потреб лише по особливій кожен раз згоді з Істпартом.

б) Робити в усіх установах і органах згідно з своїми постановами виїмки з усіх справ і самі справи оскільки Істпарт визнає, що ці справи належать до історії Революції і Компартії.

- в) Призначити завідуючих і комісарів в усі архиви і музеї, що маютьс'я й організуютьс'я.
 - г) Давати розпорядження по всіх архивах і музеях, розподіляти і переміщати архивно-музейний матеріал з одного місцевого архива або музею до інших і вилучати частково або цілком матеріали з місцевих архивів-музеїв для Центральних.
 - д) Давати завдання по збору, розбору і розробленню матеріалів як ВУКОПСу та його органам, так і іншим установам.
 - е) Брати на облік, оголошувати як недоторканні і проводити націоналізацію тих або інших архивних, музейних та інших матеріалів.
 - ж) Набувати на Україні і за її кордонами у окремих осіб приватних організацій архивні, музейні т[а] ін[ші] матеріали.
- Примітка 1. Вартість архивних, музейних та ін[ших] матеріалів, що добуваютьс'я, для таких закупів встановлюється Істпартом.
- Примітка 2. Витрати Істпарта Робітничо-Сел[янська] Інспекція перевіряє лишень в порядку наступної ревізії.
- з) Організувати свої місцеві органи, мати своїх уповноважених представників постійних або роз'їздних інструкторів і т[ому] п[одібне].
 - і) Видавати обов'язкові постанови про охорону, збір, здачу т.и. архивних, музейних т.и. матеріалів, що мають відношення до історії революції і ком[уністичної] партії.
 - к) Видавати журнали, збірники і друковані матеріали.
6. Члени Істпарта призначаються Президією ВУЦВК, яка також призначає голову, його заступника і секретаря Істпарта, які складають Бюро Істпарта.
7. Для погодження і об'єднання праці Бюро Істпарта входить до складу президії ВУКОПСа.

Голова В.У.Ц.В.К. Петровський
Секретарь В.У.Ц.В.К. Іванів А.

Вісті ВУЦВК. — 1921 р. — 13 квіт. (№ 63).

Опубліковано: Культурне будівництво в Українській РСР. — К., 1959. — С. 112-113.

№ 187

Інформація Полтавської губернської архівної комісії ОВАК про свою діяльність.

м. Полтава

9 квітня 1921 р.

В административную секцию Губрабинспекции.

Полтавская Губернская Архивная Комиссия (Губархив) организована 8/VII-1920 г[ода] на основании Постановления Совнаркома У.С.С.Р. от 20/IV-1920 года. В состав ее входят: Председатель, по назначению Губисполкома и 3 члена – Представители губосвиты, Губ[ернской] Р.К.И. и Отдела Утилизации Архивов.

Функциями Губархивкомиссии являются: управление всем архивным делом губернии, в частности, определение того, что из материалов, заключающихся в Архивах, должно быть оставлено учреждениям как необходимая деловая часть, что подлежит охране в качестве исторического или в каких либо иных отношениях ценного материала, и что может быть передано для утилизации.

Для данной цели Губархив имеет штат соответствующих сотрудников, которые под руководством инструктора просматривают Архивы и извлекают оттуда ценные в историческом и научном отношении материалы. В результате работ сотрудников, все разобранные ими архивные материалы расходятся по двум направлениям: материалы, подлежащие охране, сдаются в Центральный Исторический Архив Полтавщины; материалы же, могущие быть утилизированными – в Отдел Утилизации Архивов, откуда, после изъятия из них чистой и получистой бумаги, поступают в качестве сырья на бумажные фабрики.

В виду испытываемого государством острого бумажного кризиса, основной задачей Губархива Комиссии в настоящий момент является предоставление возможно большего количества архивных материалов для утилизации.

Работа Губархивной Комиссии ведется путем заседаний, текущей работой руководит Председатель Комиссии, технической стороной – Технический Руководитель. П[од]отделов Губархив не имеет.

Что касается работы по уездам, то до последнего времени Уездные Архивы, насколько позволял транспорт, перевозились отчасти в Полтаву, где и подвергались разборке. В настоящее же время Губархивом, в согласии с постановлением Губисполкома по данному вопросу, организованы Уездные Архивные Комиссии.

Губархивная Комиссия находится в ведении Особой Всеукраинской Архивной Комиссии.

Предгубархива [нідпис]
Секретарь [нідпис]

*Вих. № 155. Бланк, машинопис. Оригінал.
ДА Полтавської області, ф. Р-1871, оп. 1, спр. 4, арк. 164-164 зв.*

№ 188

Протокол об'єднаної наради представників державних установ РСФРР та Криму про хід утилізації та збереження документів науково-історичного значення.

м. Сімферополь

21 квітня 1921 р.

Протокол
совещания по вопросу об использовании архивных материалов, не имеющих научной ценности
от 21 апреля 1921 года.

Присутствовали: Член Коллегии КСНХ тов[арищ] Ефремов, представитель Главбума тов[арищ] Поляков, Утиль Под'отдела – Белецкий, завед[ующий] Центральн[ым] Крымским Архивом профес[сор] Греков, Член Особой Литературно-Научной Комиссии при Реввоенсовете Южфронта тов[арищ] Покровский.

Слушали:

1. Об ускорении работ Комиссии по пересмотру архивов в целях использования архивных материалов, не имеющих научной ценности.

Постановили:

По докладу профессора Грекова – принять следующие положения:

1. Утилизации подлежат только архивные документы, предназначенные к уничтожению.

2. Разбор архивов и определение какие из документов подлежат дальнейшему хранению и какие предназначаются к уничтожению производится с соблюдением декретов [Совета] Народных Комиссаров № 313 от 31/-III 1919 г[ода]⁵⁴.

3. Дела, предназначенные к уничтожению передаются в местный Утиль, где ожидают заключения проверочной Комиссии при Главн[ом] Управл[ении] Архив[ным] делам (№ 313 ст. 8)⁵⁵.

4. В первую очередь в виду технической трудности пересмотра огромного количества дел рассматриваются так называемые не дела (связки с перепиской учреждения), а делопроизводственные книги.

5. В помощь сотрудникам Центральн[ого] Архива для ускорения работы предоставляются мобилизованные Наробразом студенты Университета или Преподаватели учебных заведений.

6. Работа их ведется под ответственностью Центрального Архива, а потому никакие посторонние лица без ведома и согласия Центрального Архива к работам в архивах допущены быть не могут.

7. Вся чистая бумага поступает в распоряжение Крымсовнархоза; для выделения ее из Крымсовнархоза определяются в распоряжение Центрального Архива соответствующие лица. Они работают под наблюдением ответственных членов Центрального Архива.

8. Военные архивы пересмотру не подлежат до специального разрешения военных властей. Из них производится извлечение чистой бумаги.

9. Для ускорения дела и для приемки предполагаемых к уничтожению архивных документов делегируется из Совнархоза специальное лицо в Кр[ымский] Центральный Архив.

Об издании приказа по учету архивных материалов.

По докладу тов[арища] Белецкого – принять следующий проект приказа:

“Приказ № ... Крымского Революционного Комитета по Отделу Крымсовнархоза, Симферополь” “... Апреля 1921 года.

На основании Декретов Сов[ета] Нар[одных] Ком[иссаров] № 313 от 31 Марта 1919 г[ода], № 514 от 1 Июня 1918 г[ода] и № 155 от 26 мая 1919 г[ода] объявляется:

I) Все учреждения, военные и гражданские, равно как и частные лица и Кварткомы обязаны представить сведения о запасах старых деловых и других архивных бумаг, находящихся в их распоряжении.

Сведения должны быть представлены в г[ороде] Симферополь в семидневный срок со дня опубликования сего приказа. В сведениях [за] ответственной подписью и печатью указать:

1. Точный адрес учреждения (№ телефона) или частного лица.
2. Местонахождение бумаги.
3. Род груза.
4. Приблизительное количество в пудах.
5. Род упаковки.
6. Где хранится: в крытом или не крытом помещении.
7. Кто несет ответственность за сохранность бумаги в архиве.
8. Куда и к кому обращаться для осмотра и получения таковой.

О всех архивах и архивных материалах необходимо указать приблизительное время, обнимаемое документами архива, приложить все имеющиеся описи, при отсутствии таковых [–] краткое описание архива.

Сведения направлять одновременно: 1 экземпляр в Областную Архивную Комиссию, а другой в Крымкустпром КСНХ (Александр[овск]ая, 9). (уг[ол] Театрального пер[еулка] и Торговой ул[ицы] д[ом] б[ывшей] духовной семинарии).

По прочим местностям Крыма сведения по вышеуказанной форме должны быть представлены в 10-ти дневный срок со дня опубликования сего приказа в соответствующие под[отделы] Отнархозов.

II) Вся архивная бумага считается взятой на учет и расходованию не подлежит.

III) Виновные в неисполнении сего приказа будут привлечены к законной ответственности.

С подлинным верно: Секретарь [підпис]

Машинопис, рукописні правки. Засвідчена копія.

ДА при РМ Автономної Республіки Крим, ф. Р-1188, оп. 3, спр. 64, арк. 516-516 зв.

№ 189

Подання Генерального штабу інтернованих у Польщі військ УНР військовому міністру про заснування Головного військово-історичного архіву у Львові та фінансування його діяльності.

м. Ченстохів

27 квітня 1921 р.

Таємно

До П[ана] Військового Міністра У.Н.Р.

Визнаю з свого боку конче потрібним утворення Головного Військово-Історичного Архіву, який увійде в склад Військово-Історичної Управи Генерального Штабу як відділ, щоб перебрати від військових частин та інституцій історичні матеріали для схоронення.

Не торкаючись участі, загороджених не ясним будучим, історичних матеріалів частин військ перебуваючих в таборах, доводиться констатувати, що історичні матеріали центральних військових установ, розташованих по приватних помешканнях в звязку з сучасним станом, перебувають під прямою загрозою знищення.

Щоби спасти уцілівшу решту історичних матеріалів необхідно негайно утворити Головний Військово-Історичний Архів з осередком у м. Львові (бажано в помешканнях Наукового Т[овариств]а імени Т. Шевченка), який на випадок політичних вимог, буде існувати як “Національний Український Архів”. Про засоби схоронення Архивом документів може бути докладено мною лише особисто.

Прохаю Вашого посередництва про найскорше розгля[нення] і затвердження Вищою Військовою Радою додаваних до цього штатів Головного Військово-Історичного Архиву і відпуску в розпорядження Архиву для найму помешкання і обладнання його полицями та скринями, а також на різні витрати по перевозу архивних матеріалів та купівлю картону, сургучу, верьовок, ниток, паперу і инш[ого] *сорока тисяч* (40000) марок польських.

Подрібний Штат Військово-Історичної Управи буде доставлений мною разом з Штатами Генерального Штабу. Додаток: Штат Архиву з пояснюючою запискою в 3-х примірниках.

В[иконуючий] об[ов’язки] Начальника Генерального Штабу,
Генштабу генерал-хорунжий *[Капустянський]*
В[иконуючий] об[ов’язки] 2-го Генерал-Квартирмейстера
Генштабу полковник *[підпис]*
Начальник Військово-Історичної Управи
Генштабу підполковник *[підпис]*

27 квітня 1921 року

ч. 44/644

м. Ченстохів

Тимчасовий штат
Головного Військово-Історичного Архиву
(при Військово-Історичній Управі Генерального Штабу)

Назви посад і ранг осіб.	Кількість.			Кляса посади.	Примітка.
	Старшин.	Уряд[овців].	козаків.		
Начальник Архиву (Полковник, може бути урядовець)	1	—	—	VI	1) Учений архивод, пробувший не меньше 3-х років на службі по своему фаху в Відродженій Україні, чи особа, маюча історичні праці та заслуги перед Українською історичною справою і зазначений вище службовий стаж.
Завідуючий 1-ю частиною, (по прийманню та упорядкуванню історичного матеріалу) – булавний старшина чи урядовець.	1	—	—	VI	2 і 3) Учені архиводи, пробувши не меньше 2-х років на службі по своему фаху у Відродженій Україні, чи особи, маючі історичні праці та заслуги перед Українською історичною справою і зазначений вище службовий стаж.
Завідуючий 2-ю частиною (по видачі справок), молодший старшина чи урядовець.	1	—	—	VII	
Начальник Канцелярії (молодший старшина чи урядовець).	1	—	—	VII	
	—	—	1	—	

Канцеляріст 1-го розряду.

Доглядач.

Разом

—	—	1	—
4	—	2	—

Пояснююча Записка

До Тимчасового Штату Головного Військово-Історичного Архиву.

Головний Військово-Історичний Архив утворюється для зібрання, упорядкування, реєстрації та схоронення всіх щодо цього часу уціліли, наказів, реляцій, щоденників боєвих подій і инш[их] документів та ріжних листувань історичного характеру; мається на меті цілковите перебрання до Головного Архиву, зазначених історичних матеріалів, без винятку, від всіх військових частин та інституцій.

По скільки вимагатимуть обставини і буде можливим, Архив дбатиме про перебрання для схоронення і не військових важливіших історичних документів: Універсалів, Декларацій, Нот, Трактатів і т[аке] инш[е].

При допомозі спеціальних органів Військово-Історичної Управи Генерального Штабу, Архив буде збирати для схоронення всі історичні матеріяли відродження України і за старі часи: відозви, оголошення, газети, журнали, ріжні періодичні і неперіодичні як Українські видання, так і не -Українські, присвячені українським питанням цілим своїм змістом чи поодинокими статтями, а також ріжні історичні річі музейного характеру, для чого при Архиві буде спеціальний Музейний відділ.

Згідно окремої інструкції, Архив буде видавати частинам військ та військовим інституціям справки та висилати копії переданих на схоронення паперів.

До повернення Української Влади до Києва, чи иншого постійного місця столиці, Головний Військово-Історичний Архив тимчасово буде розташовано в культурному українському осередку — м[істі] Львові (На випадок якої катастрофи, чи взагалі якихсь утисків, Архив матиме змогу шукати захисту у Наукового Т[оварист]ва імени Т. Шевченка; у Львові бажано-б і розташувати архив у вільних помешканнях зазначеного Т[оварист]ва, коли-б воно погодилось найняти).

З огляду на політичні обставини, де-які важливіші історичні документи будуть переховуватись в Архиві у Львові лише в копіях, а оригінали, а також дублети і тріблети копій будуть переслані для схоронення в чужоземні держави до Українських Дипломатичних Місій та Військових Секцій.

Зважаючи на кольосальну працю по перебранню від військових частин та інституцій історичних матеріалів, упорядкування, систематизації та складання каталогів, а також пристосовання помешкання, потрібується досить великий робочий апарат Архиву, з огляду-ж тяжкого фінансового стану Держави в проекті Штату Архиву взято найменше число співробітників — як мінімум.

Головний Військово-Історичний Архив входить в склад Військово-Історичної Управи як окремих відділ.

Тому що Архив буде віддалений від Генерального Штабу, в справі грошових вимог — платні співробітникам і инш[е]. Архив, з відома Начальника Військово-Історичної Управи, буде зноситись безпосередньо з інституціями від яких буде залежати відпуск грошей.

Вих. № 44/644. Машинопис. Оригінал.

ЦДАВО України, ф. 3179, оп. 1, спр. 10, арк. 3-5 зв.

№ 190

З протоколу засідання Колегії Наркомосвіти УСРР про створення Головного архівного управління.

м. Харків

28 квітня 1921 р.

Протокол №18

Заседания Коллегии Наркомпроса от 28 апреля 1921 г[ода].

Присутствовали: т[оварищи] Гринько, Ряппо, Жигалко, Зотин, Машкин, Бутвин, Попов, Гендриховская, Панченко, Далиц, Сегалович, Замнаркоминдел Ковалев, РКИ

Слушали:

§ 1. О ВУКОПИС'е т[оварищ] Ковалев

Постановили:

1. Выделить из Вукописа Главное Архивное Управление оставивши все остальное в Вукописе.
2. Главное Архивное Управление связать с Испартом в том порядке, как это установлено Президиумом ЦИК'а для Вукописа.

3. Во главе Главного Архивного Управления оставить Коллегию в составе т[оварищей] Скрыпника, Ковалева и Коссиора, поручив ей представить положение о Главкоме.
4. Ввиду разделения Вукописа освободить т[оварища] Ковалева от обязанностей председателя Вукописа.
5. Вопрос о председателе Вукописа временно оставить открытым.
6. Т[оварища] Ковалевского П.Г. ввести в Президиум Вукописа[...].

Наркомпрос [Гринько]
Члены коллегии [Ряппо]
Секретарь [Шварцман]

Машинопис. Оригінал.

ЦДАВО України, ф. 166, оп. 2, спр. 16, арк. 22-22 зв.

№ 191

Протокол засідання Комісії щодо організації Миколаївського губернського архівного управління з питань упорядкування архівної справи.

м. Миколаїв

9 травня 1921 р.

Протокол № 1

Заседания Комиссии по организации Губернского Архивного Управления, созданного заведующим Музейно-экскурсионно-выставочной секции Губполитпросвета, состоявшейся 9-го мая 1921 года.

В составе: т[оварищей] представителей Губисполкома, Губполитпросвета, Губнаробраза, Архивной комиссии, архивов — морского и государственного, Истпарта и историков местного Инст[итута] Наробраза.

Слушали:

Постановили:

1. Вопрос о необходимости упорядочения архивного [дела] по Ник[олаевской] Губернии.

2. Декреты Сов[ета] Нар[одных] Ком[иссаров] об архивном деле.

3. Доклад Зав[едующего] Городским архивом.

4. Вопрос о создании архивного под'отдела.

5. Доклад члена комиссии по утилизации архивной бумаги, присутствовавшего [на 2-]х заседаниях комиссии.

6. Вопрос об издании приказов по архивному делу.

1. Признать то положение, в котором находится сейчас архивное дело, ненормальным; к упорядочению архивного дела принять срочные и энергичные меры.

2. Считать декреты Сов[ета] Нар[одных] Ком[иссаров] по указанному вопросу руководящим началом в работах по упорядочению архивного дела.

3. Принимая во внимание, что архивам Ник[олаевской] губ[ернии] грозит опасность уничтожения, принять срочные меры к прекращению беспорядочных выдач архивной бумаги, добиваясь категорических приказов Губисполкома по этому вопросу.

4. Под'отдел создать при политико-просветительном отделе Губнаробраза. Заведующего выделить по соглашению Политпросвета и Истпарта. О создании под'отдела поставить в известность центр. Поставить на повестку заседания коллегии Губнаробраза 10 мая.

5. Поручить имеющему быть созданным архивному под'отделу урегулировать вопрос об утилизации арх[ивной] бумаги. Покамест поручить зав[едующему] Музейной секцией в срочном порядке выделить представителя в комиссию по утилизации арх[ивной] бумаги.

6. Зав[едующему] Муз[ейной] секцией и зав[едующему] Истпарт[а] выработать проект приказа Губисполкома. Вопрос о создании арх[ивного] под'отдела поставить в повестку коллегии Наробраза 10 мая.

[підписи]

Резолюція: Архивний под'отдел организован быть не может. Допускается лишь организация архивных подсекций или секций [...].

Рукопис. Чорновий примірник.

ДА Миколаївської області, ф. Р-97, оп. 1, спр. 4, арк. 1.

№ 192

Лист Керченського комунгоспу до Керченського ревкому про затримку передачі міських архівів в його підпорядкування.

м. Керч

13 травня 1921 р.

Предотнархоза
Копия
Предревкома

На отношение от 11 с[его] Мая за № 3244 уведомляю, что имея распоряжение Крымревкома о принятии в ведение вверенного мне Отдела Городских архивов со всем штатом служащих, я прошу Вас об исполнении этого распоряжения без задержки, а в противном случае я буду вынужден вновь телеграфировать в Крымревком об имеющем место в течении нескольких месяцев тормозе в передаче архивов.

Ввиду вышеозначенного распоряжения Крымревкома вопрос о частичном изъятии из архивов отпадает, да и частичное изъятие совершенно невымыслимо, в виду хаотического состояния архивов, требующих тщательной разборки, о чем ранее мною было сообщено.

С получением сего прошу немедленно откомандировать в мое распоряжение заведующих архивами лиц для получения инструкции о перевозке архивов в особое помещение при Комхозе.

Зав[едующий] КОМХОЗ [П. Солоха]
Секретарь [підпис]

Вих. № 1663. Бланк; машинопис, рукописні правки, штамп вхідної документації Керченського Ревкому. Да при РМ Автономної Республіки Крим, ф. Р-1024, оп. 2, спр. 7, арк. 61.

№ 193

Звернення Катеринославського губернського музею революції до трудящих губернії з закликом поповнювати експозицію музею документами про історію революційної боротьби.

м. Катеринослав

18 травня 1921 р.

В целях собирания и сохранения материалов по истории революционного движения на Украине, в Екатеринославе организован губернский музей революции.

Все документы, характеризующие как октябрьскую революцию, так и период дооктябрьского освободительного движения, все материалы, являющиеся памятниками переживаемой нами эпохи и пройденного революционного пути, должны быть собраны в этом музее, где они, обеспеченные от пропажи и разрушения, будут сохраняться и научно разрабатываться. Успех начатой работы может гарантировать только поддержка и содействие сознательных граждан.

Мы просим всех, у кого сохранились какие-либо материалы, интересные с точки зрения истории революции, представить их в постоянное или временное пользование губернскому музею. Доставляйте в музей все, что имеет прямое и косвенное отношение к истории освобождения: архивные дела, протоколы заседаний, конференций, прокламации, объявления, летучки, комплекты и отдельные номера всевозможных газет, брошюры, книги, подпольную литературу, карточки, письма, дневники революционных деятелей, фотографические снимки и пр[очее].

К труду. — Екатеринослав, 1921. — 18 мая (№ 109).

Опубліковано: Культурне будівництво в Українській РСР 1917-1927: Зб. док. і матеріалів. — К., 1979. — С. 187.

№ 194

Доповідна записка завідувача Архівним управлінням про стан Київського центрального архіву та про доцільність повного його підпорядкування управлінню.

м. Київ

25 травня 1921 р.

Докладная записка о положении Киевского Центрального Архива.

Киевский Центральный Архив Древних Актов, помещающийся в здании бывшего Университета, представляет собой драгоценнейшее и единственное в своем роде собрание источников по истории внутренней жизни Украины XVI-XVIII веков. Ни одного собрания документов по истории Украины ни в России, ни за границей нельзя сравнить ни по количеству ни по значению с Киевским Архивом. Естественно поэтому, что при разработке архивной реформы, Киевский Архив занимал центральное место и намечался основным ядром будущего Главного Украинс-

кого Архива. Несмотря однако на столь выдающееся научное значение Киевского Архива, он имел свою печальную историю.

Будучи вполне самостоятельным ученым Учреждением, (см[отри] полное Собр[ание] Зак[онов], закон 16/VI-1912 г[ода] № 149) и имея вполне самостоятельный бюджет (асигнования на Киев[ский] Центр[альный] Архив шли по § 4 сметы М[инистерст]ва народного Просвещения, которые содержал сметы Ученых Учреждений России: Академии Наук, Публичной Библиотеки, Киевского Центр[ального] Архива и пр[очих]); Сметы же Университетов включены были в § 6 бюджета М[инистерст]ва Нар[одного] Просвещения), Киевский Центральный Архив в дореволюционное время благодаря недопустимому отношению к научным Учреждениям приходил в совершенный упадок: средств отпускалось мало, штаты были недостаточны, научная работа тормозилась частой сменой служащих, которые уходили из Архива на лучше оплачиваемые места. Но после Революции, когда учреждено было Архивное Управление, можно было ожидать реорганизации всего архивно[го] дела и в частности изменения положения Киевского Центрального Архива. Действительно издан был ряд приказов и инструкций, упорядочивших архивное дело (Декрет 20 апреля 1920 г[ода], Инструкция, утвержденная Наркомпросом, Приказ по Полевому управлению Юго-Зап[адного] Фронта № 451) в частности юридическое положение Центрального Архива также изменилось: Приказом Комисара Наркомпроса от 25/II-1919 г[ода] Центральный Архив был передан Архивному Управлению. С этого момента между Архивным Управлением и Центр[альным] Архивом возникли деловые отношения и лишь денежные средства Архив продолжал получать через Правление Университета. Последнее обстоятельство объясняется лишь тем, что утверждение смет архивного Отдела сильно затянулось и Арх[ивное] Управление, не желая задерживать получение служащими Центр[ального] Архива жалования, не перечисляло пока их в свой бюджет. Таким образом, уже с 25/ II-1919 г[ода] Центр[альный] Архив находился и находится в ведении Архивного Управления, являющегося частью Вукописа. Этим был сделан решительный шаг вперед в деле упорядочения Архивов, так как основной целью архивной реформы является централизация Архивов и сосредоточение управления ими в одних руках. Органом этого средоточия и является на Украине Архивное Управление. Оно не только юридически приняло в свое ведение Центр[альный] Архив, но и фактически установило деловые отношения и управление им. Ярким примером этого может послужить следующий факт. Когда 19/V-[1]919 г[ода] администрацией Университета было произведено назначение нового лица на службу в Центр[альном] Архиве, при чем это назначение было сделано без согласия Архивного Управления, то Арх[ивное] Упр[авление] протестовало против нарушения своих прав и указало администрации Университета, что Центр[альный] Архив не подчинен Университету. Результатом этого протеста была отмена администрацией Универ[ситета] своего постановления и одновременно Совет Комиссаров Высш[их] Уч[ебных] Заведений постановил VI/VIII-[1]919 г[ода] (№ 1080) вновь подтвердить передачу Центр[ального] Архива Архивному Управлению. На этот раз передача состоялась по формальному Акту, подписанному заведующим Центр[альным] Архивом и Инспектором Главного Архивного Управления. Однако несмотря на все вышеизложенное и несмотря на то, что Наркомпросом вновь в [1]920 г[оду] издана Инструкция для Архивной Секции, в которой определенно указано, что все научные, общественные и частные Архивы подлежат ведению Архивного Управления, Правление Вино объявило Киевский Центр[альный] Архив, имеющий как было сказано, Всеукраинское и Всероссийское значение “научно-вспомогательным учреждением при Вино” на том основании, что студентам будто бы необходимо пользоваться матерьялами Архива при занятиях Украинской историей. Это постановление является и незаконным и совершенно непонятым ибо даже Университет, который издавна связан был с Архивом и соседство[м] и уплатой денег через Казначейство (хотя и по отдельному бюджету) и тот никогда не считал Центр[альный] Архив Учебно-вспомогательным учреждением, рассматривая Архив ученым Учреждением. Тем более непонятым покажется объявление Центр[ального] Архива “учебно-вспомогательным Учреждением”, если вспомнить, что Профессор, читающий в Вино Историю Укр[а]ины, состоя и в настоящее время членов Архивного Совета, высказался за передачу Центр[ального] Архива Главному Архивному Управлению (соглашаясь с мыслью о необходимости централизации архивного дела на Украине и учреждении Украинского Главного Архива, куда Киевский Центр[альный] Архив должен быть передан в качестве составной части. (Об этом есть протокол заседания Архивного Совета, подписанный проф[ессором] Грушевским).

Когда в январе текущего года умер Заведывавший Центр[альным] Архивом И.М. Каманин⁵⁶, Архивное Управление нашло необходимым опечатать Центральный Архив впредь до назначения нового Заведывающего. Против этого протестовало Вино, ссылаясь на свое постановление, объявляющее Центр[альный] Архив “учебно-вспомогательным учреждением”.

Постановление это как было уже указано является незаконным, а мотивы, что Архив необходим для занятий студентов не могут служить препятствием для закрепления Центр[ального] Архива за Архивным Управлением, ибо со своей стороны Архивное Управление заверило Вино в том, что двери Центр[ального] Архива будут широко открыты для занятий всем желающим в нем работать; Центр[альный] Архив и на будущее время будет помещаться в том здании, где он сейчас находится, но конечно интересы дела настойчиво требуют немедленного проведе-

ния архивной реформы, которая осуществлена уже в России и основная идея которой состоит в централизации Архивов. Одновременно Архивное Управление указывает, что связь Центр[ального] Архива с Университетом и его Правлением как это и видно из дел Архива и докладных записок И.М. Каманина, основной причиной жалкого прозябания научного Учреждения, ценность которого имеет столь большое значение.

Арх[ивное] Управление с своей стороны надеется, что сумеет разрешить все вопросы, с[в]язанные с наилучшим использованием Центр[ального] Архива, не забывая конечно интересов широких слоев всех вообще научно-работающих граждан и в первую очередь Киевского студенчества, хотя и знает из сорокалетнего опыта архива, что ни профессора, ни студенты не пользовались Архивом с учебными целями, и что указание Вино на эту сторону назначения Центр[ального] Архива (откуда будто бы вытекает необходимость подчинения Архива Вину), является глословным утверждением.

На основании всего вышеизложенного Архивное Управление полагает, что 1) Постановление Вино, которым Центр[альный] Архив объявлен учебно-вспомогательным учреждением, подлежит отмене как противоречащее распоряжению Советской власти, незаконное и нецелесообразное. 2) Кредиты на содержание Архива до Вину должны быть закрыты, ибо на содержание Центр[ального] Архива испрашивается суммы по бюджету Архивного Управления. 3) Вновь должна быть подтверждена передача Центр[ального] Архива в непосредственное заведывание Архивного Управления.

Заведывающий Архивным Управлением
Секретарь

*Вх. № 750. Машинопис, рукописні правки. Оригінал.
ДА Київської області, ф. Р-4156, оп. 1, спр. 18, арк. 66-67.*

№ 195

Обіжна телеграма Раднаркому УСРР про вилучення документів антирадянських угруповань.

м. Харків

26 травня 1921 р.

Копія

Телеграма

Бахмут Всем Губвоенсовещаниям

Только Чистяковскому

Бахмут из Совнаркома 1433. 97. 26/4 15 Только Бахмут.

Наблюдаются случаи, когда архивы, документы и прочий материал, имеющийся у атаманов и бандитов, нередко попадают в частные руки, уничтожаются и не используются. Ввиду этого совещания при СНК постановило: предложить всем Губвоенсовещаниям, что все документы, архивы и материалы, имеющиеся у бандитов или взятые при обысках и имеющие общеполитическое значение, в частности, международное, уличающее правительства соседних и других стран в участии[и] организации банд, заговоров и пр[о]ч[ее] об'являются общегосударственным имуществом и должен направляться по ведомственным линиям [в] центр. Дайте об этом указания всем подведомственным Губвоенсовещанию и учреждениям и лицам. № 827.

Предсовещания Раковский.

Верно: Делопроизводитель (подпись)

Верно: Завканц[елярией] Отдела Управ[ления] [підпис]

*Машинопис. Засвідчена копія з копії.
ДА Донецької області, ф. Р-870, оп. 1, спр. 79, арк. 81.*

Звіт Херсонської повітової архівної комісії ОВАК про роботу у квітні-травні 1921 р.

м. Херсон

4 червня 1921 р.

Уездн[ой] Особой Архивной Комиссии по из'ятию и утилизации архивных материалов
Доклад об истекшей 2-х месячн[ой] работе Комиссии

Согласно предписанию Уисполкома от 2/IV с[его] года, мною на следующий же день организована была Особая Архивная Комиссия в составе: председателя (я же – представитель Уезд'издата), секретаря (представитель Музейной секции Унаробраза) и представителя Раб[оче]-Крест[ьянской] Инспекции. По ознакомлении с работами губ[ернской] архивн[ой] комиссии (из инструкций и поездок в Николаев), нами был издан приказ о немедленной регистрации всех имевшихся к тому времени архивов города, во исполнение ко[торого] (прик[аз] № 1) поступили заявления от след[ующих] учреждений:

9/IV за № 2942 Уфинотдела, зарегистрировавшего архивы Каз[енной] пал[аты], Казнач[ейства], ломб[арда] и банков, всего 11 (одиннад[цать]) архивов;

10/IV за № 2295 Коммун[ального] Отд[ела];

16/IV за № 2796 Юр[идического] Отдела;

16/IV за № 971 Жел[езнодорожного] Почт[ового] Отд[еления];

19/IV за № 329 Таможни,

19/IV ... Народ'образа.

Разборку последнего архива, находившегося в скверных хранилищных условиях, и приступила тогда же Архивн[ая] Комиссия, закончив таковую к первым числам мая. Непосредственно с разборкой архива б[ывших] гимназий шла утилизация архива Таможни, согласно распоряжению Уисполкома выделить часть бумаг для нужд военкомата, которому и был предоставлен, безусловно, с большими предосторожностями упомянутый архив. К середине мая означенная работа была закончена, и Комиссия приступила к пересмотру и из'ятию дел Комотд[ел]а и Уфинотд[ел]а. Таким образом, за истекшие 2 месяца, включая сюда и период организации, [про]шедший с перебо-ями из-за недостатка людей в то время в Раб[оче]-Крест[ьянской] Инспекции, произведена и закончена работа в архивах: б[ывших] гимназий, таможни и Втокреда, откуда извлечены и переданы по назначению (согл[асно] инструкции) материалы как исторической ценности, так и нужных для текущего делопроизводства. Часть же, предназна-чаемая для сдачи на бумажные нужды Уезд'издату, не могла быть передана ему в виду отсутствия со-от[ветствующего] помещения. С уходом же частей Армии б[-й], необходимое помещение занято, и перевозка в него разобранных [дел] начата и будет закончена к 7-8/VI, когда Уезд'издат сможет выделить полагающиеся для нужд учреждений 50% всех дел. Заканчивая настоящий доклад, прошу Уисполком обратить внимание, что Архивная Комиссия отнюд[ь] не ведает распределением бумаги, имея задачами:

1) сохранение исторических ценностей;

2) извлечение материалов для руководства в текущем делопроизводстве;

3) предоставление остального Уезд'издату, который оставляя 50% для издательских нужд, прочее передает в Гор-распред, куда и должны обращаться все нуждающ[иеся] в бумаге учреждения.

Выданная же Военкомату часть архива вызвала отрицательное замечание Губ[ернской] Арх[ивной] Комиссии, которая напомнила нам о наших задачах.

4.VI-21.Пред[седатель] У[ездной] Особ[ой] Архивной Комиссии [підпис]

Рукопис. Оригінал.

ДА Херсонської області, ф. Р-1887, оп. 3, спр. 188, ч. II, арк. 514.

Звернення Донецького істпарту до громадськості про збір документів з історії партії.

м. Донецьк

не раніше 10 червня 1921 р.

Комиссия по Истории Партии при Донецком Губкоме КП(б)У
Ко всем членам партии, сочувствующим и гражданам

Как бы ни относиться к коммунистическому движению, нельзя не признать, что оно имеет всемирно-историческое значение. Наши друзья и враги, сторонники и противники и даже просто равнодушные должны во всяком случае установить, что Коммунистическая партия стала таким важнейшим явлением, которое нужно изучать, от которого отмахнуться парой слов насчет “немецких агентов” или “защитников угнетенных” нельзя. Поэтому, в изучении возникновения, роста и расцвета Коммунистической партии, в изучении корней ее питавших и питающих,

условий її породивших, причин, приведших її із царського застенка к влади в невіданній ще нікогда і нігде робоче-крістьянській республіці, в под[р]обном і серйозном изученні заінтересовані не тільки члени партії, но і все громадяне, которим, вообщє говоря, не “наплевать” на дальнійшю судьбу челоуечества. Серйозное же изучение означаєт, прежде всего, установление того что єсть, установление последовательного развития партии, ее зарождения, роста и расцвета, иными словами серйозное изучение партии начинается с научной истории ее.

Вот почему Комиссия по истории партии надеется, что все могущие содействовать делу установления действительной истории нашей партии, это содействие окажут и помогут нам собрать необходимый фактический материал, сгруппировать и осветить его и, тем самым, заложить солидный фундамент под изучение Коммунистической партии.

Комиссия поставила себе ограниченную задачу собрать и систематизировать и обработать весь соответствующий исторический материал, прямо или косвенно касающийся истории до коммунистической организации в пределах Донецкого бассейна.

Вот почему необходимо, чтобы все, кто может помочь этому делу, пришел как можно быстрее на помощь комиссии и присылал бы необходимые материалы: документы, книжки, воззвания, старые газеты, а, главным образом, свои собственные воспоминания, касающиеся рабочего движения и деятельности нелегальных революционных рабочих организаций в 1911 761^{*}, разных легальных рабочих организаций, и наших партийных организаций. Коль бы ни был незначителен сообщенный факт — в общей массе он составит вывод и поможет полнее осветить историю нашей партии.

Все присылаемые материалы, признанные комиссией исторически ценными, подлежат установленной оплате.

Бюро Комиссии “Ис[т]парт” Г. Пятаков

Машинопис. Гектографічний примірник.

ДА Донецької області, ф. Р-1, оп. 1, спр. 795, арк. 3.

№ 198

Лист Військово-історичної управи Генерального штабу інтернованих військ УНР до Вищої військової ради про комплектування документами і штатом Головного військово-історичного архіву.

м. Ченстохів

21 червня 1921 р.

До Вищої Військової Ради

Про конєчну потребу провести тимчасовий штат Головного Військово-Історичного Архіву зараз, окремо від загальних штатів Генерального Штабу, було особисто докладено Комісії Вищої Військової Ради, надісланим мною, Начальником Військово-Історичного відділу Уряд[овцем] Обідним. До того можу додати, що складання, розгляд і затвердження загальних штатів Генерального Штабу потребує довшого часу.

Дорученням Військово-Історичному відділу зібрати всі військово-історичні матеріали та наказом по армії частинам військ та військовим установам передати зазначеному відділу ті матеріали не можна в сучасний мент в повній мірі досягнути цілі; вже не раз робились розпорядження про таку передачу одначе документи до сього дня не передані, бо частини військ гадають, що вони рівно-ж можуть охороняти документи і в себе.

Лише поставлене їх перед фактом утворення спеціальної фахової інституції — Головного Військово-Історичного Архіву, чим буде гарантована цілість зібраних і схоронених документів, примусить не лише частини військ та інституції, а і численних поодиноких осіб, що приватно хоронять історичні документи, передати все зібране до Архіву.

Щоб Архіву організовано перебрати від військ всі військово-історичні документи і матеріали (насамперед в кожній частині військ чи інституції треба переглянути всі матеріали, щоб вилучити те, що належить перебрати до Архіву) потребується від 1 до 2[-х] місяців, а неясна і цілком грізна політична ситуація та гострі форми більшовизму вимагають від нас справу зібрання і схоронення тих матеріалів перевести негайно, бо те, що встигнути можливо буде зараз, коли б не було запізно зробити завтра, і вина за загибель документів ляже на нас.

* Так у тексті.

Настійно прохаю Вищу Військову Раду розглянути надсилаємі штати Головного Військово-Історичного Архиву в негайному порядку тепер окремо від загальних штатів Генерального Штабу, в іншому разі неможливо відповідати за цілість дорогоцінних для нашої справи військово-історичних документів.

При цьому докладаю, що справа з відпуском кредитів в розмірі 40.000 марок польських на утворення Головного Військово-Історичного Архиву майже скінчена позитивно і ходить лише про затвердження Штабу Архиву.

Додаток: Штат Архиву і пояснююча записка в 3-х примірниках, схема Військово-Історичної Управи в 1 прим[ірник] і листування на 5-ти аркушах⁵⁷.

В[иконуючий] об[ов'язки] Начальника Генерального Штабу,
Генштабу Генерал-Хорунжий [*Капустянський*]
Начальник Військово-Історичної Управи, Генштабу Генерал-Хорунжий [*Пороховициків*]

26 травня 1921 року

21-VI

Ч. 54/865

м. Ченстохів.

Начальник Військово-Історичного Відділу [*М.Обідний*]

Машинопис. Оригінал.

ЦДАВО України, ф. 3179, оп.1, спр.10, арк.14-14 зв.

№ 199

Звернення військово-історичної управи Генерального штабу УНР до дислокованих у Польщі українських частин про надсилання документів для Головного військово-історичного архіву.

м. Ченстохів

червень 1921 р.

Обіжно

До Культурно-Освітніх відділів: 1-ї Запоріжської, 2-ї Волинської, 3-ї Залізної, 4-ї Київської, 5-ї Херсонської, 6-ї Стрілецької, Окремої кінної, Окремої кулеметної дивізії і Кордонного корпусу.

В цілях зібрання і схоронення на вічні часи всіх памяток-матеріалів і документів визвольного руху Українського героїчного вояцтва і його боротьби за кращу долю батьківщини, як на спомин наших поколінь, так і для сучасних і майбутніх дослідників рідної історії, при Військово-Історичній Управі Генерального Штабу утворено Головний Військово-Історичний Архив з Музейним відділом, в якому будуть збиратись, систематизуватись і пильно охоронятись всі предмети військової історії і старовини – як минулих часів, так і сучасної доби.

Багато памяток (документів) нашої історії, завдяки різним несприятливим обставинам, давно безповоротньо загинули (попали на паперові фабрики в переробку як сирівець, пішли на обгортку в крамницях, вжиті на розпал печей та взагалі ділили участь на смітниках з непотрібним паперовим шпаргаллям), або систематично винищувались і винищуються нашими ворогами, та прибираються ними до рук і використовуються проти нас-же самих, чи прилаштовуються де-якими українцями і переховуються в цілях персональних користей у майбутньому.

Надаючи надзвичайно важливе значення кожній памятці, кожному документу від Універсала до звичайної записки і бажаючи зібрати і схоронити хоч те що ще залишилось, прохаю культурно-освітні відділи дивізії стати в поміч в справі систематичного збирання всіх документів і матеріалів і пересилання їх до Головного Військово-Історичного Архиву, де вони будуть упорядковані, розподілені по відповідних галузях військової історії і схоронення для дослідів і ґрунтового ознайомлення з ними істориків та майбутніх поколінь нашої нації, а рівно-ж і для справок тепер.

Прохаю аби в першу чергу були зібрані і надіслані до дорученої мені Управи всі видані Культурно-Освітніми відділами до сього часу різноманітні друки і рукописи, а саме: книжки, брошури, відозви, журнали, збірники, газети (похідні і таборові) і все інше, що торкається культурного і національного підняття свідомости як нашого славного вояцтва, та і невійськового населення, а також: фотографії і життєписи видатніших вояків, від козака до генерала, як тих що живуть, так і померлих (поодиноких осіб і цілих груп), портрети, всілякі малюнки, рисунки, листівки і т[аке] інш[е] (по можливості з власноручними підписами авторів і з подробицями поясненням памятки).

Бажано, щоб усі памятки надсилались при відповідних реєстрах з подробицями їх описанням, притому кращі зразки, які зможуть довший час заховувати свої первісні форми (особливо це відноситься до тих предметів, які від часу можуть вицвісти і полиняти).

Крім вищезгаданих пам'яток можуть надсилатись до архиву і інші річі, які на погляд культурно-освітнього відділу заслуговують на схоронення.

Начальник Військово-Історичної Управи
Генштабу Підполковник
Начальник Військово-Історичного Відділу
Вик[онуючий] об[ов'язки] Молодшого Старшини

Машинопис. Копія.

ЦДАВО України, ф. 3179, оп. 1, спр. 7, арк. 7-7 зв.

№ 200

З протоколу засідання Колегії Наркомосвіти УСРР про затвердження положення, штатів і колегії Головного архівного управління.

м. Харків

24 серпня 1921 р.

Протокол №30
Засідання Колегії Наркомпроса от 24 Августа 1921 года.

Присутствовали: т[оварищи] Ряппо, Равич, Никич, Ганджий, Ковалевский, Багалея, Вейнберг, Бутвин, Кандратский, Маляр, Таран, Гадкевич, Арфа, Худавердов.

Начало в 7 час[ов] 20 мин[ут]. Окончено – 7 час[ов] 30 мин[ут].

Слушали:

[...] § 2. Утверждение положения, штатов и Колегии Главархива (пр[офессор] Багалея)
а) О положении
б) О штатах
в) О колегии

Постановили:

§ 2
а) Положение принять с поправка[ми].
б) Принять сокращенные штаты, как нормальные.
в) Утвердить Колегию Главархива в составе председателя т[оварища] Скрипника, Зам[естителя] Председателя пр[офессора] Багалея и членов Колегии т[оварища] Гальперина и Довнар-Запольского и Веретенникова.
Войти в Совнарком об упразднении ОВАК* как временного Революционного Органа, функции которого переходят Главархиву. [...]

Зам[еститель] Нарком[а] Просвещения [Ряппо]
Члены Колегии [Никич] [Равич]
Секретарь Колегии [Звягинцев]

Машинопис. Оригінал.

ЦДАВО України, ф. 166, оп. 2, спр. 16, арк. 75-75 зв.

№ 201

Штати Головного архівного управління УСРР (Головархіву), центральних та місцевих архівів.

24 серпня 1921 р⁵⁸.

- 1) Колегія з 5 членів, з яких один голова, другий заступник його, третій – секретарь.
- 3) Відділ архівознавства.

* В тексті – *ВАРК*.

Голова (Завідуючий відділом), заступник голови, двоє членів — вчені співробітники, секретарь, помічник секретаря.

3) Експертний відділ.

Голова (Завідуючий відділом), заступник голови, вчений секретарь, 2 членів, помічник секретаря.

4) Учотно-контрольний відділ.

Голова (Завідуючий відділом), заступник голови, вчений секретарь та 6 інспекторів.

5) Історично-революційний відділ.

Голова (Завідуючий), заступник голови, вчені співробітники [в] потрібній кількості, вчений секретарь та помічник секретаря.

6) Загальна канцелярія.

Управитель справ, писарь, бухгалтер, скарбник, завідуючий господарством та помешканням, 2 служника.

7) Центральні та історичні архіви (2) (в Києві та Харькові)

у кожному 3 завідуючих, 9 вчених архівистів, 9 архивних реєстратів, 1 книгозбірник, 1 машинистка, 1 палеографістка, 2 служника.

8) Центральні архіви революції (2) (в Києві та Харькові)

У кожному 1 завідуючий, 3 вчених архівиста, 6 архивних реєстратів, 1 книгозбірник, 2 служника, 1 машинистка.

Губархи (12-в усіх губерніяльних місцях)

9) В кожному – 1 голова, 1 вчений секретарь, машинистка, 1 служник і відповідне потрібне число постійних співробітників.

10) Губерніяльні історичні архіви (10 в 10 губерн[ських] містах).

В кожному — 1 заведуючий, 2 вчених архівиста, 6 архивних реєстратів, 1 служник.

11) Губерніяльні архіви революції (10 при Губерніяльних Архивах)

Завідуючий, 1 вчений архівист, 1 архивний реєстрат.

Увага: губерніяльні архіви керуються також в міру потреби й співробітниками Губерніяльних Історичних Архівів.

Машинопис. Копія.

ЦДАВО України, ф. 14, оп. 1, спр. 22, арк. 13.

№ 202

Лист завідувача Архівним управлінням В. Міяковського в ГУБКОПИС про незадовільні умови зберігання архивних документів.

м. Київ

26 серпня 1921 р.

В Губкопис

Архивное Управление выписало замки из хозяйственного отдела наробраза, но в выдаче замков отказано. Благодаря не имению замков хранилища архивного материала не заперты и подвергаются расхищению.

Единственный способ получить замки, это обменять не нужную использованную бумагу на замки. Архивное Управление просит разрешения Вашего обменять часть ненужной бумаги на замки, чем будет сохранено ценные архивные материалы.

Заведывающий Архивным Управлением [В. Мияковский]
Зав[едывающий] хоз[яйством] [підпис]

Вих. № 1041; вх. № 494. Рукопис. Оригінал.

ДА Київської області, ф. Р-4156, оп. 1, спр. 14, арк. 169.

Закон УНР про заснування “Музею-архіву Визволення України”⁵⁹ у Відні та його Статут.

1 вересня 1921 р.

Іменем Української Народньої Республіки

Затверджую 1 вересня 1921 року.

Голова Директорії Петлюра (р[ука] в[ласна])

Посвідчую

В[иконуючий] о[бов'язки] Державного Секретаря Гр. Шиянів (р[ука] в[ласна])

З ухвали Ради Народніх Міністрів
Закон
про заснування “Музею-архіву Визволення України”

1. Заснувати “Музей-Архів Визволення України”.
2. Доданий до цього Статут “Музею-Архіву Визволення України” – ухвалити.
3. Видатки на утримання Музею-Архіву переводити по кошторису Головного Управління Мистецтв та Національної Культури.
4. Закон цей, до його оголошення, ввести в чинність через посланців.

Голова Ради Народніх Міністрів Пилипчук (р[ука] в[ласна])
За Головноуправляючого Справами
Мистецтв та Національної Культури П. Холодний (р[ука] в[ласна])
В[иконуючий] о[бов'язки] Державного Секретаря Надвищий Суддя Гр. Шиянів (р[ука] в[ласна])

Додаток до арт[икулу] 2 Закону про
заснування Музею-Архіву Визволення України

Статут
Музею-Архіву Визволення України

I. Назва, осідок та завдання.

1. Музей-Архів Визволення України існує для упорядкування, зібрання та хоронення історичних документів та пам'яток визвольної боротьби Української нації.

Примітка: До забезпечення нормальних умов культурного життя й до повернення державного ладу на Вкраїні тимчасовим осідком Музею-Архіву являється місце, що вибере Комітет Музею.

2. З цією метою він: а) перебірає історичні матеріали від урядових та громадських інституцій, організацій та поодиноких осіб, як рівно ж збирає друки, рукописи та інші пам'ятки визвольної боротьби, б) упорядковує ці матеріали та в) їх зберігає.

II. Керуючий орган.

3. Музеєм керує Комітет, що складається з представників від: 1-го відділу Української Академії Наук – один, Наукового Т[оварист]ва імені Шевченка – один, Українського Наукового Т[оварист]ва в Києві – один, Українського Військово-Історичного Т[оварист]ва – один, Українського Державного Університету в Кам'янці – один, від Київського державного університету – один, від Міністерства Освіти – один, від Міністерства Військових Справ – один, Міністерства Закордонних Справ – один та Міністерства Ісповідань – один.

Примітка: До поновлення нормальної й автономної діяльності перелічених в арт. 3 наукових інституцій, що знаходяться на території Великої України, тимчасових представників від них вибирають збори тих їх членів, що перебувають на еміграції.

4. Комітет вибірає з поміж себе Президію, в складі: Голови, Заступника Голови та Секретаря.

5. Комітет керується цим Статутом та регуляміном, який у межах цього Статуту сам собі складає.

6. Комітет збирається не менш, як три рази на рік. Засідання вважається дійсним при участі не менш, як половини всіх Членів Комітету. Постанови ухвалюються абсолютною більшістю голосів присутніх Членів.

7. До компетенції Комітету належить:

а) загальний напрямок праці;

б) попередня ухвала кошторисів на грошові витрати;

в) розгляд справоздань Дирекції;

г) обрання Директора та внесення через Міністра Освіти на затвердження Голови Директорії;

д) обрання інших членів Дирекції та внесення їх на затвердження міністра освіти;

- е) перевірка майна та коштів інституції;
- ж) проєктування додатків, поправок та змін Статуту;
- з) затвердження прийнятих Президією Членів-Підпомішників;
- и) вибір місця осідку Музею-Архиву та
- і) ліквідація інституції.

III. Засоби.

8. Гроші та матеріальні засоби Музею-Архиву складаються з а) державних допомог, б) допомог та офір од ріжних інституцій, товариств та поодиноких осіб, в) внесків Членів-Підпомішників.

9. Членом-Підпомішником стає кожний, хто одноразово чи періодично вноситиме грошові допомоги, згідно з окремим регуляміном, що виробить Комітет.

IV. Організація Музею-Архиву.

10. Безпосереднє порядкування справами Музею-Архиву покладається на Дирекцію, що складалася з Директора та двох його Заступників та Ученого Секретаря. Дирекція, в міру потреби, призначає співробітників в межах штатів Музею-Архиву, який затверджує Президія Комітету. Дирекція переводить працю на основі окремого регуляміну, який затверджує Комітет.

V. Порядок ліквідації Музею-Архиву.

11. На випадок розв'язання Музею-Архиву, майно та гроші його переходять до іншої Української інституції, що має ті самі цілі, з постанови Комітету, яку має ухвалити Рада Народніх Міністрів Української Народної Республіки.

Голова Ради Народніх Міністрів Пилипчук (р[ука] в[ласна])
За Головноуправляючого
Справами Мистецтв та Національної Культури П. Холодний (р[ука] в[ласна])
В[иконуючий] о[бов'язки] Державного Секретаря Надвищий Суддя Гр. Шиянів (р[ука] в[ласна])

Вістник Державних Законів для всіх земель УНР. – 1921. – 10 грудня. – С. 23-24.

№ 204

Доповідна записка члена експертної комісії Дуброви Архівному управлінню про викрадення справ архіву Казенної палати та заходи щодо збереження архівних документів.

м. Київ

17 вересня 1921 р.

Копия отношения члена экспертной комиссии
т[оварища] Дубровы Архивному Управлению.

Вчера после занятия или сегодня ранним утром из Реального училища похищено приблизительно около 60 связок дел, отобранных Экспертной Комиссией для хранения, – таким образом погиб высоко ценный архивный материал. Погибель эту предвидел, о ней писал Архивному Управлению и два раза убедительно просил принять меры к охранению архива. Жаль труда Экспертной Комиссии, руки которой ежедневно испачкиваются красноармейскими экспертами, но еще более жаль окончательно погибающего архива Казенной Палаты.

Прошу принять экстренные меры к розыску похищенных дел обереганию остающихся остатков архива.

17/IX. [1]921 г[ода].
Председатель Экспертной Комиссии Дуброва
С подлинным верно. Секретарь [А. Дьяконов]

*Машинопис, печатка Архівного управління. Засвідчена копія.
ДА Київської області, ф. Р-4156, оп. 1, спр. 14, арк. 171.*

№ 205

Доповідна записка завідувача Архівним управлінням В. Міяковського ГУБКОПМИСу Київщини про архів Казенної палати і заходи щодо його збереження.

м. Київ

19 вересня 1921 р.

До Губкопмису Київщини

Архів Казенної Палати з цінними матеріалами до економічної історії Правобережжя руйнується на протязі дев'яти місяців, з того часу як Окремим Відділом Юг[о]-зап[адного] Фронту його було перекинуто з архівного приміщення в гімнастичну залу б[увшої] Реальної школи.

Охорона, яку могло організувати Архівне Управління і яка на протязі всіх дев'яти місяців відбирала стільки сил і часу в Архівного Управління, не дала позитивних наслідків. Архів руйнувався військовими частинами, що стояли в дворі, і тепер його, напів знищеного, розбирає Експертна Комісія з метою відокремлення історичних матеріалів, які підлягають дальшій охороні від непотрібного паперу який передається Югбумові.

Цінні документи з початку XVIII віку, що відібрані залишаються на місці, в тому приміщенні без жодної охорони. Архівне Управління мусить негайно перевезти їх до найближчого архівного приміщення в б[увших] Присутніх місцях, але немає для цього технічних засобів. Треба негайно піднести питання про те, щоб Наросвіта дала автомобіль, або кілька підвод для спішної перевозки цінних матеріалів.

Згідно з положенням про утилізацію архівів, Наросвіта має давати гроші й технічні засоби для відокремлення й перевозки історичних паперів.

Завід[уючий] Арх[івним] Управлінням [В. Міяковський]
Секретар [А. Дьяконов]

Резолюція: Звернутись до Наросвіти з мотивованим папером приклавши декрета відношення члена експертної комісії Дуброви. А також звернутись до уголовн[ого] розшуку м[іста] Києва Ю. Михайлів. 1921. 28/IX.

*Вих. № 1081; вх № 495. Рукопис, печатка Архівного управління. Оригінал.
ДА Київської області, ф. Р-4156, оп. 1, спр. 14, арк. 170-170 зв.*

№ 206

Лист начальника Головного військово-історичного Музею-Архіву М. Обідного до редактора газети “Українська трибуна” про публікацію подяки за передані до архіву документи.

м. Тарнів

21 вересня 1921 р.

В[ельмишановний] П[а]ну Редактору газ[ети] Українська Трибуна

Дозвольте через посередство Вашої поважної газети висловити щирю подяку: п[анам] Профес[орові] І. Огієнко, Профес[орові] Ів. Шендрику, Полковн[ику] Мих. Садовському, Уряд[овцю] Вячеславу Лебедіву, Сотник[у] Мик. Падалка, Коз[аку] Ів. Котвіцькому, п[ану] Луці Бакуну, Підполк[овнику] Мик. Гревізирському, Українському співочому Т[оварист]ву в Тарнові за передані до Головного Військово-Історичного Музею-Архіву різні історичні матеріали.

Начальник Музею-Архіву [М. Обідний]
Діловод [Уланівський]

*Вих. № 29. Бланк, машинопис. Оригінал.
ЦДАВО України, ф. 3179, оп. 1, спр. 1, арк. 20-20 зв.*

Проект декрету Раднаркому УСРР про припинення діяльності губернських архівних комісій ОВАК і організації губернських архівних управлінь (губархів).

30 листопада 1921 р.

Проект
декрета Совнаркома У.С.С.Р. о закрытии действий О.В.А.К⁶⁰.

1. В связи с учреждением Главного Архивного Управления на Украине и его губернских отделов – Губархов и закрытием действий ОВАК все Губ[ернские] арх[ивные] Комиссии по из'ятию и утилизации ненужных архивных материалов, действовавшие на основании Положения о них Совнаркома от 24 апреля 1920 года, прекращают свою деятельность с 15 декабря 1921 года.

2. Все денежные средства Губкомиссий и их кредиты, открытые по разосигнованиям [?] ОВАК, поступают в распоряжение Губархов.

3. Окончательная ликвидация и передача дел Губкомиссий производится согласно особой инструкции Главарха о порядке ликвидации Губ[ернских] Арх[ивных] Комиссий, реорганизации Архивных Секций и открытия Губархов.

4. Все права и обязанности, возложенные декретом Совнаркома от 20 апреля 1920 г. на Архивные Секции, переходят к Губархам.

Рукопис. Чернетка.

ЦДАВО України, ф. 14, оп. 1, спр. 12, арк. 26-26 зв.

Інструкція Головного архівного управління про порядок відкриття губархів та ліквідації губернських архівних комісій і архівних секцій губкомісій.

м. Київ

не пізніше 30 листопада 1921 р⁶¹.

1. Во всех Губернских городах Украины открываются Губернские архивные управления (губархи), действующие на основании утвержденной инструкции Губархам.

2. Временным личным составом Губархов до утверждения его Главархом, являются заведующий местной Архивной Секции и один из ее членов. В тех городах, где нет архивных секций, во временный состав входят кандидаты, избранные Губнаробразами из числа опытных архивных работников. Губнаробразы незамедлительно представляют в Главарх именные списки с приложением curriculum vitae * временного личного состава и кандидатов на ответственные должности на предмет их утверждения.

3. По утверждении ответственных должностных лиц Губархов (председателя, секретаря и членов), последние пополняют свой личный состав соответственно утвержденным штатам.

4. Вместе с тем Губархи приступают к окончательной ликвидации и приему дел управляемых ** Архивных Секций и Губ[ернских] Архивных комиссий и по окончании ликвидации представляют в Главарх отчет о ликвидации и истекшей их деятельности.

5. Для окончательной ликвидации и сдачи дел Секций и Губкомиссий немедленно организуются из их личного состава ликвидационные комиссии. В секциях в состав комиссий входят один из ее членов, секретарь и технический помощник, а в Губкомиссиях – председатель, секретарь и технический помощник. Окончательная ликвидация должна быть произведена в 2-недельный срок со дня открытия действий Губархов.

6. В тех губерниях, где существуют уездные архивные секции, последние переходят в ведение Губархов, и о введении их в общую систему нового архивного управления Губархи входят с особым представлением в Главарх.

* curriculum vitae (лат.) – Життєпис.

** Так у тексті, треба “упраздняемых”.

7. В целях скорейшей информации и установления связи центра с периферией, организуемые Губархи по возможности незамедлительно представляют сведения о деятельности секций и Губкомиссий по прилагаемой анкете*.

Пред[седатель] Главархива.
Пред[седатель] Всеукр[аинской] Арх[ивной] Комиссии
С подлинным верно:
Секретарь Главарха [О. Водолажченко]

Рукопис. Засвідчена копія.

ЦДАВО України, ф. 14, оп. 1, спр. 21, арк. 4-4 зв.

№ 209

Лист Головархіву РСФРР до Кримського ревкому про збереження за Кримським губархівом його приміщення.

м. Москва

7 грудня 1921 р.

В Крымский Губревком

В виду громадной исторической ценности архивных материалов, сосредоточенных в помещении Крымархива, непоправимого вреда, причиняемого, обычно, документам при перемещении с мест[а] на место, а также колоссальных материальных затрат, потребных на переездки от Государства, Главное Управление Архивным Делом обращается к Вам с просьбою: предотвратите выселение Крымархива из занимаемого им помещения, забронировав последний за Крымским Губархивом.

Вместе с тем, Главное Управление Архивным Делом обращает Ваше внимание на продолжающуюся до сих пор в пределах Крыма торговлю на базарах архивными документами и просит издать соответствующий приказ о немедленном прекращении последней.

Заместитель Заведующего Главархивом [В. Адоратский]
Заведующий Организационным Отделом [М. Свердлова]
Секретарь [підпис]

Резолюція: Запросить Крымархив, о каком помещении идет речь.
20/ХІІ. підпис

*Вих. № 481/3419/23; вх. № 1180. Бланк, машинопис; гербова печатка Головного управління архівною справою Наркомосу; штамп вхідної документації Управління справами Раднаркому Кримської СРР. Оригінал.
ДА при РМ Автономної Республіки Крим, ф. Р-652, оп. 1, спр. 61, арк. 75.*

№ 210

Довідка Особливої Всеукраїнської архівної комісії (ОВАК) про діяльність губернських комісій 1920-1921 рр.

м. Харків

не раніше грудня 1921 р. [?]

Краткая справка о деятельности Губернских Архивных Комиссий
в 1920 г[оду] и 1921 году.
Учрежд[ение] Губ[ернских] Комиссий и время открытия деятельности

Губернские Архивные Комиссии по изъятию и утилизации ненужных архивных материалов были учреждены в связи с острым бумажным кризисом. Благодаря отсутствию сырья и гл[авным] образом целлюлозы единственным материалом для бумажных фабрик при восстановлении бумажной промышленности ныне являются архивы с их огромными запасами архивного материала, в той или иной степени не имеющего ни деловой, ни научной ценности.

* Не публікується.

Губ[ернские] Комиссии были учреждены и открыли свою деятельность одновременно частью в зависимости от постепенного развития технической деятельности Югбума, частью не от местных условий. (Циркулярное распоряжение О.В.А.К. об открытии Губкомиссий по телеграфу последовало в июне 1920 года).

Личный состав Губкомиссий.

Состав членов Губкомиссий точно определен Положением о них Совнаркома от 24 апреля 1920 года. По положению в состав Комиссии входят: председатель по назначению Губисполкома и 3 члена: представитель Архивной Секции, представитель Главбума и представитель Рабоче-Крестьянской Инспекции.

По примерному штату выработанному О.В.А.К., остальной личный состав определен следующим: [а)] канцелярии Губкомиссии из 5 человек, секретарь, делопроизводитель, конторщик, машинистка, курьер.

б) число инструкторов при Губкомиссии: в городе 4 и раз'ездных по 1 на уезд.

в) число сотрудников [должно] быть поставлено в зависимость от количества предназначенных к разборке архивов.

Фактический состав Губкомиссии был не одинаковый в отдельных Комиссиях, при том различный в каждой из них в разное время. В особенности это относится к составу сотрудников. Напр[имер] в Харьковской Губкомиссии в июне-июле 1920 г[ода] было 27 сотрудников и 4 инструктора, при чем количество сотрудников предполагалось увеличить до 40 с целью интенсификации разборки архивов г[орода] Харькова. Увеличение было приостановлено только благодаря неопределенному финансовому положению Комиссии. В последующее время различные неблагоприятные обстоятельства (финансовые затруднения, перерывы в выдаче пайка, тяжелые условия работы частые заболевания) повели к постепенной убыли сотрудников. К декабрю 1921 года число сотрудников сократилось почти на половину. Убыль продолжалась и в 1921 году – главным образом вследствие усилившихся тяжелых заболеваний. Попытка пополнить состав сотрудников не приводила к благоприятным результатам, по отсутствию подходящих кандидатов и вследствие больших затруднений о выдаче пайка. В настоящее время, после увольнения тяжелых больных сотрудников и лиц мобилизованных для окончания высших учебных заведений, всех наличных работников в Губкомиссии насчитывается только 11 человек, причем Комиссией принимаются все меры к привлечению новых сил и пополнению состава, столь необходимому для усиленной работы в благоприятное для нее летнее время.

О личном составе других Губкомиссий имеются следующие сведения. Состав членов Комиссий, после некоторых первоначальных колебаний, установился в 4 человека согласно положению Совнаркома от 24 апреля.

Число сотрудников в Губкомиссиях было: в Киевской от 15 до 30 человек, в Полтавской до 15, Екатеринославской 12, в Подольской 12. Об остальных Комиссиях сведений нет. При этом следует принять во внимание то обстоятельство что Комиссии имели такое число сотрудников при финансовых затруднениях, по миновании которых должно ожидать увеличение состава, вызываемого усиленными требованиями Югбума ненужного архивного материала.

Круг работы Комиссии.

Круг работы, производимой Губкомиссиями, заключается в следующем:

а) Регистрация архивов, которая всюду производилась частью путем издания приказов и обязательных постановлений о регистрировании всех архивов, частью путем непосредственного обследования их.

б) Охрана архивов — издание обязательных постановлений об охране, опечатание безпризорных архивов и вывоз в безопасное место угрожаемых из них.

в) Разборка архивов, которая согласно инструкции О.В.А.К. должна идти в 3-х направлениях: выделение материала делового значения, материала научного и, наконец, ненужного.

г) Составление кратких обзоров как научного материала, так и ненужного, передаваемого по весу Югбуму для утилизации.

Результаты деятельности Комиссий.

За время своей деятельности Губернские Архивные Комиссии разобрали сотни архивов, из которых было отобрано ненужного материала и передано Югбуму в общей сложности 128.062 пуда 11 ф[унтов]. Наибольшие результаты дала Харьковская Губкомиссия – 54.485 п[уда]. За нею следует Полтавская Комиссия, передавшая Югбуму 27.057 п[уда], а затем Екатеринославская и Киевская, давшие: первая 25.406 п[уда], а вторая 19.132 п[уда] (См. Приложение *).

Эти цифры показывают огромное значение деятельности Комиссий для государственного хозяйства, по восстановлению бумажной промышленности. Вместе с тем из этих данных видно, что денежные затраты госу

* Додатка немає.

дарства с лихвою окупаются Комиссиями напр[имер], стоимость переданного материала Харьковской Комиссией, если бы даже не считать находящейся в ней чистой и получистой бумаги, картона и пр[очее] и расценить как брак, определяется до 100 милл[ионов]. рублей, в то время как Комиссия израсходовала на работу 2 миллиона руб[лей].

Кроме того, Губ[арнские] Комиссии при своей работе выделили большое количество научного материала который поступает в местные Губернские Исторические архивы и Центральные Государственные. Этот материал не может быть расценен по деньгам: рукописи, как уники, вообще стоят вне цены, и утрата их является ничем не вознаградимой потерей.

Губ[арнские] Комиссии даже работающие с прошлого года, еще не успели развить вполне свою деятельность и – главн[ым] образом, по финансовым условиям. Нынешнее лето является для них решающим: если теперь не будут разобраны оставшиеся архивы, то многим из них грозит полное истребление. Наблюдение и опыт последнего времени показал полную невозможность оставлять многие архивы при прежних условиях их хранения: они расхищаются не только злоумышленниками, но и учреждениями.

В виду этого деятельность всех Комиссий должна быть интенсифицирована, и для этого должны быть отпущены соответствующие нуждам средства.

Председатель Ос[обой] Вс[еукраинской] Ар[хивной] Ком[иссии] [підпис]

Хронологический порядок их возникновения следующий:

1. Харьк[овская] Губ[ернская] Архивная Комиссия 19 мая 1920 года
2. Донецкая (Луганская)..... 28 июня 1920 года
3. Полтавская 8 августа 1920 г[ода]
4. Одесская 10 август[а] 1920 г[ода]
5. Черниговская..... 4 ноября 1920 года
6. Киевская 9 ноября 1920 года^{*)}
7. Екатеринославская..... 12 декабря 1920 года
8. Подольская..... января 1921 года^{*}
9. Кременчугская 9 февраля 1921 года
10. Александровская 15 февраля 1921 года
11. Житомирская 15 апреля 1921 года

^{*)} Фактически в Киеве работа началась значительно раньше: там еще с начала 1920 г[ода] функционировало Архивное Управление, экспертная Комиссия которого была занята разборкою архивов.

*Машинопис, рукописні правки, печатка ОВАК. Оригінал.
ЦДАВО України, ф. 14, оп.1, спр.18, арк. 1-3.*

№ 211

Об'ява Кримської Надзвичайної Комісії радянським установам та окремим громадянам про надання допомоги у зборі історичних документів.

м. Сімферополь

1921 р.

Об'явление

Крымской Чрезвычайной Комиссии по борьбе с контр-революцией, спекуляцией и преступлениями по должности при Крымревкоме.

Крымчека поставила своею целью собиране разных документов и материалов, относящихся как к бывшей эпохе царизма альбомы чиновников, царских слуг, материалы улучшения социалистического движения, так и к гражданской войне и белогвардейщине (фотографии, документы участников гражданской войны и жертв белогвардейского террора, различные листовки, приказы и постановления белогвардейские и т[ак] д[алее]). Исходя из этого Крымчека обращается ко всем заведующим советскими отделами и учреждениями и к отдельным частным гражданам с просьбой помочь ей в сборе названных материалов, имеющих громадное научное и историческое значение.

* Див. № 173.

Всех имеющих такие материалы, а равно и знающих их местонахождение Крымчека просит сообщить по адресу: Крымчека (Троицкая, 9-36).

Друк.

ДА при РМ Автономной Республики Крым, ф. Р-538, оп. 1, спр. 73, арк 12.

¹ До 15 лютого 1918 р. дати подано за старим (юліанським) календарем, з 16 лютого 1918 р. — за новим стилем (григоріанським).

² Модзалевський Вадим Львович (1882–1920) — історик, архівіст, джерелознавець, генеалог, громадський діяч. З 1903 — член Чернігівської, з 1904 — Полтавської губернських архівних комісій, з 1911 — вчений секретар Чернігівської губернської архівної комісії. З 1917 р. — губернський комісар з охорони пам'яток старовини і мистецтва на Чернігівщині. З квітня 1918 р. — голова Архівно-бібліотечного відділу Головного управління мистецтв і національної культури. З березня 1919 р. очолював Архівну секцію Всеукраїнського комітету охорони пам'яток старовини і мистецтва. З липня 1919 р. — очолював Головне архівне управління і Всеукраїнський Головний архів.

³ Центральний комітет охорони пам'яток старовини й мистецтва на Україні мав на меті охорону пам'яток старовини і мистецтва, що знаходилися на Україні. Для здійснення мети Комітет допомагав утворенню місцевих комітетів. 12 травня 1917 р. на зборах комітету остаточно прийнятий Статут. Про Статут докладно див.: Нова рада. — 1917. — 16 трав.

⁴ Біляшівський Микола Федорович (1867–1926) — археолог, етнограф, мистецтвознавець, організатор музейної справи, академік УАН. Архівну діяльність розпочав у Москві в архіві Міністерства юстиції. Згодом виїхав до Польщі, очолив Архів Варшавської казенної палати та т.зв. архів колишнього Фінансового управління Царства Польського. Співзасновник, редактор науково-популярного часопису “Археологическая летопись Южной России”. Фундатор, директор Київського художньо-промислового та наукового музею. Дійсний член ВУАН.

⁵ Таврійська вчена архівна комісія створена в Сімферополі 1887 р. на чолі з Арсенієм Івановичем Маркевичем. Діяльність спрямована на вивчення та зберігання пам'яток матеріальної культури, в т.ч. архівів ліквідованих установ, приватних колекцій та бібліотек. При Комісії був створений історичний архів. Видавала “Известия” (57 томів з 1887 по 1920 рр.), де публікувала документальні матеріали до історії Криму від найдавніших часів до XIX ст. включно. 1923 р. реорганізована в Таврійське товариство історії, археології та етнографії.

⁶ Грушевський Олександр Сергійович (1877–1943) — історик, архівіст, джерелознавець, етнограф. З вересня 1917 р. очолював Бібліотечно-архівний відділ при Департаменті мистецтв Генерального секретаріату справ освіти УЦР. З 1902 — дійсний член НТШ, дійсний член Історичного товариства Нестора-літописця з 1903 р., член бюро УНТ в Києві, заступник Голови історичної секції ВУАН (1921-1924), дійсний член Археографічної комісії ВУАН. У серпні 1938 р. заарештований, в жовтні 1939 засуджений на 5 років заслання в Казахстан.

⁷ У відповідь на звернення Архівно-бібліотечного відділу в листі з Глухова від 15 листопада 1917 р. Д.Онацький сповіщав: “... більш-менш докладно я вже писав Вам про архів Уманця недавно перед цим, 2) що можна зробити, щоб зберегти - архів Уманця, про це має розказати Вам Г.И.Нарбут...”. (ЦДАВО, ф.2581, оп.1, с.221, арк.8-9).

⁸ Архів родини Марковичів в с. Сваркові Глухівського повіту Чернігівської губернії включав документи на право володіння майном (царські грамоти і гетьманські універсали, купчі, описи маєтностей), щоденник генерального підскарбія Якова Марковича та папери (переважно листування) визначного діяча Чернігівської губернії Олександра Михайловича Марковича. Докладно див.: Плохинский М.М. Архивы Черниговской губернии. — М., 1899.

⁹ Дорошенко Петро Якович (1837–1919) — краєзнавець, колекціонер, історик Чернігівського дворянства. З 1903 р. — член Чернігівської губернської архівної комісії. З липня 1918 р. очолював Головне управління в справах мистецтв та національної культури, вів роботу по створенню Національної бібліотеки та Національного архіву. В родинному маєтку в с. Баничі Глухівського повіту Чернігівської губернії зібрав колекцію предметів місцевої старовини, в т.ч. — архівних документів: родинні папери з кінця XVII ст., документи загального характеру з історії України; бібліотеку чисельністю близько тисячі примірників. Докладно див.: Плохинский М.М. Архивы Черниговской губернии. — М., 1899; Собрание Дорошенка в городе Глухове // Труды двенадцатого археологического съезда в Харькове. — М., 1905. — Т.2.; Рукописи П.Я.Дорошенко // Труды предварительного комитета по устройству XIV археологического съезда в г. Чернигове. — Чернигов, 1908. — С.3-46.

¹⁰ Архів графині Олександри Андріївни Олсуф'євої, уродженої Миклашевської в с. Волокитине Глухівського повіту Чернігівської губернії містив родинні папери Миклашевських, Грушинських, Лазаревичей з другої половини XVII ст. Найважливішу частину архіву складала документи родини Миклашевських: оригінальні універсали гетьманів (Многрішного, Самойловича, Мазепи, Скоропадського), царські грамоти на володіння землею, документи про господарську діяльність, біографічні матеріали. Докладно див.: Плохинский М.М. Архивы Черниговской губернии. — М., 1899.

¹¹ Листи Дорошенка та Московського археологічного товариства до В.П.Кочубея щодо фамільних архівів див.: ІР НБУВ, ф. XIV, №4818, №4834.

¹² Йдеться про роз'яснення Генерального секретаріату УНР щодо земельного питання, викладеного у третьому Універсалі Української Центральної Ради від 7 листопада 1917 р. У ньому мова йшла про головне: скасування права власності на землю і перехід її у всенародну власність. У зв'язку з цим оголошувалася заборона будь-яких самовільних захоплень земель, порубок лісів “і всякого добра”, як зазначалося у роз'ясненні (Нова рада. – 1917. – 16 листоп.). Цей документ відіграв значну роль у попередженні розграбування приватних садіб і їх культурно-мистецького надбання.

¹³ З ліквідацією 1782 р. Малоросійської колегії, “Генеральная Малороссийская архива” була розпорощена. 1880 р. частину архіву було передано до Харківського історичного архіву. Багато актів з архіву Гетьманщини потрапило до Петербурга, Києва, Новгород-Сіверського, поповнили приватні зібрання М. Маркевича, М. Судієнка, О. Лазаревського та ін.

¹⁴ Архів Чернігівської духовної консисторії зберігав документи XVIII-XIX ст.: журнали, реєстри, метричні книги та ін. Докладно див.: Плохинский М.М. Архивы Черниговской губернии. — М., 1899.

¹⁵ Музей Тарновського Василя Васильовича в маєтку села Качанівки Чернігівської губернії включав колекцію рукописів і малюнків Т.Г.Шевченка, збірку козацько-гетьманської старовини XVII-XVIII ст. На основі цієї колекції утворений у 1896 р. Чернігівський музей української старовини. Див.: Гринченко Б. Каталог Музея українських древностей В.В.Тарновського. — Чернигов, 1900-1903. — Т. I, II.

¹⁶ Родинний архів Олексія Олександровича Бакуринського в родовому маєтку в с. Церковищах Городнянського повіту Чернігівської губернії містив документи про походження роду Бакуринських з XVII ст. Переважали папери вотчинного характеру (виписки з книг городських, земських, магістратських міста Чернігова, купчі, універсали, тестаменти, грамоти, документи про розподіл майна). Зберігалися в родинному архіві папери службової діяльності, приватного змісту Бакуринських (грамоти, накази, атестати, листування). Докладніше див.: Татишев Ю.В. Черниговские архивы. — Харьков, 1901.

¹⁷ Музей-архів війни і революції заснований у травні 1917 р. при Культурно-освітньому комітеті Всеукраїнської ради військових депутатів у Києві. В Музеї-архіві зберігалися матеріали I-III Всеукраїнських військових з'їздів, документи щодо українізації військових частин колишньої царської армії, формування українських військових частин. Зібрання музею лягло в основу заснованого у березні 1918 р. Державного військово-історичного музею в Києві. – Див.: ЦДАВО, ф. 3504, оп. 1, спр. 2а, арк. 53.

¹⁸ На початку Першої світової війни при штабах фронтів були сформовані польові відділення Воєнно-ученого архіву Головного штабу, а в арміях – окремі діловодства, які збирали журнали військових дій, накази, справи оперативні і звітного характеру, листування про постачання військ, фото, записки і інші документальні матеріали.

¹⁹ Московське відділення загального архіву Головного штабу (Лефортовський архів) – перейменований 1865 р. із відділу архіву інспекторського департаменту в Москві і перевезений у колишній палац Лефорта. При Московському відділенні Головного штабу зосереджувалися фонди Головних управлінь (артилерійського, інженерного, інтендантського, військово-медичного), військових округів. 1889 р. до Московського відділення були передані справи ліквідованого штабу Харківського військового округу. Див.: Автократов А.В. Военно-исторические архивы дореволюционной России. – Дис... канд. іст. наук. – М., 1990.

²⁰ Баранович Олексій Іванович (1892-1961) – історик, архівознавець. Працював у архівному відділі Головного управління у справах мистецтва та національної культури, був фаховим знавцем архівів. Досліджував магнатські архіви, зокрема, архів графів Ржевських, до яких потрапила значна частина архіву князів Острозьких. Підсумком багаторічної роботи з вивчення магнатських архівів виклав у статті “К изучению магнатских архивов”, в якій порушив питання про необхідність ґрунтового вивчення багатих приватних зібрань.

²¹ Чернігівська губернська вчена архівна комісія започаткувала роботу 1896 р. До обов'язків комісії (згідно з урядовим законом 1884 р.) входило розбирання справ і документів, призначених до знищення в губернських і повітових архівах різних відомств, виділення з них матеріалів важливих в історичному відношенні, складання описів і покажчиків, передання документів на зберігання до місцевого історичного архіву. Комісії вдалося зібрати великий за обсягом історичний архів. Сюди надходили різноманітні документальні матеріали, які щорічно відбиралися в архівах установ і документи від приватних осіб. Періодичне видання “Труды Черниговской губернской ученой комиссии” широко висвітлювало питання з історії архівної справи та архівного будівництва, публікувало документи з історії краю.

²² Сума, одержана від “Русского Исторического общества” складала 2000 крб. Див.: ЦДІАК України, ф. 1235, оп. 1, спр. 1056, арк. 30.і

²³ Міяковський Володимир Варлаамович (1888-1972) – історик-архівіст, літературознавець. 1918 р. працював в архівно-бібліотечному відділі Головного управління мистецтва і національної культури, згодом в Архівному управлінні. 1920 р. очолював Архівне управління і Київський центральний історичний архів ім. В.Б. Антоновича. Під час окупації 1941-1943 рр. очолював Головний історичний архів ім. В.Б. Антоновича. В 40 рр. працював у еміграційному архіві у Празі, Музеї-архіві в Автсбурзі. З 1950 р. в Нью-Йорку займався зберіганням та публікацією матеріалів українських архівів. Друкував статті, добірки до-

кументів, рецензії в журналі “Архівна справа” (“Центральний архів ім. Антоновича”, “Про реконструкцію архівних фондів” та ін.). Розробив “Проект музею архівознавства” (проект не було втілено в життя).

²⁴ Сандрильйона — персонаж казки французького письменника Ш. Перро. Тут вживано у переносному значенні як символ своєїрідної “попелюшки”.

²⁵ Пеленський Йосип Гаврилович (1879-1957) — історик, мистецтвознавець, географ. Професор Кам’янець-Подільського університету, доцент Львівського університету ім. І.Франка. Дійсний член Крайового археологічного товариства. Дійсний член Наукового товариства ім. Шевченка, член Історико-філософської та Географічної секції товариства. Працював у Державному архіві м. Львова протягом 1942-1943 рр.

²⁶ Скрипник Микола Олександрович (1872-1933) — державний діяч, науковець-публіцист, журналіст, один з організаторів архівної справи в Україні. У 1921-1922 рр. очолював Головне архівне управління при Наркомосвіти, створене 1921 р. на базі Архівного відділу Всеукраїнського комітету охорони пам’яток старовини і мистецтва. Виконував обов’язки Народного комісара юстиції УСРР та Генерального прокурора з 1922 по 1927 рр. З 1927 по 1933 р. очолював Народний комісаріат освіти. 1933 р. був Головою Ради Народних Комісарів.

²⁷ Огієнко Іван, митрополит Іларіон (1882-1972) — мовознавець, історик церкви, церковний і культурний діяч. Професор Київського університету, засновник і ректор Кам’янець-Подільського університету, професор Варшавського університету. Виконував обов’язки міністра освіти та мистецтва (6.I.1919-25.IV.1919), міністра культів (з 16.IX.1919), головноуповноваженого міністра уряду УНР (15.XI.1919-9.VII.1920). 1940 р. став архієпископом холмським і підляським, з 1943 р. — митрополитом. З 1951 р. — голова Української греко-православної церкви в Канаді.

²⁸ Йдеться про Київський округ шляхів сполучення (рос.м. — КОПС).

²⁹ Єфремов Сергій Олександрович (1876-1939) — літературознавець, публіцист, політичний та громадський діяч. Співробітник видавництва “Вік”, газет “Рада”, “Нова Рада”, часописів “Літературно-науковий вісник”, “Нова громада”, “Основа”, “Книгарь”. Голова комісії ВУАН по охороні пам’яток культури України, комісії по дослідженню історії громадських течій на Україні. Комісія громадських течій проводила пошук та карткову реєстрацію документів у державних та приватних архівах з історії громадських рухів.

³⁰ Йдеться про декрет Раднаркому РСФРР від 1 червня 1918 р. “Про реорганізацію і централізацію архівної справи в РСФРР”.

³¹ Мається на увазі декрет Раднаркому УСРР від 1 квітня 1919 р. “Про передачу історичних пам’ятників і предметів мистецтва до відання Народного комісаріату освіти УСРР”. — Див. док. № 76.

³² Цим та іншими своїми заходами комісар Черкаської наросвіти П.Суденко намагався врегулювати архівно-бібліотечну справу в повіті. Зокрема, в одній із постанов пропонувалося, щоб “всі приватні, громадські та урядові архіви, бібліотеки, театри та кінематографи зі всім належним їм інвентарем, усі предмети, що мають історичну і наукову цінність, а також твори мистецтва: картини, статуї, піаніно, інші музичні інструменти знаходилися під безпосереднім контролем комісаріата народної освіти Черкащини”. Таким чином, наросвіта повіту встановлювала своє виключне право на володіння культурними цінностями. Їх купівля, продаж, або передача кому б то не було без дозволу повітових властей заборонялася (ДА Черкаської обл. ф.Р-150, оп.1, спр.2, арк.5).

³³ Клименко Пилип (≈1880) — історик, професор Кам’янець-Подільського університету, науковий співробітник ВУАН. Член архівної комісії Кам’янець-Подільського університету, створеної в липні 1919 р. Голова організованого в лютому 1921 р. Кам’янець-Подільського комітету охорони пам’яток старовини, мистецтва і природи. Автор праць з економічної та соціальної історії України XVII-XIX ст.: “Западно-русские цехи XVI-XVIII вв.” (1911), “Цехи на Україні за Гетьманщини” (1926). У 1936 р. відправлений у заслання.

³⁴ Клепаський (Клепацький) Павло Григорович (1885-1938 (?)) — історик, історіограф, архівіст, архівознавець, краєзнавець. Професор Кам’янець-Подільського університету і Полтавського інституту народної освіти. Завідувач бібліотечно-бібліографічної секції Кам’янець-Подільського комітету охорони пам’яток старовини, мистецтва і природи, організованого в лютому 1921 р. Член архівної комісії Кам’янець-Подільського університету, створеної в липні 1919 р. З 7 червня 1922 р. очолював районне архівне управління, яке було створене з архівної секції Кам’янець-Подільського комітету охорони пам’яток старовини, мистецтва і природи.

³⁵ Греков Борис Дмитрович (1882-1953) — історик, палеограф, археограф, архівіст. Будучи професором Таврійського університету, в 1919 р. запропонував проект створення в Сімферополі Центрального архіва та став першим його завідувачем. У 1920 р. створив Кримське обласне архівне управління, яким керував до 1921 р. З 1921 р. проводив архівознавчу роботу в Петербурзі, згодом в Москві; готував до друку та видавав архівні документи.

³⁶ Маркевич Арсеній Іванович (1855-1942) — історик, архівіст. Співробітник Петербурзького археологічного інституту. Член Археографічної комісії, Московського археологічного товариства, Одеського товариства історії і старовини. Член Чернігівської вченої архівної комісії. У 1891-1908 рр. — управитель справ Таврійської вченої архівної комісії, редактор “Известий” ТВАК. З 1908 по 1923 рр. очолював Комісію. Власноруч розібрав більш ніж 20 архівів різних установ. Виконував обов’язки старшого архіваріуса і управителя справ Центрального архіва в м. Сімферополь з 1919 р. Працював в Кримському Центральному архівному управлінні з 1921 по 1926 рр.

³⁷ Сіцінський Юхим (Євтим) Йосипович (1859-1937) — історик, етнограф, музеєзнавець, завідувач археологічної секції архітектури і мистецтва Кам'янець-Подільського комітету охорони пам'яток старовини, мистецтва і природи, організованого в лютому 1921 р. Член Архівної комісії Кам'янець-Подільського університету, створеної в липні 1919 р. З 1889 р. працював в Подільському єпархіальному історико-статистичному комітеті. З 1892 редагував часопис “Подільські єпархіальні відомості”. З 1894 редагував “Труди” Комітету (всього 12 тт. 1876 по 1916 рр.). З 1903 р. очолив Комітет, переіменований на Подільське церковне історико-археологічне товариство. Автор праць: “Нариси з історії Поділля”, “Опис архіву Подільського Церковного історико-археологічного товариства” (1903-1925 рр.)

³⁸ Ecole des Chartes (фр.) — Школа хартій, заснована 1821 р. при Сорбонні. Вперше поставила на наукову основу справу підготовки архівістів. На сьогодні лишається одним з найавторитетніших у світі закладів по підготовці архівістів.

³⁹ Обідний Михайло Юр'євич (1889-1938) — етнограф, музеєзнавець, архівіст. Член Комісії для охорони пам'яток при Головному управлінні мистецтв і національної культури, член-секретар Подільського Товариства охорони пам'яток старовини і мистецтва. З 19.III.1920 — помічник начальника культурно-освітнього відділу Військового міністерства УНР. Член Комісії для вироблення статуту Українського національного архіву в Києві, секретар Українського військово-історичного товариства. Очолював військово-історичний відділ Головного управління Штабу. Один з ініціаторів створення Військово-історичного архіву при Генеральному штабі. З весни 1921 р. очолював Головний військово-історичний музей-архів. З 5.IX.1923-1.III.1930 був управителем відділів документів та музейного Українського національного музею-архіву в Празі. З 1930 до 1933 р. — референт українського історичного кабінету.

⁴⁰ Данилевич Василь Юхимович (1872-1935) — історик, археолог, учень В.Антоновича, доцент Університету Св. Володимира у Києві, професор Київського Інституту народної освіти, член Науково-дослідної кафедри історії України в Києві. Член Археографічної Комісії ВУАН. Автор праць: “История полоцкой земли до конца XIV в.” (1897), “Археологічна минувшина Київщини” (1925) та ін.

⁴¹ Довнар-Запольський Митрофан Вікторович (1867-1934) — історик, етнограф, фольклорист, джерелознавець, архівознавець, археограф. Професор Університету Св. Володимира у Києві та Харківського Інституту. Фундатор Київського комерційного інституту (1906) та Київського археологічного інституту (1918). Завідувач підвідділу архівознавства архівного відділення ВУКОПМИСу (1921), член колегії Головарху України (1921-1922). Член Археографічної комісії імператорського Московського археологічного товариства, Тимчасової комісії для розбору давніх актів, Історичного товариства Нестора-літописця. Автор понад 200 наукових праць.

⁴² Ясинський Михайло Микитович (1862-1921) — правник, історик права, археограф. Професор Університету Св. Володимира у Києві. Співпрацював з Київською археографічною комісією, у 1908 р. став її дійсним членом, протягом 1916-1921 рр. був головним редактором. Брав участь у діяльності Історичного товариства Нестора-літописця.

⁴³ Іванов Євген Михайлович (1873-1929) — історик-архівіст, учень професора Д.Багалія. Архівну діяльність розпочав у Харкові в історичному архіві. З 1899 р. працював архіваріусом архіву Харківського університету. З листопада 1901 р. — член Харківського історико-філологічного товариства, у 1909-1918 рр. його секретар. З встановленням радянської влади в Україні працював у всіх центральних архівних установах того часу. У 1919 р. очолив архівну секцію ГУБКОПМИСу при губернському відділі народної освіти. З 1920 р. — завідувачий Слобідсько-українським відділом Центрального історичного архіву в м. Харкові; член архівної секції, яку очолив Д.Багалій; член Губернської архівної комісії для утилізації архівних документів. В січні-вересні 1921 р. працював в архівному відділі ВУКОПМИСу, а з заснуванням у вересні 1921 р. при Наркоматі освіти Головного архівного управління, очолив експертний відділ останнього. Згодом (1922 р.) — директор Центрального історичного архіву в м. Харкові та завідувачий Харківського губарху.

⁴⁴ ОВАК

⁴⁵ 2 червня 1920 р. В. Міяковський надіслав комісару в справах мистецтва та національної культури таке повідомлення: “Прошу Вас, П[ане] Комісарє, затвердити на посаді доглядача будинку, який передано під Український Головний Архів, д[обродія] Є. Богданова, а також дозволити видати йому аванс в рахунок плати. Голова Архівного Управління В. Міяковський, секретар І. Павлова”. Вих. № 266; вх. № 76. Бланк, машинопис. Оригінал. ДА м. Києва, ф. 93, оп. 2, спр. 168, арк. 26.

⁴⁶ 2 червня 1920 р. референт загальних справ Василевський повідомив Подільському губкомісару, що головноуповноважений уряду УНР І.Огієнко вирішив питання про охорону архіву і кадрові питання (ЦДАВО України, ф. 1131, оп. 1, спр. 46, арк. 10).

⁴⁷ За цим розпорядженням І.І. Огієнка референт загальних справ управління Головноуповноваженого уряду УНР 2 липня 1920 р. надіслав запит Лорченку: “Подільське товариство охорони пам'яток старовини повідомило пана Головноуповноваженого уряду УНР, що Вами одержано від товариства 225 тис. крб., асигнованих українським урядом на охорону Кам'янецької фортеці та упорядкування в ній військового архіву”. Далі у запиті повторено текст заяви П. Клименка, а в заключній частині зазначено: “З наказу пана Головноуповноваженого управління просить дати пояснення в цій справі”. (ЦДАВО України, ф. 1131, оп. 1, спр. 46, арк. 7.) Відповіді Лорченка виявити не вдалося.

⁴⁸ Йдеться про декрет Раднаркому РСФРР від 1 червня 1918 р. “Про реорганізацію і централізацію архівної справи в Російській Соціалістичній Федеративній Радянській Республіці”. В Україні подібний декрет Раднаркому УСРР був виданий 20 квітня 1920 р. Див. № 123.

⁴⁹ Василенко Микола Прокопович (1866-1935) — історик держави і права. Дійсний член ВУАН з 26.VII.1920 р. Голова історичної секції УНТ у Києві, дійсний член НТШ у Львові. Входив до складу Археографічної комісії при історико-філологічному відділі ВУАН, Археографічної комісії НТШ, Київської комісії для розбору давніх актів, Чернігівської та Полтавської архівних комісій, Всеукраїнського археологічного комітету. Професор Археологічного інституту. Голова-президент ВУАН з 17.X.1921 р.

⁵⁰ Сумцов Микола Федорович (1854-1922) — історик, етнограф, літературознавець, громадський діяч. Професор Харківського університету. Брав участь у XII (Харків, 1902 р.) та XIII (Катеринослав, 1905 р.) Археологічних з'їздах. З 1919 р. — дійсний член Академії Наук. Дійсний член Імператорського Московського Археологічного Товариства. 1922 р. розпочав організацію відділу етнографії Харківської науково-дослідної кафедри історії української культури. Один з ініціаторів створення Історико-філологічного товариства при Харківському університеті.

⁵¹ Кримський Агатангел Юхимович (1871-1942) — філолог, історик української мови і літератури, славіст, сходознавець, перекладач, письменник. Член Комітету охорони пам'яток старовини і мистецтва, голова Постійної жидівської історичної археографічної комісії ВУАН з 1922 р. Дійсний член ВУАН і НТШ. Перший неодмінний секретар ВУАН. Поклав багато зусиль на розбудову ВУАН і особливо її Історико-філологічного відділу.

⁵² Проф. М.О. Гредінгер згодом працював заступником завідуючого Кримського обласного архівного управління за поданням уповноваженого головарху РСФРР по Криму від 5 серпня. Кримський ревком 10 серпня 1921 р. прийняв таке рішення: “Професора Гредінгера М.О. утвердить заместителем заведующего Крымархивом”. (Да при РМ Автономной Республики Крым, ф. Р-652, оп. 1, спр. 116, арк. 24).

⁵³ Барвінський Віктор Олександрович (1885 - бл. 1940) — історик, архівіст. В 20-30-х роках працював у керівних органах: як завідувач відділом архівознавства Архівної секції ВУКОПМІСу та Головного архівного управління (1921-1925), вчений-архівіст та інспектор-інструктор Центрального архівного управління УСРР. З 1929 року — завідувач Центрального архіву давніх актів у м. Харкові, згодом старший науковий співробітник цього архіву. В червні 1937 р. заарештований і засуджений до 10-ти років ув'язнення в торах. Загинув за нез'ясованих обставин під час відбування покарання в Тайшетлазі ГУЛАГ НКВС СРСР.

⁵⁴ Йдеться про декрет Раднаркому РСФРР від 31 березня 1919 р. “Про зберігання і знищення архівних справ”.

⁵⁵ У пункті № 8 цього декрету зазначено, що висновок перевіркової комісії надається на затвердження Головного управління архівною справою і після затвердження до знищення виконується у присутності голови або одного із членів розборочної комісії, після чого акт про виконання надсилається у перевірочну комісію.

⁵⁶ Каманін Іван Михайлович (1850-1921) — історик, архівіст, палеограф, член наукових товариств — Історичного товариства Нестора-літописця, Військово-Історичного товариства, Товариства охорони пам'яток старовини та мистецтва, наукового товариства ім. Т. Шевченка у м. Львові. З 1883 р. архіваріус Центрального архіву давніх актів у М. Києві, згодом його завідувач. Серед наукового доробку вченого важливе місце посідають праці архівознавчого плану. Зокрема, в статті “Об организации обласных военно-центральных архивов” (Военно-исторический вестник. — 1911. — № 9-10. — С. 95-102) він розробив принципи збереження справ в Центральному Військовому архіві, їх інвентаризації та використання для наукових цілей. Положення викладені у праці, перш за все про структуру і функціональне призначення Центрального Військового архіву, свідчать про високий рівень його архівознавчого мислення. Питання схоронності цінних історичних документів порушуються І.М. Каманінін в роботах “Волынские и подольские губернские архивы” та “По поводу разбора архива Киевской городской думы”. — Див.: *ІР НБУ*, ф. X, од. зб. 10141.

⁵⁷ У відповідь на подані документи президія Вищої військової ради 27 липня 1921 р. зазначила, що вона “цілком поділяє думку про необхідність негайного утворення у складі Військово-Історичної Управи Генерального Штабу військового архіву по представленому штату. Але ж рахує, що замість начальника канцелярії архіву можливо обмежитись діловодом, а також, що назву “Головних Військово-Історичний Архив” можна залишити лише у тому випадку, коли будуть ще військові архіви не головні, які підлягатимуть головному як його філії, чого з пояснюючої записки не видно. З огляду на те, що у цьому листуванні немає вашого висновку, президія Вищої Військової Ради надсилає його вам на ваш погляд і на випадок вашого бажання для внесення його на розгляд пленума Вищої Військової Ради”. (*ЦДАВО України*, ф. 3179, оп. 1, спр. 10, арк. 15).

⁵⁸ Дата прийняття колегією Наркомосу УСРР положення про Головарх, його штати і колегію. Остаточне рішення було прийнято 3 вересня 1921 р.

⁵⁹ Примірник цього документу у жовтні 1921 р. був надісланий до бібліотеки Наукового товариства ім. Т. Шевченка у Львові. (*ЦДАВО України*, ф. 3179, оп. 1, спр. 10, арк. 18).

⁶⁰ Остаточне рішення з цього питання Раднарком УСРР прийняв 13 січня 1922 р. постановою “Про ліквідацію діяльності ОВАК, губернських архівних комісій і архівних секцій” (Собрание узаконений и распоряжений рабоче-крестьянского правительства Украины. — 1922. — № 1. — С. 23.).

⁶¹ Датується за протоколом засідання Раднаркому УСРР, у додатку до якого в п. 3 згадується інструкція, що публікується.

Іменний покажчик

- Автократов А. 207
Агабеков 32
Адоратський В. 203
Аккерман 76
Александров 49
Александрович І. 52
Александрович Ю. 106, 128
Альтер М. 7, 18, 130
Андрієвський 85
Анисимов 179, 180
Антонович В. 4, 176, 207, 209
Антонович Д. 14
Антонович І. 115, 136
Апостол Д. 64, 65
Аргамачов М. 8, 115, 136
Арфа 97
Аскоченський В. 78
Астряб 28
- Багалій Д. 15, 28, 70, 71, 141, 145, 148, 149, 151, 154, 155, 175, 179, 180, 197, 209
Базавлук Ю. 32
Базилевич В. 159
Байков-Павлов 160
Бакун Л. 201
Бакуринський О. 12, 42, 207
Балабанов 32
Балицький ії. 170
Бантиш-Каменський Д. 64
Банулеско-Бодоні Гавриїл, митр. 79
Баранович О. 5, 6, 9, 10, 53, 54, 55, 128, 207
Барвінок В. 14
Барвінський В. 8, 20, 179, 180, 210
Барчук М. 150
Белецький 186, 187
Беляєва В. 115
Биковський Л. 6, 9
Біленський 162
Білий Д. 175
Білінський М. 52
Біляшівський М. 11, 12, 13, 14, 33, 34, 44, 59, 82, 206
Благодір О. 5, 6, 14, 19, 45, 132
Блінкін С. 178
Блінов 113, 114
Бобринський 53
Богданов Є. 209
Бонч-Бруєвич В. 113
Боцюрко Д. 162
Бутвін 154, 155, 189, 197
Бялковський Л. 6, 7, 18, 122, 128, 130, 132
- Василевський О. 159, 160
Василевський П. 162, 163, 209
Василенко М. 6, 11, 59, 175, 176, 209
Васильова С. 159
Ващенко 52
Вейнберг 197
Веретенников 26, 28, 179, 180, 181, 197
Вернадський В. 15, 70, 73, 176
Вернадський Г. 98
Верстюк В. 29
Ветчиніна В. 115, 137
Винниченко В. 185
Вишневський Д. 78
Вовк Ф. 5, 12
Водолажченко О. 4, 203
Володін 48, 49
Врангель 182, 183
- Гавриленко М. 18
Гадкевич 197
Галаган П. 81, 87
Талант 170
Ганджий 197
Ганжулевич Д. 4
Ганзинг 160
Гендриховська 189
Герасев 32
Герасименко Хв. 29
Герасимов І. 100
Герасимов М. 183
Гіржев М. 96
Гоголь-Яновська М. 115, 136
Голодович М. 115, 137, 159
Голубев С. 77, 79
Гончаров 182
Горбачевський 6, 132
Гордіїв Ю. 13, 46, 47
Горуєва Р. 159
Гошкевич В. 78
Грановський А. 78
Грановський М. 91
Гревізирський М. 201
Гредінгер М. 28, 210
Греков Б. 22, 26, 97, 98, 99, 179, 186, 208
Грембецький 64
Гржебальський 159
Григориш Н. 6, 119, 121, 122, 123, 128, 130, 131
Гринько 154, 155, 189, 190
Грінцер Я. 25
Грінченко Б. 207
Грохольський Л. 44, 53, 129
Грушевський М. 4, 11, 59

Грушевський О. 4, 5, 6, 9, 10, 12, 13, 39, 40, 42, 43, 45, 56, 57, 59, 63, 70, 72, 73, 159, 192, 206
 Грушинські 206
 Гудзій К. 4, 159
 Гужковський С. 14
 Гуля М. 10
 Гумилевський Филарет, митр. 79
 Гуткевич 59
 Гуцало 44

 Дадикин М. 8, 93
 Далиц 189
 Данилевич В. 6, 140, 209
 Дембовський М. 114, 137, 159
 Демидов 184
 Демидюк І. 114, 137, 159
 Дем'яновський О. 114, 137
 Дем'янчук В. 10
 Денікін А. 97
 Дзюба О. 29
 Доброловський К. 120, 124, 126, 135
 Довнар-Запольський М. 6, 10, 15, 28, 140, 141, 142, 146, 197, 209
 Дорошенко Д. 11
 Дорошенко П. 11, 14, 15, 38, 41, 42, 70, 72, 144, 206, 207
 Драго М. 25
 Дуброва С. 159, 170, 200, 201
 Дьялонов А. 200, 201
 Дьяченко 44

 Ейдеибєрг 6, 132
 Ейнгорн В. 77
 Еланський В. 11
 Ернст М. 98

 Євгеній (Болховітінов), митр. 78
 Єлагін А. 49
 Єльчєв Г. 115, 137
 Єрмошенко 151
 Єфремов 186
 Єфремов С. 11, 89, 90, 208

 Жданова Н. 115, 137, 159
 Жданович Я. 13
 Железнов 46
 Желеховський П. 96
 Жигалко 189

 Завітневич В. 14, 75
 Зайцев 50
 Зайцев П. 11, 13, 59, 82
 Заремба С. 30
 Затонський В. 8, 91
 Захаров 156, 158, 159
 Звягинцев 197
 Зелінський 53
 Зіньківський В. 14

 Зорін П. 14 Зотін 189

 Іваницький 184
 Іванів А. 185
 Іванов А. 153
 Іванов Є. 26, 148, 149, 150, 179, 180, 181, 182, 209
 Іванов-Меженко Ю. 6, 7, 9, 10
 Іконников В. 14
 Ісаєв 182, 183

 Кавецький І. 162, 163
 Калиненко К. 87
 Каманін І. 4, 11, 12, 43, 59, 67, 159, 192, 193, 210
 Каменський 163
 Кандратський 197
 Капустянський 188, 196
 Капутовський В. 114, 137
 Карпінський О. 11
 Карпов 184
 Катамай Д. 129
 Катерина II, імп. 78
 Каченовська Є. 37
 Кашенко М. 15
 Ківшар Т. 10
 Кіяницін В. 32
 Клепатський П. 7, 95, 122, 208
 Клименко П. 6, 7, 9, 18, 19, 95, 121, 122, 130, 131, 132, 134, 135, 139, 143, 163, 164, 208, 209
 Климова К. 3, 29, 31
 Коберман Л. 22, 25
 Ковалевський П. 190, 197
 Коваленко О. 10, 29, 30
 Коваль О. 10
 Ковальницький Димиртій, митр. 79
 Ковальов 189, 190
 Козловська В. 11, 44
 Коллонтай 126
 Коломієць Д. 121, 131
 Конжицький Є. 128
 Конотоп В. 150, 178
 Константинов І. 115, 137
 Коперська Л. 159
 Коробенко Т. 114, 137, 159, 169
 Коробков 152, 153
 Корсаки 42
 Корчинський М. 85
 Коршунов 164
 Косинський В. 15
 Косіор С. 126, 127, 190
 Котвіцький І. 201
 Коцюбинський К. 114, 137
 Кочубей 38
 Кочубей В. 41, 173, 207
 Красуський І. 15, 70
 Кревецький 6, 18, 130, 132

Кречетович Й. 14, 15
 Крилов 182, 183
 Кримський А. 15, 176, 210
 Кричевський В. 11
 Кудрявцев П. 75
 Кузнєцов А. 81
 Куликовський М. 114, 137, 159
 Курінний М. 159
 Курінний П. 11
 Кустерський В. 10, 115, 136
 Кутулін Я. 159
 Куц 182
 Кучера П. 159
 Кучмаренко 128

Лазаревичі 206
 Лазаревський О. 64, 65, 81, 207
 Латишов 32
 Лебедів В. 201
 Левитський А. 114, 137
 Левицький Г. 121
 Левицький О. 4, 15, 44, 59, 159
 Леонтович В. 11
 Леонов С. 181, 182, 183
 Ликошин О. 115, 136
 Липинський В. 11, 127
 Лозицький В. 10
 Лорченко 132, 134, 148, 160, 165, 209
 Лукашевич 58, 64
 Лур'є Г. 25
 Любченко 168
 Ляхович К. 48
 Ляхоцький В. 3, 10

Мазепа 207
 Мазуренко Ю. 8, 21, 84
 Макаренко А. 85
 Макаренко М. 5, 12
 Маковський 151, 154, 155
 Максимович М. 78
 Малицький Єрофей, митр. 79
 Маляр 197
 Маркевич А. 38, 47, 58, 64, 65, 98, 206, 208
 Маркевич М. 207
 Марков В. 98
 Маркович М. 41, 42
 Маркович О. 206
 Маркович Я. 206
 Марковичі 206
 Маслік П. 86
 Маслов П. 10, 38
 Матяш І. 3, 10
 Машкін 189
 Меженко Ю. (див. Іванов-Меженко Ю.)
 Мезенцев 32
 Мельник К. 11
 Мельников Д. 114, 137, 159
 Мердер О. 4, 78

Миклашевська (див. Олсуф'єва О.) 206
 Миклашевські 207
 Микола II, імп. 144
 Миронов 155
 Михайлів Ю. 201
 Михайлов А. 137
 Мігулін В. 10, 115, 136, 148, 149, 179, 180
 Мітюков О. 10, 30
 Міцкун 142
 Міяковський В. 5, 8, 9, 10, 15, 76, 103, 106, 114, 136, 140, 141, 145, 146, 155, 157, 158, 159, 161, 166, 167, 169, 171, 175, 198, 201, 207, 209
 Многогрішний Д. 207
 Могилянський Арсеній, митр. 79
 Могилянський М. 14, 15, 70
 Модзалевський В. 5, 6, 8, 9, 10, 11, 13, 14, 15, 16, 21, 22, 29, 34, 38, 40, 41, 42, 43, 50, 52, 59, 70, 72, 73, 74, 76, 81, 82, 83, 86, 102, 108, 111, 113, 114, 115, 124, 125, 136, 137, 140, 143, 159, 170, 175, 206
 Мокієвський-Зубок С. 159
 Монтеллі 147
 Морейніс М. 25
 Моржаков Г. 183
 Мохор П. 14
 Мощенко К. 11, 42
 Мухін Н. 79

Назарук О. 6, 18, 130, 132
 Нарбут Г. 14, 206
 Науменко В. 78
 Неселовський П. 7, 122
 Нестеровський 162
 Нестуля О. 30
 Никич 197
 Ніколаєв А. 114, 137
 Нікольський П. 38
 Новікова О. 103, 159, 160
 Новицький О. 5
 Новохатський К. 9

Обідний М. 7, 17, 18, 128, 132, 144, 195, 196, 201, 209
 Овсянко В. 159
 Огієнко І. 6, 7, 10, 19, 85, 86, 121, 126, 131, 135, 163, 164, 165, 166, 201, 208, 209
 Окольський Б. 25
 Оксман Ю. 9
 Олександрович Ю. 17
 Олсуф'єва О. 41, 42, 206
 Ольшанський 45
 Онацький Д. 12, 37, 38, 40, 41, 206
 Орел Ф. 159
 Оршевський 53
 Осипович Н. 22
 Островський 160
 Острозькі, кн. 207

Остроков А. 114, 137
 Павленко Д. 164
 Павлов В. 115, 136
 Павлов Ю. 159
 Павлова І. 115, 137, 159, 160, 209
 Павловська Н. 3
 Павловська О. 115, 136, 159
 Павлуцький Г. 6, 11, 14, 15, 44, 70
 Падалка М. 11, 201
 Паливода І. 14
 Панченко 189
 Папакін Г. 10
 Пахаревський М. 11, 44
 Пашенко О. 128
 Пеленський Й. 6, 7, 17, 18, 81, 82, 128, 130, 132, 208
 Перро Ш. 208
 Перфецький Є. 159
 Петлюра С. 7, 18, 20, 132, 138, 199
 Петрів В. 138
 Петро І, імп. 64, 77
 Петров МІ, 15, 77, 80
 Петровський 151, 185
 Підлузький 129
 Плохинський М. 206, 207
 Покровський 186
 Полетика П. І. 5, 136
 Полонська-Василенко Н. 6, 14, 15
 Поляков 186
 Пономарьов В. 153
 Попандопуло 182
 Попандопуло 182
 Попов 189
 Попов Л. 115, 137
 Попов Ю. 96, 98
 Пороховщиків 196
 Перський В. 9
 Потоцький 53, 127
 Потоцький П. 5, 12
 Похилевич 79
 Прокопович В. 11, 59, 209
 Прушинський 53
 Пятаков Г. 195
 Равич 197
 Радзимовський О. 114, 136
 Раковський Х. 91, 154, 155, 158, 193
 Рафаїл 126, 127
 Рейгер В. 95, 96
 Рекало Є. 14
 Репнін, кн. 173
 Репринцев В. 29
 Решко 65
 Ржевуські, гр. 207
 Рибаків 173
 Рибчинський І. 114, 137
 Ріхтер В. 25
 Розов 182
 Романівська Д. 159
 Романівський В. 159
 Романовська Є. 10, 115, 136
 Русов М. 22
 Рябінін О. 26
 Ряппо Я. 189, 190, 197
 Савченко М. 3
 Савченко Т. 139
 Садовський М. 134
 Салтиков 37, 182
 Самойлович 207
 Сацюк М. 159
 Свердлова М. 203
 Сегалович 189
 Селіверстова К. 3, 9
 Семенченко 173
 Середа А. 7, 15, 18, 70, 123, 132
 Сечкар'юв 179
 Сидоренко Г. 14
 Сизько Л. 3
 Синицькі 78
 Сиранчеві 173
 Сиротенко 182
 Ситник 86
 Сичевський І. 159
 Сікорський В. 114, 137, 159
 Сіцінський Ю. 6, 7, 18, 122, 128, 130, 132, 165, 208
 Скаржинська К. 173
 Сквері М. 25
 Скоропадський І. 64, 65, 207
 Скоропадський П. 5, 6, 10, 14, 70
 Скрипник М. 20, 21, 27, 28, 84, 112, 197, 208
 Скрипчинський В. 13, 59
 Сливенко Т. 147
 Слободянюк П. 30
 Слюсаренко Ф. 14
 Смаль-Стоцький С. 15
 Смолій В. 10
 Соколов Н. 114, 137, 159
 Соколовський В. 120, 124, 126, 135
 Соколовський І. 25
 Соловійов О. 6, 8, 10, 79, 114
 Солоха П. 191
 Ставрогін 182
 Стаднюк Г. 11
 Станчинський А. 25
 Стебницький П. 5, 12, 14, 15, 76, 176
 Стелецький Г. 14, 78
 Стешенко І. 11
 Суденко П. 95, 208
 Судієнко М. 64, 81, 207
 Сумцов М. 176, 210

Тавровський Л. 93
 Тальчук 162
 Таран 197
 Тарас 126, 127
 Тарасенко 183
 Таренецький-Климович В. 136
 Тарнавський Ф. 15
 Тарновський В. 42, 144, **207**
 Татішев Ю. 207
 Татьков А. **46**
 Теодорович К. 79, 115, **137**
 Теренецький В. 115, 158, **160**
 Терещенко М. 62
 Терлецький 39
 Тесельський *іт.д.*
 Тимошенко С. 15
 Титов Ф. 79
 Ткаченко М. 158, 159, 170, 179, 180
 Токаревський М. 32, 48
 Торговец В. 91
 Троецький 62
 Тройницький С. 12
 Туган- Барановський М. 15
 Тутковський П. 15

Уланівський 201
 Ульянов В. (Ленін) 113
 Уманець Ф. 37, 38, 40, **206**
 Усе М. 159
 Факторовська А. 9
 Фаранюк Т. 9, 10
 Феохарі С. 25
 Фетісов І. 12, 42
 Филінічук І. 129
 Фомін 179, 180

Хмельницький Б. 38
 Хмельницький І. 22
 Хмільєвський О. 81
 Холодний П. 6, 14, 83, 129, 132, **133, 134,**
199, 200
 Холоневський **129**
 Христова Н. 3
 Худавердов 197

Цветков А. 179, 180 Цвілінг М.
 25

Папський 53
 Честилін В. 98
 Чсховський В. 79, 85
 Чижевич Є. 115, **136**
 Чижиков Л. 25
 Чирський А. 95, 96, 162, 163
 Шайбле 132 Шварцман 32, 190

Швець Ф. 85
 Шевченко О. 3, 11
 Шевченко Т. 207
 Шейдліна 182
 Шендрик І. **201**
 Шефер 182
 Шингарьов 26, 81
 Шинкевич Є. 36, 37
 Шипович І. 52
 Шишков 160
Шиянів 199, 200
 Шманкевич 6, 132
 Шміт Ф. 10, 20
 Шпановський Ф. 124, 126
 Шпачинський М. 79
 Штейнгель Ф. 11
 Штиф Н. 170
 Шульц І. 52

Щавінський В. 5, 12, 14
 Щедрина Д. 30
 Щепкін Д. 36
 Щепотьєв В. 11
 Щербаківський В. 11
 Щербаківський Д. 11, 59
 Щербацький Тимофій, митр. 79
 Щербина В. 11 Щорс М. 32, 84

Юнеєв 179, 180

Яворницький Д. (Зварницький) 11, 77
 Ягодка В. **137**
 Якобсен 32
 Ярошевич 32
 Ясинський М. 141, 142, 209
 Ястремський С. 25
 Яшуржинський Я. 11

Перелік архівних фондів

Центральний державний архів вищих органів влади та управління України

Фонд 1	Центральний виконавчий комітет Рад робітничих, селянських і червоноармійських депутатів України.
Фонд 2	Рада Народних Комісарів УРСР.
Фонд 14	Головне архівне управління при Раді Міністрів УРСР.
Фонд 166	Народний комісаріат освіти України.
Фонд 538	Губернський Кам'янець-Подільський комісаріат УНР.
Фонд 1065	Рада Народних міністрів УНР.
Фонд 1072	Міністерство віросповідань УНР.
Фонд 1113	Управління преси та інформації УНР.
Фонд 1131	Головноуповноважений уряду УНР на Поділлі.
Фонд 1738	Бюро українського друку при Всеукраїнському виконавчому комітеті.
Фонд 2201	Міністерство освіти та мистецтва Української держави.
Фонд 2457	Головне управління мистецтва та національної культури Української Держави.
Фонд 2581	Генеральне секретарство освіти Української Центральної ради.
Фонд 2582	Міністерство освіти УНР.
Фонд 3179	Головний військово-історичний музей-архів при генеральному штабі військ УНР.
Фонд 3504	Обідний М.Ю.
Фонд 3670	Українське військово-історичне товариство.
Фонд 3689	Головне Управління мистецтва та національної культури УНР.
Фонд 3966	Міяковський Володимир Варламович.
Фонд 4642	Грінберг А.Й.

Центральний державний архів громадських об'єднань України

Фонд 1	Центральний Комітет Комуністичної партії України.
--------	---

Центральний державний історичний архів України, м. Київ

Фонд 1235	Грушевські — історики і філологи.
-----------	-----------------------------------

Інститут рукопису Національної бібліотеки України ім. В.І.Вернадського

Фонд XII	Модзалевський В.Л.
Фонд XXIX	Данилевич В.Ю.

Державний архів м. Києва

Фонд 16	Київський університет.
Фонд 93	Київське художнє училище.

Державний архів Вінницької області

Фонд Р-254	Подільський губернський відділ народної освіти Подільського губернського виконавчого комітету Ради робітничих, селянських і червоноармійських депутатів.
Фонд Р-650	Подільське губернське архівне управління при Подільському губернському виконавчому комітеті Ради робітничих і селянських депутатів.
Фонд Р-1691	Штаб 2-го Подільського корпусу.
Фонд Р-2625	Подільський губернський революційний комітет.

Державний архів Донецької області

Фонд Р-540	Юзівський районний виконавчий комітет Ради робітничих, селянських і червоноармійських депутатів. Чистяківський районний виконавчий комітет Ради робітничих, селянських і
------------	---

Фонд Р-870 червоноармійських депутатів та його місцевий комітет.
Фонд Р-1156 Бахмутський повітовий військово-революційний комітет.
Фонд Р-1204 Маріупольський повітовий військово-революційний комітет.

Державний архів Київської області

Фонд Р-4156 Київський губернський комітет охорони пам'яток мистецтва і старовини при губернському відділі народної освіти.

Державний архів при Раді Міністрів Автономної Республіки Крим

Фонд Р-538
Фонд Р-652 Сімферопольський повітовий революційний комітет.
Фонд Р-999 Міністерство внутрішніх справ Кримського крайового уряду.
Фонд Р-1022 Бахчисарайський військово-революційний комітет.
Фонд Р-1024 Керченський повітовий революційний комітет.
Фонд Р-1025 Феодосійський повітовий революційний комітет.
Фонд Р-1176 Севастопольський повітовий військово-революційний комітет.
Фонд Р-1188 Кримський революційний комітет.
Фонд Р-2237 Народний комісаріат внутрішніх справ Радянської Соціалістичної Республіки Тавриди.

Державний архів Миколаївської області

Фонд Р-97 Миколаївська Губернська архівна комісія з вилучення та утилізації архівних документів Особливої Всеукраїнської архівної комісії.

Державний архів Полтавської області

Фонд Р-1865 Полтавський губернський військово-революційний комітет.
Фонд Р-1871 Полтавська губернська Комісія з вилучення та утилізації непотрібних архівних документів при Полтавському губернському виконавчому комітеті Ради робітничих, селянських і червоноармійських депутатів.

Державний архів Рівненської області

Фонд Р-466 Відділ управління Рівненського повітового революційного комітету.

Державний архів Сумської області

Фонд Р-60 Лебединський повітовий виконавчий комітет Ради робітничих, селянських і червоноармійських депутатів.
Фонд Р-949 Сумське окружне архівне управління окружного виконавчого комітету Ради робітничих, селянських і червоноармійських депутатів.
Фонд Р-2340 Сумський повітовий революційний комітет.
Фонд Р-4641 Поповський волосний виконавчий комітет Ради робітничих, селянських і червоноармійських депутатів.

Державний архів Херсонської області

Фонд Р-1887 Відділ управління Херсонського повітового виконавчого комітету Ради робітничих, селянських і червоноармійських депутатів.

Державний архів Хмельницької області

Фонд Р-582 Кам'янець-Подільський український державний університет.

Державний архів Черкаської області

Фонд Р-150 Відділ народної освіти Черкаського повітового виконавчого комітету Ради робітничих, селянських і червоноармійських депутатів.

ПЕРЕЛІК ОПУБЛІКОВАНИХ ДОКУМЕНТІВ

- № 1. Перша відозва Української Центральної Ради до українського народу (9 березня 1917 р.).
- № 2. Із повідомлення газети “Вістник Полтавського губернського громадського комітету” про передавання та упорядкування архіву жандармського управління Полтавщини у канцелярії губернського громадського комітету (22 березня 1917 р.).
- № 3. Стаття М.Біляшевського про збереження документальних та інших пам’яток старовини і їх значення для культурно-мистецького розвитку України (9 квітня 1917 р.).
- № 4. Лист М.Біляшевського до В.Модзалевського про необхідність організації в Чернігові місцевого комітету охорони пам’яток старовини й мистецтва за зразком Центрального комітету (25 квітня 1917 р.).
- № 5. Обіжник Міністерства внутрішніх справ Тимчасового уряду про передавання місцевим архівним комісіям предметів художньо-історичного значення (10 липня 1917 р.).
- № 6. Обіжник Міністерства внутрішніх справ Тимчасового уряду про завдання архівних комісій на місцях (5 серпня 1917 р.).
- № 7. Звернення культурно-просвітної комісії Всеукраїнської ради військових депутатів до громадськості України про необхідність заснування Національного музею-архіву в Києві (20 серпня 1917 р.).
- № 8. Лист Д.Онацького до Бібліотечно-архівного відділу про долю архіву і бібліотеки Ф.Уманця (22 жовтня 1917 р.).
- № 9. Лист Таврійської вченої архівної комісії до Секретарства справ освітніх про склад її наукового архіву (28 жовтня 1917 р.).
- № 10. Заклик Бібліотечно-архівного відділу при Секретарстві освіти Генерального Секретаріату до видавництва про надсилання друкованої продукції для утворення бібліотеки — архіву друків (28 жовтня 1917 р.).
- № 11. План діяльності Архівно-бібліотечного відділу Секретарства освіти, складений О.Грушевським (жовтень(?) 1917 р.).
- № 12. Лист О.Грушевського до В.Модзалевського про стан наукової розробки архівних документів з історії України на Чернігівщині (4 листопада 1917 р.).
- № 13. Звернення Архівно-бібліотечного відділу Секретарства освіти до Глухівської української громади Чернігівської губернії про інформацію щодо становища музею, бібліотеки та приватного зібрання Ф.Уманця у м. Глухові (6 листопада 1917 р.).
- № 14. Лист В.Модзалевського до Чернігівського губернського комісара УНР про врятування архівів, бібліотек та предметів старовини у приватних садибах (14 листопада 1917 р.).
- № 15. Звернення В.Модзалевського до Глухівського повітового земельного комітету Чернігівської губернії про заходи щодо збереження приватних архівів, бібліотек та колекцій старовини на території повіту (20 листопада 1917 р.).
- № 16. Відповідь В.Модзалевського на лист О.Грушевського про стан архівної справи на Чернігівщині (20 листопада 1917 р.).
- № 17. Лист Відділу охорони пам’яток старовини і мистецтва Секретарства справ освітніх до місцевих пам’ятко-охоронних установ Полтавщини про долю Полтавського єпархіального архіву (7 грудня 1917 р.).
- № 18. Лист О.С.Грушевського до В.Модзалевського з подякою за відомості про стан архівної справи на Чернігівщині (14 грудня 1917 р.).
- № 19. Повідомлення ректора Київського університету Св. Володимира про згоду зберігати документи приватних архівів у своєму приміщенні (18 грудня 1917 р.).
- № 20. Анкета Бібліотечно-архівного відділу Народного Міністерства Освіти УНР (січень (?) 1918 р.).
- № 21. Протокол засідання Ради Центрального Комітету охорони пам’яток старовини й мистецтва в Україні (11 січня 1918 р.).
- № 22. Звернення Бібліотечно-архівного відділу до Генерального Секретарства військових справ про організацію збирання воєнно-історичних документів (11 січня 1918 р.).
- № 23. Наказ Військово-революційного комітету VII армії про затвердження при Штабі армії тимчасового штату особливого діловодства для збирання військово-історичних документів (11 лютого 1918 р.).
- № 24. Розпорядження Катеринославського губернського виконавчого комітету рад робітничих, селянських та червоноармійських депутатів повітовим радам про охорону пам’яток старовини, мистецтва і науки (26 лютого 1918 р.).
- № 25. Стаття Ю. Гордіва про повернення з Росії в Україну національних пам’яток минувшини та заснування в Києві Центрального архіву й бібліотеки для їх зберігання (24 березня 1918 р.).

- № 26. Лист Таврійської вченої архівної комісії до таврійського Комісара внутрішніх справ про відведення помешкання для земського архіву та передачу останнього у відання Комісії (28 березня 1918 р.).
- № 27. Лист Народного комісара внутрішніх справ Таврійській вченій архівній комісії про передавання земського архіву у її відання та розміщення цього архіву в приміщенні губернської земської управи (після 28 березня 1918 р.).
- № 28. Повідомлення журналу “Нова школа” про організацію історичного архіву Полтавщини (березень 1918 р.).
- № 29. Клопотання народного комісаріату внутрішніх справ Радянської соціалістичної республіки Тавриди до Сімферопольської ради робітничих, солдатських і селянських депутатів про залишення архіву Таврійської духовної консисторії у тому ж будинку (2 квітня 1918 р.).
- № 30. Звернення голови Бібліотечно-архівного відділу до діячів культури з проханням зазначити документи і архівні збірки, що підлягають поверненню російським урядом Україні (3 квітня 1918 р.).
- № 31. Лист Народного комісара землеробства до комісаріату внутрішніх справ Республіки Тавриди про передавання документів Кримського водного присутствія до відділу водного господарства комісаріату землеробства (4 квітня 1918 р.).
- № 32. Телеграма Міністерства народної освіти УНР В.Модзалевському з пропозицією очолити секцію Архівно-бібліотечного відділу (4 квітня 1918 р.).
- № 33. Доповідна записка Подільського товариства охорони культурно-історичних пам’яток Міністерству народної освіти УНР про організацію музейно-архівної справи в губернії (10 квітня 1918 р.).
- № 34. Посвідчення, видане Міністерством народної освіти УНР В.Л.Модзалевському, на право обрання приміщення для Архівно-бібліотечного відділу (12 квітня 1918 р.).
- № 35. Звіт О. Барановича про поїздку на Волинь з метою вивчення приватних архівів (22 квітня 1918 р.).
- № 36. Доповідна записка О. Барановича Бібліотечно-архівному відділу про необхідність реєстрації архівних документів на території України (23 квітня 1918 р.).
- № 37. Доповідна записка О. Барановича про стан архіву Київського губернського управління (27 квітня 1918 р.).
- № 38. Запит Бібліотечно-архівного відділу до Чернігівської вченої архівної комісії про стан архівів Чернігівської губернії і їх наукового розроблення (квітень (?) 1918 р.).
- № 39. Повідомлення газети “Полтавские новости” про розпорядження демобілізаційного відділу гетьманського Генерального штабу зберігати документи війни 1914-1918 рр. (16 травня 1918 р.).
- № 40. Стаття О.Грушевського “Наші наукові потреби” про державну підтримку розвитку історичної науки та архівної справи в Україні (22 травня 1918 р.).
- № 41. Лист Бібліотечно-архівного відділу до Міжвідомчої Комісії щодо мирного договору з Росією про повернення в Україну архівних документів, які були примусово вивезені до російських архівів (23 травня 1918 р.).
- № 42. Подання Таврійської вченої архівної комісії до комісара внутрішніх справ в Сімферополі про передавання до архіву комісії документів радянських установ колишньої Республіки Тавриди (26 травня 1918 р.).
- № 43. Розпорядження Міністерства народної освіти Української держави про утворення комісії для врегулювання в українсько-російському мирному договорі питання щодо поверненню культурних цінностей в Україну (не пізніше травня 1918 р.).
- № 44. Пояснювальна записка В.Модзалевського до проекту штату Архівно-бібліотечного відділу Міністерства освіти Української держави (травень 1918 р.).
- № 45. Доповідна записка Міністерства народної освіти Раді Міністрів Української держави з пропозицією заснування Головного управління в справах мистецтва і національної культури (17 червня 1918 р.).
- № 46. Інформаційний лист В.Модзалевського до Відділу охорони пам’яток старовини і мистецтва про роботу Архівно-бібліотечного відділу (після 21 червня 1918 р.).
- № 47. Із статті О.Грушевського “Стежки і шляхи української науки” про значення формування джерельної бази для розвитку науки в Україні (квітень-червень 1918 р.).

- № 48. План організації архівної справи в Україні ([червень-липень] 1918 р.).
- № 49. Статут Українського національного архіву ([червень-липень] 1918 р.).
- № 50. Обіжник власної канцелярії гетьмана П.Скоропадського про надсилання до архіву канцелярії документів-оригіналів гетьмана (17 липня 1918 р.).
- № 51. З протоколу засідання комісії щодо розмежування функцій між Міністерством народної освіти, Головним управлінням справами мистецтв та національної культури і Академією наук про підпорядкування Головного архіву (27 липня 1918 р.).
- № 52. Доповідна записка і Законопроект Головного управління у справах мистецтв і національної культури Української держави про створення Волинської губернської архівної комісії у м. Острозі (27 липня 1918 р.).
- № 53. З доповідної записки О.Грушевського про створення архіву “Юго-Западного фронту Союза Городов” (після 30 липня 1918 р.).
- № 54. Кореспонденція з газети “Відродження” про збільшення асигнувань на утримання Київського центрального архіву при університеті Св. Володимира (10 вересня 1918 р.).
- № 55. Доповідна записка В.Модзалевського до Міністерства народної освіти та мистецтва Української держави про реформу архівної справи в Україні (18 вересня 1918 р.).
- № 56. Лист Голови Вченого комітету до міністра ісповідань Української держави про призначення представника від міністерства до Міжвідомчої комісії щодо реформ архівної справи (8 жовтня 1918 р.).
- № 57. З повідомлення газети “Слово” про засідання вченого комітету Міністерства ісповідань з питань поліпшення книжкової та архівної справи в Українській державі (6 листопада 1918 р.).
- № 58. Звернення Міністерства внутрішніх справ до Міністерства народної освіти Української держави про надання права користування і володіння архівом колишнього Київського губернського жандармського управління (11 листопада 1918 р.).
- № 59. Посвідчення Архівно-бібліотечного відділу при Головному управлінні мистецтв та національної культури Української держави В.Міяковському на право огляду архіву губернського правління (30 листопада 1918 р.).
- № 60. Стаття академіка М.Петрова “Про стан архівної справи на Україні” (23 листопада – 1 грудня 1918 р.).
- № 61. Кореспонденція з газети “Відродження” про стан і перспективи розвитку архівної справи в Україні (8 грудня 1918 р.).
- № 62. Посвідчення В.Модзалевського про призначення його завідувачем Архівно-бібліотечним відділом, підтвержене Головним управлінням мистецтв та національної культури Міністерства народної освіти УНР (23 грудня 1918 р.).
- № 63. Повідомлення Відділу охорони пам’яток старовини і мистецтва Головного управління мистецтв і Національної культури до канцелярії Директорії про існування відділів охорони пам’яток старовини й мистецтва та роботу по організації національних музею, архіву і бібліотеки (3 січня 1919 р.).
- № 64. Доповідна записка В.Модзалевського про завдання Архівно-бібліотечного відділу Головного управління справами мистецтв та національної культури Директорії (11 січня 1919 р.).
- № 65. Постанови представника Тимчасового робітничо-селянського уряду УСРР в Києві М.Скрипника про передавання документів установ колишньої Української держави до архівного відділу Наркомосу УСРР. (не раніше 29 січня 1919 р.).
- № 66. Свідоцтво коменданта м. Києва М.Щорса про охорону архіву управління Київського шкільного округу (8 лютого 1919 р.).
- № 67. Постанова Ради народних міністрів УНР про асигнування коштів на організацію Українського національного архіву в м. Києві (8 лютого 1919 р.).
- № 68. Постанова Ради народних міністрів УНР про фінансування Міністерства народної освіти на утримання Центрального архіву давніх актів (8 лютого 1919 р.).
- № 69. Законопроект Міністерства народної освіти УНР про заходи щодо організації Українського Національного архіву в м. Києві (8 лютого 1919 р.).
- № 70. Розпрямлення Полтавської ради робітничих депутатів про передачу документів установ до Центрального історичного архіву Полтавщини (14 лютого 1919 р.).
- № 71. З протоколу засідання краєвої Ради міністрів Криму про роботу Таврійської вченої архівної комісії (17 лютого 1919 р.).
- № 72. Наказ тимчасового комісара по Міністерству народної освіти про підпорядкування Київського Центрального архіву (25 лютого 1919 р.).
- № 73. Список архівів установ і відомств, зареєстрованих Архівним управлінням УСРР (не раніше 26 лютого 1919 р.).

- № 74. Звідомлення про постанову ЦК Компартії України щодо організації партійного архіву (16 березня 1919 р.).
- № 75. Стаття С.Єфремова “Доля жандармської спадщини” (січень-квітень 1919 р.).
- № 76. З декрету РНК УСРР “Про передачу історичних пам’ятників і предметів мистецтва до відання Народного Комісаріату освіти УСРР” (1 квітня 1919 р.).
- № 77. Доповідна записка архівного відділу ВУКОПМИСа про хід організації Всеукраїнського центрального архіву (не пізніше 2 квітня 1919 р.).
- № 78. Доповідна записка Подільської губернської народної управи про доцільність утворення наукових архівів у Вінниці та Кам’янці-Подільському (квітень 1919 р. (?)).
- № 79. Розпорядження Комісаріату народної освіти Черкаського повіту про передачу до Центрального народного архіву Черкащини архівів ліквідованих установ (7 травня 1919 р.).
- № 80. Заява членів архівної комісії Кам’янець-Подільського університету про передавання їй архівів і бібліотек колишніх жандармського управління та окружного суду (13 травня 1919 р.).
- № 81. Доповідна архіваріуса колишнього Подільського губернського правління [А.]Чирського в Комісію охорони пам’яток старовини і мистецтва про необхідність упорядкування архівів ліквідованих установ (19 травня 1919 р.).
- № 82. Клопотання архівіста П.Желеховського про залишення його на посаді завідувача архівом Кам’янець-Подільського суду (20 травня 1919 р.).
- № 83. Подання професора Таврійського університету Б.Грекова до губернатора про становище архівів Криму (25 червня 1919 р.).
- № 84. Доповідна записка ВУКОПИСа в Колегію Наркомосвіти УСРР з приводу переміщення військових архівів, які зберігаються в м. Одесі (27 червня 1919 р.).
- № 85. Обіжник Наркомату внутрішніх справ УСРР губвиконкомам про збереження архівів колишніх установ (30 червня 1919 р.).
- № 86. Обіжник Рівненського повітревкому про збір архівів ліквідованих волосних управ (30 червня 1919 р.).
- № 87. Звіт про роботу архівної секції ВУКОПИСа за червень 1919 року (до 1 липня 1919 р.).
- № 88. Законопроект і пояснююча записка Архівного управління про заснування Українського головного архіву в м.Києві (до липня 1919 р.).
- № 89. Проект статуту Українського головного архіву, розроблений Архівним управлінням (до липня 1919 р.).
- № 90. Тимчасовий штат Українського головного архіву та пояснювальна записка до нього Архівного управління (до липня 1919 р.).
- № 91. Лист директора Департаменту православної церкви Міністерства культів УНР до Подільської духовної консисторії щодо продажу частини консисторського архіву (5 липня 1919 р.).
- № 92. Доповідна записка до Наркомпросу про вживання заходів щодо охорони архівів колишніх судових установ (7 липня 1919 р.).
- № 93. Положення про управління Державними Головним і Загальними архівами України направлене начальником Головного архівного управління В.Модзалевським до Секретаріату Відділу позашкільної освіти (до 23 липня 1919 р.).
- № 94. Пояснювальна записка начальника Головного архівного управління В.Модзалевського надіслана Секретаріату Відділу позашкільної освіти щодо проекту загальної архівної реформи в Україні (до 23 липня 1919 р.).
- № 95. Декрет РНК РСФРР “Про скасування права приватної власності на архіви померлих російських письменників, композиторів, художників і вчених, що зберігаються в бібліотеках та музеях” (29 липня 1919 р.).
- № 96. Доповідна записка начальника Головного архівного управління В. Модзалевського надіслана до колегії відділу позашкільної освіти про передавання управлінню архіва колишньої Київської духовної академії (29 липня 1919 р.).
- № 97. Список співробітників Всеукраїнського головного архіву та Головного архівного управління (30 липня 1919 р.).
- № 98. Проекти законодавчих актів Раднаркому УСРР з організації архівної справи в Україні (липень 1919 р. (?)).
- № 99. Постанова Ради народних міністрів УНР про утворення особливих комісій з питань зберігання, експертизи та утилізації архівних матеріалів установ (до 1 серпня 1919 р.).
- № 100. Лист Подільської духовної консисторії до Департаменту православної церкви Міністерства культів УНР щодо продажу консисторією частини архіву (2 серпня 1919 р.).

- № 101. Лист міністра народного господарства УНР до Міністерства культів щодо утилізації архівних матеріалів (2 серпня 1919 р.).
- № 102. Лист Департаменту православної церкви Міністерства культів УНР до Подільської Духовної консисторії щодо утилізації відомчих архівних матеріалів (9 серпня 1919 р.).
- № 103. Повідомлення Межирицького волосного ревкому Рівненського повіту про знищення документів та установ волості місцевими повстанцями та бойовиками загону Соколовського (5 серпня 1919 р.).
- № 104. Лист ректора Кам'янець-Подільського державного українського університету проф. І.Огієнка до Міністерства народної освіти УНР з матеріалами засідань архівної комісії Кам'янець-Подільського українського державного університету (8 серпня 1919 р.).
- № 105. Пропозиція товариша міністра народної освіти Н.Григорієва проф. П.Клименку очолити відділ охорони пам'яток старовини й мистецтва (11 серпня 1919 р.).
- № 106. Обіжник Міністерства народної освіти УНР до місцевих установ про заходи по збереженню архівів, музеїв, бібліотек (11 серпня 1919 р.).
- № 107. Лист Подільської Духовної консисторії до Міністерства культів УНР про дозвіл продати частину консисторського архіву (11 серпня 1919 р.).
- № 108. Доповідна записка завідувача Головного архівного управління В.Модзалевського про недоцільність скорочення персоналу ГАУ в зв'язку з оголошеним масовим скороченням штатів (11 серпня 1919 р.).
- № 109. Лист директора Фабрично-заводського департаменту Міністерства народного господарства УНР до Міністерства культів про утилізацію архівних матеріалів (12 серпня 1919 р.).
- № 110. З протоколу засідання ЦК КП(б)У про евакуацію архівів (19 серпня 1919 р.).
- № 111. Повідомлення Подільської духовної консисторії до Міністерства культів УНР про кількість та ціну паперу, що може бути переданий нею для утилізації (21 серпня 1919 р.).
- № 112. З протоколу засідання Оргбюро ЦК КП(б)У про евакуацію партійного архіву та бібліотеки у м. Гомель (21 серпня 1919 р.).
- № 113. Звернення представників інтелігенції до уряду щодо державних заходів проти нищення пам'яток старовини (22 серпня 1919 р.).
- № 114. Лист віце-директора департаменту міністерства преси Д. Катамая до міністра народної освіти УНР П.Холодного про термінове врятування історичних реліквій у Вінниці та губернії (26 серпня 1919 р.).
- № 115. Посвідчення Головного управління мистецтв і національної культури про надання фахівцю управління права догляду за пам'ятками старовини у м. Кам'янець-Подільському (30 серпня 1919 р.).
- № 116. Накази Міністерства народної освіти УНР про охорону пам'яток старовини та кадровий склад архівної комісії (30 серпня — 1 вересня 1919 р.).
- № 117. Клопотання проф. І.Огієнка про передавання архіву і бібліотеки колишніх дворянських зібрань до Кам'янець-Подільського державного українського університету (1 вересня 1919 р.).
- № 118. Тимчасові штати та кошторис на утримання військово-історичного архіву у помешканні турецької фортеці в м. Кам'янець-Подільському (16 вересня 1919 р.).
- № 119. Наказ Міністерства народної освіти УНР про створення комісії по підготовці статуту Національного архіву в Києві (17 вересня 1919 р.).
- № 120. Звернення товариша міністра народної освіти П.Холодного до міністра внутрішніх справ УНР про сприяння у справі передавання архівів ліквідованих губернських установ Кам'янець-Подільському університету (19 вересня 1919 р.).
- № 121. Обіжник Міністерства народної освіти УНР місцевим органам про виконання наказів щодо охорони архівів, бібліотек, пам'яток старовини й мистецтва (20 вересня 1919 р.).
- № 122. Супровідний лист та інструкція культурно-освітнього відділу Головного управління Генерального штабу військ УНР про завдання військових архівних комісій (23 вересня 1919 р.).
- № 123. Лист міністра народної освіти до Міністерства ісповідань УНР у справі охорони культурно-історичних пам'яток (26 вересня 1919 р.).
- № 124. Лист Подільської духовної консисторії до Департаменту православної церкви Міністерства ісповідань УНР з проханням дозволити консисторії продати частину архівного паперу (30 вересня 1919 р.).
- № 125. Наказ Міністерства народної освіти УНР про заборону вилучення документів з поточного діловодства установ без дозволу Комісії охорони пам'яток старовини і мистецтва при Міністерстві народної освіти (вересень 1919 р.).
- № 126. Список співробітників Головного архівного управління та Архівного фонду (вересень 1919 р.).

- № 127. Лист директора Департаменту православної церкви Міністерства ісповідань УНР до Подільської духовної консисторії про заборону продавати архівний папір (3 жовтня 1919 р.).
- № 128. Лист директора Департаменту православної церкви Міністерства ісповідань УНР до Подільської духовної консисторії про заходи щодо охорони культурно-історичних пам'яток (3 жовтня 1919 р.).
- № 129. Наказ Головного отамана армії УНР С.Петлюри та військового міністра В.Петріва про переважне право зберігання документів у державних архівах (6 жовтня 1919 р.).
- № 130. Лист Головного управління мистецтв та національної культури до міністра народної освіти УНР про загрозу архіву в аварійному будинку колишнього губернського правління (18 жовтня 1919 р.).
- № 131. Постанова Подільського губкомісара УНР про утворення комісії по утилізації архівних документів для паперової фабрики (29 жовтня 1919 р.).
- № 132. Лист В.Модзалевського професору Київського університету св.Володимира В.Данилевичу про діяльність і ліквідацію Головного архівного управління (31 жовтня 1919 р.).
- № 133. Статті з журналу “Українська старовина” (1 листопада 1919 р.).
- № 134. Стаття В.Міяковського “Доля архівної справи” (4 листопада 1919 р.).
- № 135. Повідомлення газети “Боротьба” про передавання архівів та бібліотек ліквідованих місцевих установ Кам’янець-Подільському державному українському університету⁴(12 листопада 1919 р.).
- № 136. Звернення Полтавської земської управи до ревкому про надання права на охорону та передачу художньо-історичних цінностей в музей, бібліотеку та архів Полтавщини (16 грудня 1919 р.).
- № 137. Зразок охоронного листа для архівів на території України (19 грудня 1919 р.).
- № 138. Доповідна записка культурно-освітньої управи Головного управління генерального штабу військ УНР до головноуповноваженого уряду УНР про поліпшення становища архівів у Кам’янецькій фортеці (25 грудня 1919 р.).
- № 139. З протоколу засідання архівної секції ВУКОПМИСу про заходи щодо поліпшення архівної справи в республіці (8 січня 1920 р.).
- № 140. З протоколу засідання Сумського повітового ревкому про реєстрацію архівів на території повіту (27 січня 1920 р.).
- № 141. Постанова Всеукрревкому про використання радянських, колишніх державних, громадських і приватних архівів і утворення особливої комісії для експертизи цінності архівних документів (7 лютого 1920 р.).
- № 142. Відповіді шкільної Ради Харківської 4-ї гімназії на програму-запитальник про склад та умови зберігання відомчого архіву (29 лютого 1920 р.).
- № 143. Постанова про Особливу Всеукраїнську архівну комісію (9 березня 1920 р.).
- № 144. Тимчасове положення Народного Комісаріату освіти УСРР “Про архівну справу на Україні” (9 березня 1920 р.).
- № 145. Постанова Раднаркому УСРР про перейменування Особливої Комісії при Всеукрревкомі в ОВАК та склад останньої (9 березня 1920 р.).
- № 146. Доповідна записка завідувача Архівного управління УСРР В. Міяковського до Київської губнаросвіти про діяльність і перспективи розвитку архівної справи в Україні (26 березня 1920 р.).
- № 147. Постанова Раднаркому УСРР про націоналізацію і централізацію архівної справи в Україні (20 квітня 1920 р.).
- № 148. Положення Раднаркому УСРР про організацію губернських комісій ОВАК (24 квітня 1920 р.).
- № 149. Список працівників Архівного управління та Головного Українського Архіву (1 травня 1920 р.).
- № 150. Повідомлення культурно-освітньої управи Головного управління генерального штабу військ УНР про бездоглядний стан військових архівів у фортеці Кам’янець-Подільська (11 травня 1920 р.).
- № 151. З протоколу засідання Маріупольського військово-революційного комітету про утворення архівної комісії (15 травня 1920 р.).
- № 152. Клопотання Архівного управління про передавання приміщення колишньої Софійської духовної школи Головному українському архіву (21 травня 1920 р.).
- № 153. Постанова Донецької губернської комісії ОВАК про реєстрацію архівів та заборону вилучення документів без дозволу комісії (не раніше 27 травня 1920 р.).
- № 154. Клопотання Подільського губкомісара до Головноуповноваженого уряду УНР про взяття під охорону архіву колишнього губернського правління в зв’язку з евакуацією та розв’язанням кадрових і фінансових питань (28 травня 1920 р.).

- № 155. Телеграма уповноваженого Головархіву по Криму до Красноармійського ревкому про термінову охорону архівів Лівадійського палацу (6 червня 1920 р.).
- № 156. Наказ головноуповноваженого уряду УНР І. Огієнка про задоволення клопотання Подільського губкомісара щодо опікування архіву губернського правління (7 червня 1920 р.).
- № 157. Доповідна записка голови Подільського товариства охорони пам'яток мистецтв й старовини професора П. Клименка Головноуповноваженому УНР щодо переміщення архіву губернатора (7 червня 1920 р.).
- № 158. Звернення професора І. Огієнка до начальника Подільського округу про сприяння Подільському товариству охорони пам'яток старовини і мистецтва щодо приміщення для архіву ліквідованих установ губернатора (10 червня 1920 р.).
- № 159. Наказ Лебединського повітового виконкому Харківської губернії про експертизу цінності архівних документів (23 червня 1920 р.).
- № 160. Заява проф. П. Клименка Головноуповноваженому УНР про загрозливе становище пам'яток старовини у сховищах Кам'янецької фортеці та розпорощення коштів (26 червня 1920 р.).
- № 161. Звіт про роботу Архівного управління в м. Києві під час польської окупації міста (червень 1920 р.).
- № 162. Клопотання Кам'янець-Подільської міської управи про дозвіл скористатися документами архіву колишнього губернського правління для відновлення комунальних служб міста (2 липня 1920 р.).
- № 163. Доповідна записка Голови Архівного Управління в м. Києві В.Міяковського до Головного Архівного Управління в м. Харкові про передачу приміщення під Головний архів та виділення коштів на зведення до нього архівних документів (6 липня 1920 р.).
- № 164. Постанова відділу управління виконкому Юзівської районної ради робітничих, селянських та червоноармійських депутатів Донецької губернії про реєстрацію архівів (10 липня 1920 р.).
- № 165. Звіт архівного управління при Київській губнаросвіті про роботу за період з 1 по 15 липня 1920 року (14 липня 1920 р.).
- № 166. Із доповіді голови Архівного управління при Київській губнаросвіті про визначення місця Архівного управління в системі Наркомосвіти УРСР (20 липня 1920 р.).
- № 167. Інформаційна довідка Подільського обласного архіву про його утворення, структуру і діяльність (10 серпня 1920 р.).
- № 168. Доповідна записка Центрального історичного архіву Полтавщини до губархіву про мережу і стан архівів у м. Полтаві (11 серпня 1920 р.).
- № 169. Наказ Подільського губревкому про ліквідацію обласного архіву в зв'язку з утворенням Подільського губернського архівного управління (23 вересня 1920 р.).
- № 170. Розпорядження Конотопського повітового відділу наросвіти на Чернігівщині про облік архівів Поповської волості (11 жовтня 1920 р.).
- № 171. Лист М. Василенка до Д. Багалія про стан архівної справи в Україні (16 грудня 1920 р.).
- № 172. Пояснювальна записка Особливої Всеукраїнської архівної комісії до кошторису витрат республіканської та губернських комісії ОВАК (грудень 1920 р. (?)).
- № 173. З протоколу засідання Подільського губревкому про створення архівної комісії ОВАК (15 січня 1921 р.).
- № 174. Постанова Лебединської повітової архівної комісії ОВАК Харківської губернії про реєстрацію та охорону архівів у ході утилізації документів (18 січня 1921 р.).
- № 175. Розпорядження Маріупольського повітревкому про експертизу цінності документів колишньої земської управи (18 січня 1921 р.).
- № 176. Розпорядження Кримського центрального архіву про охорону документів на території Керченського повіту до передачі їх Централархіву Криму (21 січня 1921 р.).
- № 177. Протокол засідання архівної секції ВУКОПМІСу про хід концентрації архівів та підвищення кваліфікації працівників (25 січня 1921 р.).
- № 178. Наказ Севастопольського військревкому про утворення Архівної комісії (27 січня 1921 р.).
- № 179. Протокол засідання Архівної секції ВУКОПМІСу з питань обстеження та охорони архівів (1 лютого 1921 р.).
- № 180. Наказ Севастопольського ревкому про виявлення документів білогвардійських угруповань (14 лютого 1921 р.).
- № 181. Довідка Київського губернського комітету охорони пам'яток мистецтва і старовини про отримання ним приміщення (21 лютого 1921 р.).
- № 182. Подання Подільської архівної комісії ОВАК до губнаросвіти про фінансування діяльності з експертизи документів (28 лютого 1921 р.).
- № 183. З протоколу засідання Севастопольського військревкому про діяльність Кримської історико-літературної комісії (28 лютого 1921 р.).

- № 184. Наказ Керченського повітового військкомату про виявлення і передачу у відання комісаріату воєнно-історичних документів (1 квітня 1921 р.).
- № 185. Наказ Феодосійського повітового військкомату про передачу воєнно-історичних документів військкоматам (1 квітня 1921 р.).
- № 186. Постанова ВУЦВК “Положення про комісію при ВУЦВК з історії української революції і комуністичної партії” (6 квітня 1921 р.).
- № 187. Інформація Полтавської губернської архівної комісії ОВАК про свою діяльність (9 квітня 1921 р.).
- № 188. Протокол об’єднаної наради представників державних установ РСФРР та Криму про хід утилізації та збереження документів науково-історичного значення (21 квітня 1921 р.).
- № 189. Подання Генерального штабу інтернованих у Польщі військ УНР військовому міністру про заснування Головного військово-історичного архіву у Львові та фінансування його діяльності (27 квітня 1921 р.).
- № 190. З протоколу засідання Колегії Наркомосвіти УСРР про створення Головного архівного управління (28 квітня 1921 р.).
- № 191. Протокол засідання Комісії щодо організації Миколаївського губернського архівного управління з питань упорядкування архівної справи (9 травня 1921 р.).
- № 192. Лист Керченського комунгоспу до Керченського ревкому про затримку передачі міських архівів в його підпорядкування (13 травня 1921 р.).
- № 193. Звернення Катеринославського губернського музею революції до трудящих губернії з закликом поповнювати експозицію музею документами про історію революційної боротьби (18 травня 1921 р.).
- № 194. Доповідна записка завідувача Архівним управлінням про стан Київського центрального архіву та про доцільність повного його підпорядкування управлінню (25 травня 1921 р.).
- № 195. Обіжна телеграма Раднаркому УСРР про вилучення документів антирадянських угруповань (26 травня 1921 р.).
- № 196. Звіт Херсонської повітової архівної комісії ОВАК про роботу у квітні-травні 1921 р. (4 червня 1921 р.).
- № 197. Звернення Донецького істпарту до громадськості про збір документів з історії партії (не раніше 10 червня 1921 р.).
- № 198. Лист Військово-історичної управи Генерального штабу інтернованих військ УНР до Вищої військової ради про комплектування документами і штатом Головного військово-історичного архіву (21 червня 1921 р.).
- № 199. Звернення військово-історичної управи Генерального штабу УНР до дислокованих у Польщі українських частин про надсилання документів для Головного військово-історичного архіву (червень 1921 р.).
- № 200. З протоколу засідання Колегії Наркомосвіти УСРР про затвердження положення, штатів і колегії Головного архівного управління (24 серпня 1921 р.).
- № 201. Штати Головного архівного управління УСРР (Головархіву), центральних та місцевих архівів (24 серпня 1921 р.).
- № 202. Лист завідувача Архівним управлінням В. Міяковського в ГУБКОПИС про незадовільні умови зберігання архівних документів (26 серпня 1921 р.).
- № 203. Закон УНР про заснування “Музею-архіву Визволення України” у Відні та його Статут (1 вересня 1921 р.).
- № 204. Доповідна записка члена експертної комісії Дуброви Архівному управлінню про викрадення справ архіву Казенної палати та заходи щодо збереження архівних документів (17 вересня 1921 р.).
- № 205. Доповідна записка завідувача Архівним управлінням В. Міяковського ГУБКОПМИСу Київщини про архів Казенної палати і заходи щодо його збереження (19 вересня 1921 р.).
- № 206. Лист начальника Головного військово-історичного Музею-Архіву М. Обідного до редактора газети “Українська трибуна” про публікацію подяки за передані до архіву документи (21 вересня 1921 р.).
- № 207. Проект декрету Раднаркому УСРР про припинення діяльності губернських архівних комісій ОВАК і організації губернських архівних управлінь (губархів) (30 листопада 1921 р.).
- № 208. Інструкція Головного архівного управління про порядок відкриття губархів та ліквідації губернських архівних комісій і архівних секцій губкопмисів (не пізніше 30 листопада 1921 р.).
- № 209. Лист Головархіву РСФРР до Кримського ревкому про збереження за Кримським губархівом його приміщення (7 грудня 1921 р.).
- № 210. Довідка Особливої Всеукраїнської архівної комісії (ОВАК) про діяльність губернських комісій 1920-1921 рр. (не раніше грудня 1921 р. [?]).
- № 211. Об’ява Кримської Надзвичайної Комісії радянським установам та окремим громадянам про надання допомоги у зборі історичних документів (1921 р.).

ЗМІСТ

Від упорядників	3
Архівна справа в Україні 1917-1921 рр.: особи, події, здобутки <i>Ірина Матяш</i>	4
Хроніка архівного будівництва в Україні 1917-1921 рр. (упоряд. <i>Ольга Шевченко</i>)	11
Публікація архівних документів	31
Археографічна передмова <i>Катерина Климова</i>	31
Коментарі	206
Іменний покажчик	211
Перелік архівних фондів	216
Перелік опублікованих документів	218

Наукове видання

Пам'ятки

Том перший

Художнє оформлення:
А.С.Заєць, Н.В.М'яковська, В.С.Соловійов
Комп'ютерний набір:
Г.А. Мутафян, Л.М. Федорова, В.Г. Шакало
Макет і верстка В.Г.Шакало

Оригінал-макет виготовлено на комп'ютерному обладнанні УДНДІАСД

Зареєстровано у Міністерстві інформації України 04.07.97.
Серія КВ №2681

Підписано до друку 01.12.98 р. Формат 60x84/8.
Папір ксероксний. Офсетний друк.
Умовн. друк. арк. 26,5
Тир. 250 прим. Зам. 8-265.
Надруковано з готових фотоформ у друкарні НаУКМА.
254070, Київ-70, вул. Сковороди, 2.
Тел. 416-60-92.